

Book No. |

Printed by

V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS

AT THE 'VAVILLA' PRESS

Tondiarpet, Madras.

4th Edition:—1951.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణే నమః

చ మ త్క ర క థా క త్తో లి ని

ప్రథమతరంగము

రాధాకృష్ణచమండల

సారపటిరార్ద్రావృద్ధయ సమధికకార్యో

దార నతమానిజనమం

దారా దయఃజాడు నన్నుఁ దామరసాక్షా.

శ్రీమంతంబును చతుర్దశభువనభూషణంబును నగుమానుషలోకంబునందు మహా
 నీయతపః ప్రభావనంపాదితసకలజన్మవసీయమాహాత్మ్యమండను లగుమానిపుంగవులు
 వసీయించు నీభరతఖండంబున నఖండతేజః ప్రచండచండభానుభానుప్రభాభాసమాన
 భవ్యవజ్రమణివార విశోభితంబగు రోహణపుర్యతసమీపంబునం జిత్రకేతనంబును శోక
 వత్తనంబుగలదు. అదియు నభినవతారుణ్యలక్ష్మీవిలాసభాసమానలగు విలాసవతులచే
 నొప్పుమిగులుచు సమస్తసంపత్కమృద్ధంతై యఖిలవిద్యాపారంగతులగు బ్రాహ్మణ
 వర్యులచేతను, బాహువీర్యవిజితకారైవులగు క్షత్రియకుమారులచేతను, లెక్కకెక్కు
 డగుధనంబు గలశోమటులచేతను, సమస్తధాన్యములచే నొప్పు గొప్పకావులచేతను
 మిగుల వన్నెకెక్కుచుండును. ఆ నగరమును బరాక్రమనిర్జిత శత్రుచయుండగు
 శత్రుంజయుండనురా కేలుచుండు. అతఁడు మానసంబున ధర్మజేవతవలెను, శోపమున
 యమునివలెను, అనుగ్రహమునందుఁ గుచేరునివలెను, ప్రతాపమున నగ్నివలెను, బల
 మున వాయువువలెను, ప్రజ్ఞయందు బృహస్పతివలెను, రూపమున మన్మథునివలెను,
 తేజంబున సూర్యునివలెను వెలుంగుచు సకలప్రజలను తనప్రజలవలెఁ బోషించు
 చుండును. సుమీయు నారాజునకుఁ బింద్రునికి బృహస్పతియు, దశరథునికి వసిష్ఠుండును,
 రామునికి విశ్వమిత్రుండును, నలునికి సుమతియు మంత్రులయినరీతి విచారసాక్షం

డను విప్రుండు ప్రధానమంత్రియైయుండె, అశక్తుజయుండు ననివార్యంబగుబాహు
వీర్యంబున శత్రురాజులం జయించి యావిచారసారం డనుమంత్రియందు రాజ్య
భారంబు నునిచి కర్తవ్యశేషంబులేక కామపురుషార్థంబుఁ జరితార్థంబు నేయంగోరి

పీ. లలితసౌభగశీతజలజాకరములందుఁ గృశమధ్యలనుగూడి క్రీడగల్పు
శశికాంతవేదికాసముదయంబులనుండి యంగ నాసంగీత మాసవినును
కమలీయసౌధభాగములందునుందరీజనులతో గోష్ఠలు సల్పుచుండుఁ
దలిదలకయ్యల జలజనేత్రలఁగూడి రతివిభేదంబుల గతులెఱుంగు

గీ. బాలికాతతితో వనకేళిసల్పు
భామలనుగూడి ప్రీతితోభాషలాడు
నివిధంబుగ నాధరి త్రీశ్వరుండు
తరుణభావసుఖంబులఁ దనియూచుండె.

ఇట్లు బహుకాలంబుగ నితరములైన జీవలోకసుఖంబులను సాంతంబులుగ నను
భవించునాతని యంతిపురంబు తనయముఖకమలదర్శనసుఖంబులేమి శరవణంబు చందం
బున నిష్ఫలపుష్పదర్శనంబయియుండె, యావనమతిక్రమింపనతిక్రమింప నాధూనిభు
నికి విఫలమనోరథం డగుటంజేసి యనపత్యతాసంభవంబగు మహాసంతాపంబు ప్రవృ
ద్ధంబయ్యె, విషయోపభోగసుఖేచ్ఛలు మనంబునెడబాసె, కన్నులు గలవాఁడయ్యుం
డన్ను నంధునిగఁదలంచె, సులభభవనంబుల కవలంబనుండయ్యుం డనకవతంబము
లేదని యెంచె, వేనవేలుగ వరపతులు తన్నుం బరివేష్టించియున్నను సహాయకూన్యని
పగిది మనంబున వగచుచుండె.

ఇట్లుండి యొక్కనాడు తనగృహంబునకేతెంచిన నొకసిద్ధనిఁగాంచి భక్తి
పురస్కరంబుగఁ బ్రతాపంబులాచరించి బంగారుపీటపయింగూరుచుండంత్రార్థించి గోవు
నిచ్చి యతిలోపచారంబులఁదనిసి సుఖాసీనుండై నేదదీర్చుకొనియున్న యాజడదారిం
డగ్గటికృతాంజలియై రాజుఁ “ఓయయ్యా! మీరు సదాచార్యునివలన యొగక్రమం బభ్య
సించి భోగంబులుబాసి రాగంబున నాగాధిపుండువసీయించు భోగవతియును నలువ
వసీయించు సత్యలోకంబును గాంచియున్నారగదా, మీరెఱుంగనివిషయంబులులేవు,
ప్రపంచకార్యంబులెల్ల భవాదృశులగు పురాణమునల వాక్యోనుసారంబు లయికదా
ప్రవర్తిల్లుచుండు, వేనొక్కసంశయం బడిగెదను, కరుణించి తెల్పవే”యనవుడు నా
మానియ “రాజా! నీమనోగతంబెఱుంగుదును, నీవు సుతులులేక పరితపించెదవు, సుత
ప్రాప్తికింబ్రతిబంధకంబగు పాపవిశేషంబు జన్మాంతరంబునంజేసియున్నాడవు, తన్ని
చర్తకంబుగ నీవొనరింపవలసినకార్యంబు దెల్పెదను వినుము, శరవ్రలక్షణసంపన్నంబగు

సురభియను గోవును తగువిధంబులం బోషించుచు సమ సురత్నాభరణంబుల నలంకృతం జేసి యొక్క పుణ్యదినంబునందు వృద్ధులగు గోపవనితల రప్పించి వారలకువలసినవన్నియు నొసంగి బంగారుకలశంబుల సర్వపుణ్యోదకంబులందెప్పించి యందు నవరత్నంబులు నించి తీరతరుపల్లవంబులనువాసితంబులుచేసి మంగళస్నానంబుచేసియున్న సీభార్య నాయావుక్రిందం గూరుచుండ నునిచి యాగోపవనితలచేత నాత్మీరోదకంబుల నభిషేకింపఁజేయవలయు. ఇట్లువత్సరంబొనర్చిన నీకుంగుమారుండు జనియించునని చెప్పి యోగియుఁ దనయిచ్చుం జనియె.

రాజాను నీధునిమాటలువిని నమ్మి తనదేవియగు మణిమాలచే వ్రతంబునిర్విఘ్నంబుగఁ జేయించిన నాసుదతియు గర్భంబుధరియించి కుభలగ్నమునం గుమారునిం గనియె. ఆకుమారుని యంగసౌందర్యంబుఁగాంచి పీఠు మన్నభునివలెఁ జూచిన వారలకు వలపుఁగొలపుఁగాన మదనమోహనుండను పేరిడఁదగునని పురోహితులు సెప్పఁగా రాజు నట్ల నామకరణంబుగావించి జ్యోతిషులకు రావించి యీకుమారుని జాతక భావంబుందెప్పించెని యడుగఁగా వారు శత్రుంజయనితో నీతనయుండు నాలుగు సముద్రములవఱకు నుండు సీసమస్త సధరామండల మేలంగలఁడు, పిని బాహువీర్యమున కులుకి యెల్ల రాజులును కప్పములను గట్టుచుండుదురు. సర్వసుగుణగమృద్ధిగలిగి వృద్ధుల నేవించుచు మనునీతిప్రకారంబు ప్రజాపాలనంబు నేయు. ఆయిన నితనియం దొక దోషము చంద్రునియందుఁ గలకంఠమువలెఁ గనుపడుచుండును. అదియెద్దియనఁగి పీఠు సర్వవిద్యాపారంగతుండై ధనుర్విద్యయందర్జునునివిధమునను, ధర్మమునందు యుద్ధిష్ఠురుని తెఱంగునను, సత్యమున హరిశ్చంద్రునిపగిదిని, బాహువీర్యమునందు శ్రీరాముని వలెను బ్రవర్తించువాడై పరకాంతారతియందు శ్రీకృష్ణుననుకరించుచుండునని చెప్పినరాజు తనమనంబున వ్యాకులతఁజెంది పరకాంతారతుండు పట్టాభిషిక్తుండయ్యి నేని యట్టి రాజ్యంబుపూజ్యంబయినం బ్రజలకుఁ ద్యాజ్యంబేయగు. లేకలేక పుట్టినపట్టిక కార్య చైర్య గాంధీర్యాదిగుణంబులకుం బుట్టిన రై నవాసికిం బట్టంబుగట్టకయెట్లుండు. ఇంతవఱకును కుమారుండు లేడనుచింతయు నిప్పుడిందు కేమిచేయఁదగు ననుచింతయు మృదయమును గలంచుచున్నవి. కర్తవ్యంబు లోఁచడు. అని యొకింతచింతించి తల యూచి మంత్రి పుంగవునిగాంచి యిట్లనియె. ఓ ప్రధానశేఖరా వింటితే యీజ్యోతిషికుల వచనంబులు; లోకంబున రాజకుమారుల కభినవయావనము గలుగు నప్పుడు సర్వానర్థంబులు గలుగకమానవు. అందుతోడ రాజ్యలక్ష్మీయుం గూడఁజేని వమ్మికి వాయువు గుహాయంతైనవిధంబున వంశములదహించుచుండు. ఓయిసార విచారుఁడా! స్వార్థ సంపాదనపరులై యీకొలఁపుఁగుమారులు జూదమాడుట విశోదంబనియు, పరవారగమనము సామర్థ్యమనియు, వేటాడుట వ్యాజ్య మంబున

పానంబు విలాసంబనియు, ప్రమత్తర కార్యంబనియు, స్వదారపరిత్యాగంబు వ్యసన
 కూన్యత యనియు, గురువచనంబుల నవధీరణనీయుట ప్రభుత్వమనియు, భృత్యులను
 గౌరవించుట సుఖినీవ్యత్వమనియు, నృత్య; గీత, వాద్య, వేద్యాభిరక్తి రసికత్వ
 మనియు, మహాపరాధానా కర్ణనము మహానుభావత్వమనియు, పరిభవంబులసహించుట
 త్నమయనియు, దేవతల నవమానించుట మహాబలకాలితయనియు, వందిజనులుపొగడుట
 యశంబనియు, చంచలతయే యత్నాహంబనియు, విశేషము లెఱుంగ లేమియ యపత్తు
 పాతంబనియు, దోషంబుల గుణములుగఁడలంచి తమకుఁదామె విహసించుకొనుచుఁ
 బరలవంచించు సామర్థ్యంబుగఁడించుచు ధూర్తులునీయు ముతులచే వంచితరులై విత్త
 మదంబుతలకెక్కి చిత్తంబులు స్వాధ్యక్షంబులు గాక యాత్మనభీకాభిమానంబు లాలో
 పించికొని మర్త్యాధములయ్యుఁడ ముదివ్యాంకావతీర్ణులుగాను అతిమానవులుగాను
 ఉత్పేక్షించుకొనుచు దివ్యోచితములగు కార్యంబు లుపక్రమించి సర్వజనుల
 కును బరిహాస్యలైయుండలేదా, అనుజీవర్గంబు లాత్మవిదంబునలునీయ నభినందించు
 చుండలేదా? తమఁజతుర్భుజావతారులని నిశ్చయించుకొని తక్కినబాహుయుగళ
 మంతః ప్రవిష్టంబై యున్నదియని యెంచుచుండలేదా? తమఁద్రిలోచనావతారులను
 జూని లలాటంబునం దృఢీయ లోచనంబు త్వగంతరితంబై యున్నదియని యాశంకించు
 చుండలేదా? దర్శనంబిచ్చుటయ యనుగ్రహంబనిగఁజించు చుండలేదా? దృష్టి
 పాతమే యుపకారమని స్థాపించు చుండలేదా? మఱియు నిష్పటివ్యావహారికులు తమ
 స్వర్భమే పావనంబునకలంచి మిథ్యాభిమానమాహాత్మ్యగర్వనిర్భరులై దేవతలకుఁ బ్రణా
 మంబులునీయుటలమానియు, ద్విజపూజలువడలియు, మాన్యులను సన్మానించకయు,
 అర్చనయుల నర్పించకయు, గురువుల కభ్యుతానంబు నేయకయు, విద్యజ్ఞులనలొకి
 తులని యపహసించుచును, వృద్ధజనోపదేశంబులు జరావైక్ల బ్రహ్మ ప్రలపితంబులని వడ
 రుచుఁడనుప్రజ్ఞలకుఁ బరిభవకరంబులని సచివులమాటల కనూయపడుచు హితవా
 దులపైఁ గోపగించుకొనుచు నహాన్విశము నంజలిగావించుకొని యన్యకర్తవ్యంబులు
 మాని యధిదైవతముంబోలె ముతించువారివభినందించుచు వారఁడనుకు నమీపమాన
 నిలుపుకొని మాటలాడుచు, వారియుపదేశంబులు వినుచు, వారి బహుమానించుచు
 వారికిధనంబులు వర్షించుచుఁ బరాభిసంధానపాటవంబున నొప్పడు వారలం బురో
 హితులుగను ప్రకృతులం గావించు వారలమంత్రులుగను గైకొని పరలసంపదల యం
 దాసక్తితో సహజప్రేమాద్భివృద్ధయలగు సహోదరులంబరిత్యజించి పలువిధంబుల
 మెలంగుచుండుట మనము గాంచుచున్నారముగదా! నాకుమారుండు మహామోహంధ
 కారముగు యావనమండు జనులచేనపహసించబడకయు, సాధువులచే నిందితుండుగా
 కయు, గురువులచే ధిక్కారంబునొండకయు, సుహృదులచే మహాలంఛింపబడకయు,

పండితులచే ననుతపింపబడకయు, విటులచే వంచింపబడకయు, ధూర్జలకు స్వాధీన పడకయు, వనితలచే బ్రలోభంబునొందకయు, మదంబున నున్నట్లుండుగాకయు, ప్రకృతిధీరుండై ప్రవర్తించువిధంబునం జేయవలయునని చెప్పఁగా మంత్రియు దేవరా! 'శ్లో. హరిణాపి హరేణాపి బ్రహ్మణాపి సురైరపి, లలాటలిఖితా రేఖా పరిమార్జ్యం నశక్యతే' అనువచనము మీరలెఱుంగనిదే! అయినను మనబుద్ధికొలఁదిని ప్రవర్తిం తము. అనంతరఫలంబు దైవాదులైయుండు. ఇందుకై తామింత విచారపడవలదని చెప్పిన రాజును సమాధానపడి మంత్రిని వీడ్కొలిపి తనయంతిపురంబునకుఁ జనియె.

రాజకుమారుండును దినదిన ప్రవర్ధమానుండై శైశవంబునంద మహాప్రాణత్వము నొంది గజకలభంబుల చెవులుపట్టుకొని క్రిందికివంచి నిలువంబెట్టుచును సీంహా కిశోరంబులను బట్టుకొని గుట్టు వెఱుకుచు వాని దంతంబులఁగించుచు నిట్లు సర్వ లోక విస్తయనీయంబు లగుబాల్యక్రీడలచేఁ జెలంగుచుండె.

ఇట్లు శైశవంబుగఁదలచి కామారంబు జరుగునప్పుడు పితృనియుత్తలగు మహా మతులగున్నదిని సకలవిద్యల నేర్చి పదియవయేట నుపసీతుండై సాంగంబులగు వేదంబు లనుధనుర్వేదంబునధిగమించి చాపవిద్యయం దపరధనంజయంబుతోయనం జనులకత్వా మోదదాయకుండై బుద్ధియుండు బృహస్పతిని కౌర్యంబునం గుమారస్వామిని ధర్మంబున నజాతశత్రునింబోలి గురూపదిష్టంబులగు నర్థంబుల విశేషీకరించుచు గంగీత సాహిత్యం బుల ననురక్తింజెందియుండ నభినవయావనారంభం బారాజకుమారుని యంగంబు నతంకరించె. అది కల్పవృక్షంబునకుం బుష్పద్భేదంబు చందంబునను, కమలనంబు నకు సూర్యోదయంబునంగంబునను, నెమలికిఁ గలాపంబుభాతిన వివిధవిలాసయోగ్యం బయి తనరౌఁమనధుండును దనకవసరంబు దొరికిన సేవకుని చందంబున మెల్ల మెల్లన గుమీపించె. అప్పుడాతనికి లక్ష్మితోడ వత్ససలంబు విస్తరించె. బంధుజనునోరథంబుల తోడ నూరుకొండంబు లాపూరించె. శత్రుజనంబులతోడ మధ్యభాగంబు కౌర్యంబు నొండె. నితంబభాగంబు త్యాగంబుతోడన వృద్ధిజెందె. ప్రతాపంబుతోడన రోమ రాజ పైపైకాఠోపించె. శత్రుకాంతాసమాహముల యలకలకలయనువున భుజయుగ శంబు ప్రేలాడందొడంగె. చరిత్రలువిధంబున నయనయుగశంబును ధవళత్వంబు నొండె. అజ్ఞతోడ శిఖర దేశంబు గురువై వెలింగె. స్వరంబుతోడ హృదయంబును గాంభీర్యంబునొండె.

మఱియు నతండు షోడశవత్సరంబుల వాఁడై గురుజనానమలినదక్షి తంత్రితే యజరాజోచిత సాధంబునందు విడియింపబడి సకలసుఖంబు లనుభవింపుచు కృత

బుద్ధి యనుమంత్రి తుమారందును భరద్వాజుం డనువురోహితకుమారందును గంధ
సారందను వెళ్ళకుమారందును జయభద్రుండును శూద్ర తుమారందును దనకుం బ్రా
సఖులై వర్తింపం గొంతకాలంబు రాజనీతి ప్రతిపాదకంబులగు కామందకీ ప్రముఖుంబు
లంబరిశీలించుచును, గొంతకాలంబు నవరత్నకంకణంబులుగడలఁ దానె మృదంగంబు
వాయించుచు సంగీతక ప్రసంగంబుచేయుచును కొంతకాలంబు వేటకమకమున నవి
రళవిముక్త శరపరంపరలచే నరణ్యంబులు శూన్యంబులు గావించుచును, కొంతకాలం
బలివివగ్ధులం జేరిచికొని కావ్యప్రబంధరచనలఁ జేయుచును, కొంతకాలంబు కాస్త్రా
లాపంబు లానరించుచును, కొంతకాలంబు ఆఖ్యానాఖ్యాని కేతిహాసపురాణంబు
లాకర్ణించుచును కొంతకాలంబు విచిత్రచిత్రరచనా విసేదంబులను, కొంతకాలంబు
వీణావాదనంబునను, కొంతకాలంబు తన్నుంగాంచ నేగుదెంచిన మునిజనులనుఁ జరణ
శుశ్రూషయినర్హుల నివ్విధంబునం గాలక్షేపం బొనరించుచుండి యొకనాటిరాత్రి
వెన్నెలబయట మనోహరంబగు నొక సైకతస్థలంబునం గూరుచుండి సుహృజ్ఞనంబులు
నానావిధంబుగఁ గ్రీడాపరిహాసచతురంబుగా నఖిలదేశరాజచరిత్రంబు లుపన్యసింప
నతి మోదంబున వినుచు నా సభాసదులంజూచి యిట్లనియె, ఓ చతురమతులారా!
యేనొక్క విషయంబు మందలించెదను, దానికిం దగిన సమాధానంబుఁ దెల్పనగు నది
యొద్దియనందెల్పెదను వినుండు, లోకంబున జన్మమె త్తినందకు ఫలంబెద్దికి యొదివినవిన
నింపుఁ బుట్టించుచుండుకి అనఁగా నవ్వడు భరద్వాజుండు లేచి విను మోరాజకుమా
రుడా! తొల్లి భర్తృహరిశ్లో, ఆవాసః క్రియతాంగాం గే పాపహరిణివారిణి, సనద్వయే
తరుజ్యా వామనో హరిణి హరిణి అనిచెప్పియున్నవాడుగాన అతిమనోహరమగు గంగా
నదియొక్క నీటియందునసేయించి యంచువలన సమస్తపాపంబులును బోఁగొట్టుకొని సద్ద
తిపడయుటయే నరుండు జన్మమె త్తినందుకు ఫలము, అట్లుకాదేని యతిసుందరమై ముత్తి
యంపుంచేరులచే నలంకృతంబగు నిండుజవ్వనుల కుచయుగళంబున నధిపసించుటయే
జన్మఫలంబు, అనిచెప్పగా నవ్వడు జయభద్రుండు రాజంగాంచి యోరాజకుమారకా
భరద్వాజుండు వచించిన విషయములలో మొదటిది యప్రత్యక్షవిషయంబుగాన
నమ్మంజనదు, 'శ్లో. ఆత్మాన్విదేహద్వ్యతిరిక్తమూర్తిః భోక్తాలోకాంతరితః ఫలానామ్,
ఆశేయమాకాశతరో ప్రనూనాత్ గరియసీ స్వారుఫలప్రనూతా' అని పెద్దలుచెప్పి
యున్నట్లు శరీరంబునకంటె నితరంబైన యాత్మ యొక్కటియున్నది యనియు అది
లోకాంతరంబులయందు సుఖానుభవంబును జేయుననియు అందుకై యాగాదిపుణ్య
కార్యంబులు సేయవలయు ననియెడియాయాస యాకసంబున మొలిచిన వృక్షము పూలు
పూచి తీయ్యనిపండులుపండును, అవి మనముభక్షింపంగల మనునానయేగాక యన్యంబు
గాదనియున్నది, గాన మొదటి పక్షం బనాదరణీయంబు, రెండవపక్షంబే రనీకజన

సమాధరణీయంబగు. మోక్షముంగోరి తపంబునలుపుచు విశ్వామిత్రాదిమహ్నములును అట్టి కట్టడిపనులు చాలించి లీలావతులసుఖంబులు మఱిగి మేలయిన జన్మఫలంబులం గాంచిరి. అదియనాధరణీయంబగు నేని వారలు మనంబుననైన దలంతురా? నత్తపో భంగంబగునని యెఱుంగరా? అందుం బరకౌంతారతియే రతంబుగాని యన్యరతంబు నిరతంబైన నదిసురతంబుగాదు. మఱియు నదిరిసికజనమశోవిరసంబైయుండు. 'శ్లో.' సంతత్యై దారరతిః కంధూశమనాయ చేటికౌగమనమ్, తథ్థేలు సురతం సురతంకృచ్ఛాన్తిల్లబ్ధం యదన్యదారేషు' అన్నట్లు ఎల్లప్పుడు నింటిపనులంబడలి యత్తలకు మౌనులకు మరయులకు భయపడుచు; లీలావిలాగవాసనాకూన్యలై తిథివారనత్తత్రాదలం బరి శీలించుకొనుచుం దమకంబుమాలి మగని మనంబునఁ గోపంబుప్పతిల్లు నేమోయని యులుకుచు లోపలన నీపడించుకొను నాత్మపత్నులరతంబు పితృముగంబు దీర్చుకొనఁ గోరి సంతతిసమేక్షించినవారికేగాని రసికవరులకేలా? అదియునుంగాక వారకౌంతారతి యరసివలై పశువులచందంబునం గామబాధాపీడితులైనవారికింగాక చతురులకు రుచింపదు. మఱి యనంగళరపరంపరావూరితమృదయలై తద్వ్యభావకంబులకు సోలిబాలిందాళలేక జాలిందూలి కేలుకపోలంబులంగీరించి కనువేరుదనం బురుషుని గాలిపోకినంతనఁ గలుగుచునుండెడి వెలిచవులు మఱిగి యన్నులకలమిన్నులం జేరి కవుంగలించు సుఖంబుకదా సుఖంబు. మఱియు నింటం బంటంబగబట్టి పోరాడు బావగారికింబెలియనీక కత్తికోతయైపోరు నత్తగారికిం గించితైన నవకతంబుగానీక, మాటిమాటికిమండిపడు మామగారిమాయజేసి, మగనిమదికి సంశయంబుం గలుగనీక, యతిచతురత నుపపతికి సంకేతంబుచేసి, యదనుగనివచ్చి మదివిరాళిపాచ్చి, నెమ్మది మ్రచ్చిలించు పచ్చవిలుకొని వెచ్చనకు రిచ్చనడి, విటకొనిపయింబడి, గ్రుచ్చియైత్రి నచ్చినమనంబుతోఁ దచ్చనలులేని తమకంబునం గూడునన్యరమణీయజీరతంబెకదా సురతంబు. జారకౌంతారతియై రసావహంబని వేదంబులు సహితము దెబ్బనుండ లేదా? అనిచెప్పఁగా భరద్వాజుడు హరిహరీయని చెవులుముసికొని సభవిడిచి లేచి పోయెను.

అంత రాజకుమారునింగాంచి కృతబుద్ధిమను మంత్రికుమారుండిట్లనియె. ఓ రాజకుమారకా వినుము. పరకౌంతారతిదోషవహంబైనను రసావహంబైయుండు. అందుకుం దగినసహాయలు దూతియు, దాసి, గళి, చేటి, ధాత్రేయి, ప్రాతివేగిని, లింగిని, శిల్పినియు నతివిధగ్ధలగువారుగావలయు. ఇందుకే నొక్క మంత్రికుమారుని వృత్తాంతంబు చెప్పదన సావధానత నాకర్ణింపుమని యిట్లనియె.

— అతిరూపమతిమంతులచరిత్రము —

తొల్లి యుఖిలదేశములకుం బ్రధానంబై యాంధ్రదేశము ప్రతాపదనులగు రాజ వర్ణులచేతం బరిపాలింపబడుచుండె. ఆ రాజవరులకు మేటియై ప్రతాపవర్తకుమారుండగు విజయ సేనముహూరాజు సకలరాజులంజయించి యనేకదేశములు తనకువశగ తంబులుగఁజేసికొని హరితపుత్రంబును నగరంబేలుచుండె. అప్పీరుండును తననగరంబు నంగల రూపయావనసౌందర్యవతులగు కన్నియల ననేకగుఱుఁచువలనం దెలిసికొని తల్లితండ్రులంబలాత్కరించిగాని మఱియ, ధనప్రదానంబునంగాని వారికి సమ్మతి పఱచి యనేకకౌంతల వేలకొలదిగ వివాహంబుచేసికొని వారితో రతిసుఖంబులం దేలుచుండును, ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు గూఢచారికలవలన తననగరంబున మూఢవ పతియనువాఁడు తనవూఁతు నసమానరూపయోవిలాసభాసురాంగి నతిరూపయను కన్యకానుజిని తనమంత్రి కుమారుడైన మతిమంతుఁడనువానికి వివాహంబుచేసి యివ్వ నిశ్చయించుకొని యుండుటయు నదియును మతిమంతునంద యనురాగభరితయై యున్నదనియు నెఱింగి కార్యనియు క్తులంబనిచి మూఢవపతింబిలిపించి యాయతిరూపం దనకీనునియడిగిన నాతఁడు సమ్మతింపకయుండ నక్కన్యకయు మిక్కిలి మక్కువ గల్గియుండువాడగుటంజేసి తనరాజ్యంబునందుఁ గొంతభాగంబు వానికిచ్చి యాకౌంతాతిలకంబుంబెండ్లియాడెను. అతిరూపయూధనలోభంబునం దనతండ్రిచేసిన యుక్కివంబునకు మనంబునన నెక్కువిధంబులసంతసించుచు సర్వకౌంబునుమతిమంతునంద బుద్ధినిలిపి తనకు లభ్యంబులై యున్న రాజసుఖంబులకు వెగటుపడుచుం జింతాసంతానదంతురితయై యాహారంబుపై వాంఛమాని యలంకారంబులు సేయక యన్యులతోమాటలాడనొక్క విరహాదవదహన దోఘాయమానమానసయై మిగులసంతసించుచునుండ నొక్కనాఁడు వానిచేటియగునిపుణికయనునది యేకౌంతంబుననిట్లనియె, ఓదేవీ! యఖండమండలాధిపతియు నవక్రప్రరాక్రమజితకత్త్రుభూపాలుండగు విజయ సేనభూపాలుఁడు సీతుభుక్తుబీభుటుండై ప్రసరించుచున్నవాఁడు, నిన్ను బెండ్లియాడినదియెడ లితరకౌంతలఁగంటపై నంజూడఁగోరండు, అనవరతంబు సీరూపంబుచింతించుచుండు, నిన్నెడ బాసి యరనిమిషం బొందుచోటికఱిగనను గార్యాంతరంబులు సీయిలగుసంచారభూమి పయింబఱచియున్నవాఁడు, ఇట్లుండ నీవేకొంతవలన ననూయాకులమృదయపై యుండెదవు గతంబుఁదెచ్చవేయన నాయతిరూపయ నిపుణికతో ఓ నాస్తియసఖీ! సీవు నాకువహిశ్చరంబయిన ప్రాణుబవుగానఁ బత్కిదను, సీకు నిదివిదితంబయినదియె, ఇది యితరుల చెవికక్కెనేని సీకును నాకును ప్రాణహాని సంభవించకమానదు, సీమనంబున నేయుంచుకొనుము, దుఃఖిపాగరంబు పయింబయిపొంగి వేలాతిక్రమణంబొనరించు

నవ్వడు ప్రియసఖులతోఁ జెప్పికొనినం గొంతసవ్యాజేదనంబగుగాఁ. ఈ నగరంబు నకు మంత్రియైన మతిమంతుఁ డనుకుమారుండు నాకు బాల్యసఖుండు. అతనిసౌధంబును మదీయపితృగృహంబుననుండు కన్యకాంతఃపురపుసౌధంబును సమీపసంబద్ధంబులయి యొక్కటిగఁ జేరియుండుటంజేసి యిమందీరణబలవారికిం బోకరాకలు సౌధమార్గంబునన కొంతజరుగుచుండు. బాల్యంబున మేమిరువుర మొక్కటిగ నాటలఁ బాటలం బ్రొద్దులుపుచ్చుకొందుము. తుణకొలంబున నేనాతని నన్నాతఁడు నెడబాయము. అనేకవిధముల నాటలఁబాటలం గేలిమెయి విహరించుచుండు మాకు తఱుచుగ నాలుగుగలయాటల పై మిక్కిలియిష్టంబు. ఇట్లుకొంతకాలంబు శైశవంబునంజరుగ నంతురిత యావసులమగు మాకు నాయాటలు ప్రసక్తంబులయినయవృద్ధనౌవ్యవస్థముఖపితృణంబులజ్జయ్య పరస్పరాంగసంగంబునం బులకలుగ్రమ్ముటయు నిట్టివికొన్ని గుణంబులుగలుగుచుండు. బాల్యముననుండి మాయంటంబెఱిగి నాతోఁగూడ నాటలఁబాటలం జేలుచుండుటంజేసి మాపెద్దలు నాతని నిషేధింపరైరి. ఏనును ద్రయోదశవత్సరంబులదాననగుచు నామలకంబులంబోలు రుచికారకంబులతో నీవన్న రుచితరుసుమగుశుచ్చ మనోహరంబైన మాధవీతత యనువున వెలుంగ.

సీ. సమయంబు దొరికినఁ జయ్యన నేతెంచి మోముమోమునఁజేర్చి ముద్దుగొనును గంటులవడకుండఁ గ్రమ్మన నునుమోచి మొనపంటనొక్కిచన్దొనలుబులుకు నింటనెవ్వరులేక యొంటినుండఁగవచ్చి రతికేలి నేర్పఁ గారడము నేయు నిలుకటములలోన నిట్టుటచననీక తటుకుననివదల్చికుడు

గీ. నాలుగుగ నాటలాడుదామాయటంచు
నడిగిప్రార్థించుమందహాసాస్వరదగుచు
నతనితో జారలీలలనభిలషించి
కన్నెనయ్యునుగనుచుంటిఁ గామసుఖము.

క. బాలరముగాన ధైర్యము, చాలకయచిటుక్కుమన్న సంగతిసలుపం
జాలకపీడుచుభయమున, బేలమైయుంటిమన్నుపిన్నతనమునకా.

ఇట్లుండ మాప్రవర్తనంబులు జననీజనకులెఱింగి మ మ్మెందులోటుల నునిచిరి. అది మొదల పరస్పర ముఖనిరీక్షణములేక మేమిరువురము నజాతచాతుర్యుల మగుటంజేసి మనంబున నున్నులింపుచుంటిమం తెకొని యొండేమియునెఱుంగము. సమాధాన యావసుండయిన మంత్రికుమారుండు నన్ను పరిణయంబు చేసికొనవలయునను తనయభిప్రాయంబు తనజననీజనకులెఱింగించిన వారును సంతసించి నాతల్లి తండ్రులనడిగిరి. వారు నందుకొడంబడిరి. పెండ్లిపనులు నేమయల్పించుచుండ నీభూపాలుండు కులవిధ

ముఖగునిర్బంధములచేతను రాజ్యప్రదానంబుచేతను నాతండ్రినివంచించి నన్నుంబరిణి
యంబుచేసికొనియె. నాకుమరిమంతునంద యల్లంబు పల్లవించుచున్నయది. ఏమి
నేయవచ్చు.

చ. నుదనునిగుమితి మొనలుమాటికిమర్చములంటఁబాటినకా
వదలనికోరికల్ మొలిచివర్ధిలిడెందమునందుఁగ్రిందినకా
హృదయము రాయచేసికొని యింపుఁదలంపక యుండఁ గాఁదగుకా
కదలఁదరంబె యొక్కనికిఁ గంతముఁ జూపినకంబుకంతికికా.

అనిచెప్పి యూరకున్న నానిపుణిక రాజపత్నింగాంచి యోజేపి! యీములభ
కార్యంబునకై యంతవంతుఁ గుండనేతి? ఈ విషయంబున మనంబునచ్చి యాహా
రంబుగూడ నిచ్చగింపక యిట్లనవరతంబును కరకలితకపోవైయుండుట యుచితంబు
గాదు. సర్వాలంకారాలంకృతవై పెనిమిటి దూరంబుననవచ్చుచుండ లేచి ప్రత్యుత్తా
నంబుచేసి కైదండయిచ్చి కొనితెచ్చి పీటపయిం గూరుచుండంబెట్టి పయింటచే విసు
రుచు మిక్కిలి మత్కువయున్నట్లు పయికిఁగనపఱచుచు నాతనిమనస్సుకెక్కఁ బ్రవ
ర్తించు చుండుము. మగనివిషయంబున మిగుల ననురాగంబుతోఁ బ్రవర్తించు దాని
వలె నటించినంగాని యుపపతింగాడి సుఖించుట కనువుపడదు. ఏఁజెప్పినవిధంబు
నంబ్రవర్తింపుము. లేచి యాహారంబుగైకొనుము, భూషణంబులఁగై నేయము. నుమ
మాత్యంబుల ముడుచుకొనుము. లీలావిలాసంబుల మొలంగు మండుమనిన నా యతి
రూపయు మనంబున సంతసంబంది యదిమొదలును సమస్తసుఖంబు అనుభవించుచు
మంత్రికుమారునిపొందుకు నున్విశులూరుచుండె.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు రాజు బహుదూరంబున నుండు నొకకొండచఱియలోఁ
దనపకుపులు వసియించుచోట వ్యాఘ్రంబువచ్చిచేరి యాపకుపుల వికసనంబునేయుట
పకుపాలకులవలనవిని తదృఢార్థంబు మృగయానినోదంబు నేయందలంచి దానికిందగిన
చేటకుక్కలంగొని యెఱుఁకుటవలెనేతేర పురంబువెడలిచనియె. రాజీయ నిదియ
మంత్రికుమారునిం గలయుటకు సమయంబనియెంచి నిపుణికంబిలిచి యాచేటి కపరి
మితములగు భూషణాంబరాదుల నొసంగి సంగతి వికడీకరింప నాచేటియు నెవ్వరు
నెఱుంగకయుండఁ బుగడవేషంబు ధరించుకొనిపోయి మంత్రికుమారునికిం గార్యంబు
తెఱంగఁగఱింగించి నీవును చేటివేషంబుధరించి యేజేనియొకవిచిత్రవస్తువు విక్రయించు
దానివలె నతిరూప వసియించియుండు మేడకు సమీపంబునసంచరించుచుండుము. నేను
వచ్చి నిన్ను దానియొద్దకుం గొనిపోయెదననిచెప్పి తనకార్యంబుననుండెను. సూర్యుం
డ స్థమించుడు పుతిమంతుండు నట్ల స్త్రీ వేషంబు ధరించుకొని మిగులమనోహరములగు

నల్ల పూసల పేరు లముకొనుచు నాయతిరూప యుండు సౌధంపుసమీపమున నటుండిరుగుచుండ నా మాయాకాంతంగాంచి దానిచమత్కారపువచనంబుల కచ్చెరువు పడుచు రత్నకథలులు పిలిచిపిలిచి మాటలాడుచుఁ బరిహసించుచుఁ గనుగీటుచు సన్న సైగలు నేయుచు మెలంగుచుండ నాసడియెఱింగి నిపుణిక యేతెంచి యోయెఱుకఱ దానా! నీయొద్దమంచినల్ల పూసలున్నవా? ఉండెనేని మారాణి గారు విలుచుకొందురట, ఈదినంబున నీ యద్వైతంబు పండెనని చెప్పఁగా మంత్రి కుమారుండును “మంచిపూస లున్నవి. ఈనగరంబున నుండెడివారెల్ల ధనరాసులిచ్చి యీనల్ల పూసలుకొని యున్నారు. విచారింపుమని రాణిగారితో మనవిచేకొనుము, ఉత్తరువయ్యె నేని యేన యంతఃపురంబులోనికివచ్చి విన్నవించుకొనియెద” ననఁగా నిపుణికయు నట్లకాని ముని లోనికింజని యతివేగంబునవచ్చి యామంత్రి కుమారునిందోడ్కొని యంతిపురంబు లోనికింజని రాణియుండుపడకట్టిలుదరిసి రాణిక తైఱంగఱింగించిన నామెయు నంతకు మున్నె తనపనికి తైల కందఱు రాజుగారు లేకుండుటచేఁ బనియేమిలేదుగాన మీరు మీయిండ్లకుంజనుడని నెఱవిచ్చి వారినింబంపి యేకాకినియై మంత్రి కుమారునిరాక కెదురుచూచుచున్నది గాన తటాలునలేచివచ్చి మంత్రి కుమారుని పేరురంబుపైవ్రాలి మోచినొక్కి తులుతుంగబుట్ట బంబుగాడ నాలింగనంబుచేసికొని లోపలికింగిని చని శయనంబుపయింజేరిచి “యోచిన్నసామీ! నిన్నుంగాంచి యెన్నిదినంబులయ్యె, పున్నమ నాటిక శానిధి నెడబాసిన కలువలకొలని చందంబున విన్నదనంబున కాకరం బైయుంటి. ఇన్నిదినంబులకు వేదకుం బెన్నిధిదొరకినచందంబునం దొరకితివి, నిన్ను నెన్నితెఱంగుల బలిమాలుకొంటి. కన్నెఱికంబునంజేసిన చిన్నె లెప్పటికైన నాకు మరపురావు” అని చెప్పుచు మణిమయకనకకంఠఁ యుజాత్కారముఖింబుగఁ డనహస్తంబున నాతని కొప్పువట్టి మోచిపానకంబులాసుచుం జెక్కిలిగొట్టుచు చుబుకంబుముద్దుగొనుచు నోరీ ధూర్రకిఖామణి! నీవు బహుదినంబులుగ నాకుందక్కతుండి దైవవశంబుగ నీదినంబున నాచేతఁజెక్కితివి, నిన్నురకవిడిచిపెట్టుదునా? పెన్నుదినంబులనుండి నెక్కినుచున్న మత్కున నొక్కదినంబున నైనందీర్చుకోకపోవుదునా. నాకొముఱుమీరుకోడెమీఱి గల్పిచనుగుబ్బలనీయురంబు స్రుష్టి ధైర్యకంచుకంబు సింహకమానుడునా? సగ్గనితమిం బిగ్గగ వుంకించి నిగ్గులుదేఱురుటంపుఁ బెందొడఱనడుముచు నగ్గలమగు మోహారేతకంబు మీఱి దిగ్గనంజేరి మగపోడిమింగూడిపిడక పొన్నబోదియకుంజాట్టుకొన్న చిన్నికన్నెలే మావిఠీదియ యనువున బెనంగి యనంగసంగర క్రిడలనిన్నులయింపకవిడుతునా? నీ నును మోవిఁగొఱికింగంటులునేయక మోహంబుధింగడతునా? పద్మావతారతంత్ర పారీణుండ వగు నినుంగఱినియలసిసొఱిసి పలుదెఱంగులవేడి పునారతిం బలుపన్నెలంచూపి పున్నమ చందురునకుంగఱింగునందనపుచంద్రకాంతమణిమాలిక యనువున నురగింబున వ్రాలి శరీ

రంబులొక్కటియై పూవుటంపడకేంబడలి యొడలెటుంగక జడనుపడి వడిమిగులనడుమ నడుమ వినోదంబులునూపుచు నీరేయియెల్ల నడపక విడుతునా? యని యనేక విధంబు లుగఁ జలుకుచుం దనియక మగ చెయ్యల తుపక్రమించి యెదురెక్కిసోక్కి చిక్కని గుబ్బల నురంబునంగ్రుమ్మి యల్పినచోటుల నిబ్బరంపుడెమి ముద్దులుగొనుచు నబ్బరంపు విలాసంబులుగుంట్ల నాకుమారుడెడును వలపుమించి యెదురప్పలించి నునుమోవి గంటలు వడనొక్కి యొక్కయనువున నీవినడల్పి పృథులతరనితంబబింబసంక్రాంతముణి కాంచికానిధృతంబగు దుహలంబును బొటన వ్రేల వీడిచివైచి మదనమందిరద్వార నిర్మితకనకరంభాస్తంభంబుతో యనందగు నూరుకొండంబులం గిలిగింతలాసరించి తొడలందొడలతో మెలిచివలచి పుంభావసంభోగ సౌఖ్యంబు అనుభవించుచుండె, నిపుణికయు నాయంటివాకిలం గావలియుండె, వేటకుపోయియున్న రాజును ఊరు దాటఁగానే మార్గమధ్యంబునన యొక పొదరింటిలోనుండి గాండ్రించుచు నొక నవ నూతికయగు లేడింజంప నెగులుచున్న పులినిం దనపకుపులంజంపినదానిఁగా నెఱుఁగఁగ వలనవిని తత్క్షణంబున బాణసంధానం బొనరించి యొక నారసంబున గాడనేయ నా వ్యాఘ్రంబును భూమిపయంబడి ప్రాణంబులువిడిచె, రాజును కార్దులచరణాక్రాంత యైన యా లేడి యమానాతరంగపరంపరలు వెల్లికొని ప్రకపించిన ట్లతి విసలంబు లగు తమాఁగాంతారంపుఁ గాంతులం గొల్లలాడు బెదురుచూపుట నా వనంబునంత యుం గువలయవనంబుపగిదివోచునట్లొనరింప నది తనమనంబున కతిమనోహరంబై యుండినది గాన నా యాఁడఁజంకంబట్టి తెప్పించి దానిసోగ కన్నుల సౌందర్యంబుఁ గాంచి యతిమాపయొక్క వాలుగన్నులందలంచి మోహంబతికయించి తక్కిన వారి నిం విరుండరానియమించి యంచితరయంబున గంధవాహబాంధవంబగు సైంధవంబు నెక్కి కదలి యొక్కగడియతోపలం దన నగరునకువచ్చి పన్నీటం జలకంబులాడి యభ్యవహారంబులఁదీర్చి యతిమాపాగతంబైన మనంబుతో నా రామానుజీశయన గృహంబగు నంతఃపురచంద్రకాలకుం దరియవచ్చుచుండెను, ఇతం దిచ్చుటవచ్చు చుండునప్పుడు రాజాతోఁ జనియున్ననైన్యం బూరికిసమీపంబునం గోలాహలముఘరి తంబై యేలెంచుచుండుటంజేసి దుండుభివాద్యధ్వనులు నగరంబునెఱుపఁ విసంబడుట వలన రాజానక్కడనయున్నవాఁడనియెంచి యెల్లవారు నేమిటియుండిరి, ద్వారపాల కులును సుసంక్రమంబుగలేచి తాముజాగ్రతమాలియున్న యపరాధంబు మనంబున నుద్వేగంబుఁగల్గింప జోహారుచేసిరి, విజయనేనుండు నతిరూపాశేత్ర సౌందర్య సమాక్షి ప్రస్వాదయుండగుటంజేసి యా ద్వారపాలకుల చర్యల నేమియుం బాటింపక చంద్రకాలసోపానంబులెత్తుచుండగా నిపుణిక, యాతనింగాంచి తత్క్షణమడుచు కొర్రంబుమించినదని యెంచి తనమనుజులు “నీరాణి నన్ను నమ్మిగదా యట్టిసాహసం

బున కొడిగట్టె. ఇపుడు ననుచొట్టి యుట్టిపడినయిట్టి యీకష్టదశనాకొంతకష్టించు కొనుట యెట్లు, ఏనిష్క డు పేక్షించియుంటివేని యానందాంబుధింజేలుచు మైముఱచి యుండునతిరూపామలమంతులగతి యేమైముగియు? నమ్మి యున్నవారి యుమ్మలికంబు దప్పించిసాములుగడించుట చేదీజనములకుం దగవుగానిమైపుడిం గమ్మవిలుకొనిసంగర మ్మన దేహమ్మమరచిసామ్మనీలియున్నకొమ్మను వజ్రపాతక తినమ్మగు నసిధారాపాతంబున కుఃబట్టిత్రోయుటచెట్టదనంబుగాదా! ఎట్లు ప్రసరింపనగు? ఎట్లు లీపట్టపురాణిం దగలు కొనియుండు మృత్రిపట్టిక జగజెట్టిరాక బట్టబయలు సేతు. అనిచింతించి కర్తవ్యపడుచు నిటునటుఁజూచుచు సమీపించియున్నయొకవాషికయందు భ్రమరము తామరలోదొరకి కొనియు త్రలపడుటంగాంచి సమయోచితంబుఁదలంచి బుద్ధికొలఁదిబ్రవర్తించినవిదప బ్రహ్మవ్రాసిన వ్రాతప్రకారంబు జరుగునని యూహించి కాజం గాంచనిదానివలె నిట్లనియె.

ఉ. మాయారె భృంగమా వికచమల్లియల నివ్వడనాడి తమ్మిలో
నీయెడఁబువ్వుఁజేనియలనింపుజనింపఁగఁగ్రోలిసాక్కియం
బోయెదనన్నబ్రాంతిమదిఁబొందదురాజుదయించెనిష్కడీ
తోయజపత్రముల్ వరుసతోముకుళించెఁజలింపకుండుమీ.

[రాణితోఁగూడి రతిలీలలంజేలుచున్న మంత్రికుమారుని రాజువచ్చుచున్నాఁ డని నూచింపఁజేయుటకు నిపుణిక మగతుమైదనుగుఱించి తెల్పుచున్నట్లు విన్ననువు దోపనాతింగించుచున్నది. ప్రస్తుతమగు భృంగవృత్తాంతంబుచేత బ్రస్తుతంబయియున్న రాజుగమనంబు నూచింపఁబడుటవలన ప్రస్తుతాంకురాలంకారము, మాయారె, ఇది యవ్యయము. భళిరాయని యర్థము.

భళిరా! యోభృంగమా! మనోహరములయిన యుపవనంబులందు వికసించి యే విధమగు నిర్భంధములేక భవదుపభోగార్హంబులై వెలయుమల్లెతీగలను బాసి యతి నిర్భంధసంబాధంబగు సీవాపికయందలి తామరపువ్వునంగలుగు వూదేనియలంకారం నేతెంచి బరితృప్తిజనియించునట్లు తదాస్వాదనంబునొనరించి యాకైపుతలకెక్కి మై మరచియున్న నీకు 'మీఁదటంగలుగు చంద్రోదయంబునం గమలిని మొగడిన నదులలోఁ జిక్కుకొందును. ఇంతటితోఁజాలును. మెల్లగ బయలు వెడలిపోయెద. అనుభ్రమములేక పోయెను. ఇట్లు నీవు దేహము తెలియక పడియుండఁగాఁ జంద్రుఁడునుదయించె. ఈతామర తేకులును గ్రమంబుగ ముకుళించుచున్నవి. కనుక నిష్కడుకష్టించుకొనిపోయెదనన్న తలంపునందు. అట్లు చేసితివేని నీ జెక్కలువిరిగిపోవును. మెల్లగఁఁఁబ్బించుకొన్నపు

సమీపపుటానిలో వినిపాతంబును సంభవించును, గనుక చలింపకయుండుము, అని భృంగపరమైన యర్థము, ఓమంత్రి తుమారుడా! నీ పాహసమే మెచ్చందగినది. నీవు మనోహరాంగులై పుష్పవతులైన నిండుజవ్వనులు నీయింట ననవరతం బనుభవించినను తృప్తికెందనివారు పెక్కుండుండియు వారివదలి యాయతిసంకటస్థలంబగు రాచ నగరులోనికివచ్చి యారామామణితోగూడి రతివినోదసుఖంబు అనుభవించి సురత శ్రమంబున సోలిసాక్కియు నింతటితోనై నను వెడలిపోయెదనన్న భ్రమ కలుగకపోయి యుంటివి, రాజానవచ్చుచున్నవాడు, ఇతండు మిమ్ముగాంచెనేని యారాణికిని నీకును ప్రమాదంబుగంఘటిల్లు, ఇప్పుడు తప్పించుకొనిపోవలయునను ప్రయత్నముమానుకొనుము. అట్లునరించితివేని రాజాకంటంబడుదువు, కాన నొకచోటనొదిగి సవ్వడి తెలియనీకయుండుము, అని మంత్రి తుమారునికింబోధింపఁబడు నర్థము.]

అనిచెప్పగా నంతలో సమీపంబునకువచ్చిన రాజా ఓ నిపుణి! నీవు చెప్పిన పద్యంబునకు విషయం లేదియనియడిగిన నాచేటియు బేరరా! యిక్కడనిలిచి యంతకు సమీపంబుననుండు నడవానిలో వికసించిన తామరపువ్వునందు చిక్కుకొని పెక్కు గతుల దిక్కుతెలియక వెతలందక్కొను మగతు మైదంగాంచుమని మనవి నేయ నది పరీక్షించిచూచుచు నొకింతసేపు నిలిచి కనుంగొని యాంగతి పద్యరూపంబుగఁ జెల్పినందుకై దానికొకకంతాభరణంబు జహుమతిచేసి యంతఃపురచంద్రశాలకుంజేరరాఁగా నంతలోలోపలనుండువారు నిపుణి కొరచనంబులంగలత తలపాటువలననే దానిపద్యంబున కర్థాంతరంబుగలదని నిశ్చయించిరి, రాజావచ్చుటయెఱిగి చేయునది యిదియని తోచమి యేలయీభూపాలుని ద్రోహంబునేయంబూనితి, ఇక నేదిదిక్కు నాకొఱకీ కాంతాతిలకంబునకుం గవ్వంబుప్రాప్తిచెఱగదాయని యనుకొనుచు కయనంబుద్గి సంభవించు మంత్రి తుమారుని వెన్నుచఱచి భయపడకుండుమనిచెప్పి యాయతి రూపతనమంచంబు క్రిందనున్న పట్టుపఱుపులో నాతనింబెట్టిచుట్టి యొకయోరంబెట్టి రాజాను వాకిటికివచ్చునంతలో వచ్చితలుపుతీసి యెదురునడిచి కైదందయచ్చి కొంపోయి మంచంబునం గూరుచుండంబెట్టి కపటంపు ననురాగంబుతో నధికమోహంబు గలిగి నట్లు మెలింగుచుండె, రాజాను ఓకాంతాతిలకమా! నీవుముంగురులఱచక్కనో తక్యం గంధోదకంబుల స్నానంబునేయకయు పూలుదులుముకొనకయు నుండుటకు గతంబేమి యనియడిగిన రాణి ప్రాణవల్ల భా! భర్త యింటలేనికేళ నలంకారము నేనికొనుట పతి వ్రతలకుంజెల్లునా? మిరలీరేయి నగరబహిష్కలంబునన విడిసియుండురని దానీజనంబులం సెప్ప వారినిండ్లకనిచి యెనొంటిగ నిండుండెదను, నాకు భవద్విరహంబుననిదు ప్రియ సఖులపట్కూలను ముల్కూతక్రియం బెవులంగాఱియంబెట్టునని యిట్లు నేకవిధమాలగు సరసాశాపంబుల నతనిమునంబు నలరింప నావిజనుననుండునమ్మి యతిరూపయందుఁ

ప్రేమపరవశుండై లాలించి కేలుకేలంగీలించి శయ్యకుండార్చిన నామనోహరాంగియు ననేకవిధంబులగు రతిభేదంబులం దనచమత్కారంబునూపి నాయకుని సమరతిం దేలించి యుపరతిసోలించుచుండ నామంచంబునడుగున పటుపులోడగులుకొని కౌలు సేతులు గదలినపలేక యవరిమితసంకటంబులనుభవించుచు నందలి చీనులు మొదలగు జంతువు లొడలుగరువ గురుమారశరీరుండు నింతదనుక యిట్టి బెట్టిదంపుఁజెయ్యలం దగులుకొన్నవాఁడును గాఁడుగాన సీత్కారంబునలుపుచు సంపూర్ణమనోరథుండుగామి నాదంపతుల చెయ్యంతలంచుకొనుచు మదనవేదనందాళంజాలక నుసులుచున్ననది రాజాన్యదయంబున కవగతంబగు నేమోయని యతిరూపతనముగఁడు మొనపంటమోవి నొక్కబోవుడు నధికసీత్కారంబులొనరించుచును గంకణర్పణాత్కారముఖరం బుగ హస్తకమలంబులు విడిలించుచు నతివిదగ్ధయై ప్రసరింప నదిగని వాకిటనున్న నిపుణిక చాతుర్యంబు మెఱయ నిట్లనియె.

చ, ఆలిశులవర్గపద్మ ముఖశాంతరమందుననిచ్చుచాలకీ
చలనమునొంద నేతనవసారసుమిత్రుఁడు రాకయుండు నే
తొలఁగకయందెయుండుమికతోయజవై రితిరంబెరాత్రియీ
కలవరమేలకమ్మి తుదఁగానకఁ దూరకయురకుండుమీ.

[తొలుతటి పద్యమువలె నిందును భృంగశృత్తాంతముచేత మంత్రికుమారుని శృత్తాంతంబు నూచింపంబడుచున్నది.

ఓ శ్రమరకులోతంసమా! తామరమొగ్గలోన నడుచుచోటుచాలదని సంచలించు చున్నా విదియేలా? బాలనూర్యుఁడుదయించి రాకయుండునా యేమి? తప్పకవచ్చును. ఇష్టదాకమలమునుదాటిరాక దానియందయుండుము. ఇంకనీచందమామ యీరాత్రి యంతయున్దిరమా? వేగిరంబయ స్రమించువాఁడేకదా? ఈ శ్రమ నీకేలా? ఈతామర పువ్వుకొనగానఁగవలయుననియెంచి యద్దాని దళములలో చిక్కుకొని ప్రాణములు పోగొట్టుకొనక యున్నచోటన కదలకయుండుమీ. అని భృంగపరమైనయగ్ధము.

ఓ మంత్రికుమారుడా! పట్టుపటుపులో చోటు ఇంకటముగానున్నదని సంచ లించుచున్నావు. ఇదియేలా? ఇంకనూర్యోదయముకాదా? ఇప్పుడుకొంచెమార్చుకొని దానిలోపలన యుండుము. ఈరాజచంస్రుఁడు ఇక్కడనయుండువా? యీరాత్రి వేగఁగానేలేచిపోఁడా? నీకేతయింకకలవరము. ఇదివిడిచి యేవిధముగానైన తప్పించు కొనిపోవలయునన్న ప్రయత్నం బివ్వడు. మానుకొని యణగియుండుము. సమయము వచ్చినప్పుడు పోవచ్చును. అని మంత్రికుమారునికిం దెలిపిన యగ్ధము.]

అనిచెప్పగా నదిగ్రహించుకొని మంత్రికుమారుండురక యణగియుండెను. రాజును రాణియు మనోహరములగు సురతలీలావిసోదంబులు గాంచుచుండిరి. ఇట్లుండ నుమతియొక్కభార్య నూర్మ్యుడై సమించియుఁ దనమనోహరుండింటికిరామి నొండేమి యుంబోవక రాజుతోడ తనభర్త కేటరుబోలేదని యెఱింగియున్నదిగాన నితర స్థలంబున కేమికారణంబున నీతం డఱిగియున్నాడోయని విచారించి యతినిపుణులగు సకియలంబిలిచి విచారింపనందుఁదరళికయనునది “రాజు కేటరుబోయిన వెనుక నుమతి యొక్కడనుండునదియు నెఱుంగంబడదు. అతని పోలికగల యెఱుకలెమాత్రము నల్ల పూసలమ్మకొనుచు నీకీతివెంటం బోవుచుండుటఁ గాంచితిమి. దానిమాటలు నీమగని మాటలతీరుననే యున్నవి. మొగంబు నతని ప్రతిబింబము పగిదిదోచెను. స్త్రీ వేషము లేనియెడల మనసుమతియేయనవచ్చును. ఆయెఱుకత క్రమక్రమంబుగ రాచనగరుచేరి యతిరూపయుండు చంద్రకాలమ సమీపంబుననుండ నిపుణిక యే తెంచి దానింబిలుచు కొనిపోయె. ఇదియేమో కవటంబనియెంచి యేనును సంగతి యరయుటకు నారాణి వసియించుచంద్రకాలమఁ దరిసినయొకలతా నికుంజంబుమాటునం డాగి యుండఁగా నతిక్లిరితగతి రాజునువచ్చి యాచంద్రకాలసేధా తెక్కుచుండునప్పుడు నిపుణిక సంభ్రమముగ నొకపద్యంబునుడివె. ఇంతదనుక నాయెఱుకత చంద్రకాల పెడలివచ్చినది తొడు. మఱికొంతకడవున కొనిపుణికయే మఱియొండు పద్యంబు చెప్పినయది. ఆపద్యం బులభావంబుగ నుఁగొనఁ బరకాంతారకునికిం జాగ్రతపడియుండుమని హెచ్చరికచేసిన ట్లవగతంబగుచున్నయది. మనసుమతియు నతిరూపయంచాసక్తిలవాడని యెల్ల వారు నెఱుంగుదురు. అతండిప్పు డంతఃపురంబునం బ్రవేశించెనని తోచెడిని. రాజు నక్కడికి వచ్చియున్నవాఁడు ఇప్పుడిందుకేమి చేయనగును. ఏమియనర్థంబు సంభవించునో” యని చెప్పగా మంత్రి భార్యయుఁడ త్రఱపడుచు నయ్యో నామగనికి నేడుప్రాణంబులు దమ్ముట నిక్కంబుగాను. ఈయక్కివంబెఱింగినేని రాజునెక్కినుగోమవేశం బున నాప్రాణనాయకుని మొక్క చెఱచక మానునా. ఇంకగతియెద్దియని ప్రలపించుచు నొడలెఱుంగక పుడమిపయింబడి బుడిబుడిపారలిజడనువడి యుస్సురుమంచు నిట్టూర్పులు నిగుడ్పుచు ననాథగతి విలపింపఁ దరళికయు నాయతివ నాశ్వాసింపి యాయుమ్మయివ్వుడు సంతటంబునకుం బ్రతివిధేయంబెఱుంగక యిట్లుదుఃఖించుటవలన నేమిఫలంబు నిపుణిక సమీపంబుననున్నదిగాన మఱేమియు ననిష్టంబు చేహరదు. అది యతిచతురలగుదూతికలలోన గ్రణి. మఱిమంతుండు నన్వర్థనామంబుగలవాఁడు గాని వట్టివాఁడుకొడు. అతిరూపయో తనప్రాణంబులై నవిడిచి యాతనిం గాపాడును గాని పరిత్యజింపదు. రాజును మృగయాపరిక్రాంతుండై వచ్చి యున్నవాఁడుగాన వేగి రంబనిద్రించు. అయినను మనస్సునిష్ఠనోపవేని చేటివేషంబు భరియించుకొని నాతోఁ

గూడరమ్మ, నిపుణికాముఖులున సంగతులరయ్యదమనుచుం జెప్ప నొప్పుకొని యా యొప్పులకుప్ప చేటివేదంబుతో నంతిపురంబు వెడలి తరళికాద్వితీయయై యా యతి రూపయుండు చంద్రకాలకుం దఱిసివచ్చుచుండ నిపుణిక వారిపాదంబుల యందెల నులివుని ముత్రిభార్యగా నెఱింగి తనమనంబున “నీ యింతి తనకొంతుని వృత్తాం తంబు విని ఘనంబయినయతిశంకచేత నేమియుఁదోచక యేతెంచుచున్నది” యని యెఱింగి యిట్లనియె.

మ, అలిసీ త త్తర మేలనియ్యెడను నీ యాత్మేకుఁ డౌభ్యంగముకా
జలజాతస్థమరందపానవకుఁడై సానంబుడైయున్నవాఁ
డులుకింతేనియు లేదు నీ పరుగుమీ యొప్పారఁగా నేడ్చునీ
చెలువుండుంబఱతెంచు వేరువనరాజీవంబు పుష్పించినకా.

[దీనికి భృంగంగన పరమైనయర్థ మొకటియు మంత్రిభార్య పరమగునర్థం బొక్కటియుఁ గలదు.

ఓ యాఁడుకుమ్మదా! యేల యింత త త్తఱపాటుం జెందెదవు, నీయొక్క ప్రాణ నాయకుఁడైనభృంగ మిప్పు డిచ్చోటం గమలమునందలి మకరందమును పానము చేయుటయం దానర్తుఁడై యొడలెఱుఁగక యానందముం బొందియున్నవాఁడు. అత నికి భయమేమియునులేదు. వేడుకతోఁగూడ నీవుపాము. నీ నాయకుఁడును వేరువనఁ దామరపువ్వు వికసింపఁగానే నీదగ్గఱకేతెంచును. అని భృంగంగనాపరమగునర్థము.

ఓ యాఁడుదానా! యింత త త్తఱపాటుకూడునా నీకు? ఓ నాప్రియగుభీ! నీ ప్రాణనాయకుండగు సుమతి యతిరూపతో రతిసుఖంబులందేలి మైముఱచి నిద్రం జెందియున్నవాఁడు. నీమగని కొక్కభయంబునులేదు. నీవు నీచోటికేగనుము. తెల్ల వారినవెనుక నీ ప్రాణనాయకుఁడు తామరలు పూచిన యనంతరము నీయొద్ద కేతెంచును. అని యిది మంత్రిభార్యపరమైనయర్థము.]

అనిచెప్పిన నిపుణికావచనంబువలన మంత్రిభార్యయుఁ దనమగనికేమంబు తెలిసికొని యూరటంజెంది కొంచెమునే పటునిటుసంచరించి తనయింటికింజనియెను. లీలాసాధంబునందు రాజా తనపత్నితో ననేకవిధంబులగు రతులందేలి మృగయాపరి క్రాంతుండై యుండుటంజేసి కొంతతడవునకు నిద్రఁగూరెను. అప్పుడు నిపుణికయు నిదియ మతిమంతునిఁ దప్పించుట కదనని యెఱింగి యిట్లనియె.

మ, నీతమై రాతిరి తెల్ల వారఁగనువచ్చెం జంద్ర యీకేలికా
యతనంబుదురతి శ్రమన్విభుఁడు నిద్రానర్తుఁడై నాఁడు నీ
శతపత్రేక్షణ మోమునంచెను భవచ్ఛాతుర్యముంజూపి నీ
వతివేగంబున నేఁగుమాతోఁగిమోయాత్తల్ సుఖంబుఁబెడికా
చమత్కారము

[ఇందుఁ జంద్రపరమైన యర్థమును మంత్రికుమారుని విషయమగు నర్థమును జెప్పవలయు. ఓచంద్రుడా! రాత్రిముగిసి తెల్లవారవచ్చెను. మారాజు శీర్షిగృహంబు నందు రాజితో గ్రీడించి యాశ్రమంబుచే నిదురఁగూరుచున్నవాఁడు. ఈతామర జేకులవంటి కన్నులుగల యతిరూపయు మొగమువాల్చినది. నీచాతుర్యంబు దెలియు నట్లు వారి కెఱుకపడక తొలఁగి యతివేగంబునం బొమ్మ. మా ప్రాణంబులు సుఖమున నుండును. అని చంద్రునిఁజూచి చెప్పినది.

ఓ మంత్రికుమారకా! రాత్రిముగిసి తెల్లవారవచ్చెను. రాజు రతిశ్రమచేత నిద్రబోవుచున్నాఁడు. రాజియు రతిశ్రమచే నిన్నుమఱచి మొగమువంచి యించిం చుకనిదురగూరుచున్నది. ఇతరుల కెవ్వరికిని దెలియకుండ నీ యుపాయంబుదోష వేగి రంబ వెడలిపొమ్మ. మనంబున నులుకుమాని మేము కొంచెమునేపు సుఖంబుగ నుండెదము. అని మంత్రికుమారుని పరమైనయర్థము.]

అనిచెప్పఁగా మంత్రికుమారుండువిని సమయంబెఱింగిన వాఁడుగాన తటాలున నాపటుపుతోసికొని మంచము క్రిందనుండివచ్చి యించించుకవీడుచున్న చీకటులలో నెవ్వరికిందెలియక మెల్లమెల్ల న నాయిలువాని తనయింటికిం జనియె. ద్వారపాలకులును చీకటిచే నిద్రాసించిచూడలేక రాజకుమారుండని యనుకొని యూరకుండిరి. మఱి యొకింతనేపటికి సూర్యుండు నుదయించు సమయంబయ్యె. కైతాలికులు స్తుతించిరి. వీజావేణుమృదంగతాళాది వాద్యంబులువ్రాసె. అప్పుడు రాజు మేలుకొని యా యతి రూపయుండు చంద్రకాలిగ్గి తనయింటికేతెంచి సాంధ్యకృత్యంబులుదీర్చి సభాస్థలంబు నలంకరించెను. పాదలును ప్రధానలును వచ్చిచేరిరి. సుమతియు రాత్రియంతయు నిదురలేనివాఁడగుటంజేసి యింటికేతెంచి యించుకనేపు నిదురించిలేచి సాంధ్య కార్యములుతీర్చికొనుచుండఁగా రాజభటులువచ్చి జోహారుచేసి యో దేవా! రాజుగారు కొలువుదీరి బహుకాలంబయ్యె. తమరు సభాస్థలంబునకు రామికిం గతంబుదెలిసికొని జేగిరంబవచ్చునట్లుగఁ జెప్పఁడని రాజుగారు చెప్పిపంపిరి. అనివిన్నవింపఁగా సుమతి యుఁ గొంచెము దేహముకుదురలేదుగానఁ దానుసించితిని. ఇదిదొరవారితోనునవిసేయఁ డనిచెప్పి రాజభటులంబంపి తానును సంధ్యావందనాదులుదీర్చుకొని యతివేగంబునం బాపచారియై యా యతిరూపనియించు చంద్రకాలకుం దిగువనుండెడు ప్రోవగా రాజసభ శీఘ్రమందెను. మంత్రికుమారుండువచ్చుచున్నాఁడనియొఱింగి యతిరూపమేడ పైకివచ్చి యతనిం గాంచి రిచ్చవడినిలిచి యేమియుంబలుక వేరక గుండెలు మోదు కొనుచుం జేకులు వీసికొనుచు, భయసంభ్రమంబులం గాల్గువడవడవడంకఁ బెను గాలిలోఁడగులుకొన్న చిన్నపూదీవియవందంబున సొంపుచెడి యిలవయ్యచాలంచుఁ దూలుచు పోలుచు రాత్రినపుణికాధర్మంబునం దప్పించుకొంటిని. ఇప్పుడెట్లు తప్పించు

కొననగు. ఏమిసేతునని విలపించుచు శయనంబుపైఁబడి మూర్ఛనోయిన నిపుణికయు సమీపంబునకఱిగి యోయమ్మా! యిట్టియున్న లికంబుపడుట నీకేలా? సంగతి తెలిపితివేని యందుకుంజేయవలసినకార్యంబు సేయుదము, శీఘ్రంబుగఁ బ్రతివిధేయంబగు కార్యంబున దూరచింతసేయుచు నూరకుండి కార్యంబుమించినవెనుక తత్తఱపడుట యుత్తమ కౌంతలగుణంబుగాదు. తేగిరంబు తెలిపితివేని నాబుద్ధికొలందిని ప్రవర్తింపంగలదానను, అనిచెప్పఁగా నతిరూపయు నాశ్వాసంబునొందిలేచి కూరుచుండి యోప్రియసఖీ!రాత్రి జరిగిన ప్రమాదంబునకు సీవుగాక యితరులు మచ్చుందప్పింపంగలరాకి ఇట్లన్యూపదేశంబుగ జెప్పి యొప్పింపంగలరా? నీవంటిబుద్ధిమంతురాలు పడునాటగులోకంబులనైన లేదనవచ్చును. ఇప్పుడాకన్తికంబుగ నొక్కకష్టము సంభవించినది,అందు మేమిరువురమునమరణమునొందుట తప్పదని నిశ్చయించుకొంటిని,ఇందు నీకుంబ్రతివిధేయంబుండదనియెంతు, అయినను జెప్పెదను, నిన్నరాత్రి యావన్నెకొఁడు నన్నుంగూడి విన్నను వుతో సమరతీసల్పుచుండునప్పుడు నేను వానిరతిచతురతకు మెచ్చి విచ్చలవిడియొడలు బంగారముమారలిచ్చి మచ్చికమెయి నాగళంబుననున్న యనర్హంబగు నవరత్నహారంబామతిమంతునికిం గంతాభరణంబుచేసి తదీయసౌందర్యంబు సేయ నానందంబుగఁ జూడ నామీమానాంగుండు చిటునవ్వుతో నాచను మొనలంటి గిలిగింతలుచేసి కళలు గరగించిన నేనును సొక్కి యక్కొంతుంగఁగలించి మైమరచితి, అట్టిసమయంబున రాజారాక యెఱింగించితివి. మేమిరువురమును తత్తఱపాటుతో నేమియుండోచక ప్రవర్తించితిమి, తేకువన వాఁడెప్పుడీయిల్లువెడలిపోయెనో యెఱుంగను. ఇప్పుడాతఁడింటి నుండి రాజసభకేఁగుచుండఁ జాలితి,ఇదియతిప్రేమచేత రాజా నాకుంజేయించియచ్చిన యమూల్యహారము, ఇట్టిదియాయూరఁగాని యీదేశంబునఁగానిలేదు. ఇదిభరించుకొని యున్న మతిమంతునింగాంచెనేని రాజామఱియొండు విచారింపక వానిని నన్నును శిరఃకర్తనంబు సేయకమానఁడు, అది యతనియరంబునం జిలుఁగువలువ లోపలనుండుటంగని నాకంతంబుంగాంచుకొని దైవమువంచించెనే యయ్యోయని సంచలితధైర్యపై యేమియుసేయనదిలేక యుండెదను. ఇప్పుడు పాలముంచినను నీటముంచినను నీవే? “సా నేప్రాజాఃకామినాందూత్కథీనాః” అన్నట్లు మాప్రాణములు సీయధీనములనిచెప్పి విన్నదనంబున వేడికొనఁగా నానిపుణికయు దేవీ! యంతమాత్రంబునకే యిట్లుచింతించవలయునా? ఏబోయి యానవరత్నహారంబుండెచ్చి నీకిడయచ్చెద. పోయినచ్చెదనని యాయతిరూపనువీడ్కొని యతిత్వరితగతింజని తానొకభట్రాజావేషంబు ధరియించుకొని సభాద్వారంబునకుఁబోయి రాజాకు సంగతి భటులవలన నెఱింగించి యనేకదేశంబులుచుట్టిచూచి పలుగురుదేశవిభుఁయొద్దబహుమానంబులందినభట్టుగాఁ దన్నుంజెప్పండని వారల వేడుకొని వారలునట్లు సేయుడు రాజా నెడుటికింజని యానిపుణిక యిట్లనియె.

చ, అతులసభాంతరస్థితబుధావళికల్లజోహరు పీఠరా
 మాతులకిదే జోహరు సతతోజ్జ్వలులై తగుసార్వభౌమ సం
 తలికినిదేజోహరు వసుధాపతిసేవితుడైన యట్టి భూ
 పతికి జోహరు మానపరిపాల జోహరు ప్రధానశేఖరా.

[ఈపద్యంబునం బండిత క్రమంబుగ నెల్లవారికి జోహరుచేయుచున్నది. సభా
 సలంబుననసమానబుద్ధి చాతురీవిశేషంబున నొప్పుచుండు పండితులవరుసలకు నిదేయొక
 నమస్కారంబుగావించు. పీఠలగు గుఱ్ఱపురాతులకు నమస్కారము, ఎల్లప్పుడు వెలుంగు
 చున్న రాజసంతతివారి కిదియెనమస్కారము. సకలరాజులచే సేవింపబడునట్టి రాజా
 నకు నిదేనమస్కారము. మానమును కాపాడందగునట్టి మంత్రిసత్తమా! సేతును
 బరారులేకుండ వందనములు చేయుచున్నాను.]

అని పతియించి క్రమంబుగ వారలకు నమస్కరించుకొనుచువచ్చి తనయొద్ద
 నిలువంబడిన నాతనినియాపించిచూచి నిపుణిక గానెఱింగి తన్నుమానపరిపాలయని మాన
 మును కాపాడవలసినట్లుగా వేడుకొనుటకుం గారణంబు తటాకున దనమనంబునం దోప
 నప్పుడు ముఖవికారారు లేమియుందోపనీక యనువ్రాసించి యోధట్టా! నిన్ను చాల
 మెచ్చితిని. ఈపద్యమునకు సీకేమియిచ్చినందీరదే యనిపలికి యాసనంబువిడిచి లేచి తన
 యంగరకాతోగూడఁ దనకంతగతంబగు మణిహారంబును దనభూషణంబులును బహు
 మతిగ దానిగళంబునవైచి యతిరవస్త్రంబులు నాభరణంబులు ధరించి సముచితప్రదే
 శంబునంగూరుచుండె. నిపుణికయు నచ్చోటనిలువక యతికిఁ ఘ్రంబునఁబోయి తనయింట
 నాభట్టాజేషంబు వదల్చి సాధారణయై యతిరూప యింటికింజని మణిమాలిక నీయ
 నాయతివయ్య దానిబుద్ధిచాతుర్యంబునకును నమయోచిత ప్రతిభావిశేషంబునకును
 మెచ్చి యనేకధనంబులిచ్చి తనకుంబహి! ప్రాణంబువలె నానిపుణికయందుమచ్చికగలిగి
 యుండె. వింటివా మదనమోహనా! యట్టి యతిచతురమతియగు దూతిక లభించినంగాక
 పెరియతివతోరలింగలయుట కంతకృతియైన వలెతిగాఁడు, ఓరాజకుమారుకా! మనకీ
 ప్రస్తాపంచేత, ఇదిమనరాజుగారిచెవికెక్కనేని బహువిరసంబై పరిణమించు. పరకాం
 తారలింగోరకాద రావణుడునశించె, అనిచెప్పఁగారాజకుమారుఁడు నానానిచెప్పి
 యానాటిరనిక గోష్ఠిమాని యిష్టలపిడుకొల్పితనయింటనుఖనిద్రంబెండ, కొన్నిదినములు
 గడవ రాజు తనకుమారునికి యువరాజపట్టాభిషేకంబుసేయఁ బ్రయత్నబడుచుండెను.

మదనమోహనం డాసడియెఱింగి యేకతంబ మంత్రికుమారునిం బిలిపించి యో
 ప్రాణజ్ఞాదా! లోకమున మిత్రులన్నవారు తనన్నేహితునియొక్క మనోరథంబుల
 నెవ్వధంబుగ నైన నెఱవేర్చుచు విపత్తులుగ లిగినప్పుడు రక్షించుచు సంపదలమోద ముం
 దుచు సర్వకాలంబును సహసూచారంబుసేయుచు హితంబు చెల్పుచుండువారుకదా!

ఓకృతబుద్ధి! నీవునుమిత్రధర్మంబుల గురుముఖముగ నెఱిగియున్నవాడవు. అదియును గాక యతిచతురమతివి, నాయొక్క సుఖదుఃఖంబుల మోడభేదంబులంబొందువాడవు. ఇట్టివాడవుగాన నాకు నీవుహృదయంతరంబునని నీతో నొకరహస్యంబు వచించెద, అదికొదనక యనుమతింపవలయు. అని యిట్లునునయాలాపములు సేయఁ గృతబుద్ధియుఁ దనమనంబున “నీతనికేదో యొక దురాలోచనపుట్టియున్నది. ఇది నెరవేర్పనియెడల స్నేహమునకు భంగముకలుగకమానదు, రాజకుమారులు మీఁదటియనర్థంబులు చింతింపక యొకకౌర్యంబునకుంబ్రవర్తించి ఫలప్రాప్తిలేక యనర్థంబులు సంభవించినప్పుడు వానిదొలగించికొనజాలకయుండఁ దన్నిర్వాహంబు మంత్రి సేయవలసియున్నది. అది యట్లుండఁగా నుత్తమించినకౌర్యంబు సేయంజనదగ్గ నెల్లకాలమును రాజు మనంబున నుమ్మలిక మానదు. పరస్పర స్నేహహీనతకుం గారణంబై కలయు. అని యిట్లాలోచించి రాజకుమారునితో నోచెలికాఁడా నా కింతదురము విశేషించి వక్కాణింపవలయునా? నీయొక్కయిష్టంబు నాకునిష్టంబు. నీవచనంబున కన్యథా ప్రవర్తించుట నాకునిష్టంబు గాదు. చెప్పమన రాజకుమారుం డిట్లనియె. ఓకృతబుద్ధి! యిప్పుడు నాతండ్రి యవరాజపట్టాభిషేకంబు సేయ యత్నించుచున్నవాఁడు. రాచకోటదులు రాజ్యకౌర్యనియుత్తలయి నిగళబద్ధంబులయినకలధంబులభంగి నేమియు సేయ నేరక జనానురంజనము సేయుటకు వశగతులై స్వాతంత్ర్యమెడలి పరులయొక్క సుఖదుఃఖంబుల విచారించుటతోఁ బ్రొద్దులు గడవుచుండవలయును. కొన బుద్ధిమంతుఁ డగువాఁడు సకలదేశంబులు సంచరించి ఆయా వినోదంబులంగాంచి యేతెంచి రాజ్య పాలనా నియుత్తఁడగుట మేలు. అట్లుగ నేని యాతఁడు శత్రుమిత్రులనరసి ప్రవర్తించు వాడగు, కొన నాకియావరాజ్యప్రాప్తి యగుటకుండు సకలదేశంబులు తిరిగిచూచి రావలయుననుచు జనించుచున్నది. నీకభిమతంబగు నేని భవత్సహాయుండనై యిప్పుని నెఱవేర్చికొందును. అనఁగా గృతబుద్ధియు రాజకుమారునిమాటలకు సంతసించి బల్లె యనియె. అంత నొక నాటిరాత్రి నడిబొమన నిరువురును విశేషధనంబులంతినొని యతి వేగంబునంబోవు నశ్వవరంబుల నారోహణంబుచేసి యూరు వెడలి యడవిమార్గంబున నదులును గుట్టలును మిట్టలును చెట్టులును పుట్టలును దాటుచుం జనిచని సూర్యోదయ సమయంబున కొకమహావనంబుఁజేరిరి. ఇట్లు చేరి యారాజమంత్రితమారు లాయరణ్య మునంగల చిన్ని గున్నమామిడిపైఁగూరుచుండి సన్ననియెలుంగలతోఁ గూయుచుండు కొకిలల కలాపాపంబులకు శ్రవణంబులు సుఖంబుండం జనిచని యమ్మహారణ్యమధ్యంబునఁద్రాగినీళ్లులేక దప్పిగొని యాకట పోలిపోవుచుండునప్పుడు రాజకుమారుండతిసుఖ మొందుడుగాన నెండకుఁదాళలేక తాలిమిఁదూలియుండ నదిగాంచి కృతబుద్ధియునతని నచ్చోట నొక వటవృక్షంబుక్రిందంగూరుచుండఁబెట్టి యాచెట్టుపైకెక్కి నలునడలు

బరికించిచూచి యంతకుసమీపంబున జలపథు ల నేకంబులు పైకెగయుటం గాంచి
 యచ్చోటం గొలనొక్కటియున్నదనియెంచి చెట్టుదిగి వేగంబ యచ్చోటికింజని యొక
 కమల పత్రంబును దొన్నెగాఁగల్పించికొని దానంజలంబులుగొని తొల్లింటి వట
 వృక్షంబుదగ్గఱకురాఁ బ్రయాణమయ్యెను, ఇట్లు ప్రయాణమై వచ్చుచుండఁగాఁ
 ద్రోవకు దగ్గఱనుండు నొకబూరుగుచెట్టుమీఁద రెండుచిలుకలు మనుష్యవచనంబులతో
 మాటలాడుకొన చుండుటంజూచి కొంత సేపచ్చట నిలువబడి వినుచుండెను, అందులో
 మగచిలుక తనప్రియురాలిం గాంచి యొప్పియసఖీ! మనమువచ్చిన కార్యము సఫలం
 బయ్యె, నింక మఱరాణియొద్ద కేగుదము, రాజపుత్రుండగు మదనమోహనుండు నిక
 మనకుఁ బ్రాప్తప్రాయుండు, కాన నచ్చటంజరుగు చిత్రంబులం గాంచెదము వేగిరంబ
 పోదమరమ్ము అరిచెప్పి యాఁడుచిలుకతోఁగూడ తటాఱుననాకసంబున కెగసిపోయె,
 అదిగనిమంత్రి తమూరుండు కటాకటా! మనరాజకుమారుండు తమకుంబ్రాప్త ప్రాయుండ
 యని పల్కుచు నీచిలుకలు తటాఱున నెగిరిపోయె, ఈవచనంబువిని మనంబును నాతని
 కేమేమియనర్థంబులు గలిగెనోయని సంశయంబుండుచున్నయది, ఇందుకేమి సేయనగు
 అనితలంచుచు ద్వరితగతింజని తొల్లింటివటవృక్షంబు క్రింద నామదనమోహనుండు
 లేమి నధికదుఃఖార్తుండై సేయునదిలేక తనమనంబున నిట్లువిత్కొంచె, ఏ నిష్పడు
 మరలి నాపురంబునకుంజని రాజపుత్రుం జేడీయని యాతని జననీజనకులడిగిరేని యేమి
 యుక్తరంబీయగలవాడను, ప్రాణంబులకంటె నధికుండగు నాప్రియమిత్రుఁడులేమి
 నేనెట్లుజీవెంతు, ఏనొంటిగ నగరంబునకేగితి నేని భూపాలకుమారునం దాసకులగు
 పౌరులు నాయుండుఁగవటంబుడలంచి కెత్తుభంగులనాడికొనరా? ఇక నాకుఁగర్త
 వ్యంబు స్ఫురింపకున్నయది, అని యిట్లనేక విధంబులం జింతించి చింతించి కర్తవ్యం
 చేమియుండోచక రాజకుమారుఁడులేక నగరంబునకుంజనగూడదని నిశ్చయించుకొని
 యాయరణ్యమధ్యంబున నొక్కతపోవనంబుఁగల్పించుకొని నారచీరలుధరియించి కంద
 మాలఫలంబు లాహారంబులుగా మునివృత్తింబూని తపోవియతితోఁ గాలంబుఁగడపు
 చుండె, ఇట్లుకొన్నివత్సరంబులంజరిగిన నొక్కనాఁడు తపస్సమాధినుండిలేచి యొక చెట్టు
 క్రిందనుండు వికాలమగు శిలాఫలకంబుపైఁగూరుచుండి తనప్రియమిత్రుండగు మదన
 మోహనుని మనంబునం దలంచుకొనుచు దద్విరహవ్యధాకులిత హృదయుండై తన
 మనంబున నిట్లువిత్కొంచె, అక్కటా! నాప్రియమిత్రుండింతదనుక నాకెఱుకపడఁడు,
 ఇన్నివిధములఁగట్టములు పెట్టియు నింక నైననుదై వముదయదలంపక యున్నది, కటాకటా!
 యొకదినంబుననైవ మాతాపితృలనెడబాయని నామిత్రుండు నన్నేల విడిచిపోయెనో?
 అతనిగ తియేలాగయ్యెనో? అతనిసడి యిం మకయైననుదెలియదయ్యె, “సాదామిసీస్సురణ
 చంచల మేవసౌఖ్యం” అన్నవాక్యంబు నిత్యపంబయ్యెగదా? ఇందుకైకదా మునులు

సంసారంబుతోని గృహంబులెడవాని జన్మసాధ్యంబుకై తపంబులఁ గానిల్లుచున్న వారు, లోకంబున నన్నలు బంధుగలు మొదలగవార లనేకు లున్నను మిత్రునితో సమానులు గారు, బంధుగలందఱును గలిమియుండు కాలంబునం గారవింతురుగాని లేమిడిని మొగంబైనంజూడరు, మఱియును,

నీ, కలిమిలేములయందుఁ గన్ముఖంబులగమత నుండెడివాఁడు సఖుఁడొకండె
విపదంబునిధినుండి వేడ్క మైదరిజేన్వ శక్తిగల్గినవాఁడు సఖుఁడొకండె
దుష్పథంబులనుండి తొలగించి మెల్ల న సరస పెట్టెడువాఁడు సఖుఁడొకండె
సంపదగలవాఁడు సైచియుంబుచులోన సంతసించెడివాఁడు సఖుఁడొకండె
గీ, ప్రత్యుపక్రియఁగోరక నిత్యరక్తి
సరసంచేరెడివాఁ డిలసఖుఁడొకండె
భావములలోనికార్యములో బయలుపడుప
జతనపడఁజేయఁగలవాఁడు సఖుఁడొకండె.

అని యిట్లు నేకవిధంబులంజింతించుచుండ నంతకు సమాపకలంబున నొకయార్త నాడంబువినంబడుటయు నాలకించి యోహా! యిది స్త్రీ యొక్క రోదనధ్వనిగాఁదోచు చున్నయది, ఇట్టిగహనంబునందు కౌంతలువచ్చుటకుం గారణంబేమైయుండు, అది యునుంగాక యీనాడంబు మిగలన్నిగ్ధంబును మనోహరంబును గంధర్వకౌంతలం లలితంబులగు నంగుళులచే మీటుకొన్నరలజంటఁ గాంభోజీమేళనంబుఁజేసిన తెఱంగునఁ జిత్తంబునాకర్షించునదియై యాడువరరి యేడ్చుకట్లున్నయది, కాన నెవ్వతయై యొక యుత్తమకౌంతాలికంబు విపత్తురంపరాభిధూతయగుచున్నట్లు తోఁచెడిని, దీనిం గా పాడుట మిక్కిలి పుణ్యంబు, దిక్కులేక యొక్కనిర్జనవనంబునఁజెక్కువిధంబులఁగాఱి యపడు నొక్క చక్కనికన్నీయ నుత్కుడక్కి యుపేక్షించియుండుట చొక్కంపు విస్తృతంబునంబుట్టిన నొక్కనికిందగవగునా? యనితలఁచి తటాలునం జంద్రహాసం జూటవెఱికి ఖేటకంబుధరించి యావాక్యధ్వని వినంబడుమార్గంబునంజనుచు నొక చోట బేరలుంగుతో పెక్కిపెక్కియేడ్చుమి వచ్చుచున్నదాని నొక్కకౌంతాలికం బునుంజూచి సమీపంబునకేగి యోయ వ్యా! యివ్వనంబున నొంటిగ నీవిట్లుపలవించుట తుంగారణంబేమి? నాసమాపమునకుంజేరితివిగాన నింకనిన్నెవ్వరును పరిభవింపంజాఱు నిన్నుంగాంచినఁ జొక్కంపురాచకన్నీయ యని తోచుచున్నది, నీకప్పుడుసంప్రాప్తం బగు నాపదను పరిహరించి నిన్నుంగాపాడెదను, నీంహ వ్యాఘ్ర భల్లూక ప్రముఖ హ్రూమృగశరణ్యంబగు నరణ్యంబునకు మీవంటివారువచ్చుటకుం గతంబు మహత్త రంబై యుండకమానదు, దుఃఖంబడంచుకొని ధైర్యంబుదెచ్చుకొని సంగతివిశదీ కరింపుము, అనియిట్లువల్కి యాకౌంతలు తిన్ననిమాటలనూర్చుకొని పండ్లు

తెచ్చియిచ్చి యచ్చెలువ యాఁకలిదీర్చి సుఖాసీనయై యున్న యాకన్నియంగంచి యోచిన్నదానా! నీసంగతిఁ జెల్పుమని యడిగిన నాకాంతాతిలకంబును వెక్కిరిచి యేడ్చుచు నిలవరానిశోకంబునం బెదవు లదరఁ గన్నులనుండి బాష్పబిందువులు కాలువలై కుచంబులపయింబడి ప్రవహించి జిలఁగువలఁవ దడపి యిలకుంజారఁ బయింటచే రుడుచుకొనుచు దగ్గుత్తికతో నిట్లనియె, ఓకుమారుడా! యేనతిదార్పాగ్ర్యకాలినిని, నాచరితంబువింటివేని నీకును మనోవ్యాకులత సంభవించు, అయినను జెప్పెదవినుము.

మ ద లే ఖా చ రి త్ర ము

ఇక్కడకు బహుదూరంబుననుండు సేపాళదేశంబునందలి చంద్రభాగంబున పట్టణంబు నాజనకునినగరము. నాతండ్రి పేరు ధర్మపాండు, అతఁడు బహుదినంబులు సంతానంబులేకసంతపించి తత్ప్రాప్తికై పెక్కువిధంబులగు పుణ్యకార్యములొనరించి మూలతనంబున చుప్పలుపడుటకు నన్ను నొకటాఁతుంబడనె, నేనుబాలికనైనను దనకు వంశపాలికకాఁగలననియెంచి మించినవాత్సల్యంబునం బోషించుచు రాఁగా నేనైదు సంవత్సరముల ప్రాయముగలదాననై విద్యాభ్యాసమునఁ జొరవగలిగి పితృనియు క్తనై మాతృక్రమాగతుండును విద్యాచాతుర్యండునైన వేదవర్ణియనువిప్రునిద్వస్త్రీల కభ్యసనీయంబులైన విద్యులపెల్ల నేర్చికొనుచుంటిని, అతనికుమారుండు సురవర్ణియను వాడునాకంటె రెండువత్సరములు వయసుచేఁ బెద్దయ్యును బుద్ధిచాతుర్యముల నాకంటెండదయ్యులనిన్నయై నాతోడఁజరువుచుండె, పలుమాఱు నాతఁడునన్నుంగాంచి మదలేఖా! నన్ను పెండ్లిచేసికొందువా? అనియడుగుచుండ నందుకు నేను కొంచెముశోప గించుకొనిచూడ నూరకుండును, నేను బదునాలుగుసంవత్సరముల వయస్సుగలదాననై పుష్పవతిగాక చదువుచుంటి, ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు నాతండ్రిపనుపునం బాతకాల తేగితి, అందు నావిద్యాగురుండగు వేదవర్ణి లేకయుండెను, అతనికుమారునింగాంచి యో మరవర్ణి! ఉపాధ్యాయుల వారెక్కడనున్నారని యడిగిన నతఁడు చిటునగవుతో ననుంగాంచి యోమదలేఖా! యుపాధ్యాయుం డీయూరలేడు, శాన్ని కార్యంబులు తీర్చుకొనుటకుఁ గ్రామాంతరంబునకుం బోయియున్నవాడు, ఈదినమురాఁడు అనిచెప్పి నాసమీపంబునకువచ్చి యోకామినీ! పిన్న నాటినుండి నీతో సహవసించి నీతో బాల్య క్రీడలుగులపుచు నీకుం బ్రీతిపాత్రుండనై యున్న నాయందు దయయుంచక బహుదినములనుండి నేనువేడుకొనుచున్న పరిణయంబునకు సమ్మతింపకయున్నావు, ఇది నీకుం దగునా? యనిన నేను కిరంబువంచుకొని యూరకుంటి, అప్పు డతఁడు మఱియు నిట్లనియె,

శ్లో, ఇందీవరేణయనం మఖమంబుజేతకుండేన దంతమధరంనవపల్లవేన,

అంగానిచంపకదత్తైశ్చ విభాయధాతాకాంతేశఘం ఘటితవానుపలేన చేతః,

[ఓమనోహరాంగీ! నీకుఁ గన్నులు నల్లకలువతోటచేతను, ముఖము తామరపువ్వు చేతను, పలువరుస మెల్ల మెల్ల చేతకు, లేజపురుటాకుచేత మోవియును, సంపంగి పూలతోటచేత నవయవములును నిర్మించి బ్రహ్మ సీయొక్కహృదయమును మాత్రము తాతిచేడేసి నాఁడే. కటకటా! ఆనఁగా నీయవయవములన్నియుఁ గనుమములచేఁ జేయఁబడియుండుటంజేసి యేమి యతివృథువులై యున్నవి. నీ హృదయము తాతిచే నిర్మింపబడినదిగాన నేమి యెంతవేడుకొనినను గరఁగకయున్నది. అనిభావము].

అనిచెప్పఁగా విని యేను నతనింజూచుటఁజూచి యోగురుపుత్రకా! నీవు నాకు సహోదరునితో సమానుడవు. లోకంబున గురువు తండ్రియనియు గురువుత్రులు సహోదరులవంటి వారనియు వాడుకొనవినవె, ఇట్టిదుర్మగులు నీకేల? నీవు బ్రాహ్మ ణుండవు. ఏను త్కత్రియకాంతను. ఏను చతురుదధివేలావలయితంబగు నీధూమినేల రాచపట్టిం జేపట్టుదాననుగాని పుట్టుదరిద్రుడగు నీబోటి బాపనయ్యనా పరిణయము చేసికొందును. ఇట్టిమాటలు పలుమటు నిఁకవచియింతువేని నీకుఁ జెట్టసంభవింపక మానదని చెప్పిన నదిమెదలకొని యా విప్రకుమారుండు నాయెడల ననూయాకు లుండై యది వెలువడసక చెలిమితో మెలంగుచుండె. ఏనును గొన్నిదినంబుల కివిష యంబున మఱపుఁజెంది యాతని విషయమున సహజప్రేమంబుతోఁ బ్రవర్తించుచుంటి. ఒక్కనాఁ డాకుమారుండు నన్నుం గాంచి యో మదలేఖా! యీ రతనం బెంత మనో హరంబైయున్నదో చూడమని యొకగురిక నాచేతికిచ్చెను. అది చేతికిఁ దీసికొన్నది మొదలు నే నేమియొనర్చితినో? ఎవ్వరితో నే నేమిచెప్పితినో? బ్రతికియున్నానో? నిద్రబోవుచున్నానో? ఏమి నేయుచున్నదియు నా కెఱుకపడకయుండెను. మరునాఁ డరుణోదయంబగుచుండఁగా నొక మహారణ్యమందు గొప్పగుఱ్ఱంబుమీఁద నొక చెలితోఁగూడఁ గూరుచుండి దక్షిణాభిముఖంబుగంబోవుచుండి దేహముచెలిసినదానినై సమీపంబున మఱియొక యశ్వవరం బధిరోపించి నాసరసనవచ్చువాని నొక్కనిం గాంచి యేమియిది? స్వప్నమో? లేక జాగ్రదవస్థయో? లేక యింద్రకాలమో? లేక మాయయో? లేక విధివై పరీత్యమో? కాదేని పోతుటిగయైనఁ జూరరాని నా యంతి పురంబెక్కడ! వ్యాఘ్రసింహభల్లూకాది క్రూరమృగశరణ్యంబగు నీ యరణ్యంబెక్కడ! ఏనిచ్చటికిరాఁగతంచేమి? ఎంతమారం బాలోచించినను మనంబునకు రాకయున్నది. ఆయినను గతంబుచింతించుచు నేలబేలుపోవలె. ఇఁకఁ గార్యంబు తప్పక బుద్ధి తోడఁ బ్రవర్తించవలయును. అనియెంచి యేను మారకయ యుంటిని, నా సమీ పంబునవచ్చెడువాఁడు సురవర్ణియను బ్రాహ్మణ కుమారుడనియు మీఁడె నన్నుక్కి. వంబునం గొనితెచ్చెననియు నెంచి యాతనిచెంతనైనఁ గన్నెత్తిచూడక కొంత దూరంబుచని యొకచోట నతనిమాటచొప్పున నిలిచి యాతఁ డుండుచోటికి మఱికొంత

దూరంబున నొకచెట్టుక్రింద నాచేటి తెచ్చియిచ్చిన యన్నంబు భుజించి మించిన
 సంతాపంబునం గుంచుచునుండ నప్పుడాచేటి తావచ్చి “యో మదరేఖా! యీ సుర
 వర్ణి నీకుం జెప్పిపంపినవార్తలు కొన్నిగలవు. అవి విని నీవట్లు ప్రవర్తింపవలసిన
 దానవుగాని స్వతంత్రురాలవుగావు. నీకల్లిదండ్రుల నెడబాసివచ్చితివి. వట్టడవిలో
 నతనిచేతం దొరికితివి. ఇక్కడ దప్పించుకొనుటకు నీ కసాధ్యంబుగాన నాతనిమాటల
 కన్యథాగాఁ బ్రవర్తింపక యుంటివేని నేలుకమహార; అనిచెప్పఁగా నేను వలలోఁ
 దగులుకొన్నపులుఁగుచందంబున నేమియునేయ నేరక యున్నదాననగుటచేఁ గాలోచి
 తంబుఁ జింతించి యోసీ! యట్లుండంగాక. అయిన నే నొక్కవ్రతంబునీసి దానిం
 బరిసమాప్తిసొందించి యున్నదానను. శోటిబ్రాహ్మణులకు భక్ష్యభోజ్యాదులతోడ
 మద్రసోపేతంబగు నన్నంబువెట్టి తగునట్టిదక్షిణలం బరితృప్తులం గావించినంగాని
 నేను వివాహంబు నేసికొనను. ఇది నేను వ్రతారంభమునం బ్రతిజ్ఞ చేసియున్న
 విధము. అట్లుచేసుక నన్ను నిర్భాగపఱచెనేని రజ్జువివాగ్నిజలంబులం బ్రాణంబులు
 వాయుదు. ఆ బ్రాహ్మణులం బరితృప్తులఁ జేయుదయక నా సురవర్ణినిఁ గంటనైనం
 జూడను. అనిచెప్పఁగా నామాట లా చేటివలనవిని యాతండు నట్లకానియ్యి. ఇంతకు
 సమీపమున నొకనగరంబుగల దందువసించియుండి నీ చిత్రంబుపగిదిం బ్రవర్తించి
 విప్రభోజనంబుఁదీర్చి నిన్ను పరిణయంబుఁ జేసికొందుననిచెప్పి యతండు నచ్చోటు
 విడిచి కదలి యేనును చేటియును వెంటరాఁగా మార్యాస్తమయసమయంబున నొక
 పట్టణముంజేరెను. అది యుదగ్రుదిత్తుండను రాజు. పరిపాలనమునేయునట్టి కరుణ
 దేశపురాజుధాని. దానియందేము నొకపూటహుళ్ల బాపత యింటికింబోయి విడిసితిమి.
 అతఁడు గొనితెచ్చినధనము వ్యయమునేయుచు భోజనాదికృత్యంబులు జరుపుచుండ.
 ఏను నా విధివైపరీత్యంబు మనంబునం దలంచుకొనుచు నేకతంబ యొకయింట
 వసించియుంటి. ఇట్లు కొన్నిదినంబులరుగఁగా నొక్కనాఁడు నాచేటికవచ్చి యో
 దేవీ! వింటివా? మనసురవర్ణియొక్క పరాక్రమంబు. ఈదినము మూర్ఖోదయకాం
 బున నాతఁడు యథోచితములగు వస్త్రాభరణాదులధరియించి రాజపీఠివెంటం బోవు
 చుండ నా రాజయొక్క విరోధకాలయందు సంబంధంబైయున్న యొక్కపులి బోను
 వెడలి యనేకమనుష్యుల సంహరించి యా తోటలోనుండి నిర్గమించి మించినకార్యం
 బునఁ దనకెదురువడ్డజంతువుల జమునియింటికంపుచు జనలయొడఱ్ఱుచించి రక్తప్రవా
 హంబులు నించుచుం జూచువారల భయరసము ద్రంబున ముంచుచు నేతేరఁ దదీయ
 ఖరతరసఖర ప్రహారంబులంజచ్చువాడను, గాండ్రీంతులవిని పెచ్చు పెరుగు నుప్పులి
 కంబున నొచ్చువారునునై రాజభటులు చంపంబోయి యనువుపడక యాయాధంబులు
 వదలి పరువిడువారై విచ్చిపోత నప్పు డెనురైపోవుచున్న మనసురవర్ణి తన్నుంగాంచి
 పౌరులందఱును హాహాకారంబులనేయుచు ధిక్కబుముఖితురై తొలఁగు తొలఁగు

మని యార్వ నందు కించుకేనియుఁజంకక నోరుదెఱచుకొని తనపైకిఁదూతు నామహా
వ్యాఘ్రుంబును తనమొలవంకితో తొమ్మనంబాడువ నందుకుఁగనలి యాపులి యాపురిం
గఁగి మిద్దెలుమేడలువగిలి యిలపయింబడనార్చుచు నతికఠోరంబులగు నఖరంబుల
నితనివక్షంబువగులనడిచిన నందుకొకించుకయైనవెనడియక యాబాఁతవెటికి దాని
మోమునంబాడిచిన నాపులియు నోదోంతరాళ్లంబులు వగులనార్చుచుంజచ్చి యిల
పయింబడెను, మేడపయినిలుచుండి చూచుచున్న యుదయాదిత్యుండు మనసురవర్ణనిం
గాంచి యాతనికౌర్యంబున కచ్చెరువంది తనభటులచే నాతనిం బిలిపించి యనేకభాసు
రాంబరాధరజాదుల బహుకారించి తనమంత్రులతో నాలోచించి తనసైన్యంబున
కంతటికి నధిపతింగాజేసెను, అనిచెప్పఁగా నాచేటికొవచనంబులువిని యేనును
మనంబునందిట్లుతలంచితి, లోకమున బాహువీర్యమున్న త్రియులకుఁగాని విప్రులకులేదు.
ఇతండు బాహువీర్యసంపన్నుడని యాచేటిక లేల్పుచున్నయది, ఒకజేళ్ల ద్రోణాచార్య
కృపాచార్యుల చందంబున ననేకులుండిన నుండవచ్చును, అయిన సీసురవర్ణి యొక
నాఁడును ధనుర్విద్య నభ్యసించినవాఁడుగాఁడు, శత్రుంబును దైర్యంబును వానికిలేదు,
నాతోఁగూడి విద్యాభ్యాసము చేయుచుండి పరోక్షమున నీవిద్యలునభ్యసించిన నభ్య
సించియుండవచ్చునుగాదా, ఉండనిమ్మావిచారంబు మనకేల? అని యిట్లుపలువిధంబుల
నాలోచించి తలఁచుచు యూరకున్న నన్నుంగాంచి యాచేటి యనునయాలాపంబుల
నిట్లనియె, ఓమడలేఖా! వినుము, ఆకుమారుం డిప్పుడు రాజనగరనకు విశేషముగఁబోక
రాకలుసేయుచున్నవాఁడు, రత్నపరీక్షయం దతిసుకలుండగుటంజేసియు కౌవ్యనాటక
సంగీత సాహిత్య వీణావేణువృదంగాద్యనేకవిధ కళాకళలంబు గలవాఁడనటం
జేసియు సీపట్టణపురాజైన యుదయాదిత్యుండు మనసురవర్ణిని దనకు బహిఃప్రాణంబు
గాఁదలఁచియున్నవాఁడు, అదియునుంగాక తనకు బావమరది వరసగల్పించికొని పరి
హాసాదులొనర్చుచుండు, ఒక్కనిమిషంబైన నీతని నెడబాయలేడు, ఇట్లుండియొక నాఁడు
మనసురవర్ణి వృత్తాంతంబంతయు విచారించునప్పుడతండు తానింతకుముందు తనకుస్వాధీ
నముచేసికొనియున్న యాయూరనుండు రాజపీఠిలోని యొకమిద్దెటింటిని దనకుగృహం
బుగాఁజెల్పి యందుఁదనభార్యయుఁ జేటిజనంబును వసియించియున్నవారని చెప్పెను,
అనఁగానే నేను నోనీ! యేమంటివి? ఈతనికి నేనాభార్యను, నాయంటికింబ్రతి
దినంబువచ్చి పంచాంగముచెప్పి జీవించుబ్రాహ్మణునికొయేనుభార్యనగుదును, ఇతఁ నిట్టి
మాటలు వాయొద్దబల్కితి నేని నేఁడు చేటుసంభవించును పోపొమ్ము, అనిమొగం బావ
లికి మరలించుకొనియుండఁగా నా బానిసయు మెల్ల నివచనంబుల నోజేసి కొపగించు
కొనకుము, అతఁడు భార్యయని యన్నంతమాత్రముననే నీవు భార్యవైతివా? ఇతఁడు
భర్తయయ్యెనా? గౌరవార్థ మక్కడఁజెప్పకొనియె నంతేకాని నేతోడ జేమియు

నేయబూనడుగదా? నావచనంబులు మగియకమందుగనే కోపగించుకొంటివి. నేను చెప్పవచ్చినవిషయము తెలిసికొన్నదానవుకావు. ఏమంటేనేని యీప్రాంతయిల్లు విడిచి తొల్లి యేజెప్పినమిదైటింటికిఁబోయి యక్కడఁగాపురముండవలయు. ఇక్కడ నైన నక్కడనైన భేదమేమి? ఈకార్యంబున నేమితప్పయున్నది యని యిట్లనేక విధాలాపంబులు చెప్ప నేను నందుకొడంబడి యిట్లంటిని. ఓసీ! నీవుచెప్పినచోప్పుననే నామిదైటింటిలోఁ గాపురమునేను నిర్వహించుచున్నాను. అం దాబ్రాహ్మణుఁడు క్రింది తట్టుననే యుండవలయుంగాని పేదమీఁది చంద్రకాలకు రాఁగూడదు. అట్లుగానే నేనాయంటికి వస్తునన నందు కౌతనికి స్తుతియేయని యెఱింగించి నన్నాయంటి చంద్రకాలలోఁ గాపురముంచెను.

ప్రతిదినంబును చేటిదనంబులు నామిదైటింటియధః ప్రదేశమునం బనులునేయు చుందురుగాని పైకెరారు. నేనుండునట్టిచోటం బక్కాన్నాదులు పడ్రాసో శేతంబులుగఁ జేయించి బ్రాహ్మణునికిముందుగా నాచేటిచేతికిచ్చిపంపి యాతండభ్యవహారాదికంబులు తీర్చుకొన్నట్లు చెప్పిన వెనుకగాని యేభుజింపను. ఇట్లు ప్రతిదినంబును జరుగుచుండ నొక్కనాటిరాత్రి యాబానిసవచ్చి విన్నవై నవదనంబుతో నాయెదుటనిలిచి బాటన ప్రేల నేతరాయుచునుండ నేను నోసీ! యాబ్రాహ్మణుఁడు భుజియించెనా? అనియడు గఁగా నదియోయమా! యాతనికింక నాహారంబేలా? అనిచెప్పెను. ఏను నామాటకు సంతోషపడుచు నోసీ! యాతనికేమి? యాహారంబు మానుటకుం గారణంబెద్ది? సంగతి యొన్నంజెప్పము. అని యడుగఁగా నదియిట్లునియె, నీవుచెప్పినవిధంబుగ బోనపుటికం గొనిపోయి యొక చోసునిచి భోజనపాత్రంబు నమర్చి యాతనిం బిలువఁబోతిని. సుర వర్ణయు వేడినిట్టూరుపులునిగుడ్డుచు నోసీ చేటి! యీరాత్రిమాత్ర మేకదా నేను నీచేతి యన్నంబుభుజియించెదను. ఇంకలేదుకదా? యనిన నేను నోవిప్రవర్యా! అట్లేల పలికెదను. ఇంతవంతకుం గారణంచేమియని నొక్కియడిగితి? అందుకౌతండు నోచేటి! నీవలని నగుపనులయ్యెనేని నీతోఁజెప్పవలయునుగాని యెవ్వరికి నసాధ్యంబులగుపనులు నీతోఁ జెప్పినను నీవేమి నేయఁగలవు. నామనస్తాపంబుఁదిర్ప దైవంబుగాని యన్యులు శత్రులు గారు. రేపటిదినము రాఁబోవు నవమానమానకు భయపడి యీదినమాన నే ప్రాణములు వదలుట మేలని యనుకొనుచున్నాను. అనిచెప్పి నేను పైపై ననునయించి యడిగినను మానహానికిం గారణంబుఁజెల్పక నిట్టూర్పులు నిగుడ్డుచు నుండియుండి మిగులబలిమీలు కొను నావలన తనమనస్తాపంబు వాపునట్లు ప్రతినచేయించుకొని యిట్లనియె.

ఓసీ చేటి! నిన్నటిదినంబు సాయంతోలము ఉదయాదిత్యునిభార్యయగు విలాస కుతియను పట్టపురాజిపంపిన దూతిక నునయంటికి వచ్చియుండెనుగదా? అదిమీఁదెవిని గాంచినదట. అమె మాపరేఖాదులు విలాగవతితో నాదాసి చెప్పినందున నామె

నుచ్చెరువంది నిన్నరాత్రి తనభర్తతో మనసురవర్ణ భార్యంజూచి రావలయును. అందు
కొతనియింటికల్లి పోయిరా నానతిండని యడిగిన నాతండు నట్లకొనిమ్మని యాయుదయ
మున నన్ను బిలిపించి యో బావా! మాయంతఃపురకొంతలు మీయింటికవచ్చి నీ భార్యం
జూడవలయుననియున్నారు. ఎల్లరాగలరనిచెప్పెను. అందుకేను లోపలసంతపించుచుం
బైకిం దోపనీక యాకొంగోపనంబుతోఁ గ పటమోదంబు మొగంబునఁ దోచించుచు
నిట్లంటి. ఓ బావా! తమయంతఃపురజనంబు మాకొంతాజనంబుజూడనే తెంచుట మాయ
దృష్టంబుగాదె. సజ్జనులు తమరున్నే హించినచోట భేదముంచుకొనక ప్రవర్తంతురంటె
కొని నేవకుడైనవానియింటికి రావచ్చునాయని యలోచింపదు. కేవల మంతపుర
కొంతాజనముమాత్రము వచ్చుట నాకభిమతంబుకాదు. తమరును మాయింటికి దయ
చేసి నాచేయు నాతిథ్యంబులం గైకొని నన్ను గారవించి రావలయును. అని నేనిట్లు
ప్రార్థింపఁగా నందుకయ్యకొని రాజు సంతసించి రేపువచ్చుట కొప్పకొనియున్నాడు.
అప్పుడు సమయోచితకావ్యము చెప్పవలసియున్నదిగాన వటంచుతిని. ఇంటికి రేపువారు
రాకమానరు. వచ్చిరేని నాకవమానంబు నీట్లంబుగాన ప్రాణంబులవదలుటయు మంచిది
యనియెంచి యాహారదుల నిచ్చుమాని యున్నవాడను. ఇదియు నావృత్తాంతంబనిచెప్పి
యేమియు ననక యూరకుండెను. అంత నే నేమియుందోచుక నీయొద్దకువచ్చితి. ప్రతిజ్ఞ
చేసి తప్పిపోవుటకంటె నాతనికనుండు యేనును శరీరమువాయుట మేలని యెంచి
యున్నాను. ఇందుఁ దెలిచిననీ నే ముంచిననునీవేయనివిన్నవించి యాపనకత్తె యూరకుం
డెను. అంత నే నేమియుందోచుక బ్రాహ్మణహానికి భయపడి యాచేటికత్తోడ నిట్లంటిని.
ఓనీ! మీరరువురును నాకతంబునం బ్రాణంబులవదలవలదు. రాజాంతఃపురజనమునకు
యథోచితముగ సర్వసత్కారంబులు సేసెదను. ఆవిప్రుని భుజియింపజెప్పమన నదియు
మహాహర్షంబుతోఁజని యత్రైఱంగెఱింగింప నతఁడు సంతసంబుతో నారెయిభుజియిం
చెను. ఏనును మరునాఁడు వఱునాత లేచి యింటికి ననేకవిధంబులగు పరికర్తాదుల
సేయించి మామిడిచిగుళ్లతోఁ దోరణంబులుగట్టించి యతివిచిత్రజలగు ధ్వజము
లెత్తించితిని. ఇంకలోపల నంతఃపురదాసీజనంబువచ్చి యోయమ్మా! రాజిగారు తమ
యంతఃపురంబు వెలువడిరి. తమయింటివీధికొనన యేతెంచుచున్నవారు. అనిచెప్పు
చుండఁగా నేనును సర్వాభరణభూషితనై తూర్యవాద్యధ్వనులు వింబబడుటయు వారి
నెదుర్కొన ననున్దనచోటికరాగాఁ గాంతాజనంబులు మోయుపల్లకిలు పెక్కులతో
టికి వచ్చినిలిచిన వానినుండి నవజలధరంబులంబాసి విలసిల్లెడు తల్లిలికలోయన నా
రాజాంతఃపురకొంతాజను లనేకలు దూపయావన విలాసవంచితరంభారంభోరువులు
వెలువడ నేనువారినిండనివిధంబున సంభావనంబుచేసి తోడ్కొని యథోచితసత్కా
రంబులగౌరవించి యర్హునాసీనతంజేసి కుకలంబడిగి గమస్తోపచారవిధులం బరితృప్తుల

నొసర్చి యాస్వాద్యంబులగు కలమాన్నాదుల భుజియింపజేసి యిష్టలాపసంతుష్టి
జలయం గూరుచుండి మాటలాడుచుండఁగా నారాజియు నన్నుంగాంచి తన ప్రణయ
సభిమణితోడ ననుజూపుచు నిట్లనియె, ఓప్రియగభి! లోకంబున ననేక కౌంతాలిల
కంబులుగలవుగాని ఈమదలేఖుండి సౌందర్యవతి లేదని యేనొక్కి చెప్పంగలనువినుము.

సీ, కన్నులై తేసరే కన్న విన్నవిగాని మించుకట్టులు గ్రుమ్మరించవలదె

చన్నులై తేసరే స్వరరాజ్యపట్టాభేషిక కుంభంబులై చెలఁగవలదె

వదనమైతేసరే వరమనోహన్వద్ధి శరదీందు బింబమై మెరుయవలదె

రూపమైతేసరే చూరక న అకు నిర్మాణసౌఖ్యంబు నించవలదె

గీ, కౌంతయైనంతగరియె నిష్కామఁడైన

మానివరునైన మరునిబందా యగాను

జేయవలవదె యిటువంటిచిన్నిచాన

మనుజకౌంతలలో లేదు మహినిఁజాడ.

అని వారలనుకొనుచుండ నేను నామనంబు నాయొక్క విధివై పరీక్ష్యంబుం
దలంచికొనుచునుంటి, ఆ విప్ర కుమారుండు నొండుచోట రాజమాఖ్యుడఁగు నుదయా
దిత్యుని సకలౌపచారవిధులం బరితృప్తునింగావించె, ఇట్లాపగలంతయుంజరుగ నారేయి
సరసాన్నాదులు భుజియించి మాయించినబంగారుతగటుదుపుటులంబరిగ్రహించి సంత
సించి తాము తమయింటికింజనునప్పుడు విలాసవతి తనచేటికి నంటితనపెనిమిటి యుత్త
ర్యునంది ఎల్లినీవును నీభర్తయునువచ్చి విందారగించి బోవలయునని నన్నుంబిలిచి
ప్రార్థించెను, అప్పుడు నేనొప్పుకొనకపోవుట సరికొదని వారిమాటలకు సమ్మతించితిం
ఇట్లు నన్నురమ్మని ప్రార్థించి యాయంతఃపురకౌంతాజనంబుతో విలాసవతి తనయింటి
కింజనియె, రాజును తననగరునందు ఎల్లి విందారగించుమని యావిప్రునిం బిలిచిపోయె.
ఏనుగు ఆవిలాసవత్కుదయాదిత్యుల కుఖంబునకును పరస్పరానుకూలతకును మది మెచ్చు
కొనుచు నాతలవిధిం దలంచుకొని విధిందూటుచుఁ బతుకకొగిల్ల మారారని సతుల బ్రతు
కేలానునియెంచుచు నొకచోటం బైటకొంగుభూమిపయంబరుచుకొని పెరుండియుండ
యాచేటియ నేతెంచి యోదేవి! నీవిట్లు భూతలంబునం బరుండుటకుఁ గారణంబేమికి
అతిమ్మదుశమాతగుణయనంబులండ వాని ననాదరించి యాకుసుమసుకుమారంబగు శరీ
రము నిట్లు కెకలంబెట్టుటవలన నీకేమి ప్రయోజనంబునమహాదు, అనర్హంబులగు కుసు
మాస్తరణంబుల నతంకరింపక యజుండుట నీకుచితంబగు నేకియనియిట్లు నేకవిధములగుచేటి
జనోచితాలాపములు సెప్పుచుం బ్రక్కనఁగూరుచుండి మరునాఁడు రాచనగరునకే
వచ్చునట్లు సమ్మతిపఱచుకొనిపోయెను, మరునాఁడు దుదయ కౌలంబున రాచనగరునుండి
మనోహరంబగు నొకయందలంబుమోసికొని యనేకదాసీజనంబులువచ్చి నన్నుంగాంచి

యోజే! నిన్నుమారాజిగారు పిలుచుకొనిరమ్మనిరని ప్రార్థింప నేనును సంతసమున
మించుచు దానినెక్కి యా రాచనగరుజేరిన నావిలాసవతీయు నాకెదురేగెనుదెంచి
కైదండయిచ్చి తోడ్కొనిచని యత్యాదరంబుతో నఖిలసత్కారంబులు నొనరించి
యానాడంతయు నిష్ఠగోష్ఠుల నాతో బ్రోద్దులు పుచ్చుచుండెను. ఆ ప్రాప్తానంతరము
దును రాజుచే సత్కృతుండగుచు నాదినంబుగడపె. ఇట్లుండ నా నాటిరాత్రి భోజ
నాదికృత్యంబులు జరిగినయనంతరము నే నింటికింబోవ యత్నించుచు నానడి విలాస
వతీ కఠింగించిన నామెయు ననేకజాంబూసదాంబరాభరణాదుల నన్ను సత్కరించి
యింటి కంపఁబోవునమయంబున నొకదానివచ్చి రాజింగాంచి యో జే! రాజుగారు
చెప్పిపంపిన సంగతులు మనవిచేయుచున్నాను. అలకింపుమన నామెయు నేమివిశే
షంబులని యడిగిన నది యిట్లనియె. ఓ జే! యీదినము సాయంసమయమున నీ
యూరికి శ్రీమంతనగరమునుండి యతివతురులగు భరతకృష్ణ విచక్షణు లేలెంచి రాజాం
గాంచిన మహారాజును దనయింటికి విందులగు నీ మదలేళ్ళా సురవల్లులకు విసోదకరం
బుగ నీదినంబై తననగరునం దాట వేయింప నెలవిచ్చియున్నారు. అదిగాంచినయనం
తరము వారును తమయింటికేరంగలరుగాన నీవృత్తాంతంబు తమకెఱుకపడంజేయ
రాజుగారు నన్నంపిరనిచెప్పి యామెనెలవంది వెడలిపోయె. విలాసవతీయొక్క ప్రార్థ
నంబుచే నక్కడనిలిచితిని. కొంతకడవునకు జీమాతధ్వనులవంటి మృదధ్వనులు వినం
బదుటయు నతికుతుకసమాకులహృదయలగుచు సంతఃపురకొంతలు రాగా నేనును
విలాసవతీయు నా రంగస్థలంబునకు సమీపనిబద్ధంబయియున్న యొకమేడపై కెక్కి
సన్ననివలవంటి తెరకట్టియుండు దానిగవాక్షముల సమీపంబున నమర్చుంబడియున్న
ధాతాంబరాంతకృతంబులగు మృదుశతరవంబుపంపయి గూరుచుంటిమి. మేమగూరు
చున్న సౌధంబునకెదురుగ రంగమండపంబునకును చూతును మధ్యస్థలంబున నుదయా
దిత్యుండు కవిగాయక విద్యత్పరిహాసక భట్టాదిసప్తాంగంబులతో సభచేసీకూరుచుండె.
అంత నాటకంబు నుపక్రమింపంబడియె. కొంతకాలంబుదనుక నయ్యాటఁ గాంచు
చుండి యా రాజయొక్క మణిమయాసనంబునకు సమీపంబుననుండు నొక్కనుహా
ర్వాసనంబుపై గూరుచుండి యుదయశిఖరిశిఖరం బలంకరించు పున్నచందమామ
యనువున దోచు నొక్కపురుషన క్రమునింజూచితిశి అయ్యా! యేమిసెప్పదు. నా
మనోహరాంగుని సౌందర్యంబు.

సీ. చతురానందంబు సమకూర్చుకనువున్న నతనుడు సాటియాననంగవచ్చు

నడవుల నెండల నాకుల పడకున్న నలవసంతుని సాటియనంగవచ్చు

సనిమేషకొంతివిస్తారనేత్రములున్న నలజయంతుని సాటియనంగవచ్చు

బాహువీర్యస్ఫూర్తి బ్రబలఁచునుండిన యక్షేశుతు సాటియనంగవచ్చు

గీ, ఆమగోహరముఖకాంతి యతివికాశ
 పీనపక్షోమహాన్నతి పృథులబాహు
 కంకరంబులదైర్ఘ్యంబు సరగమంద
 హాసమచిసాంపు అన్యతయంబులేవు.

అనిచెప్పి యాతనిఁ దలంచుకొని తనవ్రనఁ బులఁ లెఁయఁ గన్నీరుకొలువలై
 పారఁ బయింటఁ చేరుడుచుకొని మఱియు నిట్లనియె.

ఓ తుమాదుడా! వినుము. ఆతనిసాందర్భ్యంబుఁ దలంచుకొన్న నన్యభావంబులు
 మఱచి మనంబు తదాను త్తంబగు. అప్పుడు నేను నామనంబున “ముల్లోకంబులలో
 నద్భుతరూపసంభావండగు మకరధ్వజానిఁగల్పించి యభనియాకారంబున కతిశయిం
 చిన రూపరాశితో నొప్పునట్లుగ నీ తుమారమయండగు మఱియొందు మకరధ్వజాని
 విరించి గల్గించెనో? మఱియు నానలవ సకలజగన్మయనానందకరంబగు శశిబింబం
 బును తత్త్విలీనానానంబగు కమలంబును సృజించి సంపాదితకౌశలండుయి యీతని
 మొగంబు సృజయించె గాబోలు? కాదేని యిట్లులనవద్యకళాధామంబై యుండునే”
 యనితలంచుచు నిమేషంబులమఱచి యా ముత్యభిరపత్నంబులై యజంతరతరతారకంబు
 లతో నొప్పుగొప్పుకన్నులచే నాతని మ్రింగుదానివలెను, వీడేని యాచించుదాని విధం
 బుగను, నీకుం దక్కియున్నదానని పలుకుచున్నదాని తెఱఁగునను, హృదయము
 పలిమఖముగ నర్పించుదానిరీతిని, గర్వకరంబుల నాతనియందుం బ్రవేశించుదాని
 పగిదిని మదనాభిభూతనయి శరణంబు వేడునన్నుఁగాపాడుమని మనవిచేసికొనుదాని
 భాతింబోచుచు ‘హ! యేమి యీసిగ్గునూలినతనము, ఇందఱుచూచుచుండ నసాంప్రత
 మగు పనిచేయుచున్నా నే? అనియెఱింగియు నింద్రియంబులమరల్చి నశమగురాలనయి
 స్తంభితనైపగిదిని, చిత్రలిఖితనైనవిధంబునను, చెక్కంబడినదానిరీతిని, సంయతనైన
 చందంబునను, మూర్ఖితనైనమాడ్కిని, వోచుచు నప్పుడుకలిగిన యొకయవప్రభంబుచే
 నిచ్చందసకలావయవనైయుంటిని. అదియిట్టిదనిచెప్పనలనిగాక కేవలము స్వలంపేవ్యం
 బైయుండె. మఱియు నాతనిరూపసంపదచేతనో? లేకమనస్సుచేతనో లేకమనస్సుకుని చేత
 నో? లేక యభినవయావనముచేతనో? లేక యసురాగంబుచేతనో? ఉపదిశ్యమాననై
 కొంతతడవారతనింజూచితిని. అదియునుం గాక ఇంద్రియములు నన్నైత్తికొనిపోవునట్లును,
 హృదయము ముందుకీడుచుకొని పోవునట్లును, మనస్సుకుండు వెనుక ప్రక్కఁజేరి తోయు
 నట్లును కాఁగా నేను బ్రయత్నంబులు మానియుంటిని. నిశ్వాసమాశంబులు విశే
 పించె. మఱియుం గుచయుగళంబు స్ఫురితముఖంబయ్యె. అజ్ఞయు జారిపోయె, మదన
 శరాభిభూతంబునకు భయపడినచందంబున శరీరలతికయఁ గంపంబునొందె. ఆతనిం
 గొఱిలింపనెంచు నాచుంగంబులవలన రోమాంచంబులు విలసిల్లె. ఇట్లు కొంతతడవు

నాపడుపాటులచెప్పరవండిచూచుచు నాయంతఃపురకాంతాజనంబు నన్నుంజూచి యో మదలేఖా! నీ కిట్లుగుటకుం గారణంబేమియని యడిగిన వారలకేమియు వచింపంజాలక నాశరీరం బొకవిధంబుగనన్నది. ఏ తేగిరంబ మాయంటి కేగవలయుననిచెప్పినం దత్కాలంబునన వారియత్తరువుచొప్పునం గొందఱుకొంతలు నన్నుఁ బల్లకీలోఁగూరు చుండఁబెట్టి నాయంటికించెచ్చి విడిచిపెట్టిరి. ఏనుసు బల్లకిదిగి మెల్లమెల్లన నాచేటిక యందిచ్చు కైదండకొనుచుఁ జంద్రకాలకేగి యొకపాన్పుపయిం బరంబి యిటునటుం బొరలుచు నున్నుని నిట్టూరుపులునిగుడ్చుచు నతిశయించిన సంతాపంబునం బొరలు చుండ నాదానీ సమీపంబునకువచ్చి మదనతాపంబుగా నెఱింగి తదుచితోపచారం బులు కొన్ని యొనరించియుం గొంచెమైన మేనికొక చల్లారకమించుచుండఁ దానును లోనభయంబునొంది నాతో నోడేపి! ఇంత సంతాపంబునకుం గారణంబేమి.

శ్లో. అంగాసంగి మృకాలకొండ మయతే భృంగావళీనాం రుచిం

నాసామాక్తిక మింద్రనీలసరసిం క్యాసానిలాద్దాహతే

ధత్తేయం హిమవాలుకాపి కుదయోర్ద త్రేక్షణం దీపతాప

తప్తాయః పతితాంబువత్కరతతే ధారాంబుసంలీయతే.

ఓయవ్వా! లోకమునం దనేకకాంతలకు శరీరతాపంబులు కలుగుటకలదు గాని యంతవిపరీతం బెచ్చుటనైనఁ జూచినదానంగాను, నీయొక్క శరీరముమీఁదఁ జల్లనకై యడిన తామరతూఁడు నీశరీర మంటి యంటకమునుపే కనలి కుమ్మెదలగుంపుల విధం బుగ నల్లనగుచున్నది. నీయొక్క ముత్తీయంపుంబులాకి యత్కుష్మమగు నిట్టూరుపులు సోకి యంద్రనీలమణి విధంబునం దోఁచుచున్నయది. కుచమలయందు కైత్యనంపాదక మనియుంచిన పచ్చకర్పూరమును సునాగ్రములుదాకగానే త్క్షణమలోపల దీపమయి మండుచున్నయది. అదికాదని నీట్లు ధారలుకట్టునట్లు పోసిచూచితే యవియన్నియుఁ గాలిన యిసుమున నీడ్చుకొనిపోవురీతి నీహస్తంబున లీనమయిపోవుచున్నయవి. ఇందుకు గారణంబుఁజెల్పుము. నీకు నన్నుబహిఃప్రాణంబు ననికలంపుము. దాపక సంగతులనెఱిం గింపుము. అని యిట్లాదానీ యనేకవిధంబుల నన్నడుగఁగా నేనును గొంచెముసమాధిం చుకొనితేచి కూరుచుండి యోసీ! నీవేల నన్నుగుఱించి సంతసించెదవు. పున్నమచంద మామను కన్నుల కొనందకరంబుగాఁ జూడనగుంగాని ముద్దాడుటకు వీలుపడునా? అట్లేచునందనిప్రానిపండ్ల కఱ్ఱుపాచిపెట్టి నైయున్నదానను! ఇది నేనోరువిడిచి చెప్పినను నీవేమిసేయఁబోయెదవు. ఈసంతాపంబు తాళంజాలక యున్నదానను. ఇంటివారులేక యొంటిగుండు పంచరపుచిలకకు బిడాలంబు వేచియున్నవిధంబుగ నీబాపఁడు నాకుఁ గాచి యున్నవాఁడు. అతనిబారినుండి వంతలంగుండుటకంటె నాకుఁ జేనేతవిషంబుదిరి యసువులఁబాయుటయ యుచితంబు. నీవు పరమార్థసఖివైతివేని యానిత్రం దింటికి

రాకముంద నాకువిషంబుఁ గొనితెచ్చియిచ్చితినేని నేను శరీరంబువాసి సుఖంబునందు
దు, అనియిట్లు విలపింపఁగా నాచేటియు నోడే! యింకనుం తాపపడ నేలా? సీమనంబున
నుండుసంగతి తేటపఱతు నేని యది నేనుసమృద్ధింపగలదానను, కౌర్యంబులెఱుం గఱిం
గింపుము, తనకుంగలిగిన మనస్తాపంబు సఖీజనంబునకెఱింగించిన నది విభక్తం బైనవిధం
బునం గొంతసహ్యావేదనం బై యుండుగాదె ? అనఁగా నేను నాదానికంఠాంచి యి
ట్లంటిని, ఓచెలియా ! నేను కలకుమారీజతోచితం బైనమార్గంబు వదలి నానాటివారు
నవ్వుదురనులజ్జయ్యడిగి గౌరవంబుగఱింపక ధైర్యభుజంబునంబు నెడనుకొలఁదాచి ఖల
మార్గంబున నంధకారపటలంబులఁ బ్రవేశించితిని, అట్లు ప్రవేశించిన నలభ్యంబగు
వస్తువుంగోరి చూచునిపూవులంపడికిం దూలిబాళిఁజెందుచున్నదానను, తొలిజన్మంబున
ననేకతపంబులొనరించి సద్వ్రతంబులు సల్పియున్నవారికిం గాక యవీరూపవంతులును
తరుణులు నగుపురుషులంగూడి మరునిబాధలం దొలంగించుకొనుట కలంతులకు అభ్యం
బగునే? చెప్పెదను వినుము, చల్ల కువచ్చి ముంతదాచిన నేమియును? ఈదినముదయా
దిత్యుని సుహిషణింహాసనంబునఁబయిం గూరుచుండిన రాజకొమారునిం గాంచినది మొదలు
మనంబు తదాయత్రంబై యుత్తలంబందుచున్నది, ఇది నావంటి యదృష్టహీనురాలికిం
బనుపడునదియే? ఇక నాజీవంబును శరీరంబును తదాయత్రంబుగాని యన్యవిధంబు
గాదు, ఇందుకు నావిప్రుఁడు విన్నతోడనే మండిపడక యుండునా? బహుదినముల
నుండి నన్ను పెండ్లాడవలయునని యున్నవాఁడు, ఇట్టిసందర్భములవలన నాలోచించి
చూచిన మరణంబై శ్రేయంబని తోఁచెడిని, అదియు నింకం గొంతనేపటికే గలుగక
మానదు, పంచశరం దుదంచితకౌర్యంబునం గుప్పించు వాఁడియలుగులవేడిమి కింక
నోర్వంజాలను, అనిచెప్పి కన్నీరుమున్నీరై ప్రవహింప నలిగె న్యంబుతోఁ బలుకు నా
నచనంబులువిని యా చేటికయు నోడే! యితమాత్రంబున కిట్లు సంశయింప నేలా?
లోకంబున నుత్తమలగువారికి నితరాలంబనమున ననురాంబు గలుగక తమ కను
రాంబు గలుగదు, అట్లయ్యెనేని యది విరసంబుకాదె, నీ వరవియం దుత్కంఠితమైన
రీతి నాతండును నీయెడల మత్కంఠితుండై యుండనోపుననిచెప్పిన నేనును ఓ సఖీ!
యా చెలువుండు నన్నెప్పుడుగాంచె, నాయందాతని కౌసత్తిగలుగుటకు హేతు నేమి?
అతం జేయూరనుండువాఁడో యేనెఱుంగ నే, ఇట్లు నన్నాతండు నెఱుంగఁజేసే పర
స్పరానురాగంబుగలుగుట యెట్లని యడిగిన నది యిట్లనియె, దేవీ! నీవాతని నెఱుంగక
పోయినను నిన్నాతంఁడెఱుంగు, ఈదినంబున మీయిరువురకు మన్తభండయెఱుకపఱచె,
దైవలిసితంబును మంచిడియియ ప్రవర్తిలై, “తవైనతప్తమివ సంఘటనాయ యోక్తుః”
[కఱుగఁబడిన దానితోఁచేర్చుటకు మఱియొక దానింగఱించు] అన్నట్లు మీహృదీకయు
రసావహంబై నెలయు ననఁగా నేను మనంబునసంశయించుచు నో! యా నవమన్న

ధుండు నన్నెఱుంగుటకుం గతం జేమియనిన నదియు నోదేవీ! నిన్నెఱుంగకయేనా
యిన్నిదినంబులనుండి విన్ననువున నీయెడల మెలంగుచున్నవాడు. అన్నంబని తిని
యెఱుంగడు. నీవాతని మొగంబుం గాంచనొల్లక యుండినను నీవై బ్రేమచే భవత్సం
కల్పకల్పితములగు ననేకమదలేఖ లాతఁగిబొదివియున్నవారు. చీమచిటుక్కుమన్నను
కొముమత్తదంతినివగునీవు వచ్చుచున్నావోయంచు నెదురుచూచు. అని వినిపింప నేను
నోసీ! నీ వింతపల్కులు యా సురవర్ణినిం బేర్కొనియేనా యని యనఁగా నది యో
దేవీ! యాపేరు నాతండు కొన్నది నాబులనుండి కార్యార్థము ధరించియున్నవాడని
యనిన నందుకుసంశయమందుచు నేను దానింగాంచి యేమే యోసీ! మనయింటనుండు
నతండు సురవర్ణియను మారుపేరు ధరించియున్న యితరుండా? వాస్తవముగా సుర
వర్ణికాఁడా? యని యడిగితి. అందు కది యానని యూరకున్న నేను దానింగాంచి
యితండు సురవర్ణి కాకున్న నెవ్వఁడు? ఏకులపువాడ? అతని పే రెయ్యది? యని ప్రశ్న
నేయఁగా నాదానియు నోదేవీ! యతండు నీవలపులమగండు, క్షుత్రియకుమారుండు,
అతనిపేరు రోచనుండు. అతఁడు నిన్ను సురవర్ణి బారింబడక తప్పించి కొనితెచ్చి
యున్నాడు. సురవర్ణియని నీతో వాడుకొనుటమాత్ర మేకొని యాయూరరోచనుం
డనియే పిలువంబడుచుండు. నీకుం దనయం దనురాగంబుగలుగుదనుక దన్ను బ్రకౌ
కింపంజేసిన విరసంబగునని నాకు నట్లయేర్పాటుచేసియున్నవాడు. ఈవిషయంబు నీ
వెఱుంగనిదానవై యాతండు సురవర్ణియేయని భ్రమనీ మొగంబై నజూచినదానవుగావు.
ఈదినం బాతని నుదయాదిత్యుని సమీపంబునంగాంచితివి యనఁగా నేను నాతని చమ
త్కారంబున కొండంబు నచ్చేరువునొందుచు దానింగాంచి యోసీ! కలవృత్తాంతం
బంతయుం దెల్పుమనఁగా నదియిట్లనియె, ఓకాణీ! వినుము, నీజనకునియింటికడ నుండు
నప్పుడు సురవర్ణి నిన్ను వివాహంబుచేసికొనంగోరి యొకనాఁడు తనభావంబు నీతోఁ
బ్రకటింపంజేయ నీవుకోపగించుకొంటివి. అది మొద లాతఁడు నీయెడల మక్కువగల్గి
యుక్కివంబున నిన్నుంగైకొన యత్నించుచు స్త్రీవశీకరంబులగు మణిమంల్రైవధంబుల
ననేకవిధంబులగువాని సంపాదించి యవియన్నియు నీయెడం ప్రయోగించియు ఫలంబు
నందక చింతాక్రాంతుడై యాహారంబుమాని దురీహభిభూతుండై దినములుగడుపుచు
గల్గెకాలము నీధ్ధలకు విశేషములగు ధనఁబులూసంగి వాని నన్నపానాదలఁ బరిత్యజి
నొందించుచుండెను. ఇట్లుండ నీవును చిన్ని యెలజవ్వనంబున నుండునప్పుడు.

సీ. బంగారుపూగలరంగారునునుచిన్ని మొలకచిన్నొగ్గలకులుకుఁజూచి
యించుకించుకసీగ్గుసంచారమై మించుచునుకు వల్పుపుల సొగసుఁజూ .
నానాటికిని చిక్కి నకనక పడునట్టి చిన్నారిలేఁగనుచెన్నుఁజూచి
తోచితోచకలేత నాచుతీవియబోలు నూనూగునూ గారుజూనుఁజూచి

తే, సురసమైమించుమందహాసంబుజూచి
గడియకొక్కొక విధమగు కాంతిజూచి
వన్నెలొల్కెడి మురిపెంపువగు నూచి
బాళిచేసగమయ్యెనా బాపనయ్య.

ఇట్లు విప్రతుమారుండు మదనవేదనాభిభూతుండై యేమియుందోచక యితరులతో మాటలాడనొల్లక యున్న తునిచందంబునం దిటుగుచు నొక్కనాఁడు నగరము వెలుపలనుండు భైరవాలయంబున నొకశిలాశలంబుపైబరుండి కన్నీళ్లుకొలువలై పాఱిననేకవిధంబుల దుఃఖించుచుండునప్పు డొకసిద్ధుం డచోటి కటుగుచెంచి వాని పడు పాట్లుగాంచి మించిన కరుణాతిశయంబున నోతుమారకా! నీవేల యిట్లువంశలంగుండెదవు. తెల్పితివేని యది దొలంగించునుపాయంబు సాధ్యమగునంత దనుక నేయుట కనువుపడును. అనఁగా నే యతండునులేచి కన్నీరు దుడిచికొని యాతనిపాదంబులకుం బ్రణమిల్లియిట్లనియె. ఓయయ్యా! నే నేమిసెప్పంగలను. అనార్యజనోచితంబగుమాగ్ధంబున మెలంగంగోరి యలభ్యవస్తు ప్రార్థనావిహస్తభైర్యుండనై మరణంబ శరణంబని యున్నవాఁడననఁగా నాసిద్ధుండు నోవిప్రతుమారా! యలభ్యంబుని నీవు తఱచినను నా మణిమంత్రేవధంబులచే లభ్యంబుకొనిదిలేదు. ఆం దేదేని నీకొసంగదననిన సురవర్ణియు భవత్సంగమంబున కువ్వెళ్లుదుచుఁ దనకొక కాంతావశీకరజౌవధంబు గావలయునని ప్రార్థింప యోగియు నొకరసగుళిక యాతనికిచ్చి యిది నీకీవ్వయగు కాంతాతిలకంబుచేతి కందఁజేసితివేని యొకరాత్రి యంతయు దేవాంబుడెలియక నీకు వశగఠయు యుండు; నూర్వోదయంబయ్యెనేని ఈగుళికామాహాత్మ్యం బుపయోగింపదు, ఈలోపలఁ జతురమతివై కౌర్యంబు సమకూర్చుకొమ్మనిచెప్పి ఆజోగియుఁ దనయిచ్చంజనియె.

సురవర్ణియుఁ బెన్నిధింగన్న పేదచందంబున నిన్నుఁ దనకుం ప్రాప్తప్రాయ యని తలంచుచు నతివేగంబు నీచదువుపాఠకాల కేతెంచి యాగుళిక నీచేతనిడిన నది మొదలు వానికి వశగఠంబగు భావంబుతో మెలంగుచుంటివి. ఈమోసంబు సమీపమాననుండు వా రెఱుంగుదురనియేమొ యాతఁడు నిన్నేమియుం బలుకరించక నీవును విద్యాకాల విడిచి పోవునప్పుడు నిన్నొక రహస్యస్థలంబునకుఁ బిలిచి “యీనాటిరాత్రి రెండు జాములకాలమునకుఁ బెద్దగంటమ్రోగుసమయమున నిద్దరమేల్కాంచి యెంటరివై భైరవాలయసమీపంబునకు రావలయు. అచ్చటికే వచ్చియుండి నిన్నుఁదోడ్కొని పోయెద. నీవంతిపురంబు వెలుపడునప్పుడు చేటికావేమంబు ధరియించి వచ్చితివేని నిన్నెవ్వరునడ్డగింపరు” అనఁగా నీవునుసమ్మతించి యింటికివచ్చి తద్గతంబగునునంబుతో మెలంగుచుంటిని.

ఇది యేను చెంతలఁజెంతలం బొంచిపొంచి యుండివినుచున్నదానంగాన నెట్లెట్టి కాంతాలికము కష్టసుఖంబులనుభవింపవలసియున్నదో? ఇది యితరులకుంచెలిపితి నేని నాశేమిచేటువాటిల్లునో? యనితలంచి యేవరికించెలుపక యేను నాదినంబున నింటికేగి భోజనంబుఁజేసికొని యతివేగమె నీ వుండుచోటికి వచ్చుచుండఁగా నారెండుజాముల ఘంటప్రాగెను. అందుకేను మనంబున నింక పడిఘడియలప్రాద్దును కాలేదు, ఇప్పుడ యారెండుజాములఘంట ప్రాగుటకుం గారణంబేమో? యని తలంచుచు నతివేగమున వచ్చుచుండఁ ద్రోక్షలో నాఘంటకొట్టెడివాఁ డెదురువడిన వానినడిగితిని. వాఁడును నన్నుంజూచి యోలలితా! యాదినము చితుర్దశిగాన మనరాజు పట్టణసమీపముననుండు శంకరపురంబుననున్న మహాకాలుని డర్శింప నంతఃపురకాంతాసమేతుండై యేఁగెను. ఎల్లియుదయంబునగాని రాఁడు. నాకుబహుదినంబులనుండి ప్రణయపాత్రంబైయున్న యొకకాంత యనేక ప్రయత్నంబుల సమృద్ధించి యీ నిశీధగమయంబున నొకసంకేత స్థలంబునకు నన్నురమ్మని చెప్పిపంపిన యది. ఆతమకంబుచే నేను నాచోటికింబోవ సమకట్టి రాజు నూరలేమింజేసి ముందరగ నే ఘంటకొట్టి వెడలిపోవుచున్నాడను. అని చెప్పిన నేనును వల్లెయని కన్యాంకఃపురమునకువచ్చి యెదురుగావచ్చు నిన్నుంగాంచి చేటివేమంబుధరించియున్న నీసాగసున కచ్చెరువందుచు నీవెనువెంటన వచ్చుచుంటిని. భైరవాలయంబునకుం జేరినగరికి నొకగుట్టంబుపై నొకమానిసియు రాతులేనిగుట్టం బొక్కటియు నచ్చోటనుండుటంగాంచి నీవు ప్రక్కకుంజూచి యో చేటి! గుట్టంబు పయిం గూరుచుండము. అని యశ్వంబు నధిరోహించిన నామశ్వంబును రాతు ఎక్కి యుండు గుట్టంబుతోడన యరణ్యమధ్యంబునకుం జని యనేక దుర్గమస్థలంబులఁదాటి నూరోద్ధదయకాలంబున కొకకొలనిగట్టునకుం జేరిను. అది మొదలుకొని నీవు దేహం బెఱుంగుదువు. మీర లీపట్టణంబుంజేరినయనంతర మొక్కనాఁడాసురవర్ణి వేషము ధరి యించియున్న యాతనిం దదృష్టాంతంబు సవిస్తరంబుగ నడుగంగోరి ప్రస్తాపంబుఁ జేసితి. ఆతఁడును తాను విజయాభిధానపురంబునకుం బ్రభువనియు రోచనాభిధా నుండననియు ననేకదేశంబులంగాంచుచు నేతెంచుచున్న తనకు భైరవాలయసమీ పంబున కాంతాలికంబులో నీవు ప్రస్తాపయితివియనియు వచియించెను. ఆకారము నింగితమును సదాచారసంపత్తియుంగాంచిన నుత్తమక్షత్రియకుమారుండు గాని యిత రుఁడుగాఁడని తోఁచెడిని. క్షత్రియకుమారుండు కానిచో వ్యాఘ్రసంహార సమర్థం బగు బలంబును మన్తధుని మీఱుసోయగంబును గలిగియుండునా? యనిన నాదాసీవచ నంబులువిని యేను నానందాంబుధిండేలుచు నోలలితా! శిష్టుంబయేగి యారాజకుమారుని దోడ్కొనిరమ్ము. ఇన్నిదినంబులు భ్రమసియున్నదానంగాన నతనికంటంజూడ నైతి. నిన్నును తలితయని యెఱింగియు నీ వావిప్రునికి హితంబుగఁ బ్రయత్నించు

దానవని యెంచి నీతోమాటలాడుటకు కొలకయుంటిని. జైవనియతి యేరికైన నలం
ఘ్యంబుగాదె. ఇంతదనుక మువర్ణియని భ్రమసియుంటి. ఇప్పుడు త్రియమహారం
దనియు సదాచారసంపన్నుడనియు నాయం దనర కుండనియు విని యంచుకేనియు
దాళలేక యున్నదాన. అతివేగంబున నేఁగి యాతనిదోడ్కొనిరమ్ము. వేగిరంబ పొమ్ము.
అని చెప్పిపంపిన నదియు వల్లెయనియేఁగి యొకింత సేపునకువచ్చి డేవీ! కుమారుండువచ్చి
భవదాక్షాప్రతిఫలమండగుచు ద్వారదేశంబున నున్నవాడని చెప్పఁగా నేను నతి
కుతుకంబునలేచి దిగ్దశంబానుపుడ్డి సన్న వలెఁజెంపుచీర బిగియుంగట్టుకొని, పెనఁగొని
యున్న ముత్యాలపేరుల చిత్తులెడలించి కుచంబలం గుడుటపఱచికొని, వడలి
యున్నతోడవల నుచితసలంబుల నిడికొని, క్రొమ్మడిదిద్ది, రైకఘటియించి, పైటకొం
గునం గస్తూరిలకంబు నొత్తుకొని నిగ్గులుజేరు సిగ్గునంగొడుకుటాను పాదవిన్యాసంబు
లతో నేలెంచి ద్వారదేశంబున నతనింగాంచి సిగ్గువికేపించి తలవాంచి యూరకుం
టిని. అప్పుడా మనోహరాంశుండును నన్నుంగాంచి మందస్థితసుందరవదనారవిం
దుండై యిప్పుడే కృతార్థుండనైతిని. ఓ ప్రాణనాయకా! నీ యనురాగపీక్షణంబులకుం
బాట్రుండనైతి. ఈనాఁడు మనలనికువుర మన్నఁగుం డనుగ్రహించె. ఇకనైన
నన్నాదరింపుము. ప్రేమరసపరీవాహంబులైన నునువాడిమాపుల ననురాగభరంబు
నింపుము. నాయంగతాపంబు నపనయింపుము. అనఁగా నేను నాతనికిం గృతాంజలిపై
యో ప్రాణనాథా! యే నితదనుక నిన్ను రాచకుమారుండవని యెఱుంగక యపరాధ
శతంబు లొనరించితి. అవి త్తమింపఁగోరెదనని యూరకున్న నప్పడతండు నాకరంబు
తనకరంబునందెమర్చి కయ్యుగారంబునకుం దోడ్కొనిచని శయనంబునకుం దారిచి
ముద్దుపెట్టుకొని సమీపంబునం గూరుచుండ నునిచి సరసాలాపంబులాడుచు నా
యిచ్చుకమలపాకుమడుపు లండుకొనుచు నుక్తిక్రిపడి లేచి యో కాంతామణి! నేనొక
చోటం బ్రయాదవడి వచ్చియున్నాడను. మనయొక్క లలిత నీవృత్తాంతంబు నాకుం
దెల్ప నేలెంచె. అంతకుమున్నె యంతఃపురంబునం జరిగినవిషయం బెఱింగియున్న
వాడఁగాన దానింగాంచి “క్లీ, కుశలంతస్యాః” [అకాంతామణి సేమముగ
నున్నదా?] అనియడిగితిని. అందుకొదానీ “జీవతి” [బ్రతికియున్నది]యని యుత్తర
మిచ్చెను. అందుకు నేను “కుశలంపుచ్చామి” [ఓ దానీ! కుశలమడుగుచున్నాను
గాని బ్రతికియుండువిషయ మడఁగలేదు] అనఁగా నాచేటియ “జీవతిత్యక్తమ్”
[బ్రతికియున్నదియని యప్పుడేచెప్పితి నే] యని యనియెను. అదివిని నేను మనంబున
భయంబుతో దానింగాంచి “పునరపితదేవకథయసి” [ముందు జెప్పినదే మరలబలుకు
చున్నావు. ఏమిడికి తెల్పుము] అనఁగా నాచేటి “మృతాన్నుకథం కథయామియా
శ్వసితి” [కుమారుడా! ఆ నాయక యింకామరణమొందలేదే. అట్లుండ మరణించె
నని యెట్లుపల్కుదు. నేను వచ్చునప్పుడు ప్రాణములుపోక కొట్టుకొడుచు నిట్టూరుతులు

నిశ్చయమున్నయది. అట్లు ప్రాణములు పోకయుండునప్పుడే చచ్చినదిగా నెట్లు చెప్ప నోరా
డున్న అనియ నెను. అది విని నేను మనంబున మదనుఁడు మహా హరుండు. ఎట్టి హరకృత్యం
బైన నొనర్పఁజాలు. అనితలంచుచు నుదయాదిత్యునిఁ జొని యచ్చోటువాని కదలి
యతిలేకంబున నేగుచెంచుచో నావీధికి మధ్యస్థలంబుననుండు నొకచండికొలఁతుంబు
గాంచి ప్రతీదినము నేను వచ్చుచుఁ బోవుచుండునప్పుడు నాకొలికి నమస్కరించి
పోవుట వాడుకగాన నవ్విధంబుగ నాదేవికి సాష్టాంగ నమస్కారంబుఁజేసి లేచిస్తుతించి
భవదధీనంబగుమనంబుతో నాచేతనుండు చంద్రహాసం బచ్చోట ముఱివించుచుతిని.
అది యెత్తికొని వేగిరంబవత్తునంతదక్షక మద్విరహంబు నైచియుండుము. అనఁగా
నేను వదనంబువాంచి ప్రాణనాయకా! మన లలితాఁభినిపంపి తెప్పించుకొనవచ్చును.
మీరుపోవలదు. ఇంక నిన్నుఁబాసి యొకనిమిషంబైనను ప్రాణంబులు భరింపజాలను.
అని యనేకవిధముల వేడికొనఁగా నాకొమరుండు ఓచెలీ! యింత భయపడనేల? ఈ
నిశ్శీధినియందు స్త్రీలకొంటిగాఁ బంపఁగూడదు. ఇదె చూచుచుండు మొకవక్క
కొరుకునంతలో వచ్చెదననిచెప్పి యతిత్యరితగతింజనియె.

గడియకొలంబయ్య నాతఁడు రామింజేసి యేను వియోగభరాక్రాంతనె యేమి
యుందోఁచక లలితాసఖిం బిలిచి యో ప్రాణసఖీ! మన రోచనం డెట్లువెడలిపోయి
యొకగడియయయ్యె. కాళికొలయం బిక్కడికి సమీపముననే యున్నది. రాజకుమ
రుండు రామికిం గతంబెదియో తెలియదు. అదియునుంగాక నామనంబును తద్విషయం
బున ననేకానివ్వకతంబులు చింతించుచున్నయది. ఇంకనిచ్చోటం దదయక క్తంగాను.
ఈ గాఢాంధకారంబున నిన్నింటిగ నంపుటకును మనంబొల్లదు. కాన పయనంబున
కొయతనైతి. నాతోఁగూడరమ్ము. అనిచెప్పచు మదనవేదనావిహ్వలంబులగు నంగం
బులతో దాని నవలంబంబుగాఁ గొని మెల్లనఁ బానుపుఁదిగిలిసి, దిగుచుండఁగానే
నాకుఁ గుడికన్నదరె. అప్పుడేను మనమున నక్కటా! బైవము మఱొక్కటియు
నుపక్రమించె. ఇంక నేమిచేయనున్నదో? శ్రీరామునంతవాని నడవులలో దిరుగుచు
పరావహృతకళక్రందై మెలంగునట్లొనరించెగాదె? అనితలంపుచు లలితాద్వితీయపరి
జననై కాళికొలయంబున కేగుచుండు నాకు సమారోపితకరాసనుండై బాణసంధా
నంబుగావించుకొని కుసుమాయుధుం డనుచుండయ్యె. చందురుండునుఁచి దూరంబు
నకుం దనకరప్రసారణంచేసి మత్కరంబుం బట్టికొని తిగుచు వానిపగిదిందోచె.

నేను నడుగడుగునకు నేలకుం బ్రెళ్లుదునని యేమొరాగం బవలంబంబైన నిలుచు
చుండె. సిగ్గును వెనుకకుంద్రోచికొని హృదయం బింద్రియంబులతో ముందరం బరువు
లిడుచుండె. నిక్క వంబుగ నుత్కంఠ నన్నెత్తికొనిపోవుచుండె.

ఇట్లుచని సమీపమునకుఁ జేరుకప్పుడు నాహృదయంబు శంకాసంకులితంబయి చెడరి యేదేని యొకయనిష్ఠంబు నంతరంగంబునకుఁ జెల్పినట్లు మిగుల వివక్షంబయి యుండఁగా నేను లలితా! యేమే? యిది. యని భయముతోపఁ బట్టుచు శరీరంబు పడవడవడంక నతిత్వరితగతింజని కాళికాలయంబున శరీరంబును శిరంబును వేతై పడి యున్నవానిం గాంచితి. ఇట్లుచూచి ప్రాణంబులు వెడలిగదానిచందంబున నేతపయిం బడి మూర్ఛకొంది పాతాళవివరంబునం బడినవడువునం, గొంతతడవు నే నెక్కడ కేగితినా? ఏమిచేసితినా? ఏమంటినా? ఎక్కడనుంటినా? ఒక్కటియు నెఱుంగక యొకింతసేపునకు దేహము తెఱిసి యసహ్యంబగు శోకాగ్నిచేదవ్యామానంబయి భూమి పయిం బొరలు నాకాయంబుం గనుగొనిలేచి అక్కటా! దైవంబు నన్నిట్లు లాపదంబు నిధిమంచునే? శోకదావాగ్నిచేతం దహించుచునే? ఇట్లువంచించుచునే? అయ్యో! నా కిట్టి కట్టడిగతియా కలగవలసియుండె? ఓరి దురాత్మా! ఓరి పాపీ! మనస్థ నిర్మూల! యెంత యకృత్యముచేసితివిరా! ఓసిపాపీ! దుష్కృతకారిణి మదలేఖ! యెంతనిర్భాగ్యురాలవే ఓరి దుశ్చరిత! ఓరికఠినచిత్త! దైవమా! చండాలు! కృతార్థుడ నైతివటరా? ఓ ధర్మదేవతా! నీవుచచ్చిపోతివే? ఓ ప్రాణనాథా! యేనును నీపెంటవచ్చెదను. తీసికొనిపోము. నిన్నెడబాసి యొక్కక్షణంబైన నిర్వణజాతను. క్రొత్తవానిపగిది నన్ను తలపెట్టి మెత్తనలేని మనంబున నొక్కయడుగులో విసర్జించిపోవుట యుత్తమమా? ఓ దయతా! నీకిట్టి యతినిష్ఠురత యెట్లుసంభవించెనో చెప్పును.

ఓనాయకా! నినువివాగా నెక్కడకుఁబోదు. ఎవనివేడికొందు, ఎవనిశరణము కైకొందు. కటాకటా!దిక్కులెల్ల నంధంబులయ్యె. ఇంక జీవితంబు నిరర్థకంబు. ఎవనితో బరిభ్రమింతు, ఎవనితో నాలకింతు. నాయకా! లేచి యిట్లువిలపించుచున్న నాకుం బ్రతివచనం బీఁగూడదా? నీకునాయెడలనుండుప్రేమ యేమయ్యె? ఆస్తితపూర్వకభాషణంబులును ఆశ్రంగారతరంగిత వీక్షణంబులు నిప్పడెట్లయ్యె. ఈకాళికాలయంబునం జంద్రహాగంబుకైకొని వచ్చెదనంటివే యాపటకు సత్యంబునీయంజను? హానాథా! జీవితనిబంధనా! యేకాకినినైన నన్నువిడిచి యెందుబోతివి, నీకొఱకు నేననుభవించిన యవస్థల సీలలితాగళివడుగుము; నీవెడబాసివచ్చిన ఒకగడియయు యుగసహస్రంబులయి పరిణమించెనే? సుముఖా! నాయుండుఁ గోపముమానుము? ఒకమార్తైన సంతపింపుము. ప్రణవార్షత్యంబుఁ గాన్పింపుము. ఇంచుకదైన విలోకింపుము. మనోరథంబులంబూరింపుము. ఏనార్తనే! అనురక్తనే! ఆనాథనే! బాఱనే! అగతికనే! దుఃఖితనే! అనన్యశరణనే! అతసుపరిభూతనే! ఏల నాయుండుకడజింపవు? నీవంటివానివదలి బ్రతికియున్నానే! నావంటికతోరహృదయగలదా! ఓనిర్మూలుడా! దైవమా! ఇంక నైనగణింపరాదా? భగవతీ! పార్వతీ! నీతో విన్నవించుకొనుచున్నాను. దయతదక్షిణ

యిచ్చి కావుము లోకమాతా! లలితా! యీతనిం బ్రతికింపలేవటే? అని యిట్లనేక విధంబులం బ్రలపించుచు నాలలితాసఖికంతంబుం బట్టికొని యొకింతసేపు విలపించితి. ఓ యయ్యా! యిప్పుడు చింతించిన నంతఃకరణంబునకుం దగులవు. అప్పుడట్లు లచింత్యంబులు నశిక్షితంబులు ననుపదిష్టంబులు నదృష్టపూర్వంబులు నతి కృపణంబులు నగు చాటునమాస్రంబులుంధ్రవింఛె. ఆసంలాపంబులే? కటకటా! యతి కరణంబులూ రుదితంబులు. ఆ ప్రకారంబన్యంబు. ప్రళయసముద్రతరంగంబుల కేగంబునం బొంగు నశ్రుజలప్రవాహంబుల జలయంత్రంబులపగిది నానయనంబులు వర్షించుచుండె. ప్రలాపంబులు పయింబయి చిగుర్చుచుండంబునం దోచుచుండె. దుఃఖశతంబులకు శిఖరంబులు గలిగినట్లయ్యె. మూర్ఖులు సంతానంబులం బడయుచుండురీతిం గాంచుచుండె. ఈ మాధవృద్ధయం బతికతినంబగుటచేతనో, ఈ శరీరంబు ననేక దుఃఖసహస్రంబుల సహించునదిగాననో, ఇట్టి దీర్ఘశోకంబు విహితంబగుటనో, లేక జన్మాంతరకృతంబగు దుష్కృతంబునకు భాజనంబగుటచేతనో, ఆ పాడుదైవమయొక్క దుఃఖదాన నైపుణ్యవిలాసంబుచేతనో, ఏకారణంబుననో నాప్రాణంబులు నన్నెడబాసి పోజాలవయ్యె. ఏను నట్లనేకవిధంబులం బ్రలాపించి తైలనాశంబున నించించుక సంకోచించుచు నిర్వాణోన్ముఖంబులైన దీపంబులతోఁ జూపట్టు దివ్యేశంబంబుల యధఃప్రదేశంబులనుండి యంధకారంబులు కలయంగ్రమ్ముచుండం జేయునదిలేక తత్సమీపంబున నుండు వ్రాదంబులోఁబడి ప్రాణంబులు వదల నిశ్చయించుకొని లలితతోఁగూడ నచ్చోటువాని కదలి దాని యనునయాలాపంబుల నొల్లక పూర్వపరిచితంబగు నాయాలయపు వెనుకవైపుతోవం జనుచు తదీయంబగు సుతరద్వారంబుం జొచ్చి నిర్గమించునో నతిగాఢంబగు నంధకారంబుచేఁగన్నమిన్నెఱుంగక నా వెనువెంట వచ్చుచుండు లలితాసఖి యేమయ్యెనో యనితలంపక కొంతదూరం బుండుఁ జనిచని తదీయ దారుణమాఘాతవికీర్ణలలాటపట్టికనై మరలి నై వంబును నిందించుకొనుచు వచ్చుచుండె నొకతట్టు తలుపులు మూయుకబ్బంబు వినబడెను. ఈ ఆర్ధరాత్రంబున నాడుదాని యెలుంగ వినిరేని యచ్చటచ్చటఁ గృతసంకేతులై డాంగియుండు విటచేటకవిదూషక చోరప్రాయజనులు నన్నెఱుఁగి బాధింపకమాన రనుకొని లలితాసఖింనూడ బిలువక యూరకయ తిరుగుచు నలబ్ధినిర్గమననై గతియెఱుంగక కొంతకడవునకు నొకపెట్టికలో నుండి మనుష్యసంవాహితనై పోవుచుండుట మనమునకు రాఁగా నిదియు నొకవిధవిపాకం బనితలంచుచుం జేయునదిలేక చింతానంతానదంతర హృదంతరంబుతోఁ బంజరంబునం దగులుకొన్న చిలుకవలెఁ బలుగతుల నలయుచునుండ నా పెట్టియ యొక చోట నుంచబడుట భూతలసంస్పర్శంబున నెఱిగితి. కొంతకడవునకుం గొందఱు బానిస లా పెట్టియతలుపులు దెఱచి నన్నుఁ గాంచి నా రూపరేఖావిలాసంబులఁజెచ్చుచు

వందుచు నొండొరులతో నోసి! యీ కాంతామణింగాంచిన నీ భూమండలం బేరెడి
చక్రవర్తికిం బట్టపురాణిమై యుండందగునని తోచెడిని. ఈ నారీకిరోమణింబట్టి
తెచ్చుటకుగా నీ ధనలుబ్ధుండు బహుదినబలునుండి వేచియుండి తుదకు సాధించిన
వాడయ్యెగదా. దీనిపెనిమిటి రోచనుండును రతికి మన్నభునిభంబునను, శచికి
జేతేంద్రునిరీతిని, లక్ష్మికి నారాయణుని భాతిం దగినవాడయియుండె. ఈమోసగాఁ
దాతని నెట్లు వంచించి తెచ్చెనో యెఱుంగము. బుద్ధిమంతులును ప్రమాదంబు నొందు
దురుగాదా? సర్వసాభాగ్యలక్ష్మికిం బుట్టినిల్లగు నీపల్లవపాణి నిట్టియతిసీచక్రియలకుం
బట్టిల్లోచిన కట్టడివైవంబు నేమనవచ్చు. అదియునుంగాక.

నీ, చతురతతోబల్కు గతులెఱుంగనికొమ్మ పరపురుషులనెట్లుబల్కురించు
మగవారిజూచిన మఱుంగుకేఁగెడు నింతి వగకాండ్రకేగతి వలపుఁగొలుపు
పూవుదాకినగండుపాలతిమై దీవియివిటమర్దనమునకే విధిసహించు
శీలముతోనుండఁబోలు లీలావతిపరరతి కేలాగుబాలుపడును

గీ, భ్రమరమంటని తుసుమంబు పగిడిదోచు
దీ? నవయావనము తుల్యోన్మి పక్షదగ్గ
రాచకొమరునికినిగాక రహిఁదొరంగి
కటకటానన్నకాండ్రచే కానుకయ్యె.
మఱియును,

చ, లలితపురూపసంపదల లక్ష్మి యనందగునట్టికన్యకా
బాలుపుగ సృష్టిచేసివిటపుంజముజేతికిఁ బట్టియిచ్చియా
జలజభవుండు, రాచిలుక సౌనితవేతికొసంగురీతి భూ
తలసుజనాళికి హృదయతాపభరంబునొనర్చె నక్కటా.

చ, ధరజననాంతరాచరిత దారుణపాపఫలంబుచేత నీ
తరుణియెల్లువాసివెన ధారుణిదేవకుమారుమాయభూ
ధరసుతుమారుబొందియును దద్విరహంబున స్రుక్తిపొక్కుచుక
శరణములేక వైవగతిచాలమిసీ ధనలుబ్ధుఁజేరెగా.

క, తలవ్రాతకప్పిపోవునె
యలనెంతటివారికైన నెవ్విధివైనకా,
లలితాంగిన్రుపదజాసలి
పలువిధములఁ గచ్చగతులువడదీతొలంకా,

అని యిట్లు నీకవిధంబులం దమలోతామసుకొనుచు నాదగ్గఁజేరించి యిట్లునిది,

ఓయమ్మా! మనమందఱును సమానదుఃఖులము, ఏమును నీవలెనే నేకదేశంబుజనుండి కొనితేబడిన కన్నియలము, ఇది పాపాకరం బనుపట్టణము. దీనియందుం గొట్టిబట్టండను రాజు వసించియుండు, “యథారాజా తథాప్రజాః” అన్నట్లు ప్రజలును తదనుగుణులయి ప్రవర్తింతుండెదరు. వినుమీ ఈయూరనుండువారి జాతిధర్మములు నాచార సంపత్తియుం దెల్పెదము. పాధారణులగు వారికొండొరులకుం గలవాంబుకలిగించి వారికి మాటుగా రాజసానంబులం దామె సత్వం బసత్వంబుగను, అసత్వంబు సత్వంబుగను దనునేర్చుకొఱచెడిని స్థాపించి ధనంబులం గడించెడివార లీపట్టణంబునం బెద్ద మనుష్యులు, వారి నెల్లవారును గౌరవించుదురు. మఱియు నధికారలన్ననో ధనంబును నేర్చును గలవారియెడంగాని సత్వరతులందు నుముఖులంగాదు. ఆపరాధంబునకు మితిమీరిన ధనదండనంబు విధించి యాజ్ఞతంబులుగాక యన్యధ్రవ్యంబు లీధరాపతి కోశంబులలేవు. పరదేశంబులకుంజని మగనాండ్రు ననేకవిధమణిమంత్రైవధంబులచే వశీకరించుకొని తెచ్చి తదీయ రతిసుఖంబుల ననుభవించువార లీయూరి రసికవతంసులు, మఱియుం గంసాల, అగసాల, దూదేవల, బలిజ, బాపన, పట్టసాల, జంఘ, కుమ్మర కమ్మరి, దొమ్మరి, బోగము, వడ్లంగి, తురక, చాకలి, యెఱుక, కులంబులవారికిని వెలయాండ్రకుం జనించినవార లీ నగరంపువ్యావహారికులు, పరపురుషులం గూడిగాని యాయూరితరుణులు సుఖంబుల ననుభవించుదురు. అన్నంబు విక్రయించుట, భక్ష్యంబు లమ్ముటయు నీ నగరపు దేవాలయాధికారులపని, వడ్డిదీసికొనుట సొమ్ములడంచుకొనుట యీనగరంబున నింద్యంబుగాదు. యథాశక్తి పరధనాపహరణంబు నేయకుండుట వృథాకాలక్షేపంబు, హరిస్తరణం బప్రయోజనంబుపని. ఆమృతాద్ధంబులకుం దిరుగుట విప్రకార్యము. కర్తృక్రియాపదంబు లెఱుంగక నిస్తపులై యుపన్యసించి తమకమ సమాహంబుల గౌరవంబు వడయుట కవిపండిత వర్తనము. సద్యోగర్భంబులు దాల్చిన యుద్యద్యోవనలగుఱుంతుటాండ్రు గులంబువెలిచి రహస్యదత్తంబులగు తదీయధనంబులం బరిగ్రహించుకొని పునీతలని చెప్పుట కాస్త్రులన్నవారలు నేయుపని. మఱియు నిట్టివిను గూడనిపనుల కీయూరుపుట్టిని లై వెలయు అవి యట్లుండనిమ్ము. నిమ్ముదెప్పించినవాఁడు ధనలుబ్ధుం డనుపేరంబరగు నీయూరనుండెడి పెద్దసెట్టిపెడుతనకుఁదగినకార్యనియుత్తరంబుగొని పథివులగువారిం బిలుచుకొని తెచ్చి వారివారికిం దగినయన్నపానాదుల నమర్చి యందుచే నపరిమితంబులగుధనంబులం గడించుచున్నవాఁడు. ఆ యాత్రికులు గోరితని రాత్రులం దనయింటం గల కనకగాత్రులం గూర్చి యతిమాత్రంబయిన సొమ్ము సంపాదించి మించియున్నవాఁడు. అందుకై పొంచిపొంచివేచి పెఱిదేశపు మించుబోడుల వంచించి తెచ్చి యంచితంబగు రీతిదక్కి యుక్కివంబున నెక్కొని ద్రవ్యవంతులగు వారలకుం గూర్చుట వానిపనియైయున్నది. ఇందుకు నీవు పూటపడితివిగదే యని

చింతించుచున్నవారము. అని యాకాంతములు సెప్పగా నేను నావిధిపై పరిత్యంబుండలంచుకొనుచు నేమియంబలుకక చేయునదిలేక యాదినం బాకాంతలు చెప్పినచోప్పున మెలింగుచుఁ గర్తవ్యంబు దోచక స్మర్తవ్యునిం దలంచుచు నతి నిర్బంధమున నభ్యవహారాదికంబులు దీర్చుకొనియుంటి. ఆ కాంతలు నాకు ననవరతంబును పనులు సేయుచుండిరి.

ఇట్లుండ నొక నాఁడొకదాని సాయంఘమయమున నేతెంచి యోమదలేఖా! ధన లుబ్ధుండు నీతోఁ జెప్పుచున్నమాట వినుము. ఏమంటివేని, ఈదినము మహాధనికుండగు నొక రాజకుమారుండు మనయింట నన్నంబుగుడిచి యన్నుల తలమిన్నయగు నొక వస్త్రేలాడిం గలయఁగోరి నాక నేకధనంబులు చెల్లించియున్నవాఁడు. విచ్చలవిడి నీ వాతనిగూడి పచ్చనిలకొనిపనుల మెప్పించుము. సర్వాంతకారాలంకృతవై గ్రచ్చరన నీ యింటికిం కూరుపుననుండు మనోహరంబగు పై మేడమీఁదం గట్టంబడిన దారు మయంబగు పడకటింటికింజేరుము. అని నీకొజ్జ యిడినవాఁడని యాదాని దాఁగొనితెచ్చిన య నేకాధరణంబులు నచ్చోట నునిచి చనియె. ఏను ను నాగతియిట్లాయెఁగా యని నా విధియాఱుకొనుచు నంతికంబుననుండు వానినిర్బంధముచే నలంకరించుకొని చంద్రోదయ సమయమున నాధనలబ్ధునియింటి కూరుపుమేడపైన నుండు నతిశిలిత్రంబగు దారుమయముయిన పడకటింటికింజని యచ్చోటనయుంటి. కొంతతడవున కక్కడ కొక రాజకుమారుండువచ్చె. వచ్చి యారాజకొమరుండు నన్నుంగాంచి మించిన మోహాతికయంబునం బంచకరవేదనాత్మభిత్పృథయందై తాళంజాలక తటాలు నచ్చోనమర్పంబడియున్న పట్టెమంచంబుపై గూరుచుండె. పాప మాతనిగతి నే నే మందు! కూరుచుండినమాత్రంబుచే తన యామంచంబుపైఁబఱచియుండు ప్రచ్ఛద పటంబు నుదిగి యాతనిం గ్రమ్ముకొని దానినడుమనజారి యారాచకొమరునితో నందు కథఃప్రదేశంబుననుండు నొకనూతిలోఁబడియె. నేనును వానిగతింగాంచి రిచ్చవడి యచ్చటికింజని తొంగిచూచితి. అప్పుడారంధ్రంబునకు సరిపోవునట్లొక దారుఘాతంబు మూసికొనుచుండె. ఇది యాయింటివారు చేసియుండిన కృత్రిమంబని తలంచుచు నీ రాజామరుని గతియేమయ్యెనోయని యెంచుచుండ నాపాతాళవివరంబునం గొంత తడ నొకయార్తనాదంబు వినంబడుచుండి కొంతతడవున కదియడఁగె. ఏను నందుకు మహావ్యాకులత నొందుచుండ నొకబానిస యేతెంచి యోమదలేఖా! యింక నీకిక్కడ వనిలేదు. శ్రొత్రదానవుగాన నుత్తలపడియెడ వంతెకొని యిందుకుం జింతింపకుము. ఇంతకుముందు ధనవంతులగు రాజకుమారులు పెక్కుండ్ర కీటిలంబు సంయమనీద్వారం బయ్యె. లంబకుండు దీపకంబుంగానిపించి మృగంబుల వలంబుదగుల్పురీతి నీ ధనలబ్ధుండును మూపంటివస్త్రేలాడులం జూపించి యనేకుల వంధించి చంపుచుండు; ఇదియె

వీనికిఁ బనియని చెప్పి నన్నందోడ్కొనిపోయె. ఇట్టి యకృతంబులు దినక్రమంబుగ పెక్కులు జరుగుచుండె. అనేకుల కే మృత్యుదేవతనైతిని, ప్రతివాడును నన్ను గాంచినంతలో విహస్తదైత్యుడయి శయనంబునకుం గడఁగి యిట్లు యమలోకంబు నకుం బయనంబగుచుండు నంతియకొని మదనవేదనసహించికొని నాతోమాటలాడిన వాడు లేడయ్యె. ఇట్లేను శీతంబుఁ గాపాడుకొనుచుంటిని.

కొంతకాలం బిట్లు జరుగుచుండఁగా నొకనాడు ధనలుబ్ధునిపంపుననే నా పడకటింటికింజని మృత్యుగృహీతుం డెవ్వండకో? యని చింతించుచుంటిని. అప్పు డక్కడ కొకమహాపురుషుండు సునదెంచె. అంతదనుక యేను పరపురుషమరాగంబు లేనిదాననయ్యుఁ దద్రూపసంపత్తిఁ గాంచినయంత స్నేహపరవశనై లజ్జయును భయం బును మనంబునం బెనంగ,

సీ, స్ఫురితముఖంబులై పులకించునీబృంపు గబ్బిమన్నచ్చబ్బ లుబ్బునూప
మోహాంధకారంబు ముప్పురించువీసాళి బెళుకువాలూపులు తుజుకులీన
నిద్దంపు నునుచెక్కుటద్దంబులనుదోచి మురిపెంపుచిటునవ్వుమొలకలెత్త
కస్తూరితిలకంబుగఁగించుచులలాట పట్టి లేఁజెమట జూపట్టుచుండ

తే. మదినిఁగోరిక లుబ్బగద్దదికగదుర
పోకముడిపిడమోదంబు పొలుపుగూడ
దైత్యగరిమంబు దిగఁజార భవునిఁజేరఁ
జూచితలయూచిలేచియా సుముఖుడాసి.

కులకన్యకౌజనవిరుద్ధంబయ్య విటసంగమంబునకురోయక పంచశరసాయక పీడిత నగుటంజేసి యానవమన్నధుని శరబువేడికొనుదాని యనువునం దత్పూర్వోభాగం బునకుంజని సిగ్గునం గించిదవనతాననపంకజాతనై నిలిచిన నావగకాఁడు నన్నుంగాంచి కొన్నిసంగతులడిగె. ఏనునాతనికుత్తరంబొసంగితి నదివినుము. (ప్రశ్నోత్తరపద్యము)

సీ, రాజు, నిన్నుఁగాంచినరాచనెఱతగాఁదోచెడి. మద, ఘనలతలంపులు కల్లలగు నె
రా, భ్రమరమంటనితీవె పగిదినుండెదవేల. మగ, సంపంగినంటునే చట్టదంబు
రా, కులపాలికకునిట్టి కుత్సితగుణమానె. మద, తలవ్రాతయేరికిఁ దప్పునయ్య
రా, ఈబచ్చువారికివెట్లుపాల్పడితివి, మద, మాయకసాధ్యంబు మహినిగలదె

గీ. రాజు, తొయ్యలులకన్యనిలయంబు దోచమతివ
మదలేఖ, నీత ద్రౌపది దమయంతి చెడిరె తొల్లి
రాజు, యబలలకు మానభంగంబు లగుటకలదు
మదలేఖ, సత్పతివ్రతలకు రక్షుచుచ్చరితము,

ఇట్లాతని ప్రశ్నలకు తరంబాసంగిన నన్నుంగాంచి యాకుమారుండు మిగుల వ్యసనాక్రాంతుండై కొంతకడవు చింతించి తలయూచి యామంచంబుపయిం గూరు చుండఁబోయి మత్స్యతిషిద్ధుండై నితని కలవృత్తాంతంబు తెలిసికొని తనపయినున్న యా త్రేయంబుఁదీసి యామంచంబుపయినున్న తలగడకుం జాట్టి తనయొడలిసాములం కొన్ని దానికిం దగిలించి యామంచమధ్యంబునం బడఁజేసిన నదియూ నాపాతాళ రంధ్రంబునంబడి యడుగుకుఁబోయె, ఆ ద్వారాధః ప్రదేశంబున ననేక మృతకశేబరం బులం గ్రంధుగ పొందుపఱచియున్న యిసుపయంత్రంబులం దగులుకొనియున్న వానిం గాంచుచుండి దారుఘళకం బాద్వారంబడ్డగించిన నదిగాంచుటమాని రాచ కొమరుండుః, ఓసుందరీమణీ! యాదినంబు నీమృతులగు రాచకొమరులకు నేను ననుచ రుండనై పోవలసియుండ నన్నరక్షించితివిగాన నిందుకేమి నీకేమి ప్రత్యుపకారంబు సేయదు. ఇదిమొదలు నాయంగంబును ప్రాణంబులు నీయధీనంబులు, నీయష్టప్రకారంబున నన్నీలుకొనుమనిచెప్పిన నేను నాతనితో నోయియ్యా! యీపట్టణంబున కెప్పు డేతెంచితరి, ఇచ్చటంజరుగు వ్యవహారంబులు మీరలుగాంచి తెలిసికొనలేకపోతిరా? పీఠ యీమాయలమారి కొమటికపటంబునకుం జిక్కితిరి. మీవృత్తాంతంబుం దెల్పుఁ డనిన నాతండు నన్నుంగాంచి యిట్లనియె, నావృత్తాంతంబు మొదటినుండిచెప్పట కిష్టదుసమయంబుగాదు. బహుశ్రమంబు లనుభవించి యాదినంబున నీయూరికింజేరితి. ఒక కొలనిగట్టునం గూరుచుండి విభూతిభూసర శరీరంబై సావిత్రి జపియించువాని పగిది నంగులులు లెక్కించుచుండు నొకవిప్రునింగాంచితి. ఈనగరవృత్తాంతం బడుగం గోరి యాజన్నిగట్టుతో నేను 'శ్లో. విప్రాస్మిన్నగరేమహాస్కథయకః' (బ్రహ్మణుడా యీ యూరిలో గొప్పవాఁడెవఁడు చెప్పము.) అనఁగా నాతఁడు 'శ్లో. తాళద్రుమా జాంగణః' (త్రాటిమ్రాకుల సమాహమ ఈ యూరిలోనుండెడువారిలో గొప్పది. అనఁగా పెద్దమనుష్యు లీయూరలేని తాత్పర్యము.) అనియు తరమిచ్చెను, మరలనేను 'శ్లో. కోదాతా' (ఈనగరంబున దాతయెవఁడు? అని యడుగఁగా 'శ్లో. రజకోదదాతి వసనం ప్రాతర్దృషీత్వాగి' ఈనగరంబునం జాతలవాఁడేదాత. వాఁడు ప్రార్థన బట్టలు కొనిపోయి రాత్రి కాలంబునం గొనికెచ్చియిచ్చును. వాఁడుగాక యితరుండు దాత లేఁడు.) అని యాతఁడు ప్రతిచెప్పెను. అందుకేను 'శ్లో. కోవిద్వాక్' (ఈనగరంబునం బండితుఁడెవఁడు అనియడిగిన 'శ్లో. పరదాతవిత్త మరణే సర్వేపివిద్వజ్జనాః' (పరుల యొక్క భార్యలను పరులధనమును హరించుటయం దందఱును పండితులు. అందుఁ బాండిత్యములేనివాఁడీయూరలేఁడు.) అని యాతఁడు తరమిచ్చెను, అదివిని యేనునతనిం బాచి "ః స్తవంజేవపి హేసఖే" (ఓమిత్రుడా! నీవీనగరంబున సెల్లుజేవించెదవు.) అని పృచ్ఛచేసితిని, అదివినియాజన్నిగట్టు 'శ్లో. విషక్రిమిన్యాయేనజేవామ్యహం' (ఆయా!)

నేను విషదాహవునంబుట్టినపుడును దానినే భక్షించుచు జీవించుచు నీ యూరంబుట్టిన వాడఁగాన పీరికిం దగిన యుపాయంబుతో నిక్కడ బ్రతుకుచున్నాఁడను, అని నా ప్రశ్న కతఁడు తరమిచ్చెను. అంత నేను నామనంబున నిట్లనివితర్కించితి, ఇదివరకు బహుకౌలంబుగ బహుదేశంబులు చుట్టి చూచుచున్నాఁడను. ఇట్లినగరంబు నెక్కడ నైనంగానను, దీనియందుఁ బ్రవేశించి కొన్నిచిత్రంబులు చూడనగుననియెంచి యేను నా బ్రాహ్మణుని వేడుకొని యాతనియింటం బసచేయుట కొప్పించుకొని తత్సమాహూతుండనై యా పట్టణపుపీఠివెంటం జనుచు నన్ను మున్నెఱింగిన వారివలె మాటలాడుచేటి విటవిమాదకౌది ప్రాయపౌరనికరంబుల మన్నించుచు నాపారయింటికింజనితి, అతిథియగు నన్నుంజూచి యా విప్రునిభార్య యేమేమె సబగుకొనుచు పెనిమిటిం దిట్టుచుఁ గొంతసేపు గృహంబున నిట్టట్టుతిరిగి తుదకొకమూలలో పైటకొంగవేసికొని యిలపయం బరుండి యెంతసేపటికిని లేవకయుండఁగా పాప మాబ్రాహ్మణుఁడు దాని సమీపంబునకుంజని, 'శ్లో. ఆ పాకంనకరోషిపాపిని,' (అయ్యయో! మనయింటి కతిథి వచ్చి ప్రాణములుపుచ్చుకొనుచుం బరుండియున్నాఁడే. ఓ పాపిష్ఠురాలా! వంటకము వండవేమే?) అనియనఁగా, నాపాటుత తటాటనలేచి మండిపడుచు 'శ్లో. కథంపాపీ త్వదీయః పితా' ఎట్టెట్లా నేనాపాపినిని, నీయబ్బరా పాపి, నేనుగాను, నన్నా పాపిని యని యనియెడు.) అని బెదిరింపంగా విప్రుఁడుమరల 'శ్లో. రంఠే+జల్పసి కిం' (ఓముండా! ఏమి విశేషముగా వదరుచున్నావు. అరియనెను. అంతట నదివానిసమీపంబున శీతెంచి చేరలతో బుగ్గలుబాడుచుచు 'శ్లో. త్వదీయజననీ రండా త్వదీయా స్వసా' (ఓరి పెద్దమ్మ పుత్రుడా! నేనుకొదురా ముండను. మఱి నీకల్లిముండరా. ఇంక నీతోడుముండరా.) అని బిట్టదలింపఁగా నా ధరామరుండు మనంబునం గలంగుచుఁ బైకిఁదైర్యంబుఁ జెచ్చుకొని యా దుఃఖిగంగాంచి శ్లో. 'నిగచ్ఛస్వగృహేద్వహి,' (ఓసి! నాయింట నింక నీ వుండఁజనదు. ఇల్లు వెడలిపొమ్ము. వెలికిరమ్ము.) అని యార్వఁగా నదివిని యా బ్రాహ్మణియు నట్లయగురా? నేనా యిల్లువిడిచిపోవలయును. అని చెప్పెను నంతకుముంద సిద్ధపఱచియున్న జింపవేటయు మొక్కచీఁపురుంగొని వేగిరంబవచ్చి పెనుభూతంబు చందంబున నా భూసురునిం జాట్టువట్టివంచి తిగిచి వీఁపుమీఁదమోదుచుండ మెల్ల ననేను వానివిడిపించితి. అంత నది నాబాహుబలంబుకొలఁదని వెనుకకీడ్వంబడి నిలిచి భుజిగినిచందంబున రోజామ 'శ్లో. భవతిమే నేదంత్వదీయంగృహమ్' (ఓరి! యిది నీ యిల్లుకొదు. నాయిల్లురా. వచ్చినవారికెల్ల దగినట్టుమెలఁగి వారికి మనస్సున కింపు పుట్టించి ధనంబులుగడించి నే సరిపాఠించిన యిల్లుగాని ప్రాదునలేచి యాత్మపట్టుకొని మొనమొనలాడుకొనుచుం గూరుచుండు నీమొగముఁజూచి యిచ్చినదటరా యిది.) అనియడుగఁగా నంతనాబ్రాహ్మణుఁడు వాకిటికివచ్చి యనాభునివలె నేడ్చుచు,

‘శ్లో. హాహాజేకమహాద్య దేహిమరణమ్’ (కటాకటా! ఓ దేవుడా! నే నీమండయొద్ద దొరకికొని బాధలబడలేను. ఇప్పుడు నాకు మరణము కరుణించుము. నేను చచ్చిన వెనుక యీ మండవిధవమై నలుగురివలనఁ జీవాట్టుడినును.) అని మొరలిడఁగా నది విని బ్రాహ్మణి ‘శ్లో. శవ్యంమదీయంగతమ్’ (నీవుచచ్చిన నాయథోరోమ మొకటిపోయె. పో, అని చెప్పి యింటిలోనికింజనియె.

ఏనును వారలచరితంబులుగాంచి బ్రాహ్మణునిఁజూచి యోయయ్యా! నీకు నా కొఱకు కష్టంబుసంప్రాప్తంబయ్యెఁగాదా. అని కరుణించి నా వ్రేలనండు ననర్థంబు లగు మణులుచెక్కిన యుంగర మాతనికిం జీవికార్థం బిచ్చి మఱియొండుచోటి కఱుగ వలయునని ప్రయత్నపడుచు నేయింటికిఁ బోయిన నేమేమి యనర్థంబులు సంభవించునో యని చింతించుచుండఁ గొందఱు చనుదెంచి నాకుం బ్రజామంబులుచేసి కర ములు ముకుళించి యిట్లనిరి, స్వామీ! మాయధికారి యీ యూరికిం బెద్దసెట్టి. ఆతఁ డనుదినంబును తమబోటియతిథులకు సర్వోపచార పూర్వకంబుగా వృద్ధసోపేతంబగు నన్నంబిడిగాని భుజియింపఁడు, అతిథులకు గా మూఁడుజాములవఱకు వేచియుండి వారు లభించనినాఁడు సంతసంబుడక్కి శరీరభారణంబునకుగా నించుక భుజియించు నంతియ కాని యింపుతో నారగింపఁడు. ఈదినము మీరీయూరికి వచ్చుటవిని బహుసంతోష భరితుండై పిలువనంపి మీరాకతు వేచియున్నవాఁడు. వేగిరంబ యేతెంచి యీతని మందిరంబుఁ బావనంబునీయుండు, అని విన్నవింప నేనును తుఢాతురండనై యున్న శాఁడఁగాన వారిమాటలకు లోబడి యీసెట్టియింటికివచ్చి సర్వోపచారంబులుపడసి మధ్యాహ్నమంతయు జూదంబులాడుచు నాతనితోఁ బ్రార్థనగడపి రాత్రి భోజనంబుఁ జేసి పాణిపాదప్రక్షాళంబుం జేసికొంటిని. ఒకదాని యేతెంచి యయ్యా! తమరు పథ శ్రమంబున మిగులఁ బడలియున్నవారుగాన వేగిరంబ యీయింటి కైమిదైపెనున్న చంద్రకాలకేఁగి యందు శీతలవాతపోతంబులుపీవ నుఖశయనంబునం బరుండుండు, ఆవ ధీరకరంభారామజీయకయగు నొకరంభోరువు నిన్ను సంభోగాడులండేల్పు. అని విన్న వించిన నేనును మిగులఁగొతుకాక్రంతుండనై వల్లెయని తడుపదివృత్తార్థంబున నిచ్చోటి కేగుదెంచితిని. ఇదియ నా వృత్తాంతంబని యీ రాజకుమారుండు నెప్పెను.

అదియంతయు విని యేను నతనితో నిట్లంటిని, ఓ కుమారకా! యీ బ్రాహ్మణుఁ డును బ్రాహ్మణియును నీయొద్దనుండి కొంత ద్రవ్యము గడించుటకుగా నట్లు ప్రవరించి యుండుదు రంతియకాని యీయూర పజ్జనుండన్నవాఁడు లేఁడు. అందఱును మోస గాంజ్రేయనిచెప్పి యింక మనమిచ్చటమండుట యు త్తమంబుగాదు. ఎవ్విధంబుననైనఁ దప్పించుకొని యీ యూరు వెడలిపోవుట యురవు. మనము బయలుపడి యనేకులం జంపి తెంపున ననేక కష్టంబు లనుభవించుటకంటె రంపులేక యితరుల కెఱుకపడ తుండ నమాస్యమార్గంబున నిర్గమించుట మంచిదియని యే విన్నవించ నందుకొదంబుది

రాకొమరుండు నన్నుం దనవెనువెంటం దీసికొని యాయులు నిర్గమించి నన్ను నిలువఁబెట్టి నా భుజంబుల పైకెక్కి యాయుంటి ప్రహరికిం బ్రాకి నాచేతులు వట్టితిగిచి దానిపై కెక్కించి యనువుతోఁదాను వెలికిదుమికి నానాస్తంబులు వట్టుకొని వెలుపలికించిం చెను, అంత మేమిరువురమున కదలి వీధివెంటవచ్చుచుండఁ గొండఱు రాజభటులు మమ్ముం బొదివివట్టుకొనవచ్చిరి, వారి నతిసైపుణ్యంబున నొక్కనినైన మిగిలింపక యమఁద నంబునకంపి యా రాజచంద్రుండు నన్నుండోడ్కొని దత్తమీపంబుననున్న యతిగనా నంబున నరణ్యంబునం బ్రవేశించెను, నూర్వోదయసమయంబయ్యె, కుమారుని మొగం బుం గాంచితిని, తొల్లి యేనుపెప్పిన రోచనుండె యా రాజకుమారుండని తోఁచె, ఆయినను మరణంబు నొందినవాఁడు మరలజీవించుట యప్రసిద్ధంబుగా యనితతం చుచు నాభావంబుం బోఁగొట్టుకొని యాతనిం బూర్వవరిచితుని తెఱుగునం జూచు చుండ నాతఁడు నన్ను సమీపించిచూచి నీవు మదలేఖపుగావా? యని యడిగిన నేను నాననిచెప్పితిని, అంత నతఁడు రోచనుం డనురాజకుమారుండు నీకు విదితమౌదుండఁ గాఁడే? అతం డెక్కడనున్నాఁడు, ఉదయాదిత్యుని నగరంబున నాతఁడును నేనును మిత్రులమైయుంటిమి, అతనియింట నిన్నుం గాంచినట్లు తోఁచెడిని, అని యడుగఁగా నేనును తత్సరణంబునంజేసి దుఃఖవేగంబున వెక్కివెక్కియేడుచుచు శోకభారంబు నైరింపంజాతక మూర్ఛనొంది యిలపయింబడి పొరలి దేహంబెఱింగి యతఁడు చెచ్చి యిచ్చిన నీటం గన్నలు గడిగికొని, వసనోపాంతంబున మొగంబు దుడిచికొన్నదాననై, నిట్టారుపు నిగుడ్పుచు మెల్ల ననిట్లంటిని, రాజపుత్ర! యతినిర్భూణహృదయయి పరుల పాలంబడి పలునిధంబుల పడరానిపాట్లుకడిన యీపాపిష్టియొక్కవృత్తాంతంబు చెప్పి యేమి? వినియు నేమి? నాకై యనేకదినంబులువేచియుండిన రోచనునిపైకొన్నిదినం బులకు మరులుగొన్న నన్ను నెన్నరానియిడుములఁ బడఁద్రోయందలంచి విధి యాతనిం దలద్రుంచివె చె, ఏమిసేయుదు, నేను పిన్ననాటనుండియుఁ గన్నెటికంబు చెడక యున్నదానను, ఏకారణంబుననో యెఱుంగ నీయందు మిగులయిష్టంబు గలిగియున్నది, ఇంక నుం జన్మాంతరకృతంబు హేతువై యుండనోవు, అని నెప్పఁగా నా పుడమితేఁ డును తలయూచి యో చిన్నదానా! విధికృతంబుఁ దప్పింప నేర్పిక నం దరంబుననే? గతంబుఁజెంతించి యేమియువయోగంబు, ప్రాప్తియుండెనేని మృతులయినవారును సంప్రాప్తులగుదురు, అన్నిటికినిఁగాలంబు మూలంబు, ఇప్పుడు వగచుటవలన నేమియు లేదు, కొన్నిదినంబులు దేహయాత్ర జరుపుచుండవలయుగాదా? మన మితరుకాతకు సమీపముగాఁ బోవుమార్గమునంబోయి యేదియో యొకనగరమునఁజేరి రోచనకుమా రునివృత్తాంత మరయుదము, దైవ మెల్లకాలము నాపదలంబొరయినది, అని యాతఁడు వత్కఁగా నందుకు సమ్మతించి యేను నతనివెనువెంటం జనుచునుంటి, కొంతదూతం చుతుక్కార—7

బటిగిన మాత్ర వికసించిన పద్మములవాసనలు నలుదిక్కుల వెదచల్లుచుఁ జల్లని నీటి తుంపురులతో మందమారుతము పీవఁగాఁ బథశ్రమంబు కాంతమై యా గాలివచ్చు నట్టి కొలనుంగంచ నిచ్చజనించెను. కాతూహలాక్యప్తస్వాంతల మగుటవలన దూర దేశ గమనాయాసంబు తోపకయిపోవుచు నొకరమణీయమగు కీతోద్ధానమును జూచి తిమి, దానియందలి ఫలభరభరితంబులై నేలకుం వంగియుండు గుజ్జాలేమావులును ఆ చెట్లక్రింద నమర్పంబడియున్న వికాల చంద్రకాంత శిలాఫలకంబులును రసీకజన హృదయంబుల కతులానందదాయకంబులై యుండకమానవు, ఓమహారఁడా! యేమి సెప్పుదు నా యుద్ధానవనముయొక్కనీటు.

అది గాంచినదిమొదలు నామనంబు కేవలము మనఃథాయత్రంబై యిట్టి లీలో ద్యానంబునం దమకమనాయకులతోఁ గూడ క్రిడించు చేదీయలు చేసినదిగదా పున్ని యము, ఏనెంతసర్వాగురాలనీ! ఇట్టిసుఖంబు స్వప్నమునందైనం గాంచినదానఁగాను, అని యిట్టివి యనేకవిధంబులగు వ్యర్థమనోరథంబులం దలంచుచుండ నా రాజకుమారుండును నన్నుంగాంచి మందహాసనుండరవదనారవిందుండగుచు నిట్లనియె, ఓ కామినీతిలకమా! చూచితివే! ఈరమణీయంబగువనంబును, ఇందుంగలతియ్యనిస్రొహ్మవి తోటయను, ఈ వికాలంబులగు చంద్రకాంత శిలాఫలకంబులును మనఃథండు మన యెడఁగరుణించి నిర్జనసలంబున సమకూర్చినట్లుండలేదా? మనమిప్పుడు కామదేశధరణి పాలునివిధూతిం దలంచి యాతనియకుంతిత కౌర్యంబునకుం దలంకి తడియోపచారం బుల సల్పకొనకుండుటంబట్టికాదె యీచూమిడిగున్న లెక్కి మనపై కోవెలలు కన్ను లెఱ్ఱచేయుచున్నవి, అంతియకాదు. ఈ శుకపీకకారికానికరంబులు మనలంగాంచి తమరాజగు మనఃథునికి “ఈ యిరువుర భవద్వాణవిభిన్నహృదయాలంజేసి యదైన్విత నిర్వాణపారీణతఁ గఱపింప నిదియ యదవని విన్నవించువిధంబున మధురతరని నాదంబుల మందలించుచున్నయవి, ఓ తగుణీ! మనమెట్లు తప్పించుకొనగలము, అని యిట్లాచతు రుండు పల్కుచుఁ దనమనీగతంబు బయలుపఱచెను. అయ్యా! ఏమని చెప్పవచ్చు.

నీ, ఆనుపమనవయావనారంభమబలల కరయ మహానర్థకరముగాదె

కంటికింపగువగకొని సాన్నిధ్యంబునకులకు వ్రతహానిసంబుగాదె

కేరీవనాంతర లీలావిహారంబు అలనలరతికినూల్కూలుపుఁగాదె

శుకపీకకారికానికరవిరావముల్ కాయజతంత్రముల్ గఱపుఁగాదె

గీ, మగువకొంటిగమగవానిఁ దగిలియుంట, ధైర్యహానికీపాతువైతవరుఁగాదె

వినుమబాణిరాతుండు వివిధవిరహి, జనులవేటాడతటివేచి మొనయుగాదె,

ఏనుగునంతిధైర్యనయ్యఁ గులపాలికాత్వంబు తొలంగనను వెఱపుచే గుండుచు నేమియు మందలింపక తలవంచుకొని వెనువెంటంజనుచుంటిని, నాతో మఱియుఁ

గొన్ని వచనములు చెప్పఁచు దనమనంబుననుండు తమకంబు వెల్లడిసేయుచు నా రాజు తుమారుండు ముందట మండలాకారంబుగ నుండుతమాలవృక్షంబుల చాలుపుంగాంచి దానిలోఁజొచ్చి హెచ్చినయల్లాసముతోఁ దిరిగిచూడక యతిత్వరితగతిం జనుచుండె. వీమి యిట్టి తుమారుండు నన్నుఁబ్రక్కరించక యతివేగంబునం జనుటకు నిదానంబని యోచించుచు వెనువెంటంబోవుమంటి. ఓ యయ్యా! ఆ నా విధివైపరీత్యంబు నేమని చెప్పదు. నాకొకించుక సహాయపడవచ్చినను వారికొకవిపత్తు సంభవింపకమానదు. కట కట! యా కఠినంపువృత్తాంతంబు నెట్లుచెప్పదు. అప్పుడు కన్నులారఁజూచి సహించి యున్న చిట్టాతినైనను నేనిప్పుడు వాచా వర్ణించి చెప్పఁజాలకయున్నాను. దేహంబు నిల్వలేక భూమిపయిఁ దొంగునట్లున్నది. మనస్సు కార్చిచ్చులోఁ దగిలి దగ్ధమగు విధంబుగఁ దంపించుచున్నది. అక్కటా! యేమందుననిచెప్పఁచు నా కౌంతామణి మూర్ఛపోయి భూమిపయిఁచూలిన మంత్రితుమారుం డూరార్చి నేదదీర్చిన లేచి కన్నీరు కాలవలై తుచతటంబుపైఁ బ్రసహంపఁ బయింటఁజక్కనొత్తుకొని యామంత్రితుమారుని వచనంబులఁ గొంచెము ధైర్యము దెచ్చుకొని యిట్లనియె, అట్లారాజతుమారుం డతిత్వరితగతింజని యొకకొలనింజేరి దానినవరత్నమయమగు నవతరణమార్గమున దిగి “అపరిచితస్థలంబున నిట్లు సాహసించి ప్రవేశింపంజనదు.” అని నేనుచెప్పఁచున్న యనునయవచనంబులం బెడచెవినిఁబెట్టి జలంబులోనం బ్రవేశించి దానిమధ్యంబున తుంజని యచ్చట మనోహరమగు నొక్కస్త్రీరూపంబును జూచి మెచ్చుకొనుచు దాని పాదముల సంగ పముననుండు రత్నమయమగు తిన్నియపై కక్కి. మోహంబతికయించి యా స్త్రీరూపముయొక్క మొగమును తనమొగమునంజేర్చి మాద్దులుగొని యథరంబు నొక్కి దోర్తాలముల గిలిగింతలు సేయుచు నున్న స్తకంబగుతమిం దాళలేక దానికుచం బులు తనకరంబులంబట్టి యున్నతాలాపంబులు కొన్నివల్కుచు గాఢాలింగనంబు చేసి కొనియె, తక్షణంబునన యా కౌంతారూపంబు రెండుభాగంబులై హస్తంబులుచూపి యా రాజతుమారుని లోఁగొని నీటమునింగిపోయె. అదిగాంచి యేమడుఁఖాతులమయిన హృదయముతో భూమిపయింబడి మూర్ఛివోయి లేచి యాతనివిరహంబు పైరింపఁ జాలక యాకొలనిలో దూకి ప్రాణంబులు వాయుదు ననుకొని దానిలోదిగిన నదియం తట మోకొలిబంటిలోలై కనపట్టఁగా నిద్రార్థాగ్ర్యురాలి కింక నెన్నికప్రంబు లనుభవింపవలసియున్నవోయని యనుకొనుచు, దుఃఖవేగంబు సహింపంజాలక పేరలుంగున నేడ్చుచువచ్చుచుంటి. ఇక్కడనిన్నుంగాంచితి, ఇదియ నా వృత్తాంతంబనిచెప్పి యా కన్యక యూరకుండెను.

ప్రథమతరంగము సమాప్తము.

శ్రీరాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని

❖ ద్వి తీ య త ర ం గ ము ❖

రామాఘనతరతుచ

కోరకకాశ్చిరరుచిరగురుతరవత్సా!

నారాయణ! గోపీజన

జారా! కరుణించి వినుము జలజాతాత్సా!

సుందరీమందిరవృత్తాంతము

ఇట్లు మదలేఖ యనురాచకన్యక సెప్పగా కృతబుద్ధియను మంత్రికుమారుండు విని తనమనమున కేమియుందోచక యీమదలేఖవిషయమునందు నిక జేయునదియేమని యాలోచించుచుండెను. ఇంతకుమున్న యక్కడనున్న యొక్కపొన్నచెట్టుపైగూరు చుండి యీ మదలేఖావృత్తాంతంబువినుచున్న యొకరాజకీరం బిట్లనియె, ఓమదలేఖా! నీ వృత్తాంతంబు వినువారికి మిగుల దుఃఖదాయకంబై యున్నయది, నాచేయుపని యొకటి నీకు మిగులసహాయకరంబు గాఁగఁతు. ఎద్దియనఁగా? ఇంతకు సమీపంబున నుండు నీ చిన్నపర్వతమున కుత్తరపుగట్టున నతిరమణీయంబగు సుందరీమందిరంబును సగ రంబుగఁతు, దానియందు మందారమాలయను నొకరాకన్నియ యున్నది. ఆ పట్టణం బున ననేక కన్నియ లున్నవారుగాని యీ మందారమాలతో నొక్క తెయు రూపరేఖా విలాసంబుల సరిపోఁతురు. అంతేగాదు, వారందఱు నారమణీరత్నంబునకు సభిప్రాయులై యనవర్తిచుచుండురు. ఆ కన్యకామణియు గురుజననియు క్షలయిన యాచార్యుల పలన ననేకకాస్త్రంబు లభ్యసించి సంగీతరత్నాకర పారంగతయై యనవ్యశిల్పనైపుణి గలిగి జలయుచున్నయది. దానికి వృద్ధకొపాలికి యొకతె మిగుల విశ్వాసంబుగల్గి యెల్లకాలము దానిసరసన యుండు, మగుణములమరియుండు వారింగాంచిన నాకొపాలికిని యీ మందారమాలకును శ్రీతిగలిగి విశేషము వారలగారవింతురు. నీయొక్క రూపరేఖావిలాసంబులు గాంచిరేని తమప్రాణంబులు నీకు నొప్పగించి యుండురు. విశేషముగఁ బల్కనక్కరలేదు. నీ నామందారమాలయొక్క శ్రీదాసుకంబను, నా

శేరు మధురరవము. ఈదినముదయమున నన్నుందనచేతిమీఁదనుంచుకొని ముద్దిడుకొనిన నేను ఓమందారమాలా! నన్నుగట్టిగాఁబట్టుకొని ముద్దిడుకొంటివిగాన నాముత్కు నొచ్చెను. నాతెక్కులు మిగులకలఁత నొందెను. నాయతంత్రంబెల్ల మాసిపోయె. నేనిక నీదగ్గఱకురాను, అనిచెప్పి మిథ్యాకొఁపంబు చెచ్చుకొని యాకన్యాంతఃపురపు మేడపై కెగిరి వ్రాలియుండిన నాముగ్ధయు నన్నెన్నోయనునయాలాపంబులు వల్కుచు సమాధానపఱచుచుండ నంతలో దానిపెనిమిటి యుచ్చటకు వచ్చిన నన్నెడబాసి తన యింటిలోనికింజనియె. ఆకన్నయ కింకను గత వత్సరంబులు నిండినవికావు. భర్తయు నన్నిగంవత్సరములవాఁడె. నేను నచ్చోటనుండి యొక్కొక యుద్యానమున జూచుచు నిచ్చటకువచ్చితిని. నీకథవినుచు నింతకాలము విడిచిపోలేక నిలిచితిని. నన్నుంగానకున్న నామందారమాల యాహారంబుఁగూడఁ గైకొనదు. ఏబోయి నీవృత్తాంతంబంతయు నాకన్నయకు విన్నవించి యావన్నెలాడి నిన్నుఁ దనయొద్దకు రప్పించుకొనున ట్లనరింతును. ఈకుమారుండును ఆనగరంబునకు రాఁగఁతుండు. ఈపర్వతమునకుఁ దూరుపు తట్టున నొక్కబూరుగుచెట్టుకు సమాపమున చతురశ్రమగు నొకరాయి భూమిపయిఁ బడిచియుండు. ఆరాయి పైకెత్తినయెడల నొకగుహఃముఖంబు గనంబడు. అగఃకొఁ బ్రవేశించి కొంతదూరంబు చనిన నొకరమణీయమార్గంబు గనుపట్టు. అది యాసుందరీ మందిరంబులోనికిం జనువ్రోవ. ఆమార్గమధ్యంబుననుండు తామరకొలనిగట్టున నుంటి వేని మందారమాలయొక్కదాని నిన్నుఁబిలుచును. తక్షణంబు బయలుదేరిరమ్మ, అనిచెప్పి యారాజకీర మెగిరిపోయెను. మంత్రికుమారుండు నదివిని యారాజపుత్రీ! “మొల బంటిరుకఖమున మోకొలిబంటి సంతోషము” అన్నట్లు ఈమహావిపత్తునందు నీచిలుక పలుకులు కొంత యాప్యాయకరములు. కాన మనము నాచిల్క చెప్పినయట్లు పోయి యాసుందరీమందిరంబుం బొత్తము. దేవుఁ డెయ్యెవ్వేళల నెట్టివిపత్తుంపదల నీయను న్నాఁడో యెఱుంగము గదా. అనిపల్కిన నాసుందరి గతియొందులేమి నట్లకొనిమ్మని యనిన మంత్రికుమారుండును కడలి యాచిల్కపల్కిన రీతింజని యాశిలాఫలకంబు నెత్తి లోనికింబ్రవేశించి మదలేఖయుఁ బ్రవేశించిన యనంతరము దానిని యథా పూర్వంబుగ నమర్చి గుహలోనం బ్రవేశించి తన భర్తమార్గంబునంజని సూర్యాస్తమయ సమయమునకుఁ దామరకొలను దరిసి యచ్చోఁ బథశ్రమంబు బోవ దానితీరభూమి యందుం గూరుచుండెను. మదలేఖయు నట్టయొండెను.

అప్పుడచ్చటి కొకమచ్చకంటి యేతెంచి యామదలేఖంఁగాంచి యోయమ్మా! మూ రాజకన్యక నీన్నుఁదొడ్కొనిరమ్మన్నది. ఆకన్నయ నీయండఁగల యనురాగ భరణున నొకింత తామసింఁచితివేని తానెయిక్కడకు వచ్చునట్లుతోచుచున్నయది యనిన మద లేఖయు నిద్రవచ్చెదనని చెప్పచు మంత్రికుమారుని ఓడ్కొనిచనియె. కన్యకాంతః

పురంబు దరియంబోవునప్పుడు మందారమాలయు మదలేఖంగాంచి యిది జేవతా
కన్యయోకి లేక మోహిసీదేవతయోకి లేక మనస్థునింబాసి సంచరించు రతిదేవియోకి లేక
అత్తియొ కాకుండిన మనుష్యమాత్రల కిట్టి యనవద్య రూపరేఖావిలాసంబు అచ్చుపడి
యొండునే? యని తనసఖిజనంబుతోఁ దెల్పుచు సౌధంబుడిగి యేతెంచి సమీపమునకు
వచ్చి యామదలేఖనా స్తంబు తనహస్తంబునం దెమల్చుచు నోయక్కా! సీచరిత్రంబు
మధురరవంబు సెప్పఁగావంటి. ఇన్నిదినము అనుభవించిన కష్టంబులు మఱిచి నాయంట
నుండుము. సీభర్తృవృత్తాంతంబు సీకౌపాలికి విచారించి క్రమక్రమంబుగ సీకుం దెలుపఁ
గలదు. సీయల్లుగా నే నాయంటినిభావించుము, అనిచెప్పించు గైదండయచ్చి తోడ్కొని
పోయి తనతో సమస్తాభ్యవహారాదులు నిర్వర్తింపజేయుచు దనకుఁ బ్రాణసఖీమణిగా
నుంచుకొని సర్వవిషయంబులందు నామదలేఖను నమ్మి బహిష్కరంబగు ప్రాణంబని
తలంచి ప్రవర్తించుచుండెను. మదలేఖయుఁ దనభర్తృవిరహవ్యధ గాక యొం
డేదియు నెఱుంగక యామందారమాలతో నిష్ఠగోష్ఠంబులం బరితృప్తి నొందుచుండెను.
మంత్రికుమారుండగు కృతబుద్ధియు మదలేఖను రాజకన్యక యొక్కదాది వెంటఁబెట్టు
కొనిపోఁగా ననంతరము తానొంటిగఁ గొంతితడ వచ్చొటనయ్యుండి లేచి నగరసమీప
మునకుఁ జనుచో నంతికుసమీపమున నుండు నొకయుద్భావనమున నిద్దఱు కొంతా
మణులు రహస్యము మాటలాడుటఁగాంచి యా నగరవృత్తాంతం బరయఁగోఁయున్న
వాఁడుగాన నెవ్వరికి నెఱుకపడకుండ నావనంబునందలి బుడిగురింజపందిరి మాటున
నుండి వారిమాటలువినవలయునని యొంచి యుత్తండు నట్లు యొనర్చెను. చీకటికాలము
గాన నతఁ డచ్చొటనుండుట మఱియెవ్వరికి నెఱుకపడదయ్యెను. అప్పు డావనమున
నుండుకొంత లిట్లుమాటలాడుకొనిరి. ||ఒకతె|| ఓప్రాణసఖీ! కళావతీ నిన్నుంగాంచి
య నేకదినంబుయ్యె. ప్రతిదినమును భగవతియగు నాంఖ్యానుని యొక్కదేవతార్చి
నకై యేగోసి యుంచిన వూరిను చిగుళ్లును ఫలముల నెత్తుకొని పో వచ్చుచుంటివి.
ఇప్పుడు కొన్నిదినములనుండి రాకయున్నావు. ఇదియేలా?

మఱియొకతె|| ఓకమలవతీ! మందరీమందిరంబునఁ గాపుర ముండనిదానివలె
నడుగుచున్నావు. బేర! సీనంగ నాచితనమున కేమనవచ్చునే? మనసాంఖ్యానుని
చేయుమంత్రమునకు సీవునొకనిర్యాహురాలవు గావఁదే? అసన్యాసిని నాకొకరహస్య
కౌర్యము చేయుమని తెల్పి కొన్నిదినములకుఁబోయి సీనగరమునకు సమీపముననుండు
మహారణ్యములోని కీతాసారమున కమలసరస్సునకు గూఢమార్గముగ నుపయోగించుట
మరచితివే?

కళావతి|| (కొంచెమాలోచించి జ్ఞాపకము తెచ్చుకొని) ఓప్రియసఖీ! బేరనాను,
నేనును సీవలె నితరకౌర్యనియొత్తురాల్సిన పోయి యాపనలు సరిపఱచుకొనుట

కైన యలసటచే నితరవృత్తాంతంబు మఱచియున్నదానఁగాన నిన్నట్లడిగితిని. మంచిది, నీభవోయిన 'కార్యగతియెట్టిది. ఆది యేవిధముగ ముగిసినదో కలవృత్తాంతంబు నాకుఁ బెల్లము.

కమఱవతి॥ ఓసిచెలియా! వినుము. సాంఖ్యాయని నన్నుంబిలిచి "నీవు శీతా సోగమును సరన్నునకు నీ నగరముననుండి భూమిలోగుండా నమర్చియున్న సురంగము నంబోయి ఆ కొలనినడుమనఁ బ్రతిమాకారముగ నేర్పరచియున్న యా సురంగము యొక్కవాకిటం గొన్నిదినములు కొచియుండవలయు, ఆ ప్రతిమాకారమును గాంచి మోహించి యెక్కుడు మదిడుకొని యాలింగనము చేసికొనునోకే ఆతని ననువుతో మన నగరంబుననుండు బాలోద్యనమునందలి సితచంద్రంబనియెడి సౌధమునకు దీసికొని రావలయు. ఇది యితరు లెఱుంగుదులేని యనేకానర్థంబులు సంధవింపకమానవు. ఆతని నక్కడకుఁ జేర్చుటయు నా కౌసుగతి శ్రుతపఱచుటయు సమకాలికంబై యుండునేని మిగులశ్రేయము" అని యాజ్ఞ చేసియంపిన నేను నా పరివ్రాజిక నూపి నట్టి మార్గమునఁబోయి యా సురంగముద్వారమునఁ గొన్నిదినములు వేచియుండ నిన్నటి మధ్యాహ్నమున నొకరాజకుమారుఁడువచ్చి మన మందారమాల యాకారముతో నమర్చబడియున్న ప్రతిమను ముద్దాడి తమకంబుఁ నాలింగనముచేసికొని దానిగుబ్బలు వట్టికొని చూచుకంబులనంపెను. ఆ ప్రతిమకు ముందుభాగము నొకతలుపు. వెనుకటి భాగము ఒకతలుపుగా నేర్పఱచి దానిని తెఱచుటకు చూచుక సానంబుఁ తాళముగా నిర్మించియుండ టచేత నట్లు స్ఫురించినమాత్రాననే తలుపు తెఱచుకొనెను. తత్సమీప ముననున్న నేను మందారమాలిక వేడుంబు ధరించి ముందుటంబట్టి కౌమాకురుండై నిరూపింపలేక యారాకొమరుండు తటాటం నాయొద్దికువచ్చి మదనబాధ కోర్కనివాని వలె మిళిల ననునయింపసాగిన నేనును ఓ రాజ! నీమనోరథంబు సమకూర్ప సిద్ధముగ నున్నాను. నీకై యనేగదినములనుండి వేచియున్నదానను. ఈసంకటస్థలంబు మనకు సుఖకరముగ నొందదు. ఇంతకుపమీపముననుండు మా యుద్వ్యానమునందలి సౌధమున కేతెంచెదవేని మనమిరువురము సుఖములు పడయవచ్చు. అనిచెప్పిన వల్లె యని యారాచకొమరుండు నా వెనుకంటం జనుడెంచెను. సితచంద్రంబను సౌధంబుంజేరితిమి, మూడవజాము గడచె. ఆచోటనుండు ద్వారపాలిక చేత సాంఖ్యాయనికి వృత్తాంతంబు చెప్పిపంపి యిష్టమృష్టాన్నాదుల నారాకొమరునిం ఒరితృప్తునింగావించి యింతలోన నచ్చోటికి భగవతి వచ్చుటంగాంచి నా గృహంబున కఱిగితిని. సాంఖ్యాయని సిత చంద్ర సౌధంబుననుండి యిష్టదత్తనియింటికివచ్చి కపాలిపూజగల్ప తీగోదకస్నానము చేయఁచున్నది. ఆ పూజకై పూజపుట్టికం గొనిపోవ నే నిదె వచ్చియున్నదానను. ఇదియొ వృత్తాంతంబు. ఏలనేకే మొగమువంచుకొని కొంచెమునవ్వదవు.

కళావతి॥ ప్రియసఖి! మఱేమిలేదు. కలవృత్తాంతంబునంతయుఁ దెల్పితిని. అందులో నొకించుకదాచితివే. ఏమి నీచమత్కారం బనినవ్వెదను.

కమలవతి॥ ప్రాణసఖి నే నేమియు దాచుకొనలేదే ?

కళావతి॥ ఓసి! ఆ రాకొమరునితో మనమిరువురము రతిసుఖంబులంబడయ వచ్చు నన్నదానవు. అబద్ధము నేయుదవా?

కమలవతి॥ (చింతనవృత్తవన్వి) ఓసి! యిట్లుపరిహాసము చేయుటయేగదే నీకు నైజము. ఉండనిప్పుది. నీకు భగవతి యాజ్ఞయిడిన కార్యంబెద్ది. అది యెట్లయ్యె. తెల్పుము.

కళావతి॥ ఓప్రియసఖీమణి! వినుము. సాంఖ్యాయని నిన్నుంజూచి “యోకళావతి! మననగరంబున కుత్తరపు కోటగోడతోఁ విఘ్నేశ్వరాకారము మలిచియుండు రాయి యొకటిగలదు. అది వైనఁ గాలితో వ్రొక్కిన లోపలికిఁబోవును. అగోడతో నొకదారి బహుదూరముపోవునట్లుగపడును. నీవు భయపడక యందుఁబ్రవేశించిపోవ గొంతమారమున నొకమామిడిచెట్టు నీకుఁజెలియును. అదినిర్మానవ్యస్థలము. అచ్చోటం గొన్నిదినములండుదినముల యొకరాజపుత్రుని ప్రతిలింబము వ్రాసియుండు పటముఁగొని యొకరాజకన్యయ యేతెంచును. దానికి సుంరక్షకులుగా నిరువురు కిరాతులు వచ్చు చుండుదురు. వారినివంచించి నీ సామగ్ధ్యంబుమెరయ నాకొంతం దోడ్కొనిరమ్ము. పోమ్ము.” అని యాజ్ఞ చేసిన నే నబలనయ్యు భగవతియొక్క వాక్యగౌరవంబున వల్లె యని యామెయానతిచ్చినరీతిని యాకోటదారిలోగుండబోయి యామామిడిచెట్టు క్రిం దం గొన్నాళ్లువనియించియుంటిని. ఒకమనుష్యుడైన నాదారికవచ్చినవాడుకాఁడు. ఇట్లుండ నొకనాఁడు అచ్చోటికి సమీపముననుండు మఱిపైపైకొని చూచుచుండఁగా సాంఖ్యాయని చెప్పినచోప్పున నిరువురు కిరాతులును ఒకరాజకన్యయు నాకగపడిరి. తారలిక్కడికి వత్తురనియెంచి యేనావృక్షముయొక్క యాకులగుండున మఱిగియుంటిని. ఆ మాపురునువచ్చి యా చెట్టుక్రింద నారేయి విడియుటకుం బ్రయత్నపడి కూర్చుండి యాకిరాకు లొకరితోనొక రిట్లునకొనిరి. ఓసి! యీరాజకన్యకయొక్క సాందర్యముఁ గాంచినదిమొదలు మనకు మనస్సు నిలువకయున్నది. దీనివిషయంబున నేదేని యొకయశృత్యంబు జరిగించితిమేని దీనిపై మరులుకొని యెన్నెన్నో విధములగు కష్టము అనుభవించుచు నిలిచినచోటనిలువక యల్లాడుచున్న మనయధికారి మనల బ్రతుకనివ్వఁడు. ఈ నీల ను గొనిపోయి మనలేనికిఁ గానుక యర్పించుమేని మన కభి మతములగు భూషణము తిచ్చును. అందఱలో మిగుల గారవించును. అని యనుకొని మరల నాకొంతానుజించి మోహంబు తలకెక్కి,

సీ. సింధుచందురుఁబోలు నెలఁతమ్ము మొగంబు గండుకు మైదలబ్బగంధికురులు
మీల నేలఁగఁజాలు బాలకన్నుంగవ సింగంబుతో నరిచెలియకొను
నల్లల్రాఁచనవచ్చు నాతికిల్లడతీవి యనఁటికంబంబులియలవతోడలు
నాఁచులీదియకుద్దినని నాక్షి నూఁగారు మాలారఘములీనుగువచనులు

గీ. కంబునుందరమీను మగంధిగళము, త ప్రహళికసదృశమీతరుణి మేను
పక్కబింబంబనందగువడఁతిమోని, సింగిజులెపోల్చి చూడసిచెలియబొనులు.

చ. అనుపమరూపయావనకళాచిత్రయంబునమీఱుజన్మనిఁ
మనమున మోహముపులిలమాటికిమాటికి మోచినొక్కచుక్క
ఘనకుచకుంభముతో కరయుగంబునఁబట్టికళతో గరంచుచుక్క
పనివడిగూడుటతో మనకుభావ్యములి త్తఱిని త్తలొదరిన్.

అని యిట్టాయరువురు ననుకొనుచుం గొంతకడవుండెని. నూరుగొండు నస్తమించి
రెండుగడియలకాలమై గాఢాంధకారంబు గప్పి నుండె. ఆ మగువయొ: జేయునదిలేక
విషణ్ణహృదయయై బావురుదీర్ఘులనడుగుఁజిక్కికొన్న చిన్ని చిలుకచందంబున నుప్పలి
కంబు జెందుచుండ నందులో నొకండుడగ్గఱి మోచిన్నదానా యింకసీవేమి యాలో
చించెదవు. పులకకాళ్ళక్రిందంబడిన యాఁడుజింఁచుచుంబున నైతిని. ఇంక మమ్మిరువుర
దున్నభోవచారంబులఁ బరిశ్రృపులంజేయక నీకుఁదీఱును. పోవమురమ్ము. ఈ చెట్టుక్రింద
మనమిరువురము బరుందమని యొకన్నియుచేయవట్టి లిగియఁబోవుడు నేను నామనము
నందు ఈ సమయమున నుపేక్షించినఁ గార్యహానికలుగునని తలంచి యనువ్రాహించి
ఆ సమయంబున నొకపేరెలుంగెత్తి యతివికృతస్థుని ఆకనంబునిండ నఱచిబిసి.
వారును భయభ్రాంతులై ప్రాణభీతిచేఁ బరువులిడుచు నేలం దెట్లును లేచుచు న్రాలుచు
అయ్యయో వికాచంబు మనలమ్రొంగనుంకించుచున్నయది యనియార్పుచు నతివేగ
మున వెల్లిరి. ఆకాంతయు మూర్ఛాక్రాంతయై యిలాతలంబునంబడియె. వారలు మరల
వత్తులేమో యను భీతిచే నవ్వడవ్వడు నఱచుచుంటిని.

వారు బహుదూరం బఱిగిననడి యెఱింగి చెట్టుదిగి యాకాంతామణి సమీపము
నకువచ్చి యా చిన్నదాని నెత్తికొని తొడలపైనిడుకొని చల్లనిసీటం గన్నీరుడుడిచి
నేడజేర్చి కొంతకాలము నైత్యోపచారములునల్చి భయనంభ్రమములు వాపి యవ్వా
మాక్షియొద్ద నొకరాజపుత్రుని చిత్రవటంబుండుటంగాంచి మఱునాఁడు మారోదయం
బగుటకుముందె పూర్వపుమార్గముగుండ గొనితెచ్చి మందారమాలవసీయించు పేడకు
సమీపమునం గట్టబడియుండు సాగరధవళంబను సౌధంబులోనుంచి సాంఖ్యాయనికి
సంగతి విన్నవించిన నామెయాయుంటికిం జనియె. యాతాయాత క్రమంబును, పరదేశ
వాసతైక్షణ్యంబును విశేషించియుండుటంజేసియు నాయధికారములోనున్న యీ
చమత్కార—రి

యుద్ధానము ప్రైవకానురికలేక బాగుకాడి యుండుటంబట్టి దానింబనివారలఁగొని చక్క
వఱచుట నాకు ముఖ్యమై యుండుటవలనను రెండుదినములుగా నేనక్కడను
ఱిలేదు అని యిట్లు మాటలాడుచుండఁగా నొకవనగజము మదముచే నొడలెటుంగక
యనేకవృక్షంబుల నున్నులనంబు సేయఁచు బూదబొదరిండ్లం దొండంబునంజుట్టి మట్టు
పెట్టుచుఁ గేళీసఱివరములఁదిగి కలంచుచుఁ దానురల నమూలధ్వనంబుసేయుచు
మయూరశకుశికనిరంతరంబులగు వృక్షకాలలవిఱిచి కుప్పలుపెట్టుచు మహాభయం
కిరంబుగా నకాలమృత్యువు చందంబున నచ్చటికి వచ్చినంగాంచి యీ యిరువురును
భయంబు పెచ్చుపెఱిగి కాట్లకడబడఁ బరువులిడుటయు నామధవుటెనుగు లొండంబు
విసరుచు మోరయెత్తుకొని యాకాంతామణుల పెటనంటి కరుమనుపక్రమింప రక్ష
కుండు లేక యీ యిరువురు కొంతవడిబరువిడి శక్తిచాలక భూమిపయింబడిన నాకరీం
ద్రము తనతొండమున నందొక్క తెంబట్టుకొని వైకెగరవేయఁగా మంత్రికుమారుండును
నసంభీమంబుగ నచ్చొటికింజని భూమిపయింబడక ముండు యాకాంతను లాఘ
వంబునం దనచేతులతో నందుకొని యిలవయింబెట్టి లెట్టిదంపురైర్థంబున నాయేనుఁ
గును కుంభస్థలంబువగుల వజ్రముప్పిరిబొడిచిన నది దిక్కులు పెక్కటిల్లునట్లు ఘోర
రంబు నలుపుచు నిలవయింబడి ప్రాణంబులు వదలెను.

భయంబుపైకొని మూర్ఛాక్రాంతయై యున్న యాకన్నియ కొంతతడవునకు
తైర్థంబుఁ దెచ్చుకొని లేచి కనువిచ్చి నలుగడలుం బరికించి చూచినుఱియొకతెచే
నంగతుల నన్నింటివిని యా మంత్రికుమారున్ద్రుకువచ్చి చేతులుబోడించుకొని ప్రజా
మంబులుచేసి యోయవ్యూహ మిరవరో యెఱుంగము నిష్కారణవత్సలకం బ్రవర్తించు
మివాటి భస్మాత్ములు ఎక్కడనో గాని తఱుచుగనుండరు. గొప్పవంశంబునంబుట్టి
యనేక వత్సరంబులు గురుకులవాసంబుచేసియున్న వారికిగాని యిట్టి యా ద్రరక్షణగుణ
మనువుపడియుండదు. వేయే! ప్రాణంబులిచ్చికాపాడిన నీకునే నివ్వనిదేమున్నది.
ఇది మొదలు మా యిరువురకరీరములు ప్రాణములును సీయధీనములు నీవీ యూరికిం
గ్రొత్తగాఁ దోచుచున్నాడవు. నీ కీయూరం గాఁగల కార్యంబులకెల్ల ప్రాణంబులిచ్చి
యైవ మేమునీకు ననాయభూతమయ్యెదము. ఈ యూరనుండువారలకుఁగాక యిరుల
కిది దువ్వువేళంబు. నీ పెట్టినగరంబుఁజొచ్చిలివో యెఱుంగము. మివంటిచుహాత్తుల
కలంఘ్యంబై నది యేదియునులేదు. కాన నిదియు మాకత్యాశ్చర్యవహంబై యుండదు.
అనిచెప్పిన వారలతో మంత్రికుమారుండు నిట్టనియె.

ఓయతివలారా నర్హజనంబులకు రక్షించువాఁడు భగవంతుడు. వానికి విశ్వా
పెవ్వనికైనం దరంబుగాదు. ఉండనిష్టా విషయంబు. నే నొకదేశపు మంత్రికుమా
రుండను. దేశంబులం జూచుచు నీనగరమునకు వచ్చియున్నవాడను. ఇంకఁ గొన్ని

దినంబు లిచ్చోటవసియించియుండు. నాయందుఁ బ్రీతికలిగి మీరు నాకనుకూలరై
ప్రవర్తించుచుండవలయు. అనఁగానే వారును పత్నయని యామంత్రికుమారునిం దమ
యింటికిం దోడ్కొనిపోయి సమస్తోపచారంబులుచేసి యిష్టమృష్టాన్న పరిశృప్తునిం
గావించిరి. ఇట్లాకమలవలీకళావతులచేత సత్కృతుండగుచు దన్నుంగాంచినవారలు
“ఈమహాబలుండేకదా కమలవలీకళావతుల నలిసాహసమున రక్షించినవాడు.
ఈసింహవరాక్రమని నయ్యలలరక్షింప ననుకూలవిధి యచ్చటకుం జేర్చెఁ గాబోలు”
అనియిట్టి బహుమానవాక్యంబు లనుకొనుచు మిగుల గారవంబుదోచుం బ్రవర్తించుచు
రా నామంత్రికుమారుండు నానగరమున వసియించుచు ఎల్లకాలము సతఁడు
చింతానంతానసంకులమాననండగుచు విన్ననగు మొగంబుతో నుండుగాని యభినవ
తారుణ్యలక్ష్మి కనుగుణంబులగు చందనకుసుమ తాంబూలంబుల నంగీకరింపఁడు.
స్త్రీకథాలాపంబుల వినఁడు. తన కువభోగార్హలయి యుండియు నేకతంబున నత్యను
రాగముతో నూరునంపాహానాదు లొనరించుచుండినను గమలవతి కళావతులయొడ
మనసున నించుకేనియఁ జంచలత్వము పహింపక జీలేంద్రియంజై ప్రవర్తించుచుండు.
ఇట్లుండుటఁగాంచి యాకామినితలకంబు లొకనాటిరాత్రి యాతని కుపచారంబులు
చేసి పాదంబు లొత్తుచు ఓయిమంత్రికుమారుడా మేము నీమనస్సున కెక్కవలయు
నని యెన్నెన్నోయుపచారము లొనరించుచున్నారము. అనియన్నియు నించుకేనియఁ
బాటించక వ్యసనపడుచున్నావు. నీవ్యసనకారణంబు తెల్పితివేని మాకత్తికొలందిఁ
బ్రవర్తించి చూతుమని వేడుకొనిరి.

అప్పుడు మంత్రికుమారుండు వారలతో నిట్లనియె. ఓతరుజులారా మీరలెన్ని
యుపచారంబు లొనరించినవేమి? శీతాసారమునుండి కమలవతి వెంటబెట్టుకొనివచ్చిన
రాజకుమారునిం గాంచవలయుననుకున్నంత నన్నుబాధింపుచున్నయది. ఏమిసేయనగు
మఱియు నింకగొన్నిదినంబు లాతనింగానకయున్న నాశరీరంబు నిల్వదని తోచెడిని.
ఇందుకుముాలం బేనెఱుంగను. అనిచెప్పిన నా కమలవలీకళావతు లొకరి మొగం
బొకరుచూచుకొని “యది యతిదుర్బుటంబగువిషయంబు. దీనిమనమెట్లు సాధింప
నగును. సాంఖ్యాయని చేసినమంత్రంబు భేదింపఁ జాణత్వంజైనను శక్తుండఁగాఁడు.
అట్లుండ మనమెంతవారము.” అని యనుకొని యందుఁ గమలవతితో నారాజకుమా
రుండు వచ్చినదాదిగా సాంఖ్యాయని తద్విషయంబున నేమి యొనరించుచున్నదియొ
తెల్పుమని కళావతి యడిగినఁ గమలవతి యట్లనియె. ఓకళావతీ యేమనవచ్చునే
యాభగవతియొక్కమంత్రాలాచనంబు. శీతాసారమునుండి కొనితెచ్చిన యారాజ
కుమారు నచ్చోటన వసియించియుండనిచ్చి మనమందారమాలయొక్క సౌధము
వద్దఁ బహునిచిత్రమగు నొకహర్ష్యమును అద్భుత శిల్పకల్పనానల్ప చతురంబుగ

నిర్మించి సితచంద్రంబున సౌధంబునకును అహర్త్యమునకును భూమిలోనన సురంగముఁ గల్పించి యారెండుస్థంబులకును హాక రాకలు గూఢముగానే జరిగించునట్లేర్పఱచి యున్నది. ఆ మిథైటింటిపేరు మధుమంతము. దానిసమీపముననె నీవు వెంటఁబెట్టుకొని వచ్చిన రాచకన్నయకు నొకరమణీయగృహము నిర్మింపఁబడినది. అందాసుందరాంగిని ననేకచేటీజనంబులతో నమస్తోపచారపరితృప్తగా నుండునట్లు ఏర్పాటునలసి ప్రతి దినముచు మాతృజనము వలె నాకాంతను విచారించుచున్నయది.

బృహస్పతిబుద్ధియొకను సాంఖ్యాయని వచ్చిన తంత్రంబున సారాంశముగ్రహింపఁ జాలదు. అదియట్లుండనిమ్ము. నిన్న మధ్యాహ్నము సాంఖ్యాయని యారాజకుమారునిం గాంచి యిట్లునియె. కుమారకా నీ వేకారణముననో స్వస్థచిత్తతలేక యిండుక తెల్లఁ బాటి చిక్కిన నుదరశరీరంబుతో రలిసెడబాసిన మన్నధునివలె దోచుచున్నాఁ డవు. చైత్రాకరమున పేరంబరగు నోలీలోద్యానము ఈనగరమునకు సమీపమున నున్నది. అచోప్రవేశింజని యందుంగల విచిత్రంబులు కొన్నిటిం గాంచుచు నీమనస్సు విసోదపఱచుకొని యస్తమయమున కీయెడకుంజేరుము. నీవెనువెంట సీతకులవతిరాఁ గలదు అని యిట్లాజ్ఞ చేసెను. ఈయందయమున నేనాకనివెంటంజనుటకై యచ్చటికేగ వలసియున్నది. నీవును మంత్రికుమారుని నచ్చటికిఁ దీసికొనిరమ్ము. అనంతర వృత్తాంతము నాలోచింతము. అనిచెప్పి కమలవతియుఁ గళావతితోనీతరశయనంబునకుంజని కయనించి నిద్రించిమేల్కొంచి యందయకాలమునం గళావతికి హెచ్చరికచేసి సీత చంద్రంబునకుం జనియెను. అనాఁడుదయమున మంత్రికుమారుండులేచి కాల్యక్య త్యంబులు నెఱవేర్చి దివ్యాంబరాదుల నలంకరించి భోజనముచేసి మధ్యాహ్న సమయ మునిం గళావతితోఁ గదలి చైత్రాకరమునకుంజనియె. తోటవాకిటనుండు నొక రసాలపాదపంబునమీఁదమున నిలచుండి యావనముయొక్క సౌభాగ్యమును జూచు చుండునంతలో లోవలనుండి యొక తె యతివేగంబునఁ దనచేతులతో నురంబుమోందు కొనుచు భూమిపయింబడుచు లేచుచు నేడ్చుచు వచ్చుచుండఁగా గాంచి యద్దాని కడ్డంబువచిన నదియు నోయయ్యా నన్నరక్షింపుము. వేగిరంబరమ్ము. ఖడ్గంబు నొఱవెట్టి చేతికందికొనుము. అని తనపాదంబుల పయింబడి యేడువఁగా నోకాంతా! కొంచెముదైర్యముఁజెచ్చుకొని సంగతివిశదపఱపుము. తగిన యంపాయంబుం జింపిం తము. అనిచెప్పిన నానుదతి యిట్లునియె. ఓయయ్యా భగవతియగు సాంఖ్యాయ నికిఁ బుత్రప్రాయుండగు రాజకుమారుండు తనపరిచారికయగు కమలవతి వెనువెంట రాగాఁ జిత్తవిసోదార్థంబుగ నీయంతవనమునకువచ్చి కేళిసరోవరములను వృక్షవాటి కలను లతానివహంబులను గాంచుచు నొక్కచోట నొకలవలీలత నలిమనోహర మగు దానింగాంచి దానియొద్దకుంజని మృదుశంబులగుతన యంగుళులచేనంటుచు దాని

రామచీయకంబునకు మనస్సున మెచ్చుకొనుచుండఁగా దత్తమీశముననున్న కొండ చటాయలోనుండి దొంగలు కొందఱువచ్చి కమలవతి నెత్తుకొనిపోవఁ దటాంబనలేచి యాపీరుండును కోపారుణికలోచనుండై ఖడ్గఘోటకంబులు ధరియించి వారిం దఱుము కొనిపోయి కొందఱుం జిందఱునందఱు చేసి తఱుము చుండఁగా నందుఁ గొందఱు తప్పించుకొని పోయి తమయధిపతిం బిలుచుకొనివచ్చిరి. వేలకొలఁదిశూరులు చుట్టు ముట్టియున్నారు. ఆతస్కరులు వేయఁ బాణశాలములచేసొచ్చి రాకొమరుండు బహు కాలము యుద్ధముచేసి బడలియున్నవాఁడుగాన సొమ్మసిలి భూమివయింబడియె. వారు నయ్యిరువురనబట్టి యెత్తుకొనిపోవుచున్నారు. వేగిరంబవచ్చి వారలవిడిపింపుము. తొల్లి మదమ క్తంబగు వనగజంబును జంపి కమలవతీ కళావతులు గాపాడిన మహాశూరుం డవుగావా? నీవు. తామసింబిలి వేసి కార్యంబుచెడును అని చెప్పఁగా నాకుమారుం డును యుద్ధనన్నుఁడుండై కత్తియొఱిదీసి ఝళిపించుచు నోసీ దొంగలు పోయిన త్రోవఁ జూపుమనిన నదియట్టి నేయుండు నతిత్వరితగలిం జని రాజకుమారు నెత్తుకొనిపోవు వారలందఱికి శిరంబులు ఖండించి యాయఁడుదానిం గాంచి యోసీ యీశమీశమున నుండు నెలయేటినిట నీతనికిఁజైత్రోవచారంబులు నేయుచుండుము. కమలవతింగని పెట్టి తీసికొనివచ్చెదననిచెప్పి యతివేగంబునంజని యడుగులజాడలంగాంచుచు నొక గుహలోఁబ్ర వేశించియచ్చటనుండు నాదొంగలఱేనితో మహాయుద్ధంబునలుపుచుండె. ఇచ్చట రాజకుమారుండు సేదచేరి యాకాంతంజూచి కమలవతియొక్కడనని యడిగి యద్దానిగుండ వృత్తాంతంబునిని యాదొంగలుపోయిన జాడలరయుచుంజనిచని యా గుహలోఁబ్ర వేశించిన నిప్పుకు వాయువునహాయవడినట్లు వారలనమూలముగా నిద్ద ఱును వరస్పరనహాయముగా భ్వంసముఁజేసి యంతటంగలయవెతకి యొకదుర్దస్థులం బున నుంచంబడియుండు నాకమలవతిం దీసికొని మహాసంతోషముతో నగరమునకు వచ్చుటకుమరలి దొల్లింటి యాయుద్యానముగుండరాఁగా నింతకుముంద, పూర్వము మంత్రికుమారునికిఁ గమలవతిని దొంగలు తీసికొని పోవుచున్నారని చెప్పి తోడ్పొని వచ్చినవనపాలిక పోయిచెప్పఁగా నావృత్తాంతంబునిని మహావ్యసనాక్రాంత యై యచోఁపిటికివచ్చియున్న సాంఖ్యాయనింగాంచి ప్రణామంబులు చేసిన నాభగవ తియు సంతసంబంది యారాజమంత్రికుమారుల నొదలమూర్చిని యిటుదొడలవయిం గూరుచుండఁబెట్టుకొని వెన్నునిమురుచు నిట్టనియె. ఓయన్నలారా నేనిచోఁపటనుండు టంజేసి యీనగరమునఁజాటువట్టునఁ గ్రోశపుదూరమున నుండునను సప్రాణులును నాతపం బునకు మంత్రింబునకును భయపడుచు నీవట్టణంబు ప్రక్కఁగన్నె త్తియైనను జూడరు. ఇప్పుడుమీచేఁ జచ్చినవారుమాత్రము వైకిభయములేనట్లు ప్రవర్తింతురు. వీరియెడల నేనును జంకుచు నెయుండు. మీరలిప్పుడు వారలంజంపి సిద్ధంబకంబుఁ గావించితికి.

ఇక నాతపోవ్రయంబు నేయన్కడలేదు. మేలయ్యెను. నామంత్రశక్తిచేత నంతయు నాకు వశీకృతంబై ఏ మీ రిదిమొదలు పరస్పరమైత్రి గలిగి యొండొరుల కుపకారంబు లొనరించుకొనుచు నిందుండవలయునని చెప్పెదను. అనినవారునట్లయినయాలింగనము నొనరించుకొని యొండొరుల కరంబులం బట్టికొని యల్లసించిరి.

అదిచూచి కమలవలీకళావతులును సంతసంబందిరి. మఱియుంగొంతసేపు ఆపన ముననందఱునుండి తమ తమయిద్దరుండనిరి. మంత్రికుమారుడు నారాజకుమారున కది మొదలు నర్తనఖండై శయనానన క్రీడావిహారంబుల యందెడబాయక యాతనికి బహిష్కరణంబయిన ప్రాణంబనందగి ప్రవర్తింబుచుండెను. ఇట్లు కొన్నిదినములు జరుగుచుండగా నొకనాడు మంత్రికుమారునితో మాట్లాడుచుండు నారాజుమారుని పాదములకుం బ్రణామంబుచేసి యొకతె స్వామీ భగవతియగుసాంఖ్యాయని మీకాజ్ఞ యిచ్చుచున్నయది. నిమనీశ 'మీరు బహుదినములనుండి నన్నడుగుచుంటిరికదా? ఇప్పుడు మీయందనుగ్రహించి యుత్తర్యచేయుచున్నాను. ఈనాడు సాయంసమయమున మీ రిరువురును మనోహర వేషాలంకృతులై యిల్లుబయలువెడలి కట్టణంబును నలుప్రక్కలఁ గలయంగనుంగొని వేగిరంబ మీనెలవులకుండేరునది. అనిరూయమచెప్పిపంపెననఁగా వారిరువురును వల్లెయని దానినంపి యాసంధ్యాసమయంబున సితచంద్రంబువెలువడి రాజసింధిలోఁబ్రవేశించి దానినుద్ధృప్రదేశమున నుండుమందారమాలాసౌధముయొక్క సమానమునకు వచ్చుచుండిరి. అప్పు డామందారమాల కొండఱుచెలికత్తెలతోఁ గూడి మైమేడమీఁద నిలువంబడియుండి తనకెదురఁ బూబంతులాడుప్రణయనఖులం జూచుచుండెను. రాజకుమారుండును దూరముననుండి యాకాంతామణిగాంచి సంచలిత స్వాంతంబుడై తద్దతంబగు చూపు మరలింపలేక చెమర్చిన యొడలితోఁజయింపయిఁ గ్రమ్ముపులకలతోఁత్రెకొను బడలికతోఁబ్రబలమగు దగ్గులికతో మంత్రికుమారునికింజూసి యొచెలికాఁడా చూచిలిపే యాకామినీమణిని, లోకమున నెందఱెందఱో యంద గత్తెలుగలరుగాని యానర్వానవద్యరూపరేఖావిలాసం బితరులకుంగలదా? చూడుము. ఈమందరీలికముయొక్క ముఖారవిందము పున్నమనాటి చందమామవలెఁ గన్నుల కానందజనకంబై పరిపూర్ణకళావిలాసములచేత నెంతజూచిననుఁ దృప్తికలుగనియ కున్నది. మఱియు దీనివారారుచుఱుచూపులు మిగుఁజభయపడిన యొకసంవత్సరపు లేడిగిడమకన్నులవలె నలిచంచలములును కలవల్లాలమాలికలవలె నల్లందనముమీఱినవి యున్నై మన్తభుండు తన బాహుబలంబుకొలది యెఱింగింపందిగిచియేసిన మ్రురనారాచములవలె హృదయమును భేదించుచున్నయవి, ఇక సీకలకంతియొక్క చిన్నారిను నేనగవు నూతనమగునమృతప్రవాహమువలె నలిభవళంబును జగన్తోహనంబునై వెలుంగుచున్నయది. అదియునుంగాక సీచంద్రముఖయొక్క చెక్కిలలు కొంచెముకొంచె

మంతురించి లోనయడంగ మందహాసమును సూచింపజేయుచు దుడిచియుంచిన మణిదర్పణములకాంతిని గొల్పలాడుచున్నది. అధరమును పండిన దొండపండునకు సాటియై చగటుమీటి తరుణజనులహృదయములరక్తములు సేయుచున్నది. మణిమయ తాటంకంబు లలంకరించియుండు దీని శ్రవణయంశంబు యువజనులహృదయవృగంబు లం బట్టుకొననొడ్డిన మదనకీరాతుని పాశంబులో యనందగియున్నది. గళంబును సుందర రేఖాశ్రయమంగళంబై యంగజాని చేతనుండు విజయకంఠంబనందగి రంగారు చున్నయది. ఓరి చెలికాఁడా ఇది యిట్లుండనిమ్ము. ఈకాంతయొక్క యభినవతారుణ్య విలాసంబు రసీకజనహృదయహరియై లావణ్యవిశేషంబుల వెల్లిగొలుపుచున్నయది. కొంచెము సావధానమలెవై వినుము.

జ్ఞో. జిహ్వాత్యాననమిందుకాంతిరధరం బింబప్రభా చుంబలి
స్పృష్టం వాంఛతి చారుపద్మముపశ్చాత్పాద్యావిశేషస్తనా
లక్ష్యకొకనదస్యభేరికరా వాలంబ్యకించాదరా
దేతస్మాన్మృద్యకళరోతి పదయోస్యేవాంప్రవాళద్యుతిః.

[జ్ఞోకమునకవతారిక. ఈకామిసీలికమునకు బాల్యమునడి క్రొత్తగా యావ ను అంతురించునప్పుడు ఒక్కొక్కపక్షు చీనికొక్కొక్కపని సేయుచున్నది. తెల్పదను వినుము. అని చెప్పుచున్నాడు. టీ. ఇందకాంతిః = చంద్రనియొక్కకాంతి, ఆననం = దీనిముద్దు మొగమును, జిహ్వా = ఆహారముచేయుచున్నది. బింబప్రభా = దొండ పండుయొక్కకాంతి, అధరం = నును మోచిని, చుంబలి = తాఁకుచున్నయది. లోకము నందు మిగుల నందగతైలగు కూతులంగాంచి వారితల్లులును దాదులును ప్రేమయతి శయించి మొగంబు ముద్దిడుకొని మోవియంటుచు సంతసీతురో యట్లే ఈభామిని యొక్క మొగమునుకూచి చంద్రకాంతియును, అధరమునుకూచి బింబప్రభయును జేయుచున్నది. అనగా యావనము పచ్చునప్పుటికి మొగము చంద్రబింబమువలెను అధరము పండినదొండపండువలెను మనోహరములై వెలుంగుచున్నవి యని తాత్పర్యము. చారుపద్మముపశ్చాత్పాద్యావిశేషః = సుందరములైన తామరమొగ్గలకుదిరిక లోకంబుల విశేషము, స్తనాచచ్ఛులను, స్పృష్టం = తాఁకుటకు, వాంఛతి = కోరుచున్న యది. కామిగానుండెడివాడు తనసమీపముననున్న కాంతయొక్క కుచములను గాంచి మోహమతిశయించి యావన్నెలాడి చిన్నిచన్నులంబట్టఁబోయి యితరులు జూచినసేమి యర్థము సంభవించునోయని భయపడి విరమించుకొని మతియుండమిపాచ్చి చేతులనంటియైచం జాతమాయని కోరి సమీపించెడురీతిఁ బద్మశోరకచ్చా యా విశేషమియతినయొక్క కుచంబులందాఁకిపట్ట గమనించుచున్నయది. అనగా నీ బాలామణి చిన్ని చన్నులు మొట్టమొదట సురభలంబునందలచూపి మెల్లమెల్లగ

మొలకలై యనంతరము బంగారపుబిళ్లలవలె దళితుడదళితులనును ప్రక్కల వ్యాపించు చుండి కొంతతఱికిం గెఱకట్టుకొనుచువచ్చి పోకలంకలై చూచువారలకు వింకలై దోచుచు నుండి మఱికొన్ని నాళ్లకు నిగనిగలాడుచు బిగువుమీఱి యామలకమాత్రంబులుగ ప్రకాశించుచు నింతలోపలఁ గొంచెము గురుత్వముం గనుపట్టిన నింతకు ముందు నివృత్తుండై డీటులై యున్నయవి? ఇప్పుడు యావన ప్రాదుర్భావమువలనఁ గొనలుబ్బసాగి తామర మొగ్గలయొక్క కుదిరికగలిగి సంభోగ యోగ్యంబులు కాఁజోవుచున్నవి యని తాత్పర్యము. శోకనదస్య = ఎఱ్ఱదామరయొక్క, లక్ష్మీ = కాంతి. కరా ఆలంబ్య = దీనినాస్త్రములు వట్టుకొని, ఖేలతి = విహరించుచున్నది. చెలికత్తెయొకతె తనస్త్రియనభయొక్క నాస్త్రములు వట్టుకొని యాటలాడుచున్నట్లు ఎఱ్ఱదామరల కాంతి దీనిచేతులువట్టుకొని పరిభ్రమించుచున్నది. అనఁగా దీని చేతులు ఎఱ్ఱదామరలవలె మిగుల నెఱ్ఱనగుచున్నవి యనిభావము. కించ = అదియునుం గాక, ఏకస్యాన్యదృశకః = కాంతకు, ప్రవాళద్యుతిః = పవడంపుఁగాంతి, పదయోస్నే వాఁ = పాదసేవను, ఆదరాత్ = ఆదరముచేత, కరోతి = చేయుచున్నది. ఒకదాని పాదసేవసేసినట్లు పవడపుఁగాంతియును దీనికి పాదసేవఁ జేయుచున్నయది. అనఁగా పాదములయందు పవడపుఁగివలె నెఱ్ఱనికాంతి ప్రసరించుచున్నదియని భావము.

కల్పియు దాదియవలెను నిందుకాంతియు బింబప్రభయును మొగంబాఘ్రాణించి యధరముముద్దుగొనుటయు, పద్మముకుళచ్ఛాయా విశేషము కామివలెఁగంచ యంగము నంటం గతుకొనుటయు, శోకనదలక్ష్మీస్త్రియవలెఁ జేతులువట్టుకొని పరిభ్రమించుటయు, ప్రవాళద్యుతి పరిచారికవలె పాదసేవసేయుటయు ననునీవ్యంగ్యార్థములు మిగుల చమత్కారావహములుగాఁ దెలియవగును.]

అని యిట్లా రాజకుమారుండు తననర్తనభురితో దానివర్ణించి చెప్పవలసినదాగా మందారమాలయు నాతనింగాంచి పరపురుష వీక్షణభయముచేత నింటిలోనికిఁ జనియె. రాజకుమారుండు తనకన్నులకు భాగ్యాధిదేవత కనఁబడి యస్తమించినట్లైన మిగుల వ్యాకులచి క్షణంతో మంత్రికుమారునింగాంచి యిట్లనియె. ఓచెలికాఁడా పూర్వము నే నొక సరోవధ్యంబున నిట్టికాంతాకారమును గాంచిరిని. ఈకన్యక పరిపూర్ణ యావన యగునేని యాయాకారమే యనవచ్చు. దానింగాంచినప్పుడు నామనస్సు కరఁగిన విధ ముగ నిప్పుడును గరఁగుచున్నయది అయిన నేమి లోకోత్తరమైన స్త్రీ రూపంబునుజూచి యట్లే శిల్పనమధ్యులు చేయలేరా. అని చెప్పకొనుచు మరలి "ఇచ్చటనున్నాడ ననియు, నిట్లుచనుచున్నాడననియు, ఇది నెవ్వరున్నాడననియు, నెఱుంగక జేవలము మంత్రికుమారుని ప్రయత్నముచేతనే తనయిల్లుపేరెను. ఇట్లు రాజకుమారుండు నీక

చంద్రమునుజేరి మందారమాలయంద యానక్తచిత్తుడై యున్నత్రునినిధమునఁ బరిశ్రమి
యించుచుండ నింకనీతనిమనోరథము సమకూర్చకయొందుట మిత్రభావముకుఁదగినది
గాదనియెంచి మంత్రియేమియునాలోచన పాలువోక కొంతకడవుచింతించి జ్ఞప్తికిఁ
జెచ్చుకొని ముందొకనాఁడు కమలవతివలన నీసితచంద్రంబునకును మధుమంతంబునకును
గూఢమార్గమున్నట్లు వినియున్నాను. దాని సరయుటయంచినది అని నిశ్చయించుకొని
యా పాతాళమార్గంబు వెదకి కనిపెట్టి మధుమంతంబువఱకు దానిగుండఁ దాఁచిని
యచ్చటి నన్ని వేళంబుంగని మనరాజకుమారునికి మందారమాలాలాభ ములిదుష్కరంబే
యగు. అయినను చేకరైనంతవఱకుఁ గార్యప్రవర్తన ముచితముగదా యని తలంచి
మరలివచ్చి రాజకుమారునితో నిట్లనియె.

ఓమిత్రరత్నమా నాయొక్కమాటలు సావధానమతివై యాకర్షించి యట్లు
ప్రవర్తించివేసి క్రమక్రమంబుగ నామందారమాల సీకొకప్పుడైన దొరకును. లేని
యెడల యదిలేదని యనుకొనుము. అనియనఁగా రాజకుమారుండు నవ్వి చెలికాఁడా
యివిషయమునందు మాత్రమేకాదు క్కైన యన్నిటియందు నిన్నతిక్రమించి యెప్పుటి
కిని బ్రవర్తించును. ఇది నీవు తిరముగనమ్ముచునఁగా మంత్రి యుట్టనియె. ఇప్పుడు నీవు
కొరరానివస్తువును గోరియున్నావు.

సీ. చేటికతికిమంచివీరలాదిగనిచ్చివశముచేసి కొనంగవలయు మొదట

చెలికతైలకునాత్మజలరూప సాహసములఁజూసి యింపుగా మెలంగవలయు

భావగర్భంబుల వసులచేఁజతురకనంగనభావమెఱుంగవలయు

నక్తమామలయెడ నాఁడుబిడ్డలయందు వంచనతోఁబ్రవర్తించవలయు

గీ. నిరుగుబారుగుల వారల నెఱుంగవలయు

బ్రాణనమమైనదూలికఁబడయవలయు

గానఁబరదారరతియెల్లకాలమధిక

కవ్వతరమాబయల్పడఁగలుగువాని.

కాననీవు సాహసంబుమాని యుపాయముతో నీ కార్యంబునం బ్రవర్తించ
వలయు. ఈసితచంద్రమునుండి పోవునట్టి పాతాళమార్గముగుండఁబోయి యామధుమం
తంబునందుఁ గొంతసేపు వసియించుచు మరలివచ్చుచుండుము. నీమీఁద దానికభిప్రా
యంబు క్రమంబుగఁగలిగెనేని యెఱైనను గార్యమనుకూలమగు. అనిచెప్పి యాద్యారము
గుండఁదీసికొనిపోయి షఱబిడిసికొనివచ్చెను. అది మొదలు రాజకుమారుండప్పుడ
ప్పుడు మధుమంతంబునకుఁ బోకరాకలు సేయుచుండఁ జెట్లుండ నేకతంబున మంత్రి
యొకనాఁడు కమలవతినిజూచి యాకాంతా! తొల్లి నీవుప్రాణంబుజుచేకరైన నున్న
చమత్కార—9

కారము చేసెదనంటిని. ఇప్పు డట్టి కార్యంబొక్కటి ప్రవక్తయైనాను. అదియే మండివేసి ? సామ్రాజ్యములు రాజ్యములు ముదారములయందాన క్రిందబడి పడ రాని యిడుమల బడుచున్నవాడు. నీవు ముదారములకు సమీపమున నుండుచేటిని గాన నిది నీవలన నెవ్వరియైన ననుకూరుచు. ఇదిఃసంబంధించి ప్రవర్తింపుము. నీత చంద్రమునుండి కూడమార్గముగ రాకొనరుండు మధుమంతమునకు బోవుచున్న చున్నవాడు. అనికెప్పి నదియు గొంతెమాఁబించి స్వామి యేమైననునరే మీ మాటకడ్డముగఁ బ్రవర్తింపను. అనికెప్పి యాకొనిపెట్టిని తనయింటికిఁ జనియె. అది మొదలు కమలవతి ముదారములయొద్ద నొకత్రుణికాలమైన నెడబాయకయుండు. ఎవ్వరును లేనికాలమున కాకుంతలామలగునిలిచినములం జదివించి వానియర్థంబులు తెల్లడిసేయు. సంగీతాదులయందు విశేషరక్తిఁగల్గించి వినిపించు. ఇట్లు కొంతకాలము ప్రవర్తించుచుండె. ఇతర చేజీజనంబులకంటె దనయందు మిగుల విశ్వాసమును బ్రీతి యందు స్నేహమును గలుగునట్లు ముదారములతోమెలఁగుచుండె. తనకష్టములు తెప్పుకొనుట కనుకూలయగు నభయని తోపించుచుండె. ఏమిచెప్పవచ్చును. తుదకు తనమాటజవదాటక యుండునట్లు రాకన్నియను వశముచేసికొనియె. ఇట్లుండి యొక నాడు రాజపుత్రింగారి యొడుపు నీ సౌధమునకు సమీపముననుండు మధుమంత మును గాఢజేషమునుండివచ్చినయొక కిల్చి తననైపుణ్యమంతయుఁజూపి యలిపిచిత్ర ముగ నిర్మించియున్నవాడనినొందు. నీకు దానింజూడఁ గోరికయున్నను బోయి కను గొందము. అనికెప్పి నారాఁన్నియ యత్కుత్సాహముతో యోసీ నేనును మధు మంతము విచిత్ర కిల్పచాతుర్య నీరుయనినొందు. దానింగాంచుట కభిలాషముఁగనియుండు. ఏక భగవతియేనునోయని భయమునొందియున్నదానను. అనియిట్లువినిపించఁగాఁ జేటి యొయప్పు యిదిసాంఖ్యాయని చెవికెక్కవలయునా ? ఆ మధుమంతమునకును నీ సౌధమునకును గూడమార్గముగలదు. మనమిరువుర మితరులకెఱుకవడక బోకరాకలు చేయుచుండము. అనియెప్పిగా రాజపుత్రియు వల్లెయని కమలవతితో గూడమార్గమున నరిగి నూమధుమంతమునుజూచి దానియందుం జుడురుండు గురుభార్య యగుతార నను కూలవఱచుకొనుటయును, ఇంద్రుం డహల్యాదేవినివంచించి పంచశరనుభములం బడ యుటయును, దారుకావనకాంతలను హయండు పంచించి తనయందు వలపుఁ గొలిపి నంచలితైర్ధ్యలంఠేసిన విలాసములును, క్రికృష్ణుండు గోపకాంతలయొక్క యంబ రంబు లభహరించి వారిమానములు గొల్లొడిగిన విశేషంబులును గోడలపైన వ్రాసియుం డుటం గాంచి కమలవతి మొగంబుగని మందహాసంబు సేయుచు నొకరహస్యస్థలం బుగా నేర్పఱచియుండు చంద్రకాల కెక్కి యందుం దూఁగుటుయ్యెలవయిం గూరు చుండి మణిపాదుకలం బాదంబు లిడికొని చిత్రరటు బొకటి వ్రాయుచు నుయ్యెల

నూగు మనోహరాంగునిగాంచి యొడలు ఝల్లుమని వెనుక కడుగులిడి కమలవతి చాటునకుంబోయి యోసీ వరపురుషుండు పసియించు నేకాంత స్థలంబునకు మనవంటి వారమొంటిగ రావచ్చునా? కేవలము బాల్యసులభమగు చాపముచేత నిట్టికార్య మొనర్పితిమే ఇది యితరు లెఱింగిరేని యేమందురే? క్రిస్తుముగఁ బోవుదమురమ్ము. అని చేయి పట్టియాడ్చినఁ గమలవతియు దానిరెండుచేతులుపట్టుకొని యాయమ్మ భయపడ కుము. పెరవారలెవ్వరునులేరు. మనసాంఖ్యాయనికి రెండవహృదయ మనఁదగినయట్టి రాజకుమారుండికండు. నీవునన్ను వెలుపలిప్రాణమవని చెప్పఁచుదువుగదా. అట్ల యీతండు నాయెడం బ్రప ర్తించుచుండు. “ఆకారసదృశప్రజ్ఞః” అనవచనప్రకార ముగ నీతనిరూపము గంభీరమై ప్రకాశించునట్లై హృదయమును గంభీరమైయుండును. ఈమహాపురుషుం డిచ్చటికివచ్చుట యెవ్వరు నెఱుంగరు. మనము నట్లె వచ్చుచుం బోవుచుండము. మనయిష్టమున కవిరోధముగ నీ సౌధమునంతయుం గలయంగనుంగొని పోదము. అని యిట్లుచెప్పఁగా నామందారమాలయు నందుకునమ్మతించక వరపురుషుఁ డొంటరిగనుండుచోట మనముండుట యెంతమాత్రము సుచితముగాదని తనచేతులు విడదీసికొని పోవనుద్యుక్తురాలైనంగాంచి యోసీ నీపీసౌధమును గలయంగాంచకపోతి వేని నావైయానయున్నది యనిచెప్పి యొట్టుపెట్టినం బోవుచున్నట్టిది నిలిచి ప్రాణ సఖి యట్లు క్రూరముగఁబల్కుటము. ఇదిగో నీయిష్టప్రకారము నిలిచితిని. అనఁగాఁ గమలవతియు డగ్గఱికిబోయి యాకాంతయొక్కజేయి తనచేతంబట్టుకొని యీగృహము నందలి విచిత్రములను జాతము రా యని పిలుచుకొని పోవుచు నక్కడ గోడలమైన నొకచో రాజహంసాదులు తమపడఁతులతోఁ గలయనుంకించుచునుండువిధంబు వ్రాయ బడియున్నంజూసి యిట్లునియె.

సీ. రాజహంసముజూడు రాజహంసీయాన తమ్మి మొగ్గలనంటఁదమక మొందు
రాజకీరముఁజూడురాజముభిమణి బింబంబుదొరయఁగాచీలిసొందు
యువచక్రొరముఁజూడుమురుతరసుక్రోణి ఘనతజండురు ముద్దుగొనఁగదిపురు
భిమరరాజముఁజూడుభద్రేభివరయాన లతలతోనిత్యనంగతులువెదకు

గీ. మదగజంబొక్కటియొడమంజావాణి
వద్దినినిగాంచితనకరప్రసరణమున
నంటగమకించుదుమ్మెదల్వొంటరేఁగి
కరచునే మోయటంచులొఁగాంచుభయము.

అదివిని యామందారమాలయుఁ దనమనంబులొ “నీచతురయగుకమలవతి నావై యారాగొమరుండు మరులుగొనియున్నవాడను నర్థంబుం గనుపఱువ నీరాజహం సాది

దృష్టాంతములను జెప్పచున్నయది” అనియాలోచించి యందుకుం దగినయుత్తరం బొసంగకున్న నరికాదనియెంచి యిట్లనియె. ఓనభి కమలవలీ వినుము.

చ. క్రమముగఁజేత్రసాక్షి నను రక్తిపరించియుఁ బ్రితిబాలభా
వము మొదలార్త భోగసుఖవాంఛలఁగోకిలమాననందఁగా
రమణిరొమావితీ వెనరిరానివయస్సుననుండఁదానితో
భీమరము సంగతుల్ నలుపుచుద్ధరిఁగోరుటసాధ్యమార్థ మే.

అనిచెప్పిన నాకమలవలీయు “సీకన్నీయ తనకువభోగార్హమగు వయస్సురా కనుగాంక్షించుచుఁ బిన్నతనమునం దనగురుజనమీయగా వివాహముచేసికొనియున్న భర్త వేచియుండఁగా ఆప్త్రీని వితరపురుషుఁడు వరుషమునిండకయుండునప్పుడే కూడం దిపురుట నాయమా ? యని నన్నడుగుచున్నయని. ఇందుకుం దగినయుత్తరం బొసంగుదును” అనితలంచి మఱియు నీట్లనియె.

ఉ. కోమలియావదుచ్చస్వసితకోరక చారుగుభువ్వలప్తీతో
వేమరుసౌరభస్పరణవిశ్వము మోహమునందఁజేయునా
కామునిమావితోఁటఁగలకమ్మనికొమ్మనుగాంచిషట్పుదం
బామనిరాకఁదాళఁగలదానుఁ లేనియఁగ్రోలకేడైజ్జిక.

అని చమత్కారంబుగాఁబల్కినవిని మందారమాల తనమనంబున “మన్నభుని యెలమావితోఁటలొనికమ్మని కొమ్మవలె నుండునీవు మనోహర మగునభినవతారుణ్యలక్ష్మీ విలాసాలంకృతవై పొటుమరించిన చిన్నపూఁవచన్నులచే నకల రసికజనహృదయాహ్లాద మొనరించుచు నెదుటంగనంబడిన నీయొక్క సొగసుఁగాంచి విలాసియగు నీరాజ కుమారుండు నిన్నుముద్దుగొని మోచిలేనియలానక విడుచునా ? అట్లుచేయఁడేని యీకఁడు తమిందాళలేఁడు అనుభావము కమలవలీ తెలిపినయది. కానిమ్మ దీనికిం బ్రతిపవనం బొండొసంగుదును.” అనితలంచి యిట్లనియె.

ఉ. లేనెలఁగ్రోలితావలపుఁదీర్చుకొనంగమకించుఁగానియు
ద్యావలతాసఖుల్ కునుమహానరుచిందనునవృన్దనంచునో
చానయెఱుంగదేల నే ? రసాలపులేనునుదీవెకూటముల్
మానుటగండుకు మైదఖమాన్యము మాన్యములబ్ధిసీరతుల్.

అనిచెప్పిన మందారమాలయొక్క రుక్మలకుఁ కమలవలీ తనహృదయమునందు “పిడుకన మనస్సునఁ గలిగినవరులు తీర్చుకొన నామధురమగు నభరమునునొక్కి లేనెలానవలయునని యున్నవాఁడంటియకాని నమీపమున నిరుగుపొరుగువారలు పిమ్మట నన్నుం గాంచిగాని తన్నుం గాంచి గానినవృదురని యెఱుంగఁడుకాబోలు. అని యిట్లుండునీమ్మ. ఇంకను జరుపమునిండనినాతో వేరుటకుఁ బ్రయత్న పడుటకంటె

బరువమునిండిన యండజరాజమానలంగలయుట మేలుగదా, అనుతాత్పర్య మీబాల కనఁబఱచె. కాని ఘ్నెండువిధముగ దీనికి సమాధానమువచింతు” అంచుడలంచి యిట్లునియె.

చ. ఇతరులునవ్వరే ? యనుచు నెంచుచునువ్విభులారుచుండఁగా
వెతలందొలంగు నేతనకువేడుకతోనినుఁబోలుదంతిరా
ద్రతులనుగూడినమ్మవముఁగాంచుచు లేనుమోచినొక్కచుక్క
మలదయఁబూనఁగానుబలిమాలకయీసరసాగ్రయాఁయిన్.

అని చెప్పినవిని మందారమాల మందస్థితనుందరవదనారవిందయై తలవంచు కొని సిగ్గుతోఁజెలికత్తెంజూచి యోసీ నీకెల్లకాలము నిట్లునరసంబులాడుచున్న దానవైన నితరపురుషుని సమీపమున నిట్లుచెప్పంజనడ. నేనును బాల్యముచేత మీఁదెఱుంగక యుత్తరప్రత్యుత్తరములను జెప్పకొనుచువచ్చితిని. ఇంకఁజాలను. పోదమురమ్ము అని తాను ముందరుగఁగా గమలవతియు దానివెంటనె యింటికిఁజనియెను. ఇంటికి వచ్చిన దాదిగా నామందారమాలకు మధుమంతంబునం గాంచినకుమారునిం జూడ మనసేకాని యితరసంగతియొక్కటియును మదిఁజ్ఞము కాకయుండుటఁ గమలవతి యాత్మలోనెఱింగి యవ్వడవ్వడును తత్ప్రసంగంబులం జెప్పఁచుండును. మందార మాలయు వినుచుండు సంతియకాని యతిగంభీరస్వభావయగుటచేతను ఇది యితరుల కెఱుకవడునో యనుభయంబుచేతను ఏమియుఁజెప్పక యూరకుండు. ఇట్లుండ నొక నాఁడు కమలవతి యలిచింతాక్రాంతయై చిన్నబోయియున్న మొగముతోవచ్చి యున్నపుడుచుంగూరుచుండి తలవంచుకొని యేమేమియు యాలోచించుచందంబున నూరకయుండఁగా మందారమాలచూచి యోసఖి నీవిట్లేల దుఃఖాక్రాంతవై యుండెదవు. ఒకనాఁడైన నితకుముందు నీవిట్లుండలేదే. నీకిట్టి చింతకుం గారణమేమి ? తెల్పుము అని యనేకవిధముల బలిమాలినను ఏమియుఁ జెప్పకయుండఁగా రాజపుత్రి దుఃఖాక్రాంతయై కన్నులబాష్పంబులుగాఱి నోచెలి యెన్నివిధములనడిగిన జెప్పవు. తోడి సఖులకు ననివార్యమగు కష్టముకలిగినప్పుడు వాస్తవమగు సఖయైనం దానింజూచి యోర్యలేదు. నీకిక బ్రాణములుపదలి నీకష్టంబుగానక యుండు. అని యతికరుణంబుగాఁ బల్కినఁ గమలవతియుఁ గొంచెమత్వాసముఁజెచ్చుకొని నిట్టూరుపువిడిచి యోమం దారమాలా మనమందఱుమును బ్రాణత్యాగము చేసికొనవలసినకాలము సమీపించి నప్పుడు చింతపడవలసినదేమున్నది. అయినం బ్రాణసఖిగాన నీకునుదల్చి యవంతర మావని కొడిగట్టఁదలచినాను. ఈ కష్టముదీర్ప కత్తలింకెవ్వరును లేరుగదా ? హ దైవమా ! నీ కొకింతయైనం గరుణలేదటరా ? అనినఁ గమలవతింగాంచి రాజపుత్రి యా ప్రాణసఖి నీకిట్టికష్టం జేసిధముగ సంభవించెనే ? దానిప్రకారంబేమే ? దానిం దీర్చు

వారలు ఎవ్వరునులేరటే? ఆట్టుతీర్పరానిదైన మనమిరువుర మేకకాలమునం ప్రాణములం బాయుదము. ఆవిధమొకింత నాకుండెల్లము. కూడునేనిఁ బ్రతివిధానంబు నాచేసై నంతవఱకును జేయనగును. అని యిట్టనేకవిధముల ననునయించి యడుగఁగాఁ గమల వతి కొంచెము ధైర్యముఁజెచ్చుకొన్న దానివలె నభినయించి యో ప్రాణమున నీవల్ల సైనంత సహాయముచేయుట నిజమేనటే? ఆట్లైన నాచేతిలోఁజేయివేసి ప్రతిజ్ఞ చేసి యిమ్ము. ఆనిన నామందారమాలయు నట్టుచేసినఁ గమలవతి యిట్లనియె. ఓ యమ్మా మందారమాలా యేమనిచెప్పుదునే? ముందొకనాఁడు మనము మధుమంతమునకుఁబోయి దానియొక్క చంద్రకాలయం దొకరాజకుమారుని జూచితిమిగదే?

మందారమాల ససంభ్రమముగ. ఔను. చూచితిమి. ఆ జగన్మోహనునికి ఏమి దురవస్థ సంభవించెనే యిప్పుడు.

కమల. ఏమనిచెప్పుదునే మందారమాలా? ఆ మనోహరాంగుం డిప్పుడు తన ప్రాణములం దెంచి విడిపింపం బ్రయత్నపడియున్నవాఁడు. ఇంకేమికావలయునే?

మందార. ప్రియనఖ యట్టిమహాగంభీరపురుషులు కేవలమొకింత కారణముచేత నిట్టి క్రూరపుఁబనికొడిగట్టరు. ఇందుకుం గారణంబేమియో తెల్పంగదే?

కమల. కారణ మేమని చెప్పుదును. ఆవేళ మన మా యేకాంతస్థలమునకుఁ బోవుటయేకాని మఱియొండుగాదు.

మందార. అచ్చటికి మనము పోవుటంబట్టి యాతనిరాకయెఱింగి రాఁగూడని చోటికివచ్చినందున కేమైననాతనియందు భగవతి సాంఖ్యాయని కోపగించుకొన్నదా? లేక మఱి యెవ్వరైన విప్రియంబుఁ జేయయత్నించిరా?

కమల. లేదులేదు. వారికందఱకు నితనికి విప్రియంబుఁజేయవలెననియేమి? శ్రోధమా. ఆప్పుడు మనమాతనింగాంచినవేళ.

గీ. విరహజ్వలఁగన్న వేటాడుమదనుండు

నుదలిసిదువాలు చూపుగమల

బాణములంఁజేసివట్టుధైర్యమునదాసి

యేసెరాజహృగమునేపుమిగుల.

అదిమొదలు.

సీ. సఖులతో మాట్లాడఁజాలఁదొక్కొక వేళనన్నంబుభుజియింపఁదాదరమున
జలకంబులాడఁడుజలజాకరములందు మలయజగంధంబుమాని నాఁడు
పువ్వులఁజేసింట్లఁబోడుమత్తాకులఝంకారములకుల్కి సంభ్రమించు
తనలోనఁదానే మొకలఁచుచుఁజిలించునూరకతలయూచియుత్తలవడు

గీ. చిత్తఫలకాననీవంటిచేడెవ్రాయు
వ్రాసిచూచుచునుబాష్పముల్బులవగట్ట
వరదవరదాయటంచునవ్వన్నెకాడు
వెన్నునిదలంచుచుండునోకన్నెవినుచు.

మందార. లక్ష్మీనంభ్రమశోకంబులతో ఓప్రియసఖ యిట్టికష్టంబున కేశా
కారణమైతిని ? అనంతరవృత్తాంతము వచింపుము.

కమలవతి. ప్రియసఖ! నకలభువనైక హాహ! లీలావిరాసయదరమందిరాగుం
డగునాకందర్పకుల్యండు.

సీ. మలయమారుతమనుచుదదలి శొష్ణిచునాత్మాంగకంబులరాశమాని
వల్లవశయ్యలఁబలుమాఱుబొరలాడుచుదహనంబనికలఁచితలఁచి
వద్దరజఃపాళిఁబై పోసికొనుఁగుహలానలంబని దానినాత్మసెంచి
గొఱ్ఱంగిసీటికొంగోరిమజ్జనమాడుచుదత్తతైలంబిదితనువుఁదొలఁచు.

గీ. ననుచు నారాచకొమరుండు ననుదినంబు
వరితపింపంగఁజూచెదఁబద్ధ నేత్ర
యంతయే కానియేమిసేయంగఁగలను
రాజకనుజుండుహృదయాతరంబునాకు.

ఆకంఠీదినమునం దుదయమున సితచంద్రంబులలో నొకయెడ నేకతంబున నీచద్యం
బొకవత్తంబుపై వ్రాసియుంచి యొక్కడకొపోయియున్నవాడు. అదిగాంచినది
మొదలు నాకుమిగుల దిగులంక లిగియున్నది. ఆచద్యంబిదె చదువుము. అనియొకకమ్మ
మందారమాల చేతికిచ్చిన.

మందార. ఆండుకొనిచదువుచున్నది.

సీ. కన్నులఁగట్టినట్లున్నది యారామ గాంచఁగాఁదివిరినఁగానఁబడదు
కాఁగిలిచ్చినయట్లు కనఁబడునాయిత బాహువులతోనఁబట్టుబడదు
వల్కులదానేమొ వల్కినట్టైయున్నఁజేవియొగ్గి వినిననుజేప్పచేమి
మోడిగానాతోడఁగూడనట్టైయున్న బలమాలనంతలోపల మొఱుంగు

గీ. నిట్టిమాయావధూటిఁజేపట్టనాకు
వశముగాఁదోచదంగజావాఁడిములుకు
లాత్తునుగలంబసాగెనుహాయికెట్టు
లేమహామాంసవిక్రయంబిపుడునేకు.

అనిచదివిన.

కమల. చూచితివదే యితడు * మహామాంసవిక్రయంబునీయూ పెంపుజేసి యున్నాడు. నకలజనయినోత్సవంబులగు నాకనియంగంబు లిట్టి క్రూరదశలంజెంది కత్తిచే గోతపడి క్షకానభూతముల కెరగాబోవుచున్నవి. ఇట్టియరుంగళము వినగా నెట్టికఠినహృదయమైనను గరంగదదే. అదియునుంగాక నాకత్యంతమిత్రుడు. ఏమి చెప్పదును. ఆతడుక్షకానమునకేపోయినో నుజియొక్కడకైన బోయినో యెఱుంగను. ఇంతవఱ కాతనికరీరంబు నిలిచియున్నదో! లేకభూతభేతాళాకాశిసీధాశిసీ ప్రముఖముల దంష్ట్రలనందున నమలబడుచున్నదో. ఓమందారమాలా తలచుకొన గుండెతల్ల దమనొందుచున్నదేమని మూర్ఖిల్లి పుడమివయింబడిన మందారమాలయ నేదదేర్చి కమలవలె యిందుకు మనమేమియుఁ జేయలేము. కార్మ్యజలక్రాంతంబయినట్లు తోచుచున్నయది. ఇకమనకు కరణంబు దురణంబు. లేమ్మపాదము. మనయుద్ధ్యాన వనమాన సుండునగాధంబగు ప్రాదుంబులోమాకి ప్రాణంబులుమాని యామహాసీయుని కనుగుఁజెలికత్తెల మయ్యెదము.

కమల. ప్రియసఖి యేనాకనికః జెలికత్తెగాన నట్లుప్రాణములు తొలుగుట యుచికమి నీ వేల యాపట్టివని కొడిగట్టెదవు.

చ. మదనునిన్మమానుడగు మానధనుండు మగండు నీకున
నదవతు లెందఱోనఖులుమాననిప్రేమఁజెలంగుచుందురీ,
యదవననావంస్త్వదయమానినప్రేమకరీరముజ్జగిం
వదగదునిల్వ మేజనెదఁబ్రాణములన్నిదనాడనివ్వడున్.

మందార. ప్రియసఖి! కమలవలె! యిదియేనాన్నేహధర్మము. నీ నెయ్యనియొక్క వియోగమునకుఁ దాళలేక నీవు ప్రాణములు విడువబోవుచున్నావు నేను కరమార్థ ప్రియసఖినిగాన నియేమొ నన్ను నీతోడంగొనిపోవనిష్టంబులేక నిషేధించుచున్నావు. నన్నుంగాడఁ గొనిపోవుటకు నిష్టంబులేనియెడలఁ బ్రకారాంతరమున నైనను ప్రాణములు వదలి యిందుచోటునకుం జేరుచున్నాను.

కమల. ఓమందారమాలా! ప్రియసఖివన్నీవుగదా! పోవుదమురమ్ము. అనిలేచి. ఓప్రాణసఖి మూదా మహానుకుమారుం డున్నచోటుఁగాంచి యామధనుంకము యొక్క యుద్ధానభూమిపోనుండు కొలనిలోఁగలయొదము. నీ సాధనమీపమున నయ్యెనేని యితరులు తఱచుగా నుండుదురు.

మందార. సఖియట్లకానిమ్ము.

* క్షకానముననుండు భూతములకు తనకరీరముగోసీవేయంట మహామాంస విక్రయమనబడు.

ఇద్దఱును గూఢచూర్ణమున మధుచుంతమునకుంబోయిరి. అచ్చట నొక చోటు చూసి యొకమలవతి యిట్టనియె. ఓమందారమాలా యొకనాఁ డా రాజకుమారుఁడు నే నెత్తుకొనివచ్చిన నీదాసిబిడ్డను వేడుకకై తానెత్తికొని నినుంగాంచుచుం గాంచుచు ముద్దాడి నీ మందహాసంబునకుం దాఁ గృతార్థునిఁగాఁ దలంచుచు నాబిడ్డ నందివ్వఁబోగా నేనును గార్వవ్యాకృతమై యుండి నిన్నుఁ దీసికొనుచున్న నీవు భయమును లజ్జయును బ్రకొన నఖమాట యతిక్రమింపం జాలక చేతులొడ్డునవ్వుడు ఆనరకుండు శిశువు నొసంగునెంచున నంగులతో నీ మిటారిపూప చమ్రులు తాఁకిన నీవునవ్వుచు నేమి యిం బలుకలేక తొలంగి పోవెనే ఆచోటిదియకదా. ?

మందార. లజ్జాకరుణంబులతో. ఓసీ యిట్టివి యుగ్గడింప నిదియేనా నమయము.

కమల. ఏమిసేయుదునే? ఆయాస్థలంబులం గాంచి నవ్వు డారూచెయ్యెలల తలంపునకు వచ్చి తపియింపంజేయుచున్నవి. ఓసీ యీసౌధంబున నొకనాఁ డా కుమారుండు వసియించి యుండ మనము ఒంటరిగా వచ్చితిమి. అప్పుడాతనితో నేను గొన్ని సంగతులు మాటలాడుకొనుచు నిలువంబడి యుండఁగా నీవును సిగ్గుచే నెదుట నిల్వ నోవక నావెంబడిన యుండి విచిత్ర చిత్ర రచన సేసియుండు నీయిటుకటపుం బోటున నిలువంబడి వైన వినోదము చూచునవ్వును ఏదే నొకపనిగా నక్కడి కా నర నుండు వచ్చి చిత్రముం గాంచుచు మఱియొకదిక్కుకు మరలిన దానవై తన్నుంజాడక యున్న నిన్ను నితంబవింబమునఁ దనచేతం దట్టెను, అప్పుడులిక్కివడి యావలికిం జన యల్పించియు నెదుటనుండు సీమార్దమునం బోయిన నొంటరినై యితనిచేతఁ జిక్కు కొందు నేమోయని తలంచి నిలిచి గోడకొదిగిన సీనికంబబింబంబులు తనతోడలు సోక నావలికి నేఁగుచో నతండొకచేత నీ ముద్దు మొగంబు నిపురంబోయె. అప్పుడు నీవు తప్పించుకొని నాయొద్దకు వచ్చి చేరలేదా. ఆచోటిదేకదా ?

మందార. కమలవతీ నీ వారూచోటులు చూపించునెంచున మనస్సునవైనఁ దలంచఁ గూడని కమల నువనగ్గసించు చున్నావు. ఇవి యితరులచెవికెక్కె నేని ప్రమాదంబు సంఘటించును. ఊరకయ రమ్మ.

కమల. మందారమాలా యిక్కడ మనమిరువురముఁ దప్ప యితరమైన ప్రాణి చీమకూడ కనఁబడలేదు. ఏల భయపడియెదవు “అనునంతలా తనమాట తానే యాక్షే పించుకొని” నీవుచెప్పిన మాటకూడ వాస్తవమే? ఎయ్యోచోట నెవ్వరెవ్వ రుం దురో ఎవరెఱుంగుదురు. అటెఱింగిన బాధ కలుగకమానదు. పోని మృత్యుత్రాంతంబు ప్రియసఖ నాకు నీవు పరమార్థ ప్రియసఖవైతి నేని నాకెన్నండును విప్రియంబు నేయవుగదా? ?

మందార. ఔను.

కమల. అట్లు నాకు విప్రియంబు సేయనిదానవేని యాకుమాదనికిని విప్రియంబు సేయనిదానవే యగుదువు.

మందార. ఔను. స్నేహధర్మ మట్టిదియేకదా. ?

గీ. భావమొక్కటియైయుండుఁబరఁగఁగవ్వు

సుఖములొక్కటియైయుండుఁజాడఁజగతి

స్నేహమార్గ ప్రవృత్తితోఁజెలఁగువారి

కొడలుమాత్రము భిన్నమైయున్వఁగాన.

కమల. మందారమాతా నాకువిప్రియం బెప్పుడును సేయనన్నమాట యెప్పుటి కిని మఱువకుము. ఏదేని సమయము వచ్చినప్పు డీమాట తలంపునకుం దెచ్చుకొనుము. ఆరాకొనుదునికి విప్రియంబొనర్చిన నాకొనరించినట్లుని సేవచనంబుచేతనే యర్థమగు చున్నయది. ఏమనియెదవు. ?

మందార. తనమనంబున. ఆహా యీ కమలపరియొక్క చతురములగు మాట లనువలలలో రసాంతరాకృష్టమై యేన తగులుకొంటి. ఎవ్విధముగనైన మిత్రవచ నం బనలెక్కచుటియంబు. ప్రకాశముగ కమలవలీ సేవచనంబు మేరకు నాకనికిని విప్రియంబు సేయను. నమ్మము.

కమల. సఖి ప్రాణములు విడువందోవు మిత్రుల వచన మత్యాదరణీయము. కాననిది నాకుం బ్రమాణభూర్వకంబుగాఁ దెల్పెము. పరలోకమున సీసెక్కడనో ? ఏసెక్కడనో ? ప్రాణములు పోయినను భావస్థిరములై మిత్రభావంబులు జన్మాంత రమునందుండుడఁ బ్రాణులకు ననువర్తించుచుండునట్లు నఱిగొఱును మానకయందుం కాన నిన్నింత మేడికొనియెద.

మందార. సఖి సీవుచెప్పినది, సరే, ఇదె ప్రమాణభూర్వకంబుగాఁ దెల్పెద.

క. దినమణిచంద్రగ్రహములు, ఘనతరసాక్షులుగ నేనుగడుట్రీతిమెయికో,

వినిపించువిప్రియంబా, యనఘునికింజేయఁగోరనాత్మ సెఱుఁగుమీ.

కమల ఇక సేనఱిగొఱలేక ప్రాణములు విడువంగలను. పోవుదము రమ్మద్యాన భూమిగుండా మహానాదం బున్నచోటికి. అనియాయందారమాలను వెనువెంటం దీసికొని యుద్యాన మవకింజయె.

ఇ ట్లుద్యానపవనలోఁ గొంతదూరమటిగి యాకాంతామణులు మనోహరమగు నొక బండి గురింజుపందిరక్రక్కం బోవుచుండిరి. కమలవలె దానిసొంపువర్ణించి చెప్పుచుఁ గొన్నికొన్ని కృత్యలు గోషింజుచు నాలతాగృహము దండ వదలి పోకుండఁగా నప్పుడు

మందారమాల యొక పూలగుత్తిగాంచి దానిం గోయడలంచి కొంచెమునిక్కి తన చేతుల నాగుచ్చుంబును గదలించిన నందుంగల తుమైవలంతోగి యామందారమాల యొక్క మొగంబుం జుట్టుకొని ఝాకారము సేయఁగా నది భయనంభ్రమంబులతోఁ దనవైఱచెఱుగున మొగంబుఁగవ్వకొని యొకమలవతీ యేనిట్లు బాధపడుచున్నను నన్ను విడిచిపోలివే. ఇదేనా నీ స్నేహము. అని దగ్గర్తికతోఁ జల్కిననదియు నాకుం గూడ నట్టేమునరుచున్నది. మునుఁగుదీయవలదూ. నీమొగమందు గండుతుమైదయొకటి చుట్టుకొనియున్నది అని చెప్పుచుండ మందారమాల సీతార్థముసేయుచు నోసీ నేను వయఁటకొంగు మునుఁగువేసికొనుటకుఁ జేతులెత్తఁగా నాదోర్హలంబులం గిలిగింకలు సలిపినట్లున్నయది. మనుబును ఝల్లుచునుచున్నది. తుమైదలభయమువలన మునుఁగు దీసి చూచుటకును లేదు. అనిచెప్పఁగాఁ గమలవలయు మఱేమిలేదు. ఆ పూఁబురిల నుండు మామిడిచెట్టుయొక్క కొమ్మ యొక్కటి యట్లు నిన్నంటి యొండవచ్చును భయపడకుము. గండుతుమైద నిన్నిక వదలదుగాఁబోలు? మరల వచ్చుచున్నది. యని చెప్పుచుండగాఁ దనపూప చన్నులొక్కండు తనకరంబున నంటినట్లుండ నదియు మామిడిచెట్టు కాఖిలసంవర్కంబుగాఁ దలంచి బాహువులచేఁ బరిహరించుకొనుచుం గొంతదూరంబట్టయఱిగి తాఁగట్టుకొన్న వలిపెఱువీరచెఱుగును బొటన వ్రేలంబట్టి యాడ్చినట్లైన నచ్చటి చెట్టుకుం దగులకొన్నదియని తలంచి మెల్లన విడదీసికొనం బోవుచు నఱుగుచుండం గొంతసేపటికిఁ బోకముడిసిడి వీరయు నేలవయింబడిన నప్పుడు తనపిఱుండులవయిన నొకపురుషుని కరంబు స్వేద యంత్రంబయి పులకలు గ్రమ్ముచు భయనంభ్రమంబులతో నొలయుటంజేసి ఇది యాకొమ్మల పనులుగావని సంభ్రమించుచు కమలవలెం బిలిచిన నదియు సమీపంబున లేమి నేమియు సేయలేక తనవీరయంతయు నాతనిచేత నుండంగా నదియడఁగలేక తనచేలి చెఱుగును మొలకుం గట్టుకొని కొంచెమువనతయై యొకచేతఁ బోకముడి ధృఢంబుగాఁబట్టుకొని వేఱొండు కరంబునఁ జిన్నిచన్నులం గవ్వకొని మరలియుండె. అప్పుడు రాజునుమారుండును దాని సమీపమున కేగి యోచిన్నదానా! నిన్ను నిట్టానరించినది వృక్షముగాదు. నేను నీ మీఁది మక్కువ నిట్టానరించితి ననిననామందారమాలయుఁ కొంచెము కోపంబుఁదెచ్చు కొని మీవంటి వారి కిదిమేరలేనా? కలకన్యకయని తలంబరైతిగా? యనిన నతండు మందహాసంబు సేయుచు మందారమాలా మన్నభుండు మేరమీఱితఱునునెంతటి మైర్మ పంతులు నేమిసేయంగలరు. నీవు కలకన్యక వైననేమి నిన్నువద్రనఁ గులంబులొవెలియు దురే? యనిన మందారమాల రోషంబుతో నింకనిచట నుండఁగరాదు. నివృత్తం బగు కార్యమును గుఱించి యేమియుఁ జేయరాదు. నావీరవదలంబు. నేనింటికి

బోవరె. ఇక నేమైనజేయ నుంకించెదరేని కమలవలం బిలుతు ననగాఁ గుమారుం
డును నీవు కమలవలకిం బ్రాణనఖిగదా? దానికస్తత్సమాగమంబిష్టంబయి కాదె
కను మొఱింగిపోయినది. ఇప్పుడు నన్నలిక్రమించి పోదువేని దాని కప్రియంబుచేసిన
దానవయ్యెదవు. కులకన్యక వయ్యెదవేని ప్రతిపదవ్యకుండుదువు గాదె యనిన మం
దారమాలయుఁ దనమనంబున నాహా యాకమలవతి ప్రియనఖివలనుండి యొక
చేసెను. దీనికటవచనంబుల కేమరి యిచ్చటికి వచ్చి యీతనిచేతం జిక్కుకొంటి.
ఇక నీతనివలనం దప్పించుకొను మార్గంబుఁగానము. ఒకవేళ కోవగించుకొని పోయిన
నలిచతురయగు కమలవతి యేమేమి నంకటంబులు దెచ్చిపెట్టి మరల నీతని చేతఁ
జిక్కుకొనునట్లుచేయునో? ఈకడును తనమనోరథంబు దీర్చుకొనకవిడువఁడు, ఇప్పు
డీతనితో మెండ్లాడ్డినను తెరవారలకుం దెలియకమానదు. అభిమానం బింకనలయించు
చున్నయది. యని చింతించుచుండ రాజకుమారుండును దానికేలుతనకేలంగీలించి.

సీ. వైకైత్రఁగాఁగనిబాహుమూలములందుగిల్లంకజేసిరిఁ గేలి మెఱయ

చేలంబునీడిచిసింగారపునికంబబింబమంటితినిరాగంబుతోడ

ననువుతోనీనీదునునవీడ్చిరంభోరుకాండ కాంతులఁగంటిఁగౌతుక మన

నెదురై నచోనీదుకుదురుచన్లుబ్బలఁబట్టిఁగరములబాళియెనఁగ

గీ. కిలుజడవట్టియను మోనిలీలనొక్కి, నిన్నుఁగొగిటఁ జేరిచి నేర్పుమీఱ

రకులఁదేలించుటొక్కటేరనుజిమిగిలి, యున్నదచియును దీర్పుమీఱక న్నెయిపుడు.

అని వంచుకొనియున్నఁ ముద్దుమొగంబునిమిరి దనచేతంజాబుకంబువట్టి యెత్తిన

నేమియు ననకయుండఁగా నంకసించి.

సీ. ముద్దాడుటకుఁబలి మోము మోమునఁ జేర్పఁదిపురమొగంబుఁగాఁ ద్రిప్పికొనుచు

కుంక్కుగుబ్బలఁబట్టఁగోరిహ న్నమువైనఁజేర్పఁ గాబాహులఁజేర్చుకొనుచు

తొడలనంటఁగబోవవడిమీఱఁ గూర్పుండి యనువుదోపకయండునట్టుమెఱఁగు

తమిచేకనీవివదల్పఁగాఁజెయిదార్పదనచేతఁబట్టియాతంకవఱుచు.

గీ. కొనరివికొగిటికిఁ జేర్పఁగోరినపుడు, వెనుక ప్రక్కకుమరలితాఁదనువుఁదాచు

ముగుదగావున పలిమోహమునకునాత్మ, నలరుచలరింపఁజేసినాయకునివగల.

జట్టాకింత నేపాకాంతాలికంబు సిగ్గరితనంబు మీఱియుండు కన్నెగావున

నాతని చేయలంకికనువువడక పాదరసంబుగలిం బరిభ్రమింపనావన్నెకాఁడు దానిచిన్నె

తెల్లంగాంచి మించినమోహంతిశయంబుతో నంగననుదప్పించుకొనిపోనీక చేరంబట్టిరిగిచి

వలపుతలకెక్కి యొకింతగాఢోపభోగంబునలుప నుపక్రమించినను రక్తయయ్యెఁగ న్నె

గానఁ దాళంజాలక తప్పించుకొనఁగ నేది యప్పుడు,

సీ. మోవిచుఱుక్కన మొనపంటనొక్కఁగానోర్వక సీక్కుకులొలినలుపు
కుచకోరికంబులఁగోర్పిఁ గట్టిగఁబట్టఁదాళ లేననుచు మెత్తఁబడివలంబు
బిగికొనిటికిఁదార్చిసొగయింప శ్రమమయ్యె విడుమని మెట్లఁగావిధునివేడు
తోడలతోడొడలనుదొరయనొత్తఁగఁదాళఁగల నెయింతకునంచుగాంతుఁగొనరు
రాగమునజేయు బాహ్యోపభోగమునకు, తాళఁగాలేనిదై ననుదరుణియపుడు
జారరతి గానమనమునమారుకేళి, కువ్విళులుజెందుచుండె నాపువ్వుబోడి.

ఇట్లు కొంతతడవాకాంతుఁడును బాహ్యోపచారంబులఁడనివిననక నూమందార
మాలకరంబుపట్టి యోవగలాడీ! నీవు ముగదవుగావున మిగులఁ బడలితివి. ఇంక నిచ్చోట
నుండు తలిరులకయ్యవయ్యిగూరుచుండి కొంచెము శ్రమపరిహారము చేసికొనుము.
నేను నీకు శిరోవచారంబులుసేయుదు; అని యాతకు సమావసుననుండు పూసెజ్జకుం
దార్చుబోవమందారమాల తరమనమున నింకవఱి కీతండు నాతోబాహ్యరలింగఁగి
మోహమతిశయించి మదనకేళిం గూడుట కీయంత్రీ బన్నియున్నవాడు. కన్నెనైననాతో
నీకార్యంబుతగునా యనితలంపఁడు ఏమిసేయవచ్చు. ఒకవేళ నేనించుకొడంబడనినాడు
ప్రాణములనైన బాయునేమో? చేతనైనంతదనుక జెప్పిచూడెద. మించిన నొప్పు
కొనవలయునుగదా? అనితలంచుచుండనాతఁడు మందారమాలా యేల పూసెజ్జకురావు.
అనియడుగఁగా నామందారమాలయు మందహాసనుడర వదనారవిందయగుచుఁ
బ్రాణనాథా నామనవి నంగీకరింపుఁడు. వినుకన్నెనుగదా? ఇంకఁ గొంతకాలమున
కెవరువము నిండఁగలదు. ఇది యింకమీద మీఁపస్తువుగాని యన్యలదిగాదు. అప్పుడు
యథాసుఖముగ ననుభవించఁజనును. కరుణించి యిప్పుడు నన్నుంపివేయఁడు. అనివేడి
కొనఁగానాసరసుండును ఓమందారమాలా భయపడకుము నేనట్టికార్యములకుఁ బాల్పడను.
నీకిష్టముకానిపనికిం జొరను. కొంతసేపు వేడుకగా మనమిరువురము నీతలిరులకయ్యపై
వసయించి మనయింద్ల కేగదము అనిచెప్పచు నామందారమాలను తలిరులకయ్యకుం
దారిచి యొకింతసేపు వినోదంబునలది యామగువయు మనమున మదనకేళింగోరుచుం
దైకి సిగ్గుచే బలువిధముల నలయించుచుండుట యెఱింగి యిట్లనియె. ఓనాయికా బహు
దినములునుండి మనమిరువురము పరస్పరప్రాప్తికై యువ్విళులూరుచుండఁగా నేటికి
దేవుండు మనపైఁగరుణించి యింతటిమేలు సమకూర్చె. మనంబు తృప్తికొందక
యున్నది. ఇంక నెన్నడు మనమిరువురము చేరంగలమో తెలియదు. ఒకింతకొంతయిం
దిర్చితివేని నన్నుఁ బ్రతికించినదానవౌదువు. అని యనునయించిన నేమియుమాటువల్క
లేక యామగువ చిఱునవ్వుదోప తలవంచుకొని మెట్లన నిట్లనియె. ప్రాణనాయకా
వరువమునిండక యుండునన్ను నిప్పు డీవసులకుం దార్చకవిడుచుటమేలు.

సీ. చిన్నారినును లేతచప్పులింకను నాకు మొనలు దీరవుపైకి మోహనాంగి

తలిరుటాకెనయనందన రెడు మోవికిజిగినిండదంతకు జెలిమికాండ

ఇంచుకించుకటిమించునదై మేనునీడక యున్నది వేడ్కకాండ

తనుభావమెడబాసి దనరెడుజునుంబునువత్తెకొననికవినుతచరిత

గీ. నిగనిగలుముద్దుచెక్కిళ్ల నెఱయవంక, బొడలురుటమయినుకులందొడరవింక

వదళమిందాకనువిలాసదముగాదు, కానవలరాచమలకుఁబూనవలదు.

అనిచెప్పిన ముద్దరాలి వచనములకుఁ దద్దయమనంబునఁ గరంగుచు నా కుమా
రుండు ఓచుదానమాలా నీ చెప్పినమాటలుసరియే. నానునదియొకటి యంగీకరింపుము.

సీ. కులుకుమిటారుపుఁగొనుచునీచప్పులు మగ్గుచూచుకములేనుంజువాణి

పుంసొక్కిలమునువభోగోప్పుకముఁజేయుమావిలేఁజిగు నీ మోవిబాల

తానుబొబ్బాభూపతి చేరితోల్లనునిల్చి వెలిగుడారమనీడుకులుకుఁబిఱుండు

బాల్యవిభావరి వాయనికానలక్షీ చుంటితాబ్బంబుచెలియ మోము

గీ. కలికినీ మేనునానభాగ్యమునందుఁ, గొలుపుదీరెనువలరాజుకొర్కినిపుడె

వానివనులెల్లనలుకుంగవలయుంగానఁ, దగదుమారాడనీకునుద్దండుఁడతఁడు.

అనిచెప్పిన నాతని సరసంపుఁబలుకులకు మనంబునం గరంగుచు గొంచెముగ మొగ
మెత్తిల్లొ రంజితంబులగు కటాక్షనీక్షణములచేఁ జూచినవ్వుచు మరలవంచుకొనిన
నవరిమితానురాగంబతో నానుందరుండు నుదరిం దనపైకిఁ దీసికొని పూలపానుపునం
జేర్చి పేర్చినతమినీడలెఱుంగక యాచిన్నారికన్నె కనువునఁ గళల యిక్కువలంటి
యుట్టానంబుగల్పించి, యప్పుటికంత్తముల కెదురెక్కి యొడలి బంగారము చూరలిచ్చి
తమిసొచ్చి కచ్చవిలు కానీవనులకు విచ్చలవిడిఁదచ్చనలులేకతత్తరించు నవ్వుత్తకాళి
నింగూడి యానరనుండును.

సీ. కీలుకొప్పుక చేతఁగీలించినును మోవిపల్లంటులేర్పడఁబాళినొక్కి

కంచుకంబెడలింఁచినునకుచంబులపైనఁగరజక్షతంబులగల్గఁబట్టి,

మొగమెత్తిచెక్కిళ్లందగువత్తములుమాయ మోహంబుమిఱంగముద్దులాడి

చేలంబుఁదొలగించి చిన్నారి తొడలపై గిల్లిలేర్పడఁగఁగిల్లింతచేసి

మించునూనూగునూఁ గారుగాంచియలరి, చిన్ని లేఁగొనుదీవియఁజేతఁబట్టి

వలయందముఁజూచి భావమునగరఁగి, నీ విదిగఁజార్పఁగాఁజేయు నెమ్మిదార్ప.

అప్పుడా నీమంతవలీనుజియు లజ్జయలికయించి కాంచునికరంబొకచేతంబట్టు
కొని ప్రాణనాథా యిదీసికుందగదు. కొంతమునిలువుము అనిచెప్పిన నాకుమారుండును
వానికరముఁబట్టికొని కాలిబొటనస్త్రేల నాంబులితీరచెఱుంగుకట్టి తిరిచిననీవియుఁ

దిగజాతి నందుకు మందారమాల సిగ్గరికయించి నాయకునికన్నులు మూసెను. అప్పుడి
యాతరుజుల తమకంటు నేమనిచెప్పంగలను.

క. తారుణ్యమునిండమిచే, నారమణీమణికింకయలగుటయైనకొ

జారసురతంబుగావున, శోరికలనుమనిసి వెల్లికొలుపుచుకుండెకొ.

ఇట్లుండ నవ్వుడు వారల కొక శ్లోకము వినఁబడియె.

శ్లో. అస్మానుతావదువమర్థసహానుభృంగ. లోలంబినోదయమనస్సుమనోలతాను

బాలానుజాతరజనంకలికామకాలే, వృద్ధంకదర్థయసికింపవమల్లికాయాః.

[టీ. భృంగః=పీతుమైదా? అస్మానుతావత్=ఇకరములయిన; నుమనోలతా
ను=పూడిగెలు, ఉపమద్విసహాను = నీయొక్కయువభోగమున శోర్పుకొనందగినవి ;
యండఁగా, (వానియందు) లోలం=చంచలమగు, మనః=మనస్సును, వినోదయ=వినో
దింపఁజేయుము. బాలా=లేఁకదియును, ఆజాతరజనం = పుష్పాడినిండివర్చనిదియు
నగు, నవమల్లికాయాః=బండిగురుగిజతీవెయొక్క, కలికాం=మొగ్గను, ఆకాలే=నమ
యముకానిసమయమున, వృద్ధం = నిష్ప్రయోజనముగ, కదర్థయసి = బాధపఱచు
చున్నావు, కిం=నిల

పీతుమైదా నీకువభోగార్థములగుపూడిదీరియలండఁగా నీచంచలమగు మన
స్సును వానియందు వినోదఁజుచునఁగూడదా? అట్లుచేయక మిగులపసిదియై పుష్పా
దులుగ్రముకొననినవమల్లికయొక్క మొగ్గను బట్టుకొని విశేషముగ బాధించుచున్నా
విదియేకా. అట్లుచేయుట కిదిసమయముకాదే. అనితాత్పర్యము.

ఇందుకు వృంగార్థము. పీ నరసుండా నీకుఁగలహోహంబుదీఱున డైన్నివిధముల
భోగించినను నీయువభోగమున శోర్పుకొని మనమున ననురాగము వృద్ధికాఁగా నీతోఁ
లెనంగందగిన కాంతా మణులెందఱోయండఁగా స్త్రీయన్న మాత్రముననే గరంగివారి
సంభోగాదులకు తహతహవదు నీహృదయంబును వారలయందు సుతోషవఱుచుకొనం
గూడదా? ఈమందారమాలయో మిక్కిలిపసిది. నకుర్రాడినదియుంఁగాదు. ఇంకను
మైదీగవీడినదికాదు. అట్టిదీనిని నురతాదులకుందార్చుచున్నావు. ఇందువలన దీనికి
శ్రమముగలుగునుగాని యనురాగంబు గలుగదే! దానికనురాగము లేనిచో నీకును నుభంబు
లేదుగదా! ఉత్తమమైన రాజసంతతిఁబుట్టిన మత్తకాకిని గాన యావసావిర్యా
వమునంగలుగు రావణ్యమాత్రంబునన వలపుఁగొలిపింప నీవిట్టెలచేసెదవు.]

.అనిచెప్పఁగా మందారమాలయు రాజపుత్రుండునువిని యదిరివడి యొడలం ఝల్లు
మున పరితర్పరతో నాకలిరులకయ్యుపైనుండిలేచిరి. రాజకుమారుండును మధుమంతంబు
భటుంబునియె. మందారమాల ముగుదగాన నేయునదియెఱుంగక సంభ్రమించుచుండఁ

గమలకలివచ్చినవృత్తును నోసభ! యేలయిత క్తతపాటు? భయపడకుము. నేను సమీప మన నన్నదానను. ముందు నిన్నుజాప్తుకొనియలయుచుచువచ్చిన గండుకుమైద నిన్ను వదలిచనియె అనిచెప్పిన మందారమాల యేమియుంబల్కులేక తనతప్పు కరులుగని పెట్టిరిగదాయని చింతించుచు నెంతయనునయించినను మాటలాడనొల్లకున్న నాచిన్నారి కన్నియను వెన్నుచఱచి నేనుండనీవు నికరలకువెఱవవలసినదిలేదు. అనిచెప్పచు నొడలుడుడిచి చీకెనైరించి రైకదొడిగి యాభరణకాలంబులు చిక్కులెడలించి యామం దారమాలయొక్క సౌధమునకుం జొచ్చొనిపోయెను.

ఇట్లు మందారమాల తనయింటికటిగి తాజేసినతప్పు మనమనఁదలంచుకొని ఇది యితరలకు వెఱుకవడియున్నది. ఇందున నేమికిడు మూడునో? భగవతి సాంఖ్యాయనినాయందు మిగులగౌరవముతో మెలంగుచుండునది. ఆమెకిదివిదితమగునేని నామొగ మైనఁ జూడనొల్లదుగదా. పెనిమిటికిది యెట్లు తెలియకపోను. తెలిసిన నతనిమనం బునఁ గ్రోధమతికయించి చంపంజూచుగదా? పెద్దలకు నిది నలుగురిలోఁదలవంపులై బాధించు. ఉత్తమమగుకలముంజెఱవ నిట్టి జారిణిగు నేనేల పుట్టవలె. అప్పు డారాజ కుమారుడు బలిమాలకొనం బ్రోచివైచి యేలరాకపోరిని. బుద్ధిపెడతలఁబట్టెంగదా. నలుగురు చెఱులు గూడినప్పుడు నన్నుంగాంచి భావముల నయర్థంబుంచుకొని యొం డొరుల మొగములు గాంచుచునన్యాయదేశముగదూఱరా? ఇదియిప్పుడె మగవారికూట ములకు నవ్వులెంప నికనెట్టికులటయగునోయని యందఱువాడుకొందురు. ఏమనుకొన్న నేమియున్నది. నిందకొడిగట్టియేకదా యానుందరునిపొందుకు నవ్వులెఱిందెది. ఏమి నేతు సఖులమొగములుగాంచి మాటలాడ నిష్టంబు గాదు. సభజనములు నన్నుంగాంచి యాచూరివై పటానొప్పక లేమి? ఈగుల్మలవై నభిక్షతంబులేమి ఈతొడలవై గిల్లులేమి యని యడిగిననందుకేమి యుత్తరం బొసంగఁగలను. అని యిట్లునేక విధములం దలంచు కొనుచు, గురుజనభీతిచే జీతాసాగరమునమునింగి దరిగానలేక పరితపించుచుఁ జెక్కిటంజేయిచేర్చి యాకమలకలివలనఁ గదా నాకీకీకవ్వంబు సంభవించె దీనిన్నేనాంబు కవటంబని యెఱుంగక జేలుపోరిని. ఇప్పుడు దాని నుదాసించినను గార్యచూనియుం బ్రమాదముఁ జేకూఱకమానదు. దానికి మనోవిరోధములేక ప్రవర్తించ వలసి యున్నది. అని కొంత తడవనుకొని చీనుచిటుక్కుచున్నను భయపడుచు మనమున సూరలజెందక యుండఁగా గమలవతి దానికిసమీపించి యెచిన్నదానా యేల యిట్లుచింతించెదవు. నీకునేను బహిష్కరమగు ప్రాణమునుగాని యన్యరాలఁగాను. మీర లనివ్యవస్థానగతులు చేయుచుండఁగా నంతకుండెంతలనున్న యితరకాంత యెఱింగినందున నెట్టికిడుచాటిట్లునోయని యులంకుచున్నావు. నానేదవు మెరయఁ గొన్నిదినములలా దానినట్లచేసి నీకుంజూపుదు సంతపింపకుము. అనియూరార్చిన

సూరదీప్తి ప్రియసఖ యట్టొనరించెదవేని నాహృదయముననుండుభయము వాయు.
ఇది యనతికాలమునఁ జేయవలయు. దీర్ఘకాల మగునేని దానిచే నిదిప్రకాశించఁ
బడకమానదు. తంత్రమున జాగరూకవై బ్రవర్తించుము, అనిచెప్పెను నాకమలసతి
గాక యితరసఖుల సమీపమునకు రానీయక భోజనాది కృత్యము లాచుగువనలనన
ముగించుకొని యానాటిరాత్రి శయనమున నొంటిగాఁ బక్కబడి రాజకుమారుని
చెయ్యలు మనమునఁ దలంచుకొనుచు, మంచయుద్ధమున నద్వైత్రాడుతెగిన పోటరిబంటు
విధంబుగ నైన తనకొఱంతఁ దీర్చుకొన ననువులేదనియెంచుచు బంచశరబాణ భగ్నంబగు
హృదయముతో నిదురరాక శయ్యపైఁబొరలుచు.

సీ. కాఁగిటనాథుండుగదియించిసొగయింపజెదురొత్తులివ్వకయేలయుంటి
నునుమోచినాథుండునొక్కచోఁదమిమిఱనెదురవ్వనింపకేనేలయుంటి
కంచుకంబెడలించికాంతుఁడుకళలంటఁగుబ్బలనురమేలఁ గ్రవ్వుకుంటి
నీవినడల్పియానీటుకాఁడురమింపనొడలితోనొడలేలయరయనైతి.

గీ. మదనతంత్రమునకు వేడమదిఁగరంగి
యెలమితోహుత్రివైకొనకేలయుంటి
బాలఁగావునదైర్ఘ్యంబుచాలకునికీ
బేర్చిఁబలిసేబుకొనలేక బేలనైతి.

అని యట్లనేకవిధముల మనమనందలంచుచుఁ గొంతసేపటికి నిదురఁగూఁ. ఇట్టా
మందారమాల యారాజకుమారుని పయిగల ప్రేమాలిశయంబునం గలుగుబాళిం
దాళలేక యుండియు నితరుల కెఱుక వడకుండఁ బ్రవర్తించుచుండఁ, మేడపయికిఁ
గూడ యొకనాఁడైనను ద్రలసూపదు. ఉద్యానవనమునకు నఖిలెన్నివిధముల వేడికొన్నఁ
బోవనవ్వుతింపదు. కేవలము తనయుండు కన్యాంకశపురమునంద యితరులతో విశేషముగ
మాటలాడక యేకతరబయిండు. ✓

ఇట్లుండ నొకనాఁ డొకవంజరముఁగొని కళాపతి మంత్రికుమారుండు
చోటికివచ్చిన నందలి ముద్దుచిల్లనుగాంచి దానిదనచేలివై కెక్కించుకొని దువ్వుచుం
జేటునగవుమొగంబునఁ దుఱింగలింప నాకీరముతోఁ గొన్నిచూటలాడి దానిచాతుర్యంబు
నకు మెచ్చుకొనుచు నోవచ్చనిబుకొనిలేజీ యొక్కకథఁ జెప్పఁగలవాయనిన నదియుఁ
గానివ్వుని యిట్లనియె. మంత్రికుమారుఁడా వినుము. విను మధుమంతనామక సౌధ
మునకుఁబ్రక్కఁ గట్టియుండు సాగరభవళంబు మేడలో వసియించియున్న మదనమాల
యనుకన్యకకుఁ గ్రీడాశుకంబను. నన్నది యతిప్రితితోఁబెంచుచు నాముద్దుమాటలకు
శంకసించుచు దనకుఁ బ్రాణపదముగా నుంచుకొనియున్నది. ఆచుగువ కొన్నిదినములకు
చమత్కార—11

ముందొకనాఁడు తనసౌధముయొక్క గవాక్షమార్గమునకు సమీపమునం గూరుచుండి నాముద్దుమాటలకు దద్దయునంతసేంచుచుఁ దనచేలిమిఁదికెక్కించుకొని విసోదముగా జూచుచు నాత్మసౌధమునకు సమీపముననుండు మధురంతపు సుధ్యాసవనమునందలి యొకబండి గురువిందపొదటనమీఱమున నొకపుష్పిణికాని కన్నీయను మధనలీలలనల యించు నించువిల్పాసికిఁమానుండగు విలాసిపురుషునిగాంచి కొంతసేపు వారిచెయ్యెలు కన్నులారంజూచి యువ్విశులూరుచు ఆ మోహనాంగుండు దాని నలిచతురతతో పూనెజ్జకుందార్పి ముగుడగావున వలరాచవనుల శోర్వజాలదని యెఱింగియుఁ దమి పొచ్చి కొన్ని కామోపచారములునలిపి రతికేళిగూడనుంకించి యా యలివప్రోక ముడిసిడ్చి తమితలకెక్కిమాడఁ బోవునమయమున వారిచెయ్యెలుంగాంచి యత్యాతు రయై యోచిలుకా యిప్పుడొక నమయోచితపద్యంబు వచింపజేయన నేనును “అన్య సుతావదుపమద్దసహనభృంగ” అనుపద్యంబు వచియించితిని. అదివిని యా కాంతయు కాంతుండును భయభ్రాంతులై తమయిండ్లకుంజసిరి. ఆ కాంతునిగాంచినది మొదలు మదనహాల మన్నభద్రాణ విభిన్నహృదయయై యాహారంబుగొనక సఖియలతో మాటలాడనొల్లక కేవలము బాష్పయమాజేక్షణములతో నెల్లపుడు కేలుకపోలమునఁ గీలింపుకొనియుండ నచ్చటి దానీజనాధికారము వహించి ప్రలిపదమువచ్చుచుం బోవు చున్న యీకళావలీనాచి యేకతంబ యనేకవిధముల ననునయించియుఁ దనభావంబు బయల్పఱుపకయుండ నేకతమున నన్నడిగి కలవృత్తాంతంబు జెలిసికొని యోచిన్న దానా నిన్ను దొంగలగు కిరాతులయొక్క బారికిం దప్పించుకొని తెచ్చిననాయండునీకు నమ్మిక లేదా! సిగ్గుచే నీవు చెప్పకపోయినను చిలుకవలన నంతయు నెఱింగితి. ఇందుకుం దగిని మార్గంబు నేను వెతకఁగలను. కొంచెమోద్యుకొనియుండు మనిన నదిసిగ్గుచే మొగంబు పంచుకొనియుండఁగాఁ దానినీడ్చొని కళావలీ నన్నుదీసికొని సీతచంద్రమునకుఁబోయి యచ్చట నొకయెడ నొంటుగఁబరుండి చింతాక్రాంత హృదయయైయున్న కమల వలింగాంచి ప్రయనభ యిప్పుడేలయిట్లు చింతఃగూరుచున్నావు. ఏమైన రహస్యంబు లున్ననవి బయల్పడనీయక సమరప పెట్టుదము. అని చెప్పఁగాఁ గమలవలీ కళావలింగాంచి యో ప్రాణసభ సీవుచెప్పినంతవని చేయంగలదానవు. కానచెప్పెదను. మనరాజ కుమారునితో మదనమాల నెవ్వధిజై నఁజేర్చవలయు. ఇందునీచాతుర్యంబుంజూపవలయు. ఈ యర్థమలిగూఢంబై యుండునదియని మందలింపనందుకాయితీయలరి. శ్లో. తా మేవ ధ్యాయతేతన్తై విస్మయైతైవమాతికా” (అని యెప్పుడెప్పుడు వచ్చునాయని ధ్యానించు చుండు నాయకునియొద్దకు ననియేమాతిగాఁ బంపఁబడె.) అన్నట్లు వీను నివృఢుడండై వచ్చియుండ నీవు నదియే భుందలించితివి. మంచిదయ్యె. అనేకదినములనుండి మందార

మాలాసక్త మయియుండు సీరాజపుత్రుని హృదయంబితరానురాగంబుఁ జెందునట్టినప్పుట యిప్పుడవశ్యక ద్రవ్యం బై యున్నది. అనిన వారిమాటలకడ్డంబుగానే నిట్లంటి. ఒకనాఁ డీవిలాసియుగు రాజకుమారుండు తనచెలికానితోఁగూడి మదనమాలాసౌధసమీపమునఁ బోవుచుండి యతిమనోహరమగు నొకపాటవిని యొకింతసేపు నిలిచియుండె.

అప్పుడచ్చటి చెలికత్తెలు రాజకుమారుని సౌందర్యవిలాసంబుల కచ్చేరువుచుడి యొకరితోనొకరు సజ్జించుకొనుచుండగా మదనమాల పీఠవాయించుటనిలిపి జాలమార్దవమీపమునకువచ్చి రాజకుమారునిఁ గాంచెను. రాజకుమారుండును మదనమాల సౌందర్యమును విలాసములుంగాంచి తనచెలికాని కిట్లనియె.

శ్లో. మాందూరాదరవిందనుందరదరస్తేరాననాసంప్రతి, ద్రాగుత్తుంగఘనస్తనాంగజగళచ్చారూత్తరీయాంచలా, ప్రత్యానన్న జగప్రతారణపరాపాణింప్రసార్యాంతికే, నేత్రాంతస్యచిరంతురంగనయనాసాహతమాలోకతే.

[టీ. కురంగనయనా = లేడి కన్నులవంటి కన్నులుగలయాకాంత, సంప్రతి = ఇప్పుడు, ఆరవిందనుందర = కమలమువలె మనోహరమగునదియును, దరస్తేర = చిఱునవ్వుతో నొప్పునదియునగు, ఆరనా = మొగముగలదిగాను, ద్రాక్ = పేగముగ, ఉత్తుంగ = ఉన్నతములును, ఘన = గొప్పదియునగు, స్తన = చన్నులయొక్క, అంగణ = పై ప్రదేశములనుండి, గళత్ = జాఱుచున్న, చారు = మనోహరమగు, ఉత్తరీయాంచలా = పయిఁబంటియగుగలదిగాను, ప్రత్యానన్నజన = సమీపించియుండువారిని, ప్రతారణ = పంపించుటయందు, పరా = ఆసక్తిగలదియైనై, నేత్రాంతస్య = కనుగొనయొక్క, అంతికే = సమీపమున, పాణిం = హస్తమును, ప్రసార్య = ప్రసరింపఁజేసి, మాం = నన్ను, సాహతం = అభిప్రాయగర్భముగ, దూరాత్ = దవ్వలనుండి, ఆలోకతే = మాచుచున్నది.

తా. ఈలేడికన్నులవంటి కన్నులుగలకాంతామణి కమలమువలె మనోహరమైన తనమొగమునం బిఱునవ్వులను, ప్రతిక్షణమునకును తారుణ్యమదముచేతఁ బ్రేక్షింపబ్బి గబ్బితనముతో నొప్పుగల్గుచన్నులపైనుండి పలిపెంపుఁపయిఁబఱాఱుగా నది చక్కనొత్తుకొనకయ తనసమీపముననుండువారల కెఱుకవడవందం దననేత్రాంచలము నొద్ద హస్తముంచుకొని కొన్నియభిప్రాయములు నాకుం దెలుపునట్లు నన్నుఁగాంచుచున్నయది.]

అనిచెప్పి యంతలోనిటునటు సంచరించువారలంగాంచి తొలంగిచనియె. ఆపద్యంబేనుపింటిగాన నాతనిభావంబు మదనమాలయందును లగ్నంబై యున్నదని యెఱుంగుదు, గంభీరహృదయుండుగాన వెలియిడకయున్నాఁడు. ఒక్కింతసూచింపంజేయ నది మరలతలంపునకురాఁగలదు. ఆసంగతినిగుఱించి యేనుమందలించెద. మీరును సమీపమున

నుండి వినుండు. అనిచెప్పిన వత్తెయనిరి. అంతనక్కడనుండి యెగిరిపోయి రాజకుమారుని కరంబునై న్రాలిరి. అతండు నన్నుంగారవించి చక్కెరలుపెట్టి సేవు పెంపుడు చిల్కగా నున్నావు. నీకనేకనాయికానాయకులసంగతులు తెలిసియుండుగాన రమణీయమగు నొకవద్యంబు వచింపుమన నిట్టంటిని.

శ్లో. కస్మిన్సాయదిగాయతి శ్రుతికటుర్విజాధ్వనిర్జాయతే
యద్యావిష్కారులేస్మి తానిమలిపైచాలక్యతేచంద్రికా
ఆప్తేష్టానమివోత్పలంసవమపి స్యాచ్చేత్సురోనేత్రయో
త స్యాశ్శ్రీరవలూక్యతేయదితటిద్వల్లివివర్జితసా.

టీ. సాతస్మి = అప్పుడు సేవుచూచిన కృకాంగి, యదిగాయతి = కంఠముతోఁ బాడునేని, విజాధ్వనిః = విణియయొక్కధ్వని, శ్రుతికటుః = చెవులకుఁ గఠోరముగా, జాయతే = అగుచున్నయది. ఆకాంతయొక్కకంఠధ్వని విన్నయెడల విజాధ్వనికర్ణ కఠోరమైయుండుననుట, స్మితాని = చిఱునగవును, యద్యావిష్కారులే = బయలుపెడల నిచ్చెనేని, చంద్రికా = వెన్నెల, మలిపైవ = ముఱికిగానె, ఆలక్యతే = కనఁబడును, దానియొక్కచిఱునగవు పెడవిదాఁటిరాదు. ఒకవేళ పెడవిపైకిందోఁచెనేని దాని తెల్లం దనమునకు వెన్నెల నల్లగానే కనఁబడుననుట, నవమపి = క్రొత్తదైనను, ఉత్పలం = నల్ల కలువ, తస్యాః నేత్రయోఃపురోయది = దానికన్నులయెదుటనున్నట్టియిన, ఘ్నానమివ = వాడినదానివలె నుండును, దీనికాటుకకన్నులయొక్క నల్లందనమునకు సరిరాక క్రొత్త కలువపూఁయినను వాడినదానివలెఁ గనఁబడును, తస్యాః = దానియొక్క, శ్రీః = దేహకాంతి, అవలూక్యతేయది = చూడఁబడినదాయెనా, సాతటిద్వల్లి = ఆమెఱుపుఁ దీఁగె, వివర్జిత = కాంతిలేనిదిగానేయగును. దానికరీరకాంతిఁగనుకొన్నవారికి మెఱుపుఁ దీఁగెయందు కాంతియన్నట్లుతోఁచదు అనితాత్పర్యము.

అనివిని వీణవాయింపుచునిలిపి తన్నుఁగానవచ్చినగాంతామణియొక్క ముద్దు చిల్కయిదియని యెంచి యారాజకుమారుండు దానియారకారూపరేఖావిలాసములను మనంబునకురాఁగా నాచిలుకతో నిట్టనియె. పీచిలుకా ఆకాంతామణియొక్క సౌంద ర్యాదుఃక్లిప్తేయనుటకు సందియములేదు. వినునొకించుక దానింగుఱించి చెప్పెదమన మని యిట్టనియె.

శ్లో. కర్తారంతుదమేవకోకిలరుకంత స్యాత్పులేఖాషితే
చంద్రోలాకరుచిస్తదాననరుచేః ప్రాగేవసందర్శనాత్
చక్షుర్చీలన మేవతన్న యనయోర్గ్రహ్యగీణాంవరం
హ్రామిపల్లభ్యపితావదేవలితాయామన్న సాలక్యతే.

[టీ. తస్యాఃభాషితే = ఆకాంతయొక్క చలుకు, శ్రుతేనతి = వినఁబడునేని, శోకిలరుతం = శోపెలధ్వని, కర్ణాదుంతుదమేన = కర్ణకఠోరమే, తదాననరుచేః = దానియొక్కముఖకాంఠిని, నందర్యనాత్పాగేవ = చూచుటకుమునుపే, చంద్రే = చందమామయందు, లోకరుచిః = జనులకభిలాషయొందును. దానిముఖముజూచెనేని చంద్రునియందెవ్వరికి నభిలాషజనింపదనిభావము. తన్నయనయోరగ్రే = దానికన్నుల యెదుట, వృగీణాం = లేళ్లకు, చక్షుర్మీలనమేవవరం = కన్నులుమూసికొనుటయే మేలు. దానికన్నులయెదుటః దమకును గన్నుల సౌందర్యముగలదని తిరుగుటకంటె, దమకుఁ గన్నులే లేవని లేళ్లు కన్నులుమూసికొనుటయే మేలు. యావత్ సానలక్ష్మితే = ఎంత వఱకాకాంతకనఁబడక యుండునో, తావదేవ = అంతవర్యంతమే, హైమివల్లస్యపి = బంగారుతీగెయును, లలితా = మనోజ్ఞమైయుండును. దానిని గాంచిన వెనుక బంగారు తీగె మనోజ్ఞమైతోచదనుట.]

అని చెప్పిన నేను నాతనిరసజ్ఞతకు మెచ్చుకొని యారాజకుమారునితోనిట్లంటిని,

శ్లో. యాచంద్రస్యకళంకినోజరయతిస్తేరాననేనత్రపాం

వాచామందిరకీరనుందరగిరో యానర్వ దానిందతి

నిక్వాసేనతిరస్కరోతి కమలామోదాన్వితా న్యానిలాక్

సాత్రైవేవరహస్త్యయావరహితా కాంచిద్దకాంసీయతే.

[టీ. యా = ఏకాంత, స్తేరాననేన = చిలువగ వలయుముద్దు మొగముచేత, కళంకినఃచంద్రస్య = కళంకముగలవాఁడగుచందరునికి, త్రపాం = సిద్ధును, జరయతి = కలిగించుచున్నదో? అనఁగాఁ గాంత తన నగుమొగముచేతఁ గళంకముతో నొప్పుచుండు చందరునికి సిద్ధకలుగునట్లుచేయుచున్నదియట, మొగముకళంకము లేక యున్నదిగాన కళంకి యగుచందరుని మీఱుచున్నదియనిభావము. యా = ఏకాంత, వాచా = తనవల్లులచేత, మందిరకీర = ఇంటిపెంపుడుచిల్లలయొక్క, నుందరగిరః = మనోహరములగుమాటలను, నర్వదా = ఎల్లపుడును, నిందతి = దూఱుచున్నదియెదో? అనఁగా చిల్లవల్లులకంటె దానివల్లులు మిగులరసావహములనుట. యా = ఏకాంత, నిక్వాసేన = ఊర్పులచేత, కమలామోదాన్వితాక్ = తామరలవాసనతోఁగలసియిండు, అనిలాక్ = వాయువులను, తిరస్కరోతి = తిరస్కరించుచున్నదో? అనఁగా దానియూరువులలో సాగనైనవాసనయున్నది గాన కమలగంధముతోఁ గలసినమలయమారుతములను తిరస్కరించుననుట, సా = ఆకాంత, త్వయావరహితా = నీచేతవిరహముకలిగింపఁబడినదై, రహః = ఏకాంతమందు, త్రైవేవ = ఆ చంద్ర తుక వచన మలయమారుతములచేతనే, కాంచిద్దకాం = ఒకయవస్థను, సీయతే = అనుభవించఁబడుచున్నది. ముందు తమ్ము

నవమలించిన యారముణిని సమయమువేచియుండి యిప్పుడు భవద్విరహముచేత నిండుక
తాపంబునొందుటంగాంచి చంద్రుడు శుకములగను కమలగంధపువాయువును దాని
సెవ్యరులేక యొంటినుండఁగాఁజూచి యధికముగ బాధించెదరు. ఇదియన్నియు విరహాల
కుద్దిపకములనుట.]

ఇట్లు నేనువచియింపఁగావిని యాకుమారుఁడొకఁడంతయాలోచించి తలయూచి
యోచిన్నిచిలుకా యాకులకుబాడి కొకదశ కలిగి యున్నదని యంటివి. అదియెట్టిదో
తెల్పుమనఁగా నేను మరల నిట్లాటిని. ఏమిచెప్పంగలను ఆరమణీమణియొక్క విరహ
వేదనను, వినుము.

జ్ఞో. వైష్ణవ్యంకలకంతకొమలగిరాంపూర్ణ శృంగీతద్యులే
స్తిగ త్వంబతదక్షిణస్యమరుతో దాక్షిణ్యహానిశ్చతాం
స్తర్తవ్యాకృతిమేవకర్తృమలంసన్నాహమాతన్వలే
తద్విష్ణుః క్రియలేకృణాదిచలనోద్భూతైః త్వదాప్తిభ్రమైః.

[జ్ఞో. కలకంతకొమలగిరాం = మనోహరములగు కొవెలభస్మనులయొక్క, వైష్ణ
వ్యం = వరుసఁదనమును, పూర్ణశృంగీతద్యులే = పరిపూర్ణ చంద్రునికి, లిగ్గత్వం = కఠోర
త్వమును, దక్షిణస్యమరుతో = మలయమారుతమునకు, దాక్షిణ్యహానిశ్చ = ప్రీతిలేక
పోవుటయును, తాంబలం = ఆపనిగోలను, స్తర్తవ్యాకృతిమేవ = స్తరణమునకుఁ
దగిన యాకారముగలదానిగానే, (అనఁగా జీవించియుండు నేని చూడవచ్చును; అనం
తరము మఁస్సునందుమాత్రమేకదా తలంపవచ్చుననుట) కర్తుం = చేయుటకు, సన్నాహ
మాతన్వలే = సన్నాహమును చేయుచున్నది. తృణాదిచలనోద్భూతైః = తృణముమొద
లగునవి చలిండుటవలనఁ గలిగినవియగు, త్వదాప్తిభ్రమైః = నీయొక్కపొందుగలుగునను
భ్రమలచేత, తద్విష్ణుః = ఆ సాహసపుంజనికివిరోధము, క్రియలే = చేయఁబడుచున్న
యది. అనఁగాఁ గోవెలవలకు లింపయిగను కనకు మహావరుషములగుటవలనను, చల్లఁదిన
మునకిరవులగుచంద్రునికిరణములు తనకు మిగుల కఠోరములగుటచేతను, మలయమారుతము
దాక్షిణ్యముహాని విసరుటచేతను, ఆకాంతప్రాణములఁబాయ యల్పించియు తృణములు
మొదలగునవి చలింపఁగా నీవువత్తువేమోయనితలంచి మానుకొనుచున్నదనిభావము.]

అనఁగా నతండును ననుంగాంచి సంతసించి నీచమత్తారపచనములకు నాకు
నఁతోషమును ఆకాంతయొక్క యవస్థందలంచిన భయమును గలుగుచున్నది. ఏమి
చెప్పడు. కాముకులయొక్క శరీరమును ప్రాణములును సౌఖ్యములును దూఱికలచేత
నున్నవి. అనఁగా నేను దూఱికలను మీకుహితంబుగోరుచునే ప్రవర్తింతురనిచెప్పి

యాతనినీడ్చొని కళాపతి కమలవతులంగాంచి విడిటిరా రాజకుమారుని వృత్తాంశంబన వారును సంతసించిరి. మీఁదటికార్యమునకనువ్రాహించి నన్నుందీసికొని కళాపతిమదన మాలయుటికింజనియె. ఓ ముత్త్రమూరుడా యిట్లువచ్చి యాకళాపతి మదనమాలకుఁ బన్నీటఁజలకంబాడించి జీలంగువలంపలుభరింపఁజేసి యస్తమయమున నోమదనమాలా మనమిరువురము వేడుకగా మధుమంతముయొక్క యుద్వానవనమునకుఁబోయి యచ్చటిపూఁబొదరిండ్లసాంపుగాంచి పువ్వులఁగోసీకొని మరలవత్తమురా యని యందు కొడంబడిన యామదనమాలందోడ్చొని యొకరహస్యమార్గముగ సాగరభవళమును నిర్గమించి యాతోటకుంజనియె. ఏనును వానివెనువెంటఁబోలిని. అట్లులనేకములగు పూఁబొదరిండ్ల నామదనమాలకుంజాపుచుఁగొని చని యొకచోట మదనమాలవసుదించి యోయనందగి యతిమనోహరమై తమాలవృక్షంబులనీడలచేతఁ జీకటులుగవ్వచు నూర్యకిరణములు చొచ్చుటకనువునడని యొకపొదరింటింగాంచి దానిలోనం బ్రవేశించిన నవ్వుడే నచ్చోటికిఁ బోయి యెదురనొకగుఱ్ఱాలేమావిశ్వువైదుండఁగాఁ గళాపతి నన్నుంబట్టుకొనునట్లువచ్చి యొగయఁదోలిననేను నాచోటువదలి పొదరింటి వెలికిరాఁగాఁ గళాపతియు నామదనమాలంగాంచి యోవభి మనకేళీకుకం బెగిరిపోవుచున్నది, పట్టుకొనివచ్చెద. నీవు బహుదూరము నంచరించి బడలియున్నదానవు. నాతోఁ రాఁజాలవు అనిచెప్పి యానెనంబున వెలుపలికేగి కమలవతిచేఁ గృతసంకేతుండై వచ్చియున్న రాజకుమారునికిఁ గనునైగనేయః దటాలున నకండును అపొదరింటి కడ్డంబుగా వచ్చి నిలువంబడెను. ఆవిలాసం బేమనిఁగ్గింతు!

జ్ఞో. కాంలేదృష్టివధం గలేనయనయో రాసీద్వికాసోమహాన్

ప్రాప్తేనిర్జనమాలయంపులకితాజాతాతనస్సభ్రునః

పక్షోజగ్రహణోత్సు కేనమథవత్సర్వాంగకంపోదయః

కంతాలింగనతత్వ రేచగళితానీవీదృఢాపిన్వయమ్.

[జ్ఞో. కాంలే=తెనిమిటి, దృష్టివధం = నయనమార్గమును, గలే = పొందఁగా, నయనయోః = కన్నులయందు, మహాన్ వికాసః = గొప్పవికాసము, ఆసీత్ = కలిగెను, నిర్జనమాలయం = జనశూన్యమగునెంటిని, ప్రాప్తేనతి = పొందఁగా, నుభయః=కాంత యొక్క, తనః = శరీరము, పులకితా = గగుర్పాటుఁజెందినదిగా, జాతా = అయ్యెను, పక్షోజగ్రహణోత్సుకే సతి = దిగిచన్నులఁబట్ట నుంకింపఁగా, సర్వాంగకంపోదయః = నమస్తానయవములయందువణఁజుగలుగుట. నమథవత్ = సంభవించెను. కంతాలింగనతత్వ రేచ = కంతము నాలింగనము చేసికొనఁజోయినపుడు. నీవీ=పోకముడి, దృఢాపి=ఇంతకు ముందు గట్టిగాఁగట్టుకొనంబడినదైనను, స్వయం=తానే, గళితా = జాతిపోయెను.]

అకాంతనాయకుడు అగవడినప్పుడే కన్నులయం దొకవికానంబులిగి. ఇంత లోపల నతం దానిర్జనమగు పొదరింటి బ్రజేళిప చేపామెల్లపులకాంతురములచే నీండిన దయ్యెను. అదిగాంచి యాతండునమిపించి మందహాసముతో దానికేలు తనకాస్త మునంబట్టుకొని మెల్ల మెల్లన బిగువుగబ్బిగుబ్బలంటం జేయదార్ప నొడలెల్లఘట్టుమని యొకకంపముజనియించె. మెల్లమెల్లగా వెచ్చచఱచి యాకాంతండు దానియొక్క కంఠము నాలింగనముచేసికొనంబోవును ముందుగట్టిగాఁ గట్టుకొని యున్నదియయినను తమి విశేషించినందున పోకముడి తనంతటతానె దిగజారిపోయెను. అట్లు జాతీపడినచీరె నెత్తికొనంబోయిన నాకాంతామణి కందనీయక యానరనుండు దానిచేలమును బొటన వ్రేల నావలికిం జమ్మినం జేయునదిలేకయున్న యావన్నెలాడిం దనకరంబునంబట్టి తలిరులకయ్యకుండాదిచిన నాయంతి సిగ్గుచే నన్నంగనుంగనిన నింక నేనచ్చట నుండఁ గూడదనియెంచి యాపొదరింటిపెంపలికిఁబోలిని. అట్లు వెలుపలనుండునాకు,

సీ. కేళిమైపలిసేయుంగిల్లింతలకుఁదానునాలియలంతిగానవుటయును

తమి జూజుక్కునమోవిధవుండునొక్కిననోర్వఁజాలకసీతక్రృతుల్పల్కుటయును

రలిఁగూడునప్పుడు నలిగళంబునఁబుట్టుపాపైరావల్కులవంతములును

చాలబీడుముకద్దనశుభచ్చునోయేమొ యనిమెల్లగాఁగాంతయనుపలుకులు.

గీ. చేతులు విదిర్పఁగడియాలచిన్నినులువు

నరములొండొంటినొరనెడినరనరవము

గలసినాకర్ణ యగళికిఁజనుచుధార

నంబొలుకుముండె నంతలోనవిధభూమి

మందారమాలయుంగమలవతియునుబొదలమాటునఁ బొంచి పొంచి చప్పుడు నేయక యడుగులిమకొనుచు పచ్చుచుండఁగాఁగాంచి ఆహా ! నమయముతప్పివచ్చినదని యెంచి యామదనమాలారాజకుమారుల కెచ్చరిక నేయఁదలంచి యేపపంజంబులానికిం బోలి. అప్పుడు నమరలిఁజాలించి మగచెయ్యలకుంగడంగిన నానరకు లన్యంజేమియు నెఱుంగకుండ నిప్పుడు రసభంగంబునేయంజనదు. వారుకేవలము నమిపమునకు పచ్చు నప్పుడుదెల్పెదనుగాకయనియొంచి యానికుంజమాదలి తమాలవృక్షపుంబుక్రముల చాటున నుండి మందారమాలాకమలవతులను మదనమాలారాజకుమారులను గనిపెట్టియుంటిని.

అనిచిలుకచెప్పగా మంత్రికుమారుండువిని సంతసించుచు ననంతరవృత్తాంతంబు వివరములనుకొని యుండెను.

ద్వితీయతరంగము సమాప్తము.

శ్రీ రాధాకృష్ణమృత్యుజేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని

తృ తీ య త ర ం గ ము

నారదమునిసన్నత
సూనవతీపంచబాణ మధురై త్యహరా
సూనశరజనక సత్య
జ్ఞానానందస్వరూప జలకాతాక్షా.

అవధరింపు మట్టు తదనంతర వృత్తాంతం ఖరమం గోరి యున్న మంత్ర
కుమారునితోఁ జిలుక యిట్టనియె. అప్పుడా మదనమాలయు,

- సీ. పతి పేదరముపైకి బాళిమీఱఁగ నెక్కి కలుకుచున్నట్లులఁ గ్రుచ్చికుచ్చి
నాగుమోమున మోము నర్చి లింగదియించినును మోవి మొనకుంట నొక్కినొక్కి
పెనిమిటియూరులఁ జేర్చి తోఁ గదియించి నుండవుఁదొడలచే నదిమియదిమి
మోహనాంగునియంగములయందుఁ గలయంగఁ జెలుపున మైదీఁగఁ జేర్చిచేర్చి
- గీ. నుందరాంగునిచెయ్యల సొక్కిసొక్కి కాంతుఁడెంబొందులీలలఁ గాంచికాంచి
మరకచాతుర్యముల వేడ్కఁ జూపిచూపి నలిపె మగలీల లాబాల సరసలీల.
- ఇట్టొకింతకడవు విసోదంబునలిపి తద్ర శాంతంబునందు.

చ. పులకలుగ్రుచ్చఁగా మెయినిఁ బువ్వులు వేసలినుండి రాలఁగాఁ
బలంబులు నూర్చుగాడుపులు బర్వఁగ లేఁజెవటల్ దొరంగఁజాఁ
గలికియు లేతన వొలయఁ గాంతునికన్నులు మూసి సిగ్గునక
సొలుపులు బ్రోవంగఁ బలి సొక్కగ వక్షముపైన వ్రాలినన్.

సరసుండును దాని బిగ్గకవుంగలించి మోవిచేసీయ లామెకలిచ్చుచుండె. అట్టి
సమయమున మందారమాలమాత్రము లతానికుంజమునకుందరిసి వచ్చుచుండెను. మదన
మాల రతి చతురతఁ గనుచు నన్యం బొకింతసేపు మఱచియున్న దానంగానఁ గమలవతి
మందార మాల నెడబాసియానికుంజపు ద్వారమునకు వచ్చుచుండుట యొజంగవైతి. అట్లు
చమత్కార—12

నమివమునకు వచ్చుమందారమాలా గాంచి నేను దాని రాక మదనమాల కెఱింగింప నెంచి 'యోమందారమాలా నీసినయమున నిక్కడికిలవచ్చితివే' యని యడిగితిని. యోమదనమాల భయనాభ్రమంబులతోఁ దలిరులశయ్యెడిగ్గి యంతకుంజెంతలకున్న తన చీరె దానిక్రిందనుండు తీరయలలోఁదగులుకొని గొప్పవ విడదీయుటకు రాకుండగా నాభ్రమంబునందిగిచి యెత్తుకొని ఎడమప్రక్కగా కుంజద్వారమునకు వచ్చుమందార మాల నాకెదురగుటకుముందె కుడిప్రక్కగాఁజలి యచ్చటి వేఱు పొదరిండ్లలో డాగు దును అని యనుకొని యతివేగముగ వచ్చుచుండెను. అప్పుడు తటాలునం గమలవతి యెదురై యోమందారమాలకు వేగిరంబ రమ్మని యదియు నట్లురాఁగా నాకస్మికరీబగు తనరాకకు నివ్వెఱిపోయి యేమియుండోచకయిండు మదనమాలంజూపి యిట్లనియె.

శ్లో. విభ్రాణా కరవల్లవేన కబరీ మేకేన వర్యాకులా
మన్యేన స్తనమండలే నిదధతీ స్త్రుత్రు దుకూలాంచలం,
ఏషా చందనలేకలాంభితవపు స్తాంబూలరక్తాధరా
నిర్యాతిప్రియమందిరా ద్రతివలే స్సాక్షజ్జయ శ్రీరీవ.

[టీ. ఏకేన = ఒక, కరవల్లవేన = చిగురుటాకువంటి తనచేత, వర్యాకులాంబీడి నట్టి, కబరీ = కొప్పుకు, విభ్రాణా = పట్టుకొన్నదియై, అన్యేన = మరియొకచేత, స్త్రుత్రుం = జారిన, దుకూలాంచలం = కట్టుచీరె చెఱుగును, స్తనమకలే = కుచస్థలము నందు, నిదధతీ = ఉంచుకొన్నదియై, చందనలేకలాంభితవపుః = అచ్చటచ్చట గంధపుః బూఁత రేఖలుమాత్రముకలిగియుండు శరీరముగలదియు, తాంబూలరక్తాధరాంబీడము వలన నెఱుపుగదిరిన మోవిగలదియు నై, ఏషా = ఈకాంత, ప్రియమందిరాల్ = నాయకుఁడుండుసంకేతగృహమునుండి, రతివలేః = ఉన్నభునియొక్క, సాక్షల్ = ప్రత్యక్షమయిన, జయశ్రీరీవ = విజయలక్ష్మీవతి. నిర్యాతి = వెడలివచ్చుచున్నది.]

ప్రియసఖి మందారమాలా! ఈ కాంతారత్నముంగాంచితివే! ఇది తానువరతిం బలి గూడునప్పుడు వీడిన కలరీభారము నొక కరమునం బట్టుకొని, మరియొకచేత జాఱి పోయిన కట్టుచీరెచెఱుంగుచే గుబ్బలకొనలు మూసికొని, గాఢాలింగనములందు నాయ కుని మేనఁటి మూసిపోయిన మంచిగండపుఁబూత యొక్కొకచోటఁ గన్నడఁ దాంబూల ముచే నెఱువగు నధరంబుతో నిదె వచ్చుచున్నయది. ఇప్పుడికాంతారత్నము తన కాంతునితో మగతెయ్యలునలిపి ఉదవసంగరమున జయంబంది వెడలుచున్నది. దీనిం జూడ నా మన్నభుని విజయలక్ష్మీ మనకు ప్రత్యక్షమైనట్టుండలేదా? అఁగగా మందారమాలయఁ జెఱువగవంతురింపఁ దలవంచుకొని ప్రియసఖి యిప్పుడు మనమియ్యె డకువచ్చుట సరికాదు పొదమురమ్మని కమలవతిం దీసికొని తనయింటికిఁబోవుచు దానిం

గాంచి యోయమ్మా నీవెంతవని యొనరించిలివే! నఖయయన్న నీవేనఖివి! దూతికవన్న నీవేదూతికవు. అనియగ్గించి తన ముక్తాహారమును దానికి బహుమానంబుచేసి యింక నీప్రక్రిందిదానివలన నాకు భయంబులేకుండజేసి నన్నుఁగాపాడిన నీకు నీకోరిన భనంబులెల్ల నొనంగెదను అని తీసికొనిపోయి యపరిమితములగు భనములొసంగి విశేషముగ దాని మన్నించుచు నిది నాకుం బ్రియనఖయైనందున నెంతవనినైన సాధింపంగలను. ఇప్పుడీ రాజకుమారునికి నన్నప్పగించి కటముగ స్వాధీనపడు నట్టొనరించిన విధముగ మఱియొక్కనికిం బట్టియిచ్చు నేమో యనుభయముమాత్రము నాకుదీనియెడలఁ బాయదు. అని యనుకొనుచు మరల నారాజకుమారునిపొందు కుష్విభులూరుచుకుండెను. అక్కడ పొదరింటిలో మదనమాల కమలవతిని జూచినంతమాత్రమున నివ్వెఱి పోయి పుత్రడిబొమ్మరిలి నొకింతసేపు స్తబ్ధయైయుండి; కమలవతి నెప్పిన యెత్తిబాడుపు మాటలకు బదులునెప్పలేక వారు పోయిన వెనుక చింతాక్రాంతయై బొటనశ్రేల నేల వ్రాయుచు మానంబుకోలుపోయినందుకు వగచుచు తాను మందారమాలచేసిన తప్పు కనిపెట్టి తుమ్మెదవైఁబెట్టి యస్మావదేశముగా నీ చిలుక చేతం జెప్పించినందుకుఁ గమలవతి యిట్టిసమయమునవచ్చి నా సౌందర్యమును నులియించురిగి నాతప్పు చేతఁబట్టుకొని దెప్పి చూపుచుంబోయెను! దీనివలన నేమేమి సుకటములు సంభవింపనున్నవో? ఎన్ని కల్లినను ఓర్పుకొనుటకయ్యగదా యీ మదనమాలను భూమిపయి దేవుడు సృజించె. అని యనుకొనుచు నింకను గళావతి రాకున్నది యిదియేమో? కేళీశుకమునుబట్టి తెచ్చెదనని శిష్యుపోయినది. ఇదివరకు దానిపోబడియే యగపడదు? చిలుకయు నిక్కడనెయున్నది? అయినఁ గొంతదూర మరిగి సమీపమున నెక్కడవైననున్నదో చూచెదను? అని యూనికుంజమునుదాటి రానుద్యుక్తురాలకాఁగాఁ గరులవతీ మందార మాలలరాకకు వెఱచి యాపొదరింటం దాగియుండు రాజపుత్రుడు తటాలన దాని సమీపమునకువచ్చి దాని హస్తంబు పట్టుకొని మదనమాలా యివ్వడు నీవు సాహసించి యొంటిమై పోఁకూడదు. కళావతి మన యిరువురకును అనుకూలములయిన భోగోపకరణములును గొనివచ్చుట కింటికిఁబోయియున్నది. మరలిరాఁ గొంతకడవుచెల్లు. చందురుం డుదయించి వెన్నెలలం కలయంబర్చునంతవరకు మనమిచ్చటనయిందము. అని చెప్పఁగామదనమాల ప్రాణనాథా యొకింతసేపిచ్చటనుండి కమలవతీ మందారమాలల కంటంబడిలి. మరియొకింత సేపుంటినేని యెవ్వరెవ్వరు నన్నుఁగాంచి యేమేమందురో “ఎవరో రీతినినుకొన్న నేమి? సమాధానపెట్టుకొందునా” యని యనుకొన్నను తారిత్రీ యని నలుగుఱికిఁ దెలిసినవెనుక జీవించియుండుటయంతరిోత వేఱేమియు లేదు. అది యట్లుండనిమ్ము. ఇది కమలవతిగుండ సాంఖ్యాయని చెబితెక్కకమానదు. ఇది మొదలా

భగవతి సామొగంబైన జూడనొట్టడుకదా. ఆ మహాత్మరాలి కస్త్రియయై బ్రతుకుట కంటే ప్రాణములు బరిత్యజించుటమేలు. అనియనిన రాజకుమారుండు దానితో మదన మాలా కమలవతుల నట్టి విప్రియరాండ్రని యొంచకుము; మందారమాల ముగుదగావు నను తాను కట్టిదియగానను నీకు విప్రియం బొకప్పుడైనఁ జేయనొట్టదు; ఇది సాంఖ్య యని చెవికెక్కుటకు విధంబులేదు; కమలవతి నాకు రెండవ హృదయంబుగాని యన్యు రాలుగాదు. మదనమాల తప్పు కనిపట్టినందుకై నీతప్పు నీయొడింగట్టి చూపిసోపబ్బినది. అంతేకాని విప్రియంతోనరింప వచ్చినదికాదు. కమలవతీ కళావతులకును నాకునుదప్పు నితరుల కీయంద్యానవనమనకువచ్చెడు మార్గము నయితము తెలియదు కాన నితరులు వత్తురేమో యనుభయము మానుము. మనమిరువుర మీరాత్రి యిచ్చట వసియించుట ముందె కమలవతి నావలన నెఱింగియన్నది. అందుకై చింతింపకుము. అని యిట్లునేక విధముల సరసారావములు సభాపుచు దానిమనోగతంబగువంతం గొంతదొలగించి చిఱు నగవుతో ప్రాణవల్లభ! శుకంబు మందారమాలరాక యెఱింగింప నీవు భయనంబ్రమంబు లతోఁ దలిరులకయ్యుడిగిన విరానం బిప్పటికిని మనంబు నెడబాయదు.

సీ. గురుకరకుచకుంభకోరకాగ్రంబుల నొకహస్తమున నందమొప్పుమానీ
కరఁగినకనకంపుకాంతులీ నెడునూరుమూలంబు పెరచేత లీలంగప్పి
నీడియంసంబువై వ్రేలాడు కచభార నదవదమీరంగ గుడురువఱచి
నంత్రప్రహాయనసారంగకేశులీల బెఱకువాలూపులఁ బెదరిచూచి.

గీ. పీడుమని నన్నుఁ గనునైగ నేడుకొనుచు, నాడుకొనరుల నునులేతనవ్వుబోప
ఁగెగ యువరతిఁ జాలించి విరులకయ్యుఁ, దిగిననీనటు తమి మఱి దీటుకొలిపె.

చ. కలికి పునారకంబునను గల్పించనంగవ యబ్బునూపఁగాఁ
గుఱకువిటారిలేనడుము కొంచముగా నగియాడ లజ్జయొక
వలపును బ్రేకొనింగ వరఁబ్బిని ప్రేమ నెలంగ నన్నుగా
వలసి యొకింత నీకుఱకువై ఖరులక మగపాడిఁ జూపవే.

చ. వరకరవీరసంగరము వర్ధిలిమమ్మరమై చెలంగఁగా
నరగునవింటినారి తెగుచాడ్చుననయ్యెనుమునతంబు ఘ
స్పరుడయియేచెడిన రుడుచారువిరాసివేగవచ్చియా
దరమునఁ గంతులీల ముదం బొసగుర్పుము నేర్పు పెంపునన్.

క. రమ్మా విరితయ్యకుఁ గర, మిమ్మా పట్టుకొన నొక్క నిమ్మా యనరం
బిమ్మా బిగికొగిలి గయి, కొమ్మా మగపాడిఁ గూడుకొరిక మరలన్.

అని యిట్లు తమిదాళ లేక యారాకొమరుండు తనచేతఁ దానికరంబు వట్టికొనం
బోయిన నామదనమాల ముఱుకుమిటారిమాపులం బొఱుకుఁబొఱుచుచు నొరడుచోటికిం

బోయిన నానరసుండు దానివెన్నంటి యడుగులు ద్రొక్కుకొనుచుఁబోవుండు నాని కుంజుఱులో నలుప్రక్కలందిరిగి యొదిగియు నతండు ననునరించుచుబోవ నింక నితండు విడువందనియెంచి యొకచోట నిలువంబడి నీరెగట్టుకొనబోయి యాతనిచే నాకృష్టచేలయై యాలీచావతి రాజకొమారుంజూచి యిట్టనియె.

ఉ. పంచనతోడ నన్న పెరిపరలు నూడంగ మానహానింగా

పించడలంచియే యిటు పేడ్క గళావలిచేత మున్ను ర

ప్పించి రహస్యభూమి మదిభీతిలి చేయునదేమిలేక యె

క్కించుక నంబ్రమించునను నీవు గ్రహించి హసించు చాత్త లాన్.

క. తప్పించుకొనునుపాయం, బొప్పమిచే మిన్నవన్నయ్యవిదను వలపుతో

జొప్పుడ శయ్యకుఁదారిచి, మెచ్చగ రలికేళిగూడి మించెడుతమిచేన్.

క. పలుమరు విడుమనిపేడంగ, నలయించుచు నువరతంబు నాశనబువ న

న్వలపునఁబ్రెకొని వలదనఁ, గళలంటుచు మారుకేళి గలఁచితివి వెనన్.

ప. ఆప్పడు.

క. పెరివారికాడ లారసి, బిఱబిఱ లేవంగఁ దలఁచి బీతు గడుర పెం

డులు మసియాడంగ శయ్యకు, నొఱంగఁబడంబోయి నేను నువరలి పిండన్.

క. వదలక బిగ్గొంగిట నీ, వదయత నను జేర్చిపట్టి యదుముకొనంగ నె

చ్చదిఁ గదురుభయము దోవంగ, విదితంబుగ వేడుకొనుచు విన్నదనమునన్.

క. నెనుకకు నీడిగిలంబడి, యనువున బిగ్గొంగిటికిని సంకటవెలియై

తనహస్తమునం బట్టిక, నినుఁ చేత విదిర్చి లేచి నేర్పుచెలంగన్.

ఉ. ఇంతకుమున్ను నీరె యొకయించుక దవ్వలఁద్రొచియుండు టా

క్కింత యెఱింగి తత్తరము నేడైతి సిగ్గును మేరమిఱుంగా

జెంతలఁ జూచి చేలమును చేతుల సంబెడునంతలాన న

భృంగరసేను కాచెలవ యల్లన నవ్వచు వచ్చెఁ జెప్పెఱన్.

క. న న్ననవలసినమాటల, నన్నింటిని బల్కెఁ జెలియ యనుకూలముగాఁ

చిన్నతనంబున మేలగు, కన్నెఱికంబునకు నునిగలిగెనునాకున్.

క. ఇంతటితోవిడువక ని,శ్చింతగఱిఁ బునారతంబు సేయఁగ మదిలో

నంతనపఱచెడు మోహఁ,క్రాంతుఁడై తగవు మాలి కొతుకమొప్పున్.

క. నను నిర్బంధమొనర్చెడు, విను నీచేటికొన్న పెట్టినియితి నే

యనువున దప్పించుకొన, స్తనఁ కాలదటంచు నన్ను నలవడలఁచితో.

- గీ. ఏమిసేయఁగలను సామి నీ యిష్టంబు, చెడకయిండునట్లు చేసికొనుము
చిన్నదాన నీకుఁ జేరికిఁజిక్కిరి, నేకతంబు కొంచె మేచుఱితిని.
- గీ. ఇంక నీవు నేను నేకమై రతులలొ, పెనఁగులాడువిధముఁ బేర్చి తోడ
మగువలకును జూపి మానంబు హరియింపఁగోర్పియున్నదేమొ కోడెకాఁడ.
- క. ఊరక యడిగెద వింతయె, నేరవో మోనంపురతుల నేర్పున గూడఁ
జేరుట కేరాకుండిన, దారిచికొని గాఢఁతులఁ దనియఁగలేవో.
- క. జారులు తమకార్యములకు, గారడములు చేసి కన్యకలఁ గలఁచి మహా
క్రూరమదనార్తి యడఁగఁ, జేరఁ ర యాచేడెగతులు చింతిలక మదిన్.
- క. సమరతి సేయఁగ జూడఁ, దమకించునో లేక యువరతం బాచెలి యు
త్తముముగఁ గాంచునో రతిబంధములం జూడఁగ మదిని తత్తరపడునో.
- క. నీతో సమరతి యువరతి, బాలిక నజుపగ లేనిభామానుజికిం
జాతుర్యము నేర్పెడునం, కేతమునను నలిపిలివి నికృతి నీచయువున్.

అని యివ్విధముగా నడిగిన నారాజకుమారుండు తనమనంబున నిట్లు వికర్పించె.
ఈమదనమాల తన తప్పుఁ గనిపెట్టుటకు కమలవతి నికుంజము లోనికి వచ్చుటవలనను,
ఈలేయి యీనికుంజముననుండునునని యాకమలవతి యెఱింగియుండునట్లు నేనివ్వడు
నెవ్వటవలనను వీరందఱు కృతసంకేతులై తనకిట్లు మానహానిగావించిరి, అని తన మనము
నందు కోవభారమువహించి యున్నది. మంచిది చతురములగు వచరముల దీనికోపం
బడఁచెదను అని నిశ్చయించికొని యట్లనియె.

ఉ. వంచన సేయనీకగునె వల్లభ యెఱివి నిక్క మేమని
వంచకర్తా ర్తి వెల్లెగయ బాళి మనంబుననే యడఁచి యొ
క్కించుకతో వసీక మది నెక్కుడుసిగ్గున గుండుకన్నెలన్
వంచనలేనిచోఁ గలయవచ్చునె మానకరుండు మెచ్చునే.

అది యట్లుండ నిష్టుఁ పెఱిచేడియలు వచ్చుచున్న జాడ లరసికొనిలి వీధుమన్న
నీడకపోలివనియంటివి. అందుకుఁ బ్రత్యుత్తరంబు వినుము.

క. ననుఁ దొలుతఁ జూచి సంప్రమమును సిగ్గును గడుర నీవు మొఱిచినఁగ నొ
య్యనఁ జేరవచ్చి నేసాం, ప్రస నీకరముం గ్రహింపఁ బూనినయపుడున్.

ఉ. పాదరసాబురీతి బహుభంగులఁ జేరికిఁ జిక్క కాత్త నం
మ్రోదము మిరఁగాఁ దిలుగు మోహనగాత్రిని నిత్తుఁజూచినే
నాదటఁబట్టి మోవిఁ దమిసత్తు చుఱుక్కున నొక్క నాభికిం
విఱుడుగఁజేయఁ దార్చుఁగను మీనవిలోచన కేళి నవ్వడున్.

చ. ఘనమగులజ్జ సీవు సముఖంబున నిల్వక నే తొలంగ నే
ననువునఁ జేయివట్టి తమి నవ్వడు కాఁగిటఁ జేర్చి యున్నత
స్తనయుగళంబు చేత సరసంబుగ నంటుచు నేర్పుమీఱిని
విని వడి వీడ్చి యూరులకు వేడ్కఁ గరంబుఁ దెలుపునవ్వడున్.

చ. స్తనములఁ బైటఁ జార్చుగను జక్కగ సీవును నొత్తుకొంచు నుం
డిన వడివీచి జార్చుగ మది న్నునుసిగ్గుదయింపఁగాఁ దొలం
గనుగమకించి చేలమునుగట్టిగఁబట్టికొనంగ జాన్చి నే
ననువునఁ చేయివట్టుకొని యవ్వడు కాఁగిటఁజేర్చు బోవుదున్.

ఉ. చేలము నేహరించుకొనఁ జేడియ సీవు వివస్త్రుడైన నేఁ
దాళఁగలేక నెజ్జకును దారిచి వల్లని సీవు వల్కుఁగా
లాలికరీతి మన్నభవిలాసరసైకవిముగ్ధులైత్రక
మేలిమితో రలిక్రియకు మెల్లన ని న్పలిమలునవ్వడున్.

చ. ఆదె.యిదె వచ్చె నెచ్చెలి యటంచుచు వంచనచేతఁ బల్కు నే
మదిభయమంది త త్తరిలి మానుచు నవ్వలికేగ సీవు న
వ్వుదమున మోము వంచుకొని మాటికి లేనగ వంతురింప నా
యదనున సీవు నన్ను పరిహాసమొనర్పఁగలేక ? నెచ్చెలి.

చ. వలుచురు కేళిమై నిటు లబద్ధపుమాటల బేలుపోతిసి
వలన నొయూరి యట్టయని వైశ్రమ నమ్మిక యూరకుంటి యా
చెలువయు వచ్చె ము న్నువిడచెప్పినవన్నియుఁ దప్ప లైనచో
నలనిజమైన నమ్ముదురె యాత్మల నావగలాడివాక్యమౌ.

అదియునుంగాక యువరతిఁగూడునవ్వడు పెఱచేడియలజాడలారని సీవు తద్ర
తంబు సొలించి కయ్యకు నొఱఁగినను వలదని యవరాధంబు బొక్కటి గలది. అది
నై రింపుము.

సీ. ముద్దులుగుల్కు నెమ్మైముదామరయందుఁ గులుకులేనవ్వులు మొలకలెత్త
బటువుచప్లబ్బులభార మోర్వఁగలేక యలఁతి లేనడు మసియాడుచుండ
లజ్జాలిలేక విలాసభానురము లొకన్నుల నరసొక్కు వన్నెగుల్కు
విరులమాలికలతో వీడి పెందురుము నాయురమువై ప్రేరారు చొప్పుమిగుల.

గీ. తమిని మగబాడి నల్పునీతనునివాస, మచ్చుడొక క్రొత్తయైన నే నాళఁ జాడ
ఘన్నఁ బ్రాణమువోవునట్లున్న నిన్ను విడువలేనైతి సీవు నన్నేడికొనిన.

ఇది తప్పుగాఁ గ్రహించినను సరే లేక సూక్ష్మబారసి తప్పు గాదని యెంచి నను సరే.

చ. కలికి రతాంతమందు పలిగబ్బించునుగవ తొమ్ముఁ గ్రమ్ముచుకొ
పలపున నొక్క మోవి బలవంతముగాఁగ నొసంగి నాకు నీ
వలఁతిగవచ్చుచుం బయిన నందముమీరఁగ వ్రాలి నాధ నీ
వలసితివేమొ వీడవలదంచు వచింపుచు నుంటి వల్లనన్.

అది యలంఠిగానుండియును నాకు బలవంతయగుచు గురూపదేశమువలె నవరి త్యాజ్యమైయుండె. అనిచెప్పిన మదనమాల యాతనిచతురవచనంబుల కలరి యావగకా నిందైకొని కమ్మనిమోవి పానకమ్మలిచ్చి ప్రాణనాథా జరిగిన నందర్భవిశేషమునబట్టి యాచార్యునిపక నిన్నిట్లు విడనాడితిని. స్త్రీబుద్ధి యెల్లప్పుడు మీఁదటివిషయంబుల నెఱుంగక తత్కాల సంప్రాప్తములగు శోకమోహక్రోధాదుల బయలుపడిచి తుదకు యథార్థంబు దెలిసిన యనంతరము తాజేసినవానిం దలంచుకొని యనుకపించుచుండునది గదా! విఁజెప్పిన వచనములకు మనస్సున నంతపింకము. నీయిచ్చవచ్చినట్లు నాతో నుఖంబులు వడయుము. అని వేడుకొనుచుం బలికిన నారాజకుమారుండు సంతసించుచు నాపన్నెలాడితో ననేకవిధసరసాలాపంబులు సేయుచుఁ బునారతి నలువఁ గడంగి యాచారికామణిని కయ్యపందారిచి తత్కాలసముదితం బగుస్వీగ్రుచే చీరసవరించుకొనం బోయిన యాచారునితోని కటికటంబున నుండువలిపెంపుదుకూలము నుపాయంబుమీఱ నవసరించి దానియనవవ్య సౌందర్యలక్ష్మీవిజానభానురంబు లగుమనోహరాంగంబులం గని మెచ్చుచుం బచ్చివిలుకానివనులకుం గొన్ని తచ్చనలు సేయుచుండె. ఆరుదన మాలయు గాజపుత్రుండు విట్టన్యోన్యానురాగంబులెచ్చి యనేక సురతోపచారంబుల నానందచుహంబుధిం దేలుచుండుటఁగాంచి యిట్టి సౌఖ్యము మన కిదివరకు లేక పోయెఁ గదాయని యెంచుచు నాప్రాణవల్లభం దలంచుకొని విరహవేదన శోర్వంజాలక సంత పించుచు నాతమాలపృథ్వుఁ గొమ్మలనడుమ నొకయెడ నాకులం దట్టమై గురుదులు గొనియుండుచోట పనియించి వారల విలాసంబులు గాంచుచు నలందిక్కులును గలయఁ బరికింపుచుంటి.

అట్టి సమయంబున నొక యాండుచిలుక యాచెట్టు కొమ్మకు వచ్చి చేరెను. మంత్రికమారుఁడా! ఆచిలుక ముద్దు చల్కులును, దాని సింగారంబును, దానిమేని నిగ నిగలును, దానినీటును గాంచిన నారచీడేవి ముద్దుచిల్కయ్యెయని చెప్పవచ్చు. వేయి మాటలేవి? దానింగాంచినదిమొదలు నాహృదయంబు మోహసాగరమున మునింగి దరి గానకయుండె. అప్పుడు నేను తెర్రగూతినులభం బగునలెచాచులంబుచేత దానిసమీప

మనకుంటోయి యా చిలుక ముక్కుతో ముక్కుజేసి ముద్దుగొనబోతిని. అప్పుడా యాచిలుక మొగమియ్యక యొదిగినిలచి నన్నుంగాంచి యో రాచిలుకా నేను బహు దూరమునుండి యాకాశమార్గమున వచ్చుటంబట్టి వాణొక్కలు నొప్పిగొనియున్నవి. అంగములన్నియుం బగిలిపోవునట్లు నలంపుచున్నది; దప్పియధికమై నాలుక లొనికీడుచు కొనిపోవుచున్నది; ఇంక నాలుగైదుమాట లధికముగా మాటలాడుటకుఁగూడ శక్తిలేదు. నేను బహుదేశములు చుట్టిచూచుచు నప్తమయమగుచోట నికరవత్సలనంచారము లేని స్థలమును గనివట్టి యచ్చట రాత్రులు వసించుచు మరునాడు బయలుదేరిపోవుట నియతము. అట్లే జరుపుకొనివచ్చుచు నీదినము ఈ నగరమున నశేకస్థలములు పెదక చూచియు నట్టిచోటుదొరకక తిరిగితిరిగి యలసి యీ పొదరింటికి వచ్చితిని. ఇచ్చట నీ పలికామాతురుండవై ననుఁగూడ వచ్చుచున్నావు. లోకమునందు మార్గాయానముచే బడలివచ్చువారికి నింటివారు ఫలమూలాదుల సాలిధ్యము నేయుదురు గాని రాఁగానే యిట్టిపనులకు బలవంతము నేయరు. అదియునుంగాక బహుదినములనుండి శరీరసౌఖ్యములు మగిని విరక్తిచే దేహధారణకుమాత్రమై యాహారాదులు భుజించుచుచు దినమున కొక యూరుగాఁ దిరుగుచు దుఃఖినేగమున నుల్లాసములేక వరులతో మాటలాడుట కిష్టపడక యుండునట్టి సాలో నుభము లనుభవించవచ్చుచున్నావు! నీవలె రాజాంతఃపురమునందు రసీకలగు నృపకాంతామణుల కరకమలములచే లాలింపబడుచు వారలుచేయు పోషణములచే నుభముగఁబెరిగి వారుచెప్పిన చతుత్కార వద్యాదులను నేరుచుకొని యితరుల కాష్టాదావహముగఁ గులుకు పలుకులుపలుకు నాడు చిలుకలతో గదా నీవు పొందుచేయవలసినవాడవు. నన్నుఁ గోరుట నీకుం దగునా? అనిచెప్పఁగా దాని మాటలకాశ్చర్యపడి నేను నతిత్వరితముగఁబోయి కొన్ని దొండవండ్లులు కొన్ని ముదురఁ బండినమాడిఫలములును నమీషవృక్షముల నుండువానిని గొనివచ్చి యాచిలుకకిచ్చి యవి భుజించిన యనంతరము జంబూఫలంబులం గొన్నిటి నొనంగి తద్రసం బాయాచిలుక యాస్వాదించి మార్గక్రమను బరిహరించుకొని యాచెట్టు కొమ్మపైఁ గూరుచుండఁగా నేను దానినమీషమునకుంటోయి ఓ చిలుకా నిన్నుంగాంచినం దొల్లి రాజకుమారికలయొద్దఁ బెరిగినదానివిగాఁ దోచుచున్నది; లేనియెడల నిట్టి వాక్పాతుర్యమును మనుష్యవచనములను బట్టువడవు. అట్టిసికిట్టి దుఃఖకరమగు దళ సంభవించుటకుం గారణంబేమియో? తెల్పుము. నిన్నుంగాంచినది మొదలు నాహృదయంబు మిగుల ప్రేమార్పించె యున్నది అని యడుగుచుంటిని. మా నల్లావములు రాజభక్తుండును మదనమాలయును విని యీ చిలుకలు పరస్పర మేమో మాటలాడుకొనఁ బోవుచున్నది; ఈకథ విందము అని కాకరూకతతో నాలకించుచుండిరి. అప్పుడు చిలుక నన్నుం గాంచి యో రాచిలుకా! నాకు నీవు సకలౌపచారములునుజేసి నేడదేర్చి బహుదినముల స్నేహి

తునివలె నా కష్టసుఖములకు భేదమోదము లొందుచున్నావు. నీకుజెప్పక నా వృత్తాంతము మఱియెవ్వరికిం జెప్పబోదు? అయినను విన్నవారలకు విశేషసంతాపకరముగా చరిత్రంబు మీవంటివారికింజెల్పి యాయానముఁ గల్పించుటంజేసి యేమియుపయోగమని తలంచి యూరకుండుటకు నామరి తలఁచుచున్నను నీ నిర్బంధము నన్నిప్పుడు చెప్పఁజేయుచున్నది.

మదనమాల చరిత్రము

ఇంతకు బహుదూరమునఁ బాంచాలదేశమునందు ధరావంతం బనునగర మొక్కటి గలదు. ఆ నగరమును కూరబాహువనువాఁడు సంరక్షణము నేయుచు నాదేశమునకంతకు నధిపతియగు కాంపిల్యనగరాధిపతికి నేదేటం గవ్వంబుగట్టుచు జనులను విశేషాదరముతోఁ బోషించుచుండును. అతనికి జయచంద్రుండును, ప్రతాపచంద్రుండు నను నిరువురుకుమారులును మదనమాల యను కూతునుగలిగిరి. ఆ కుమారు లిరువురును దగు వయస్సున నుపసీతులై సాంగవేదాధ్యయనంబుచేసి ధనుర్విద్యయందు రామలక్ష్మణులవలె నొప్పుచు బాహువీర్యముచేత శత్రుభయంకరులైయుండిరి. మదనమాలయు గురువుల యొద్ద విషయంబుతో నంగీతసాహిత్యములును ధర్మశాస్త్రార్థములునెఱిగి నాటకాలంకారాదులయందు కారదయ్యెనియు రూపమునందు నిండిరాదేనియే యనియు నాదేశమునందు బ్రసిద్ధికెక్కెను.

ఈ పల్కులు చిల్కపల్కు లలబంగరుబొమ్మయొయోరిచూపులా
చిల్కలఱ్ఱేని తత్తడివజీరునిముల్కులు మేనికాంతు లా
కళ్ళుచుండితళ్ళులు నిగారవుఁబున్నను చందమామయా
కుల్కుమిటారిబోటి తెలిగోముమొగంబు నిజంబునెప్పెదన్.

నీ. కనులై త్రిచూచెనా కలశవయోనిధియల లటు పీచినయట్టులుండు
రక్తిమైబల్కెనా రాజకీరావళుల్ చెలఁగి పల్కినయట్టు వెలయుచుండు
సరసతనవ్వెనా కారదచంద్రికావళులు వర్ణినయట్టు వన్నెగుల్కు
లీలమైవడిచెనా బాలమరాళంబు లనురక్తిఁ దిరిగినయట్టులుండు.

గీ. నంగకాంతులువర్ణిన నచటనచట, హాటక ద్రవములునల్లినట్టు లుండు
కన్నెనింగారమెన్న నాకమలగర్భనకును శక్యంబుగాదని నచ్చవచ్చు.

మఱియు నాకన్నయ యష్టాదశవర్షీయయయి యనన్యసామాన్య రూపరేఖా విలాసంబుచే జూషయల కత్యాశ్చర్యంబుఁ గల్పించుచు నఖిలములగు నలంకారభేదము

లందును ఛందశ్శాస్త్రమునందును, నాటకములయందును, రసవిభేదములతోను, తనతో సాటి భూలోకమున లేరని నకలవిద్యజ్ఞులును స్తుతియింపఁ జతుస్సముద్రముద్రితభరామండలంబునందుఁ బ్రసిద్ధికెక్కెను.

అదియునుగాక తనభక్తివిశ్వాసములకు వశగతలై పెక్కుండు పెక్కు దేశములనుండియేతెంచి కాపాలిక, భౌద్ధ, షునణక కాంతలు మిగుల పృథ్విలగు వారును మరి వ్రాతకలును తనసరసన వసించుచు నవ్వడవ్వడు నమయోచితకథాబాహములు నెప్పుచుండ నందుఁ దత్తద్దేశరాజకుమారుల వీర్యాదార్య గాంభీర్య తైర్య సాహసవిద్యా నైపుణ్యాదుల నడిగి తెలిసికొనుచుండు.

ఇట్లుండ నొక్కనాఁడు మధ్యాహ్న సమయమునఁ దనయింటి కేతెంచిన యొక్క కాపాలికకాంతం గాంచి భక్తిపురస్కరంబుగ నమస్కరించి తగువిధులంబూజించి యన్న పానాదులఁ బరితృప్తంజేసి శుభాశయనంబునం బరుండియుండు నాయనుపాదంబులు తనతోడలపై నిడికొనియెత్తుచు నామదనమాల వినయముతో నిట్టనియె. ఓయమ్మా మీరు నకలదేశములు సంచరించుచు నచ్చటచ్చటనుండు భూపాలకుమారకులను కౌర్యతైర్యాది సంపన్నులను గాంచియున్నారగుదా ! వారలలో నత్యధికుండును సాహిత్యవిద్యాపారంగతుండునునగు రాజకుమారుండు గలఁడేని యెఱింగింపుఁడు అని ప్రార్థించిన నాకాపాలిక యిట్టనియె. ఓమదనమా లా నీవడిగిన ప్రశ్నయునకు మనంబున చాలసంతసించితిని. నీ చేయుపరిచర్యకు మిక్కిలి ప్రియంబంది నేను భవదీయరూపలావణ్యాదులకుం దగిన యొకరాజకుమారుని నీకుంజెల్పఁగోరి నోరెత్తఁబోతిని. ఇంతలోన నీవె నన్నడిగితివి. మంచిదయ్యె. ఇదిగో యీచిత్రిఫలకంబుం జూడుము. ఇదియె యారాజకుమారుని యాకారరూపరేఖాదులను నద్దంబయియున్నది. అని తనయోగవట్టికలో నంతర్హితంబై యున్న యొకచిత్రిఫలకంబుదీసి చూసెను.

సీ. తరుణాబ్జవత్తే తప్రభామోహనమందహాసాననమందరుండు

అపీనవిపులబాహంతర పరిలంబినవరత్నహరపునప్రభుండు

పరిపీనకరికరపరిఘాద్వయోపమబాహుచుందితజానుభాగయుతుండు

తప్రహటక కాంలిభశభశత్రురణ్యలక్ష్మీసుభాంగవిలాసతనుండు

గీ. లలితసౌభాగ్యరేఖావిలాసరాశి, తైర్యగాంభీర్యకౌర్యవిద్యాకుసుండు

నభినవోద్భూతమన్నధనిభుండునైన, భూపతికుమారుఁడొకడందుఁబోలుచుచుండె.

అట్టలిమినోహరం బైన రాజకుమారునియూకారంబుం గాంచి యామదనమాలయు

తనహృదయంబున నచ్చేరువందుచు నాచిత్రిఫలకంబుఁ దనచేతికందుకొని యోధగవలీ యితండేదేశపు రాజకుమారుండు ! ఈతని యాకారాదులంగాంచినం జతుస్సముద్ర

ముద్రితంబగు ధరామండలము నేలంగలడనితోచెడిని; నవి స్తరముగ నాకుండుటలుపుమన నాకాపాలికియు నోమదనమాలా యికడు చిత్రకేతనగరమునకు రాజైన శత్రుం జయుని కుమారుడు. మదనమోహనుడని యితనికి బేరు. ఈతని గుణగణములువర్ణింప నహస్రముఖుడగు నాదికేషుండైనను శత్రుండుగాడు “అకారసదృశప్రజ్ఞః” అన్నట్లు ఋద్ధిచాతుర్యమునుగూడ నాకారమున కనుగుణమయ్యెందును. అవియన్నియునట్లుండ నఖిలవిద్యాపారంగతుండైయుండు నితనికి సాహిత్యకళారహస్యంబు మంగొంగుబంగారము. నిన్నుం గాంచిన యప్పుడె యారాజకుమారుండును నాకు వృద్ధయనన్నిహితుం డయ్యె. నేను దేశములు పెక్కులుచుట్టి చూచుకొనుచుంబోవుచుండి యానగరమునకేగి యానాగరికులవలన నతని సౌందర్యాదులు విని యొకనాడు తద్దృశాంబునకుంజని నక్కర్తులులబడసి యాతనియెడం గలిగిన ప్రీతిచేత నీవటంబున నారాజుగొమరునియాకారంబు వ్రాసియుంచుకొని యప్పుడప్పుడు గాంచుచున్నాను. అనిచెప్పిన మందారమాల యేమియు ననక గుచకుంభంబులవయిం బులకలుగ్రమ్మ నానందబాష్పంబులు కన్నుల నిండి పర్వమైదీపె, జిజ్ఞాసెమటలుగలుగ నూరకచూచుచుండగా నాకాపాలికి తనబో సీరాజపుత్రి యీ కుమారునియం దానక్రిత జెందియున్నట్లు తోచెడిని; దీనియొద్దనీవటం బుంచిపోవుటయే మంచిది; యని యాలోచించి యామదనమాలతోనిట్లనియె. ఓకన్యకా మణి నీవు కనుజెప్పవేయక యారాజకుమారునికారంబుం గాంచుచుండుటంబట్టి యాతని యందు నీకనురాగంబు వికేషించినట్లు లవగతంబైనయది. ఇది యెల్లకేయంబులకు మూలంబు. ఈఫలకంబు నీయొద్దనయండగిమ్ము. ఇది నేను నీయెడలనచ్చియిచ్చినది; గానఁ గైకొనుము; నిషేధింపకుము. అనిచెప్పి యాకాపాలికి మదనమాలకు దాఁగొనితెచ్చిన చిత్రఫలకంబిచ్చి యారాజపుత్రి చేతఁ బ్రార్థింపబడి యానగరంబున వసించుచు ననుదిన మును గన్యకాంతకపురమునకు రాకపోకలు నేయుచుండె.

ఇట్లుండనొకనాడు శూరబాహువు నమస్త సామంత మంత్రి పురోహిత పూర వర్ణంబుతోడఁ గొలుపుటకుమునం బేరోలగంబున్నయవసరమున నచ్చటికిం బ్రతీహరి పచ్చి బోహరుచేసి దేవా! కాంక్షిల్సినగరాధిపతి యగుజయవర్తమహారాజుగారియొద్ద నుండి తత్పురోహితుం డగుబ్రాహ్మణువరుండువచ్చితక్షుడర్చనంబుగొఱుక మోసలయందుఁ గాచియున్నవాడు. అట్లానుసారముగఁ బ్రవర్తింతుననఁగా శూరబాహువును మిగుల భయభక్తులతో నాననంబువిడిచి లేచి నిలువంబడి సమీపముననుండెడి విప్రవర్యునిం జూచి అయ్యామీర లేగి యాజయవర్తమహారాజుగారిపురోహితునిం దగువిధంబున నక్కరించి నభ్యర్థలంబునకుం గొనిరండు అనిన శూరబాహుని పురోహితుండును పల్లె యనిలేచి యావ్రతీహరితోఁజని యున్నవలెం బ్రజ్వలించుచుండు. బ్రహ్మజేఞఁబున.

నొప్పుచున్న పాంచాలాధిపతిపురోహితుని గాంచి నమస్కరించి యాతిధ్యమిచ్చి గోత్ర నొసంగి కైదండ యిచ్చి తోడుకొనివచ్చి తేనికీసమీపమున నమర్పబడియున్న మణి మయాసనంబుపైఁ గూరుచుండనునిచిన రాజు నమస్కరించి తదాజ్ఞచే నుపవిష్టుండయ్యె. అనంతరము మంత్రి మొదలగువారును తత్తదుచితశ్ఫలంబుల గూరుచుండిరి. ఇట్లులాకింత తదవు జరిగిన యనంతరము శూరబాహు వాపురోహితునిగాంచి యిట్లునియె. ఓవిప్ర వర్యా కాంపిల్య నగరాధిపతియగు జయవర్తమహారాజు సేమంబుగనున్నవాడే? అతండు మాయెడల దియ్యాంసంబుతోఁ బ్రవర్తించుచున్నాఁడుగదా? సకలసామంత రాజులు నాయనకుఁ బ్రతిసంవత్సరము నంపవలసిన కప్పములు నమయము తప్పక పంపు చున్నారే? దేశమునం బ్రజలు నిరుపద్రవంబుగ నుఖించుచుండుదురుగదా? ఇప్పుడు నాయొద్దకుం దమరి సంపుటకుం గారణంబేమియో? లేటవడ నెఱిగించిన నవ్విధానంబు సంప్రవర్తింపంగలవాడను. అని చెప్పఁగా నాపురోహితుండును సంతసంబుతో నోరాజు జయవర్త డేమంబుతోడనయిన్నవాఁడు! సామంతరాజు లాయన పేరుదలఁచినయంత మాత్రమున నులికి తమ తమ కప్పముల మునుమున్న పంపుచున్నవారు. తదీయబాహు సాలంబున మహాగుప్తినొంది జనులు నిత్యసంతోషమున నొప్పుచున్నవారు. ఆజయవర్త మహారాజు సీతోబహుదినముల నుండి సఖ్యంబుపాటించుచు నిప్పుడు సంబంధమును బాటించఁగోరి యున్నవాఁడు. మియ్యరువురసంబంధము నర్వజనక్షాసవీయంత్రై యుండు ననుటకు మిమియభిజనంబులును నుగుజనంపత్రియును శౌర్యతైర్యాదిగుణగణసీయతలు నొండొరులకు సమానంబులై సాధుజన్మాభిసీయంబులుగనుండుటయె నివర్తకంబునంపద యన్ననో యఖలదేశ విఘ్నలనంపద కధికమయి కుబేరునికి సాటియయి యొప్పుచున్న యది. అదియునుం గాక మియింటికివచ్చి యతిథినత్కారంబులపడసి యప్పుడప్పుడు కాంపిల్యనగరమునకే కెంచిన విప్రవర్త్యులవలన సీతమాతాత యగుమదనమాలరూప రేఖాతిశయములు విని తనకు నా కన్యారత్నమును సర్వాంతకేపురప్రధానమహిషిగా జేసికొనదలంచియున్న వాఁడు. ఈ సంబంధమునుగుఱించి మేము మికు విశేషముగ నుగ్గడించవలసినదేమియు లేదు. సర్వంబు సేవయెఱుంగుదువు. చక్రవర్తియగు నాతనితో సంబంధమునన్నిన సీకు పాంచాలదేశపు రాజులందఱును వశగతులయి ప్రవర్తితురు. నీవును నర్వతంత్రరాజువగుటయంఁగాక యాచక్రవర్తికి సమానుఁడవుకాగలవు. శ్లో. కన్యాకామయ లేరూపమాతావిత్తంపితాశ్రుతం బాంధవాకలమిచ్చంతి" యన్నట్లు కన్యకచూచి కామించందగిన నవయావనమనోహర మగురూపనంపత్రియు; తమకుఁ తురు సౌఖ్యవడవలయునను కొరికతో మాతృజనము మనోరధింపెడి ధననంపదయు; తనకంటె నధికనితో సంబంధముచేసితిమి గదా యనునభిమానము పాటించుదలంపు

గలవాడగుటవలన తండ్రిగోరెడి గొప్ప ప్రసిద్ధియు; బంధుజనములు శయనాసన భోజన లీలాసరసాలాప ప్రముఖములు తమకంటెఁ దక్కువయగువానితో నలిపిన నవమానము దబ్బక గలగునని యభిజనమును ముఖ్యముగఁ గోరుచుండుట సిద్ధముగదా! అట్టిమహా కులప్రమాదియు నాజయవర్తకు గలదనువిషయము నేనువనస్సించి నీకు జెప్పనక్కర లేదు. ఆయిన నిట్లు “శ్లో. మృష్టాన్నమితరేజనాః” అన్నట్లు మీరునువారును సం బంధముచేసికొని యవరిమితానందాంబుధిం దేలుచునుండఁ దత్పాణిగ్రహణ మహా తృప్తవంబుం గాంచనేతెంచి మీయిడినభిక్ష్యభోజ్యాదిసంపన్నంబగుమృష్టాన్నంబు భుజి యింప మాపంటివా రగునీతరులెల్ల మిక్కిలిమక్కువ గల్గియున్నవా రనువిషయంబె యిప్పుడు మీతో నుండలించవలసియున్నది. అని నెప్పుఁగా విని కూరబాహువు పురో హితునిం గాంచి యోవిప్రవర్యా మీర లువనస్సంపవలసినవన్నియు నువనస్సించిరి. జయవర్తకును మాకును సంబంధముకలిగెనేనియది సకల జనశ్లాఘనీయంబైయుండునను టకు నందియఁబులేదు. లోకమునం గొందఱు తమతమ కన్యకలు పసితనంబున నుండఁ గానే యభిజనరూపవిద్యాసంపదలు గలిగియుండు కుమారులకిచ్చి వివాహము చేయు చున్నారు. అటుకాక కన్యకలు బుద్ధియెఱింగి యుక్తాయుక్తప్రజ్ఞానముతోనొప్పుచుఁ దారుణ్యమునిండారి యయ్యాజానపదులవలన నాయారాజకుమారుల కౌర్యతైర్యాది గుణములెఱింగి ప్రమాణాంతరంబులచేత వానినిక్కువంబు తెలిసికొని తామైవరించి రేసి పిదప వివాహంబుచేసియిచ్చుట మాకుం గులక్రమాగతంబు. కాన నాహుతు నభి ప్రాయం బెఱుంగక జయవర్తకిచ్చెదనని యేను దృఢముగఁ జెప్పంజాలను. ఆతనియందు నాకోమార్తై కభిప్రాయంబుగలిగెనేని మిగులసంతోషము. లేనియెడల నిందు మమ్ము నిర్బంధించుటవలన నుపయోగములేదు. ఆమెయభిప్రాయం బెట్టిదియో! మీరు నాతోఁ గన్యాంకశుభ్రమున కేతెంచెదరేని వెల్లిదమగు. అని చెప్పి నభిచాలించి యా పురోహితునిం బోడ్కొని కన్యకాంకశుభ్రంబునకుం జనియె. అంతకుముంద చేటిజనసమా హూతమైవచ్చియున్న యాకూరబాహుని పట్టుమహిషి యగుజయమాలిని యెదురేగు దెంచి భక్తిపురస్కరంబుగ నాపురోహితునికి నమస్కరించి యాతిథ్యంబొసంగి ప్రాణ నాథునిం గైదండయిచ్చికొనిచని యిరువుర వర్ణాననాసీతులంగావించి యొకచేటిక నా బ్రాహ్మణునికి వట్టిపేరుపినచే విసరున ట్టొనరించి తానును దనపెనిమిటినమీపముననిల్చి నవరత్నములుచెక్కియుండుకాడగల యొకనురటిఁగొని విసరుచుండెను. అప్పుడు మదనమాలయు సర్వాభరణభూషితయై తనకుం బ్రాణపదం బగునన్నుం దనచేలిపై కెక్కించుకొని యక్కడకువచ్చి భక్తిపురస్కరంబుగ బ్రాహ్మణునికి తండ్రికిని నమస్కరించినిలచె. అప్పుడు కూరబాహువు తనబొంతుతో నిట్లనియె. ఓకుమారీరత్నమా నున

పాంచాలదేశపు చక్రవర్తియగు జయవర్మచుహూరాజు సగుణగణంబులువిని నిండు వి
జయంబు చేసికొనందలంచి తనపురోహితుని రాయబారముగాఁ బంపియున్నాఁడు;
ఇందు నీ యభిప్రాయంబేమియో యెఱుకవలెపును నా కన్యారక్షము సిగ్గుచే దల
పంచుకొని అయ్యో తమతమ కన్యకాజనమునకు జనసేజనకలు ప్రభువులు గదా? ణ్ణో.
పితారక్షలి కామారే భరూరక్షలియోవనే, రక్షంతివార్ధకేపుత్రాః సస్త్రీస్వాతంత్ర్యమర్హతి.
అను నీతికాస్త్రము స్త్రీలను తారుణ్యమువచ్చువఱకుఁ దండ్రీయఁ, తారుణ్యము
సంప్రాప్తమయిన యనంతరము భర్తయొక, దారుణ్యము గడచిన యనంతరము పుత్రు
లును రక్షింపవలసియుండునని తెల్పుచున్నది. మఱియు స్త్రీలకు స్వాతంత్ర్య మొకప్పు
డును లేదుగదా. అట్లుండ నన్నడగవలసిన దేమున్నది. అని యనుచుండగా నాయమ
మాటల నాక్షేపించి నడుమ నే నిట్టంటిని. హిరాజా! నామనవి వినుము.

సీ. బాల్యంబువీడి సంప్రాప్తయౌవన యగురబలానుజికి లజ్జ యధికమందు
రందు పెండిలికథ లడిగిన తమభావ మించుకయై నూచింపరంధ్రు
తనమనోవర్తి యాశపు నెన్నివిధముల నడిగిన పరులతో నాడరంధ్రు
కార్యగాంభీర్యాదిసంపన్నువై నాన నంతరంగంబున నందురందు.

గీ. రదియకాలక్రమంబుగనంగకముల, నుభగతరమారవేదనావిభవసూచి
తనభాపాండురత్వాదివిప్రలంభ, ములఁ జతురలైన నఖిలుకుఁ జెలియునంధ్రు.

ప. కాన నివ్వడి తన్వంగియభిప్రాయంబెఱుంగుట దుర్లభంబు. మఱియును.

క. తరుణులభావ మెఱుంగక, వరునొక్కనిఁ గూర్చిరేని వనితల లోనం
గర ముప్పులించుకొందురు, ధర కన్యకభావ మెఱుంగఁ దగు జనకునికేన్.

ప. అదియునుంగాక.

గీ. తానుగోరినట్టిభవుని కియ్యక యన్య, వరునికిచ్చెనేని వనిత వెతలఁ
దగులు; నట్టితల్లిదండ్రులు తనకూతు, కపరివద్యులైనయరులు గారె.

ప. అంతియకాదు లోకసాధారణం బగువిషయం బొకటిమందలింపెదవినుము

సీ. రమణికిఁ గుచకొరకము లురంబునఁ దోపఁ బలివాంభ తోడనె పైకిఁదోచు
మెఱిదికి మైదీఁగె విస్తరిల్లుచు రాఁగ కొరికల్ తోడనె గోలుకొనుచు
నలి కవలగ్నంబు నన్నగిల్లుచునుండ నరగున దైర్యంబు నన్నగిల్లు
బాలకుఁ బిఱుఁడులు బటువులై కనుపట్ట రలివిభేదక్షానరక్తి ప్రబలు.

గీ. నభినవోద్భూతయౌవన లై నకన్నె, లకు మనోభవతాపంబు ప్రకటమగును
నదియు లక్ష్మాయమనికాభ్యంతరంబు, బాయఁగా లేకక్రన్నన బయలుపడవు.

కాన నీ సుతారత్నంబునకు నంతరంగంబున గాంతవిషయానురాగంబు వదం బిడియున్నది. అభిజనవిద్యావిశేషవిషయగాంభీర్యాని గుణయుక్తగావున నీయమయసు రాగం బేకాలంబనంటై యుండును. ఆయాంబనంటై న భురుషూడు నలిమనోహరుం డును రూపమూపకలక్ష్మీ విభాసురుండును గులీసుండునై యుండునని తలంపుము. విను మీయింటికి,

సీ. రాగంబు హృదయాంతరంబునఁ జూపట్ట గండపాపల హెచ్చెఁ బొండిమంబు మది మనోంధము లనుదమై వర్ణిడ నడలఁ మాంద్యంబు గడలుకొనియె మగనిపై వాంఛలు తగురీతిఁ బెంపొందఁ గార్హ్యంబు జేహానఁ గమ్ముకొనియె నొకల్పములయందు సరసునిరతిగల్గ విషయాంతరంబుల విరతి గల్గె.

గీ. నభినవాగతతాదృశ్యవిభవభూత, గళితభైరవహృదంతరగహ్వరమున నభినబాణుండుదాచియున్నాడురాచ, కొమరు నొక్కనిగాంభీర్యగుణవిభూష.

చ. జనకుండు సూపునట్టివతి సారసబాణుండు సూపినట్టియా గునుడగుభర్తకంటె నధికత్వముఁ జెందడు గానఁ దండ్రీయుక్ మునిశితబుద్ధియే యయిన సూనశరుం డెఱింగించినట్టివా నినిఁ గొనితెచ్చి పెండిలి వినిశ్చితరీతినిఁ జేయ మేలగున్.

అని యిట్లునెప్పిన నన్నుం గాంచి నాపచనముల కచ్చెరువందుచు నాశూర బాహువు మందహాసంతో నోల్చి కా నీవు నెప్పినమాట లన్నియు యుక్తియుక్తంబు లయి వెలయుచున్నవి. ఇంతవరకు నుపన్యసించినరీతి వింకొక్క విషయంబును నిస్సంశ యంబుగ నుడివెడలేని చాల మేలుచేసినదానవెదవు. అదియేమంటివేని మన మదనమాల హృదయాంతర్వర్తి యగుతుమారుం డెవ్వరుండో యెఱుంగుదువేని లేటవఱుచునది. అని యడిగినచే నా నారాజచంద్రునితో నిట్టంటిని. ఓ మహారాజా నన్నింతదూరం బడిగెదవు. తెలిసినంతదనుక విన్నవించెదను. మన మదనమాల యొకకాపాలికి యిచ్చిన చిత్రఫల కంబుఁ గాంచుచుండుటవలనం జిత్రకేతన నగరాధిపతికిం గుమారుండైన మదనమోహ నునిపై ఆకఁగొనియున్నది యని సూచితంబైయుండెడిని. ఆకాపాలికి యిచ్చిన చిత్రఫలకంబును ఆ రాజకుమారుని రూపమమరియుండుదాని నొక నిమిషమైన నెడ బాయదు. అది యీమెచేలికందినది మొదలు,

గీ. చెలులతో మాటలాడదు కలువకంటి, చిలుకలకుఁ బద్మములు నెప్పుడేర రాదు, రాజహంసములకు నడలో రక్తిగఱబ, దంత యడిగిన నుత్తర మిడదు మాకు.

చ. అదియునుంగాక.

సీ. ఒకవేళఁ గుచకుంభ యుగమునైననుగొను నొకవేళ మోమున నొత్తుకొనును ఒకవేళ ననిమేషయుక్తిమై గనుగొను నొకవేళ గొంగిట నుంచుకొనును

ఒకవేళఁ బ్రజాతయై యోలిఁ బ్రార్థనసేయు నొకవేళ రతికేళి కురవడించును. నొకవేళ నునుమోది నొగి నొక్కగఁముకించు నొకవేళ విరహార్తి నొట్లఁబోవు గీ. మఱియు నొకవేళ నేకాంతమందిరమున, పరనమాడుచు నేప్రకాఁడురకయున్న మోడితోఁజూచు నీరీతి మోహనాంగి, చిత్రకాంతునితో లీలఁ జేలఁగుచుండు.

అని చెప్పినవిని రాజును చునంబున సంతపించుచుః దనదేసింగాంచి యోజయ మాలిసీ యాదిబలక తెలిపెడివియన్నియును యథార్థంబులగు యుండునవియే? యని యడిగిన నారాణియు మందహాసముతో నట్లుకాదేని యాదిబలక యట్లేల యువస్యసించు నని వల్కుగా సిగ్గుచేతఁదలయెత్తలేక తనవిషయములన్నియు బట్టబయలుసేయు దిలకపై కోపగించుకొని గురుజననదిధంబుగాన నేమియు సేయనేరక యూరకయ తనలోఁ దానుప్తులకమువడుతనకూతు నేమియు నడుగలేక రాజును పురోహితునింగాంచి యోషయ్యో విషయమంతయు మీహృదయమునకువచ్చిన యదియే? బయవర్తకు వృత్తాంతము విన్నవించి మాయందుఁ గరుణారసము గలిగియుండునట్లు నేయుండు అని చెప్పి యాచిత్రునికి జాంబూనదాంబరాభరణాదులు బహుమానంబుగానొసంగి యంపివే సెను. ఇన్నిధముగ నాపురోహితునింబనిది రాజు ఆనాఁడు జయమాలిని యుండునంతకే పురంబునకుంజని యందునాహ్నికకార్యములు జరిగించుకొనుచుండె. మదనమాలయు తనగురుజనంబు తననగరువాసి చనినతోడనే నాయొద్దపవచ్చి నన్నుంజూచుటఁజూచిన నేమిను క్రియనఖి న్నాఁడై గోపగించుకొనకుము. మీకండ్రియడిగినవృథు నీవేమియు ననలేక సిగ్గుపడుచు మనోగతంబు నెప్పులేకయుంటిని. ఇట్టిసమయముల సమావేశమున నుండుక్రియనఖి కన్యకామణికిం గలసాధకంబులు పరికిలించుచు నమరొలికంతంబుగ నాయమయభిప్రాయంబు వెల్లడిసేయవలయు; అట్లుసేయనినాడు దానికిం గలుగు బాధలు నూచి సంతపించు. ఇప్పుడు నీయభిప్రాయంబు వివరింపనైతివేని యాపాంచాల దేశపుచక్రవర్తికిచ్చి పరిణయంబుసేయ నీజనకుండుయత్నింపకమానఁడు. ఇదిసీకనిష్టంబు గాన నిట్లుచేసితి. ఇందేదైన నీకనిష్టంబుగలదేని నన్ను శీఘ్రంబులు. అనిచెప్పిన నామదన మాలయు నాయందు మిగుల సంతసపడుచు నోదిబుకా నీపునమాచారముగురుజననన్నిధి యందు విన్నవించుటచేఁ గొన్ని కార్యముల కనుకూలకయ్యుఁ గొన్ని కార్యములకుః బ్రతి కూలకయు సంతపించుచు. నేను మదనమోహనునియందు అపరక్తకైయన్నదాననకుట విని పాంచాలదేశపుచక్రవర్తి మన కక్రియంబుసేయకమానఁడు. ఇదిబ్రతికూము. నా తండ్రియు శిశువుగ నన్నామదన మోహనునిశిచ్చి వివాహంబుసేయఁబ్రయత్నించు. ఇదియనుకూలంబు. నన్నుఁ బాంచాలాధిపతి కియ్యం బ్రతిజ్ఞ చేయకమునునె నాతండ్రి కిది యెఱింగించుట మేలని యట్లుచేసితిని. రాఁబోవునసర్థకంబుం జింతింపవలెనని. ఇంక చమత్కార—14

సీ విషయమునం దామసింపిన గార్యముచెడును. శత్రుంజయునికుమారుం డగుమదన
 మోహనుని కీవృత్తాంతము విన్నవించి యతిత్వరితగతి నాతని సేనగరమునకుం దోడ్పొని
 రావలయును. ఇందుకుం దగినవారలె వ్వారో? మనంబునకురా లేదు. ఏమి సేయుదును
 అనిచెప్పగా నప్పుడు నేనిట్లుంటిని. ఓచుదనమాలా భవదీయప్రాణనాయకునిదోడ్పొని
 వచ్చుటకు నన్నుఁబంపుము. వేగిరంబచని యతనికి సీవృత్తాంతంబెఱిగించి తోడితెత్తును.
 అనఁగా నారాజకూతురు చిలుకా సీవు మదన మోహనునికిం దగినసమయోచితాలాప
 ములు వచించి యాతనికి నాయుడలఁ గరుణజనియింపజేసి యిచ్చుటకుం గొనివచ్చుటకు
 ననుభూతాలనే? అయినను ఓంటరిగా నిన్నింతదూరము పంపుటకు నామనంబొల్లదు. నకల
 జనయనవిలాభసేయంబగునీయాకృతిం గాంచిన నెల్లవారును నిన్ను వట్టికొని బంధింపఁ
 దలంపకమానరు. నీ విల్లివిడిచి పోయినదిమొదలుకొని మరల నాచేతికి దొరకువరకును
 ప్రాణములు తల్లడపడుచుండును. అనఁగానందుకునేను రాజపుత్ర సీవుచెప్పినదినత్యమే!
 అయినను నేను నాచాతుర్యముమెఱియ నెవ్వరికి నగపడకుండంజని యాతనికి వృత్తాం
 తము విన్నవించి వేగిరంబవచ్చెద. అనిచెప్పిన నందుకొడంబడి యారాజకొమారిక “మం
 చిది నీవితరులచేతఁ జిక్కకుండఁ దప్పించుకొనిరాఁగలదాన వనుటకునందేయంబులేదు.
 అయినను స్త్రీకాలి యొంటరిగాఁ జనకూడదుగాన బహుదినములునుండి సీకు భర్తఁగాఁ
 జేయవలయునని నేనత్యాదరముతోఁ బ్రాణపదంబుగఁ బెంచుచు వచ్చుచున్న కల
 కూజితం బనురాజకీరమును సీకునవోయముగాఁ బంపెదను. దానితోఁగూడనేగి సీసీ
 కార్యంబును సెరవేర్చుకొనిరమ్ము. అనిచెప్పిన నేనుసిగ్గుచే నేమియుననక యూరకుం
 డఁగా నామదనమాల ప్రాణనభి యగుమకరికయనునది యామెతో నిట్లనియె. ఓప్రియ
 నభి నీవొకించుకయైన నాలోచింపక వల్కుచున్నావు. మనకలకూజితము ఈచతురిక
 చక్కందనమును చాతుర్యంబును మనముగ్గడింపఁగావిని దీనియందుమరులుగొనియున్నది.
 అంతియకాదు! దీనినెప్పుడెప్పుడు కనుగొందునాయని దినమొక్క యుగముగాఁ గడపు
 చున్నయది. అదియిట్లుండ సీవు కొన్ని దినములకుముందొకనాఁడు సాయంసమయమునఁ
 గలకూజిత ముండుపంజరమునకు నమిపించి యనేకవిధము లగుచమత్కారవచనములు
 నెప్పినను అదియేమియుఁబలుకక కేవలము చింతాక్రాంతంబై యుండుటఁగాంచి
 నమీశమున నుండునావలన నీకీరమావారాదులయం దిచ్చమానియుండుటయెఱింగి విరహ
 పొందురం బగునారాజకీరముకరీరమును గాంచి నాతో ఓమకరికా ఈశుకము చతురి
 కయం దత్యంతానురాగంబుజెంది మదనవేదనఁదాళంజాలకయెన్నట్లుతోఁచెడిని. మన్న
 థనికి బ్రాణములు మాత్రమే విషమంబులుకావు. చర్యలును విషమంబులేకాన నుపే
 ణ్ణింపందగదు. ఈకీరంబులకుం బరస్పరానురాగంబు కలుగుటకైకదా మనము కలకూజి

తముగుణములు చతురికయొద్దను చతురికగుణములు కలకూజితమునొద్దను బ్రతిదినము నుపన్యసించుచుంటిమి; ఇదివర కని యొండొరులముఖములు గాంచుకొన్నవిగావు. ఒక మంచిముహూర్తంబు విచారించి యారెంటికిం బరిణయమహోత్సవంబు బహువిచిత్రముగ జరిగింపవలయును; ఇక నాలస్యముచేయంగూడదు. అని చెప్పియుంటివిగదా? అట్టికలకూజితమును ఈచతురికతో బంపిలిపేని నీ కార్యమయిన యట్లే తలంచవలయును. ఒక వేళ యిది యొకించుక నీమీఁదిమక్కువచేతఁ గొంతదూరం బరిగినను కలకూజితంబు మనోహరము లగునుద్వ్యానములను త్రోవలోఁగాంచి వానియందు నీచిలుక నడ్డగించి యడ్డగించి వలరాచపనులఁ గాలంబుఁగడపుచు శరీరంబెఱుంగక విహరించుచుండును. ఇంటియకాక మదనమోహనునికి ఈ పృత్రాంతంబు నెవ్వట కింకదూరంబు నవవు. అని చెప్పఁగా మకరికావచనంబులు విని మదనమాల కొంచమాలోచించి మకరికంగాంచి యోసభి సీవుచెప్పినదిసరే; ఇందుకొక యుక్తిచేయవలయును. అది యిప్పుడ నీకుం దెల్పెదను. కలకూజిత ముండుపంజరముం గొనిగొమ్ము అనిన నామకరిక యట్లుచేయ మదనమాలయు నన్ను నాకలకూజితమునుగాంచి యోశుకములారా మీరిరువురు నెచ్చోటను నిల్వకచని చిత్రకేతనపట్టణమున నారాజకుమారునింగాంచి నావృత్తము విన్నవించి యాతనిం దోడ్కొనినట్లురేని మీ యిరువురకును నవరత్నహారములు మొదలగు సాధరణముల నలంకరించి వచ్చిననాఁడె మహోల్లాసకరంబుగ బరిణయమహోత్సవంబుఁ జరిగింతును. నాకు బహిశ్వరంబు లగుప్రాణంబులుగాఁ దలంతును. నా కాంతుని గొనితెచ్చియియ్యక మీ రిరువురును నొక వేళఁ బరస్పర మనురాగానుకూలముగఁ బ్రవర్తింతురేని మీమొగంబై నఁ గాంచను. అట్లు మీరు ప్రవర్తించితిరేని నామీఁద అన యున్నది. నాప్రాణములచేత శసియింపంబడుదురుగాక. మీరిరువురును పంజరములో నున్నవానిగాఁ దలంచుకొని రాత్రులయందు వెవ్వేణుస్థలములంబరుండుచు నొకటితో నొకటి విశేషముగఁజేరి సరసారాపాదులు నలుపక పోయి కార్యము సాధించుకొని రావలయును. అనిచెప్పి మకరికతెచ్చియిచ్చు కర్కరలను పండ్లును భుజియింపంజేసి పంజరములుదెఱిచి యాశుకమును నన్ను వదలిపెట్టెను. మదనమాల యడిగిన యాజ్ఞకు భంగంబులగకుండ మేమిరువురమును చిత్రకేతనపట్టణపుమార్గముం బట్టితిమి. దానితోఁ గూడ నేనును నాతోఁగూడ నదియును పోవుచున్నార మని యంతమాత్ర మెఱుంగుదు మంతెకాని యొండొరులం గన్నులెత్తెయైనం జూచుకొన్నవారముగాము. ఇట్లు చని కతి పయదినముల కానగరమునకు నమీపముననుండు నుద్యోనమునంజేరి కొన్నిఫలములు భుజియించి పథక్రమంబు నపనయించుకొనుచుండఁగా నచ్చోటికి నమీపమునఁ బెక్కంపు కాంతానుజులు చేరమాటలాడుట విసంబదిన మే మక్కడకుం జని యెఱుక

చోట నొకకొలనికెదుట నతిమనోహరముగఁ గట్టుబడియుండు దేవాలయంబుం గాంచి యద్దాని వాకిటను నువ్వర్జునుటంబులం దత్సరోవరసీరంబులం గొనితెచ్చువారును పుష్పఫల పత్రసముదయంబులు గొనియొచ్చువారును మఱియు ననేకవస్తుసంభారములు మోచు కొని వచ్చువారునై తిరుగుచున్నకన్యకామణులం గాంచుచు నాగుడిలోనం బ్రవేశించితిమి.

ఆచోట నొకరాజవసీషి నిఁమధరనుందరికిం బురోభాగంబునం గూరుచుండి బ్రహ్మసస్థితయై నేత్రములు ముత్యవలించి స్ఫటికాక్షమాలినను హస్తంబునం బూని జపి యించుదాని నొక్కతొ గాంచితిమి. కొంతసేపటికి ఆయమ నేత్రములు దెరిచి గౌరీ దేవికిఁమ్రొక్కి యితరకాంతకరాసితము లగునువర్జునుటోదకముల నాభవానికి నుజ్జ నంబునేసి ధాతవస్త్రములచేఁ దడియొల్లి జాంబూనదాంబరాభరణాదుల నలంకరించి ఫలపుష్పాక్షతాదుల నర్పించి కర్పూరసీరాజనాదులు నమర్పించి ప్రదక్షిణనమస్కారము లొనరించి భక్తిపురస్కరంబుగ నంజలిబంధంబుఁ గారించుకొని యనేకవిధములఁ బ్రార్థించె. ఓ మైమనవలీ నాయందుఁ గరుణించి యనేకదేశవిభాకనోత్కంఠచే నగరంబుం బూసి పోయిన కృతఋద్ధిసకీతుం డగునాకుమారునికి నెవ్వరివలనను భయంబులేకుండునట్లును సర్వకార్యంబు లనుకూలమగునట్లును శరీరారోగ్యంబు తప్పకయుండునట్లును భ్రమ ప్రమాదంబులు సంభవించక యుండునట్లును శాకీసీధాకినీ ప్రముఖపితృచంబులనలనను భయంబులేకుండునట్లును అనుగ్రహింపుము. అని మఱియు ననేకవిధముల వేడికొనియె. ఇట్లు ప్రార్థించెడియాయమ మదన మోహనుని తల్లియగుమణిమాల యనియు నాకుమారుడు సీపాయివరేయయె యిట్లు నెడలిపోయె ననియు నచ్చటి వారివరస్కరసంభాషణాదుల నెఱింగి వచ్చినకార్యంబునకు విఘాతంబు సంభవించె నని తలంచి చేయునదిలేక చింతాక్రాంతహృదయులమై కుమారునిం దీసికొనకపోతిమేనా మదనమాల మనమొగం బైనం గాంచనోల్లదు; రాజపుత్రుఁ డూరలేఁ డని తెలియుచున్నది; అనేకదేశములం కనుగొనదలంచి పోయియున్నవాఁడు వియూరనుండునని యొక్కడొక్కడ నెదుక నచ్చును. ఇది యసాధ్యమగు పనిగాని నుకరంబుగాదు. మనరాక కెదురునూచుచుండి యామదనమాల తుదకు మనల సఖిద్రోహులనుగాఁ దలంచి తనకింక నెవ్వరు నేకాంత సఖులను దూరదేశగమనపక్షపథులును లేమి నేమియుం దోచక చింతానముద్రమున మునింగి దరిగానిలేక యంత్రలపడఁగలదు. రాజపుత్రునిం దీసికొనక మనముమాత్రము భోయినను దానివలనవంకెఁ దొలంగింపంగలమా! దానిపడుపాట్లు గాంచుచు మనమును బహువిధములఁ బరితపింపవలసియుండును. పోకపోతిమేని మనము రాజపుత్రునిం ద్రోడ్కొనిపత్తును ప్రత్యాకర్తొఁ గొన్నిదినములు బ్రతికియుండును. మనముమాత్రము

పొలిమేని నిరాశచేఁ దత్తజంబున మృతజేందినను జేందు. కాన మనకారాజకుమారుని శక్తిగలకొలచి వెతకుటయొక ర్తవ్యము. అందుకు సకలదేశములును గలయోగముగొనుటయె యిప్పుడు మనకుం బనియ్యెయ్యున్నది. కార్యభారము చేవునియం దుంచి శక్తివంచనలేక ప్రవర్తించువారికి సేమంబుచేసేతం గలుగకమానదు. అని నిశ్చయించుకొని మేమచోప్పుట వదలి కదలియ నేకపట్టణములు సుపవనంబులను గడిచి యామరునాడు సూర్యోదయనమ యమున కొకమహారణ్యమధ్యముం జేరితిమి. అట్లుచేరి తదీయమధ్యంబున నుండునొక సరోవరముగట్టున మొలిచియున్న ఫలవృక్షబృందములం గలమదరబండినపండులు మెక్కి ట్టుద్బాధ నడంచుకొని యాకొలనికిం గొంచెముదూరమున నుండునొకమట్టితైనం గూరు చుండి మార్దాయాసముఁ దీర్చుకొనుచుండఁగా నక్కడి కిరువురుకుమారులు రూఢయకావన వినయకౌర్యుడై ర్యగాంభీర్యాదిగుణోపేతులు క్రాంతవాహనులై వచ్చుచుండుటం గాంచి వీర లెవరో తెలిసికొనవలయునని తలంచుచుండ నాకుమారులును మేముండువటవృక్షము క్రిందం దిగిరి. అందొక్కరుండు తృపార్తుఁడై యుండుటంబట్టి దవృలనున్న కొలనిలో నుండి జలములు గొనితెచ్చుటకు మఱియొక్కనింబంపె. అన్వ దేను తొల్లి కాపాలికి తెచ్చియిచ్చినచిత్రఫలకములొని కుమారునియాకారమును ఆచెట్టుక్రింద నుండుకుమారునియాకారమును సరిగా నుండుటవలన నితఁడే మదనమోహనుం డని నిశ్చయించి సమీపమున నుండునొకదానివృక్షెట్టుననుండి కొరికి యొకమంచివండు ముక్కునఁ గఱచు కొనిపోయి యాకుమారునిచేత నిడి కుమారకా సీవుదస్పికొనియున్నావు గాన సీవండు విసికి రసాన్వాదనం బొనరించిన నది యడంగును; వేగిరం బట్టయొనర్చెదవేని సీకొక్క రసావహ మగుకథనిప్పుడు ననిన నామాట కాకుమారుం డచ్చెరువందుచు నాఫలము భుజియించి గతతృప్తుండై యొచిలుకా రసావహమగునొకకథ నెప్పెదనంటివే యది నుడువు మనిన, నేను సారాజకుమారునితో నిట్లంటిని. ఓయయ్యా భవదీయగాంభీర్యాది గుణములును జగన్తోహనమగునాకారమును నిన్ను మదనమోహనుం డని యెఱిగించు చున్నయది. అయినను నిశ్చయార్థము శత్రుంజయునికుమారుడవా కావ్వా యని నిన్న డుగవలసియున్నది. అదియెఱిగికాని వృత్తాంతము విశదీకరింపఁగూడదు. అనిచెప్పిన నా తండు నేనె మదనమోహనుండనని చెప్పఁగా సంతసించియే నిట్లంటిని. పాంచాలదేశాధి పతికూతురు మదనమాలయనుకన్యక సీగుణగణములు కర్ణాకర్ణికగావిని నీయందనురాగము జేంది యావిషయము నీకెఱిగించి తోడ్కొనిరమ్మని నన్నును నాతోగూడ సీకిరమును బంపియున్నది. నీపై మనము నిలిపి యాకులుకులాడి యనుభవించుదురవస్థల కీతోవిన్న వించుచుం దడసితి నేని యా మందయానను కందర్బుఁడు చరమదశకుం గొనిరాక మానఁడు. అయిన నొకంత సీకు విశదీకరింతు వినుము.

జ్ఞో. *అధివసతివసంతేమర్దుకామాదురంతే నవకినలయతల్పుంపుంజితాంగారకల్పుం,
విరహామనహమానాచక్రవాకీనమానా చకితవనకురంగీలాచనా కోమలాంగీ.

[టీ. *చకితవనకురంగీ లాచనా = భయపడినదియ నరణ్యముననుండునదియ నగు నాడుడింకయొక్క కన్నులవంటికన్నులుగల, కోమలాంగీ = కాంత, చక్రవాకీ నమానా = ఆడుజక్కవపులుగువలె నాయకునియందుఁ బ్రేమయతిశయించినదియ, అందువలన, విరహామనహమానా = విరహవేదనను సహించనిదియనై, దురంతే = మలయానిల కోకిలాలాపాది కామోద్దివసములు కలిగియుండు నదియగుటచే విరహిజనులకు దుష్టరమయియున్న, వసంతే = వసంతబుతువునందు, మర్దుకామానలీ = చచ్చుటకిచ్చు గించినదియై, పుంజితాంగారకల్పుం = గుంపుగాఁ జేయఁబడిన నివ్వతోనొప్పును, నవకినలయతల్పుం = క్రొత్తచిగురుటాకులపానుపును; అధివసతి = ఆక్రయించుచున్నయది. మనుష్యులతోఁ బరిచయములేమిచేఁపజేసించిన బెదురుగల యడవిలేడికన్నులవంటికన్నులు గల యా నుకుమారాంగి ఆడ జక్కవపులుగువలె ప్రియానురాగముగలదియై నాయకుండు సమీపమునలేమిచే కరవశయించి మలయానిలకోకిలాలాపచంద్రాతపాదికామోద్దివకములచే వియోగిజనులకు దుష్టరమయియున్న వసంతకాలమునందు మన్తథావస్థలను తొమ్మిదియు నవభరించి తాళంబాలక ప్రాణవరిత్యాగము సేయుటకు యత్నపడుచు విరహిజనులకు నుద్దివసమగుటచేత రాశిగాఁజేయబడిన నివ్వకణికల కొవ్వయి నట్టుతోఁచెడి లేడిగురుటాకులపానుపునందుఁ బరుండుచున్నయది.]

ఓ రాజకుమారుడా ఆ కన్యక విరహతాపము నే నేమనివిన్నవింపఁగలను. అని నేను చెప్పుచుండఁగా నాతోఁగూడ వచ్చియున్నకలహాజిత మనుకీరము తటాలున మా సమీపమునకువచ్చి యిట్టనియె. ఓ కుమారుడా !

శ్లో.†నవకినలయతల్పుంకల్పితంతాపకాంత్ర్యై, కరసరసిజనంగాల్క్రేవలంఘ్నావయంత్యాకి,
కునుకుకరకృకానుప్రాపితాంగారతాయా, శ్వివశివపరితాపకోవదేత్తోమలాంగ్యాకి.

టీ. †ప్రాపితాంత్ర్యై = దేహతాపనివృత్తికొఱకు, కల్పితం = నఖులచేఁ గల్పించఁబడిన నవకినలయతల్పుం = లేడిపురుటాకు పానుపును, కేవలం = కేవలము, కరసరసిజనంగాల్ = పాణిపద్మముయొక్క నంబంధముచేత, ఘ్నావయంత్యాకి = ఘ్నానముగనట్టుచేయు నదియ, కునుకుకరకృకాను = మన్తథాగ్నిచేత, ప్రాపితాంగారతాయా = దేహమున నెగఁగఁయు చున్నదియనగు, కోమలాంగ్యాకి = నుకుమారాంగియొక్క, పరితాపం = విశేషమగు దేహతాపమును, కోవదేత్ = పండు ఉపన్యసించఁబాలును. శివశివ = తటతట! ఆకాంతా మణికి విరహతాపము శమించుటకొఱకు నఖులు నూతనములయిన లేడిపురుటాకులంగీని తెచ్చి వడకవేయఁగా నది దానిహస్తపద్మము సోకినంతమాత్ర న యాపానుపు వాచిపోవు

చున్నది అదియునుంగాక దానిదేహమున మన్నభాగ్ని జ్వలించుచుండుటంబట్టి సెగలెగ యుచున్నది అకాంతయో బహుశుకుమారగాత్రి. దానితాపము నేమని నుడువవచ్చును?]

అనిచెప్పగా రాజకుమారుండువిని యట్టి యబలామణినిగదా రక్షింపవలసినది యని మనంబునందలంచి శుకంబులంగాంచి నాప్రియమిత్రుడు కృతబుద్ధి నాకు నీళ్లు దెచ్చుటకు బోయియున్నాఁడు. అతడు వచ్చినయనంతరము వాడును నేనును వచ్చెదము. కొంచెము విశంబమునహించుకొనుండు. అనగా నేను మనమున మంత్రికుమారుండు సమీపించెనేని యొక వేళ యిందుకొడంబడుతుండఁజేయునేమో యనితలంచి యాకుమారునితో నిట్లంటిని.

సీ. యంధనన్నద్ధడైయిండుశ త్రువుబిల్వఁ దామసించునె బాహువర్షయుతుండు
అన్నంబు భుజియింప నానతోబిల్విన ననుగంకగాఁడె శ్చుభాతురుండు
ఆపన్నదనునిన్ను నాశ్రయించితి నన నూరకయుండునే యురుయశుండు
పాత్రుండు తనకు సంప్రాప్తుఁడైయిండఁగా దాఁ దామసించునే దానఘుఁడు
గీ. అట్లు మదనశరోద్దామహలివిమూర్ఖి, తాత్తయైయుండుజవ్వని యాత్మఁగరఁగి
వేడుకొన జాగునేయునే వేడ్కఁకాఁడు, వడలి గానంగ నివ్వడె బయనమగుము.

అనిచెప్పిన నన్నంగాంచి యా రాజకుమారుండు నోచిలుకా నీవు చెప్పినది సత్యమే కొలనికేగియున్నమంత్రికుమారుండు మరలవచ్చి ననుగానక యత్యంత దుఃఖితుండై నేను జీవించియున్నవిషయంబునందుగూడ నచ్చికజేందక యతం డేమేమికవ్వదకల ననుభవించునో? లేక యొక వేళ తనశరీరంబును వనల యల్పించునో! సాధారణముగ బుట్టిననాటినుండి శయనాననభోజనవిహారాదుల నొకప్పుడైన నించుక యెడఁబాయని నాప్రియమిత్రుడు నాకై కవ్వదకల జేందవలసిన ట్టయ్యెనేని నాకట్టి సుఖము సంప్రాప్తమయిన నేమియుపయోగము? అదియు నాకు సుఖకరంబుగాదు.

అని యిట్లుచెప్పిన నేను కుమారునింగాంచి యోయయ్యో యాతనిఁ గుఱించి నీవు చింతింపవలదు. రాజపుత్రికం గాన వేగిరపడుము. మంత్రికుమారుని కీనీవిషయంబు నూచనఁగాదెల్పి మేమును నీవెనువెంట వచ్చెదము. అని చెప్పఁగా నందుకు నవ్వుతించి యాకుమారుండు కీక్రుముగ నశ్వవరంబు నధిరోపించి మేము చెప్పినమార్గమున జన సమ కట్టి. వాయువేగంబునం బోవునదిగాన నాయశ్వంబును రాజకుమారుం డారోపించు టయెతదవుగా మేముమాదుచుండ నా మహారణ్యంబుఁగడచెను. మే మొకింతనేవుమంత్రి కుమారునిరాకఁ గాంక్షించుచుండి రాజకుమారునితోఁగూడిఁ గలిసిపోవలయునను త్వర ముమ్మందనీయక యలయింప నా మంత్రిప్రాయినమార్గమునం జని యనతిదూరమున నాతఁడు వచ్చుచుండుటం గాంచి యొక బూరుగుతెట్టుకొప్పువైఁ గూరుచుండి మేమిరు

పురము పరస్పరసంభాషణము సేయుచిధముగ మదనమోహముండు మనకుం బ్రాప్త
ప్రాయుఁడే. ఇతఁ మనరాజకుమారికకు నితనికిని జరుగుచిది త్రంబులఁగాంచుటకు మనము
చోవుదము అని చెప్పికొనుచు నాచెట్టునుండి యెగిరి రాజకుమారుండు చనిన త్రోవ
బట్టి యలివేగమునఁబోయిమి. బహుదూర మరిగియు నారాజకుమారునిగానక సూర్యుం
డ స్తమించు నమయంబున మార్గాయానంబు మ్రోసఁగా విక్లబంబు లగునవయవములతో
నొకించుక యైనఁగదలలేక మనము రాజపుత్రియొద్దఁగాని మదనమోహమునిఁ గాంచ
లేము అని యనుకొని రేపు తక్కిన త్రోవ నడచిపోవచ్చునని నిశ్చయించుకొన్న వారమై
యొకయరణ్య మధ్యంబున నుండు రమణీయమగునరోవరసమీపమునఁ బూవులు పింఛలు
కాయలు సిండియుండు రెండుమామిడిచెట్లు వికసించిన పుష్పచుంజరులపరిమళము నలు
గదల వెకచల్లుచుండ వానిగాంచి వానిమనోహరత్వమున కచ్చెరువునొందుచుః జేరియొక
వృక్షముపైకెక్కి యలివికాలము లగుదానికొమ్మల యందలి కోటరములలో నారాత్రి
వసించియుండ నిశ్చయించుకొని తత్సమీపమున నుండు వృక్షపుఫలములు భుజించి
యాఁకలి యడంచుకొనుచు గొంతసేపు తత్సరోవరసీరంబు లాస్వాదించి దస్పియడఁ
గించుకొనుచు గొంతసేపును ఆమామిడిచెట్టుకొమ్మలపై నుభయముగావసించుచుఁ గొంతసేపును
బరస్పరప్రాప్తి మనోరథంబులఁ గొంతసేపును జరుగ నర్థరాత్రినమయమునకు మే మాతరు
కోటరములయందు శయనించి నిద్ర గూలిమి.

ఇట్లు నిదురించి తెల్లవారుటకు నాలుగుగడియలు మిగిలియుండఁగా పేలుకొని
యెను. నామనంబున నీదినము మనరాజపుత్రియొద్దకుఁబోయి నానాయకునితోఁగూడఁ
చేరఁగలను. తోడనెన్నుం గాంచి తనభర్తం దోడ్కొనివచ్చినదని యలిప్రేమతో నన్ను
మన్నించి ముద్దింపకొని మార్గాయానంబు వోవనువచరించి తాను ప్రతిజ్ఞ చేసియున్న
యాభరణంబులచే నన్నలంకరించి యా కలకూడికంబునకు నన్నుఁ బల్కిఁగాఁజేయును.
ఆయుత్సవంబునూచువారలకును నాకును మనోహరంబయియుండఁగలదు. రాజపుత్రుండు
నింతలో మదనమాలయొద్దకుఁ జేరియుండవచ్చును. రాజపుత్రి మారాక కెదురు నూచు
చుండును. ఎప్పుడెప్పుడు తెల్లవారును. ఎప్పుడెప్పుడు నామనోహరునిగాఁతును. ఎప్పు
డెప్పుడు మదనమాలచే నాయకునితోఁగూర్పఁబడి నుభయములబడయుదును. అని యివ్వధం
బున ననేకవిధము లగు మనోరథంబులం దలంచుకొనుచు నాకోటద్వారమునకువచ్చి నా
నాయకుడు వసియుంచు మామిడిచెట్టువలనికి దృష్టులు నిగుడించిని. ప్రతిదినము
నాకంటె ముందు నిద్ర మేల్కొంచి నాయుండుచోటికిరాను భయపడుడు వట్టుఁజాలని
ప్రేమమున నాతో లీకాలిలానంబులనల్ప యల్పించియు మదనమాల యిదిన యొట్టుకు
బిట్టదరుచు మదీయముఖవీక్షణంబునకు వేచియుండునట్టి నాప్రాణనాయకుండుసూర్యో

దయనమయంబయ్యెను కనంబడకుండుటచే నా మనంబున నొకవేళ యీకలహాజీ
తంబు నాయెడంగలగు ననురాగంబుచే నన్నుంగలయంగోరి తన్ను పెడకవచ్చు నన్నుం
బట్టి భోగింపందలంచి తనకోటరంబందుకుం దగినచోటని యచోట్టువిడిచి రాకయున్న
దేమో? కామాతురులు కాంతల నెవ్విధమైన వకపటుమోని కలయందివురుట నహ
జమేకదా? అని యనుకొని మదనమాలవచనముం దలంచి యచ్చటికిం బోవనొల్లక
కొంతసేపు నాయుండుతావునన యుండి తదాగమనంబు నిరీక్షించుచుండ నాయాశలు
మారుగుకాయ కాళించివేదినట్లయ్యె. బహుకాలమయ్యెఁ గలహాజీతము కనంబడకపోవు
టచే నేను సంతోషంబులేక తద్విషయమున ననేకములగు ననివ్వకతంబులు చింతించుచు
నదియున్న చోటికింబోయి యా కోటరంబునం బ్రవేశించి యంతయుం గలయంగాంచి
సాధుండు బాడగానమికి వగచుచుఁ బైపై భర్తృవియోగతాపంబు సంతరంగంబు
దహింపం బింతాసాగరంబున మునిగి దిక్కుతెలియక పెక్కుతెఱంగుల విలపించుచు ఓ
స్రాణనాథా నన్నిట్టొంటిగా నీనిర్జనంబున విడిచిపోవుట నీకుచితంబగునా? నీయందను
రత్నరాలననియైన నాలొచింపకపోలివే? ఓనాథా నేనప్పుడప్పుడు చుంబనాదుల
కుద్యుక్తుండవగు నీ కనుకూలముగఁ బ్రవర్తించకపోవనిని కోవగించుకొని యిప్పుడు నన్ను
వదలిపోలివో? లేక నామనంబుననుండు ననురాగంబుఁ బరీక్షింపనెంచి యెచ్చటనైన
దాగియున్నాడవో? కాక మదనమోహనుని వృతాంతంబు నాకంటెముందుగ రాజు
పుత్రికెఱింగించి తత్ప్రదక్షింబులగు బహుమతులం బడసి వచ్చెదుక్కొనం దలంచి
ముందుగ భరావంతంబున కేగిలివో? అట్లుగాక పాపిష్ఠులగు బోయలచేతఁబడి స్రాణ
ములు గోలుపోలివో? ఎక్కడ నున్నాడవో? వివిధముగనున్నాడవో? మదనమాల
యానమీఁద నీతో నేను మొగమిచ్చిమాట్లాడకుండితిగాని నేను నాహృదయమున
నెప్పు డెప్పుడు రాజపుత్రిక కార్యమునెఱవేఱు? ఎప్పుడు భవత్సంగమసౌఖ్యము నకు
కూర్చు అని కలంచుకొనుచు నున్నవైకమగు మోహాతిశయము నడంచుకొని భవన్నయ
మైన మనముతోఁ బ్రవర్తించుచుండుదును. దయతా! కామకుల మన మలిచంచల
మగుటచేఁ బ్రతిష్ఠాహానికలుగునని నీకు నామనోగతిము ప్రకటింపవలెని. మనకు రక్షకు
రాలగు రాజపుత్రికయభీష్టంబు నమహర్షి ముఖసాగరంబు నీదంగలననియంటిని. ఇంక
భవద్విరహంబు నైకరింపంజాలను. తొల్లింటి నాయవరాధంబులు చున్నింపుము. నీ
కభీష్టంబగు నేని నాతో నురతనుభుంబు లనుభవించుము. నామనస్తాపంబనయింపుము. నీ
ముద్దు మొగంబుఁగానిపింపుము. నీమనోభంబుపగిలించి బ్రవర్తించుము. ఇకనిట్లొకింతకడవు
నన్నుగరుణింపవేని యేనుదేహంబు నిలుపుకొనంజాలను. ఎన్నివిధంబులవేడికొనినను నీకుం
గరుణలేకయున్నది. ఇట్టి కఠినగుణం బెప్పుడు నీకుం బట్టువడియె. నీమీఁదినుక్కువచేత
చమత్కార—15

నింతదనుక నాహారంబు కనిగాట్టుగాఁ దినుచుంటిని. ఇంక నదియును మాని ప్రాణంబులు విడువనిదె ప్రయత్న పడుచున్నాను. ఆ రత్రాణంబు త్రములకత్యంత కీర్తిప్రదంబుగాదె ? అని యిట్లు నేకవిధములంగ దుఃఖించుచు ;

సీ. మగనితోఁ గూడనిమానవతీఃజీ కిలొన నుభలాభ మేమిలేదు

సరనునికొఁగిట సమృద్ధమందనిపడలికి జన్మసాఫల్య మేమి

రమణుతో సౌఖ్యసామ్రాజ్య మేలనియట్టికాంతకు లావణ్యగరిమ యేల

నాథుతో రతులనానందంబుఁ జెందని నళినాక్షి జాణతనమ్ము వమ్ము.

గీ. సరనుఁడో ప్రాణనాథుండు సమృద్ధించి, యెంచి మోహంబుననుగారవించ మించి యుగముత్యటిగాఁగఁ గడపనియువిదబ్రతుకు, విశ్వగర్వి తమగునని విందుఁగాదె.

అనితలపోయుచు నామరవస్థం దలంచి పరితపించుచు ; మగనినడి యెఱుంగమికి

వెఱంగుదుచు నేను గొంతతడ వామామిడిచెట్టుకొమ్మలయందంతట వెడకుచును, గొంత కాల మాకోటరపువాకిట నిలువంబడి ప్రలపించుచును, గొంతసేపు ప్రాణనాయకుని విరహాగ్నికి సహింపలేక వెచ్చుచున్నానును, గొంతవడియితరకీరంబులఁగాంచి నానాయకుండని భ్రమించుచు నయ్యెడతంజనిచూచుచుఁ; గొంతసేవటికి సామనశ్చనందు నేను నాయకుని వెడఁబాసి రాజపుత్రి దగ్గఁజనుబోయి నన్నుఁగాంచి కలకూశితంబెక్కడనని యడిగిన నేమి నెవ్వంగలను ; తనప్రాణంబులకు నమానముగఁజెంచిన యాపంచళదనివాహనం బును గాంచనివాడు రాజపుత్రినన్నుందూఱుచుఁ దనప్రాణంబులవదలునేమొ ? భర్తృ విరహాశోకంబొక ప్రక్క దేహంబుదహియింపనలుగురిల్లానిది మగనిఁబోఁగొట్టుకొన్నమాన హీనయని దూఱువడుచు రాజపుత్రికకు నసూయాపాత్రంబై చెలికత్తెలు సేయునిందలకుఁ గొందలంబందుచు ధరావతంబునకుంబోయి విధవనై జీవించుటకంటె సీయరణ్యమధ్యంబు నుదిరుగుచుఁ బ్రాణధారణంబునకుం గించివ్వాత్రాహారంబుఁగైకొనుచుం గొంతకాలం బున కీకీరంబువాయుట యుత్తమముగాఁ దోచుచున్నయది. ఒకపేళ ధరావంతంబు నకుం బోలినేని సాభర్తృవియోగవ్యధంఁగాంచి యందఱునుజేరి మఱియొకకీరంబునకు నన్నుఁగూర్చుకే మొ ? అట్లు సేయుదు రేనియేమియు సేయలేనుగదా ? నాకుంగలకూశితంబు పయింగాక యితరంబువై యిండుకేనియు నానజనించినదికాదు. ఎన్నివిధముల నాలొ చించినను పట్టణంబునకేగుట సరికాదు అనివిశ్వయించుకొని యచ్చటనదిరుగుచు నిలుచున్నచోట నిలుకడగాఁ బుడుకొన్నచోటుపడకగా నాయకుని ధ్యానించుచు బహు దినంబులు సంచరించుచుంటిని. ఇట్లు చూచువారలకు దైన్యాధిదేవతవలెఁ దోచుచు ననేకారణ్యముల సంచరించుచుండి యొక్క నాఁడొక యరణ్యమునకుంబోయి దాని యందుం గొన్నిచుడులుభుజించి తృప్తయడంచుకొని మహావ్యసశాక్రాంతనగుటచేత నా యరణ్యంబంతయుం గాంచం గుతూహలంబుఁ గొనక యాయారామముండునట్టి యొక

కొండచటియలోఁ గనంబడుచున్న గుహముఖంబుం గాంచి యాచోటు వికాంతస్థలం
 బుగనుండునుగాన నొకింత నేపువిత్రమించి మార్గాయాసముఁ బోఁగొట్టుకొందును అని
 తలంచి యాగవివాకిటి కరిగిలిసి. అచ్చట విషమస్థలంబున నాడుదియొకతె భూమి
 పయిబడియుండఁగాఁగాంచి సమీపిని యాకాంత నా రాజపుత్రక ప్రాణసఖ
 యగుమకరికగా నిశ్చయించి సమీపించి యాచేడియకుం గలిగినదర్శకా విశేషమునకు
 దుఃఖించుచు నక్కన్నియనా ప్రాణులవచ్చి వృత ప్రాయయైయుండు నామకరిక
 గాఢమూర్ఖత్రాంతయని నిశ్వాసాదులనెఱింగి యేమియుండోచక యందుకు సమీ
 పముననుండు నొక కొలనికరిగి యా సరోవరజలంబులచే నాఱెక్కలం తడుపుకొని
 వచ్చి యాచేడియపైన నీటితుంపురులు విదిలించిలిసి. కొంచెము మూర్ఖుడేరి యామక
 రిక యొకప్రక్కకుబొరలిన నేను మఱియుఁబూర్వోక్తప్రకారంబుగ తైత్తిర్యవచారం
 బునేయం గనువిచ్చిచూచి యోమదనమాలా శూరబాహువున జనుమాలినియు నిన్ను
 భూమిపై యడుగు పెట్టనిచ్చినం గందిపోదువేమోయని యలిగారాలమునం బెంచుచుం
 డిరే! అట్టిసికిట్టికట్టిఁడిదక సంభవించెనే. కటకటా! విధివివర్యాసంబునేనుండు. ప్రాణ
 సఖ తొల్లి యొకత్రుటికాలంచైనను మమ్మునెడఁబాసియుండఁజాలవే! ఇట్లదక మమ్ము
 బాసిపోవలసివచ్చెఁగదే! అక్కటా నిన్ను మదన మోహననిలోఁజేర్చి నీసుఖంబులం
 జూచి సంకసించవలయునని యెన్నెన్నోమనోరథంబులు మనోరథించుచుంటిమే! అవి
 యన్నియు నొక్కగడియలవల నశించిపోయెనుగదే! అయ్యయో! శృంగారరసాధిదేవత
 యస్తమించిపోయినట్లయ్యెనే! కటకటా! సౌందర్యసారములనంకేతనికేతనంబు అడవి
 పాలైపోయెఁగదే! హా! రామణీయకనిధిరాళ్లంగలసిపోయెనుమా! యని ప్రలపించుచు
 మూర్ఖు ఁడయెను. ఏనునుమరల నాసరోవరజలంబులు ఱెక్కలచేఁగొనివచ్చి పూర్వపువిధ
 మునంజల్లిలిసి. మరలనేదదేరి యామకరిక కనువిచ్చిచూచి యోభగవతిమందపాలకీ నీకు
 రెండవ ప్రాణం బనందగియుండు నీమదనమాలకెట్టియాపదసంభవించెనే! హా! వైవమా ఈ
 సుతుమారాంగిని నెట్టితెట్టిదంపుబాధలు పెట్టెదవు. ఇందున నీకైనఫలమేమిరా! అయ్యో!
 నీయంతసిర్భ్రుంజుండులేడురా! ఓమదన మోహనుండ! రాజపుత్ర! నీ వెక్కడ నెవ్విధం
 బుగ బాములుబడుచున్నావురా! నిన్నుఁదలంచినమాత్రముననె యోమదనమాలచందురు
 నింగనుగొన్నచకోరకాంతయనువున నుప్పొంగుచుండును. రావమారా! ఓకలహాళికమా!
 ఓచతురికా! మీరెవ్వడువత్తురోయని ప్రతీక్షించుచుండి గడియ యొకయుగంబుగాఁగదవు
 చుండెనే! మదనమాలవిషయముందుమీర రెంత ప్రారథ్యముఁ జాసితిరే! విన్నవాటనుండి
 ప్రాణవదంబుగ మిమ్ముంబోషించినవిషయంబై నమనంబుననుచుకొనకపోతిరగదే! అని
 యిట్లు ప్రలపించునామకరికతో నేను ప్రియసఖ అతిదౌర్భాగ్యకాలినినకు నన్నేలదలం
 చెదవు. అనిన చక్కగాఁగనురెల్లిచూచి యామకరిక ఓచతురికాయని మరలమూర్ఖ

పోయెను. నేనును దానిమాటలవలన నామనంబునందు మదనమాలకు మహావిపత్తు సంభవించియున్నదని నిశ్చయించుకొని సంతసించుచు మకరికకు ననేకవిధములగు శైత్యోపచారములు సేయుచు బాష్పాయమానము లగునక్షణములతో దగ్ధులైకవడునెలంగుతో నూరార్చి మూర్ఛదెలిసికూరుచుండబెట్టిన నామకరిక నన్నుంగాంచి పెక్కిపెక్కి యెడుచుచు వానమదనమాలగతి యిట్టయ్యెగదాచతురికా! యని యెలుంగెత్తి పెద్దపెట్టుననేడిచెను. నేనును దానింగాంచి శోకంబుపట్టుకాలక ప్రముక్తకంఠంబుగనేడిచి కొంతసేపటికి దుఃఖవేగంబునజెంచుకొని కొన్నివచనములుచెప్పి దానినూరార్చిన నామకరికయుఁ బైటకొంగుతోఁ గన్నులుదుడుచుకొనిపెక్కుచుఁ జతురికా నిన్ను మనమోహముని బిలుచుకొనిరా నుపి యెన్నిదినములయ్యో? ఇన్నిదినము లెచ్చోటనుంటివి? నీసహచరుడు కలహజితంబెక్కడ అని యడిగిన నావృత్తాంతంబునంతయుఁజెప్పితిని. అందువలన నాయమకు శోకంబగ్గలంబై పెదవు లదఱుచుఁ గన్నులఁగాలువలై బొప్పుములు ప్రవహించుచు హృదయంబుతటతటంగొట్టుకొనుచుఁ దేహంబునఁ గంపంబువొడమందతరింపఁగా నేనును మకరికతో లోకంబునంగర్తపరిపాకంబున కభిముఖం బగుజంతువునకు సంప్రాప్తములగు కష్టసఖంబుల నడ్డగించుటకు సహర్థుండుగలఁడా? ఏలయింతవంతంగుండెదవు? కొంచెమాశ్వానమునొంది మదనమాలవృత్తాంతంబు నాకుం దెల్పుమా శోకవేగం బధికంబగునప్పుడు సమానసఖదుఃఖులగువారికిందెలిసిన నది విభాగించుకొనఁ బడినరీతిని గొంచెము సహ్యవేదనంబై యుండునుగాదా? అని చెప్పిననామకరిక యాశ్వానమునొంది కన్నులనీళ్లు దుడుచుకొని పీచతురికా మనమదనమాల వృత్తాంతంబుచెప్ప నానోరాడదే! విమోచియుదునని యిట్టనియె. అప్పుడు రాజకుమారునిం బిలుచుకొని రానిన్నపి యా మదనమాల నీచోవుమార్గంబుంగనుంగొనుచు గొంతతడవుండి నీవు దృష్టివధంబలిక్రమించినయనంతరము భవద్విరహంబుఁదాళలేకననుంగాంచి యోమకరికా యాచతురికను నేనేలపంపితినే? దీనిమాటలునమ్మి యారాజకుమారుండు వచ్చునటే? రాకున్నఁ జేయవలసినపనియేమి? ఆరాజకుమారునినగరం బిక్కడకతిదూరంబుగాని మఱియు నెవ్వరును తోఁజాలరుగదా? అని యిట్లునేకవిధములగుతర్కివయాలాపములం బ్రోద్దులు పుచ్చుచు;

సీ. ఎప్పుడు నాచిల్క యెఱిమినికడ కేగు! నెప్పుడుఁనాగతుల్ జెప్పుఁ బరికి
నెప్పుడు నానాథు నింపుతోఁ దోడ్చెచ్చు! నెప్పుడు బహుమతు లియ్యఁగాంచు
నెప్పుడు నాతోడ నెలమిముచ్చటలాడు! నెప్పుడు దననాథు నేలుకొనును
ఎపుడు మాపాలయల్క లీకొని తాఁ దీర్చు! నెప్పుడు సఖయల నెప్పురించు

గీ. నెపుడు నాచేతివైకెక్కి వృషకుమారు, గన్నవృత్తాంతమంతయుఁ గ్రమముగాఁగ
బుట్టుచును గర్జయుగళికఁ బండువులను, నబ్బు నని కోరుచుండె నాసారసాక్షి.

మఱియును.

సీ. శుకమువచ్చెడుజాడ జూపట్టి దివిగాక మదిలోన నాచెల్వి మఱచెనొక్క
నృపకుమారుడు దాని నేర్పుమాటలజూచి పలుమరు వేడి తా నిలిపెనొక్క
త్రోవఁబోవుచునుండ దుష్టకిరాతులచే జిక్కి కష్టముల్ జెందెనొక్క
నానావిధోపవనవిలోకనోత్కంఠ భూమిపైఁ దిబ్బగంగఁ బూసెనొక్క

గీ. కాకనుమబాణబాణనిర్దాతదీర్ఘ, హృదయుఁడై యున్నతనభర్త యెలది సేయు
ప్రబలనిర్బంధములఁ జిక్కి పలికెఁదక్కి, తాను నుభవార్థిఁ దేలంగఁదలఁచెనొక్క.

అని యిట్లుచింతించుచుం గొన్నిదినములు యంగములపగిదింగడపుచుండి యొక
నాఁడుదయమనఁ దనకన్యకాంతకపురపుసాధంబునం బై మేడమీఁదికిక్కి నాతోఁగూడ
చతురికరాకంగాంక్షించుచు నలుదిక్కులుబరికించుచుండి యాహర్త్యమువిగువన నేకయోధ
వీరులు మహాజనులు లగునశ్వవరంబులనెక్కి కవచంబులుదొడిగి యొఱవెఱికినకత్తులును
ఖేటకంబులునుధరించి మించినకౌర్యంబున మాయూడునంతిపురంబు నాక్రమించుటకుం
గడంగుచుండఁజూచి వారలచేతికత్తులకళత్రాలు వియత్తలంబుఁ హత్తుకొనంగాంచి
యుత్తలపడుచు నేమియో? ఈయనమయంబున నిందలు యోధవీరులువచ్చి కన్యాం
తకపురంబు నిరోధించుటకుం గారణంబనిచింతించుచు నేమియుండోచక కొంతకడవు
నివ్వెఱవడి తత్తఱించుచుంటిమి. అప్పు డారాజగృహంబున నొకచోట మహాకలకలంబు
విసంబడుచుండె. మేచుదినుసు భయభ్రాంతులమై యేమి యిది యకాలంబుననిట్టియెడరు
సంభవించినది! కటకటాయనుకొనఁచుండ నక్కడకుంగొందలు దాసికలవచ్చియిట్లనిరి.
ఓమదనమాలా పాంచాలపదేశాధిపతి యగుజయవర్త సీతంధ్రీయగు శూరబాహు వుండు
గృహంబులోనఁజొచ్చి దేవీసహితుఁడైనయాతనింజెఱవట్టి సీయన్నలగు జయచంద్ర
వ్రతాపచంద్రులతో నొక గడియకాలమున త్రూరయంధంబునలిసి యేమరుపాటున
యంధమునం ప్రాప్తమైనందున నాయంధంబులైక కేవలముబాహుబలంబున ననేక
యోధవీరులంజంపుడుండు సారాజకుమారుల ననేకవిధమాయోపాయంబులంబట్టి నిగళ
బద్ధులంజేసి విజయలక్ష్మీవిలాసభాసురుండై నీవుండు కన్యకాంతకపురంబున కేగు దెంచు
చున్న వాఁడు. తొల్లిపురోహితునితో నిన్నుందనకు వివాహంబు చేసియియ్యనని సీజనకుండు
నెప్పికుంపినందున నాతండుకొవగించుకొని మనపట్టణంబుపై దండెత్తుటకునిశ్చయించి
చతురంగబలనమేతుండై వచ్చి సీయన్న లగుజయచంద్రవ్రతాపచంద్రులబాహువీర్యం
బునకులికి యేమరుపాటునఁ దనమనోరథంబుఁ దీర్చుకొనందలంచి ధర్తయంధంబుమాని
నిద్రానిద్రాంతజనంబై యున్న రాజమిథింజొచ్చి యావేళవ నగరుచుట్టుముట్టడించి
కావలివారలంబట్టి వధియించి యతివేగంబున రాజగృహంబుం బ్రవేశించెను. అతనికి
తోవనకం బగుసీమహానంకటంబునం జేయునది లేక సీతంధ్రీపట్టువడెను. యంధునన్నా

హంబునేయుటకనువు లేక సేనానాయకులున్నవారు. అనిచెప్పచుండఁగాఁ గొందఱు యోధపీఠులు కన్యాంకకపురంబుంజొచ్చిరి. ఓచిలుకా అప్పడు మాహృదయంబు లెవ్విధి వ్యాకులత నొందెనో యెట్లుచెప్పంగలను? వారలకుఁ బ్రధానుఁ డగునొకపీఠండుమానమీప ముగకుఁజూచెంచి సౌందర్యగాంభీర్యాదుల నిరూపించి మదనమాలను రాజపుత్రికఁగా నెఱింగి లోకోత్తరంబు లగుదానిరూపరేఖావిలాసంబులకు మదిలోనమెచ్చుకొనుచు ఓ మదనమాలా సేను పాంచాలదేశకాధిపతియగు జయవర్షయను రాజకుమారుఁడను. నిన్నుం బరిణయంబు సేసికొనంగోరివచ్చి యున్నాఁడను. నీజనకుండును అన్నలును నాచేబట్టు వడిరి. ఇకనీవు తామసించిన నుపయోగంబులేదు. ఈసేవాకిటంగొని తెచ్చియనిచిన చతురంతయానంబునంగూడుచుంటివేని తత్సంవాహనసమర్థులగుకాంతలు నాయంతకపుర మునకునిన్ను భూషణంబుఁగావింతురు. ఇట్లు సీయంతలరాను సప్తలింపవేని బలాత్కారం బుగఁజైనంగొనిపోవుట నిస్సందేహంబు. వేగిరంబ మీఁదటికార్యంబుజేరించి ప్రవర్తిం పుము. అనియిట్లు శృంగారపీఠరసంబులు దోచుంబలికిన మదనమాలయు సమయంబుతప్పి వచ్చినది. ఇప్పు డితనిచేతినుండి తప్పించుకొనుట కుపాయంబు లేదు. కలవ్రాతప్రకారంబు జరుగకమానదు. ఇప్పుడిందుకు సేనోప్పసేని క్రోధంబు పెచ్చుపెఱిగి నన్నునానా విధముల మానహానిసేయుటమాత్రమేగాక నాజననీజనకులను సహోదరులనుబట్టి వధించి ననువధించును. కాన నిప్పుడితనియిష్టానుసారంబుగఁ బ్రవర్తించుటమేలు. అనిమనంబునం దలంచి రాజపుత్రియుఁ గళువికాసంబు ముఖకమలంబునం గనుపట్ట నోరాజపుత్రా మీరు మాయంటికురుచెంచి మాయచ్చునాతథ్యంబులుగైకొనక యిట్లుప్రవర్తించుట న్యాయమా? ఈనాడేహంటిక మీసొమ్ముగాని యన్యులదిగాదు. తమయిష్టానుసారంబుగఁ బ్రవర్తించి నన్నుందోడ్కొనిపోయి పరిణయముచేసికొనవచ్చును. అభిజనరూపయో విలాసంబుల నీజగతీతలంబున నుండురాజకుమారులకంటె నధికు లగుమిమ్మువివాహంబు చేసికొనుట నావంటికన్యలకుఁ దొలిపుట్టువునంజేసినపున్నియంపుంబంట కాదా? అమృత రస్సుంబుద్రావ నందఱు నిర్బంధించవలెనా? యని మృదుమధురోక్తులనుందలించిన నా జయవర్షయు మనమున సంతసంబందుచు నోడేసి సీనుగుణంబులకు మెచ్చితిని. సీనర సాలాపాదులవలన నాకాతిథ్యంబు సంప్రాప్తంబయినట్లయ్యె. నామనంబు భవత్పాణి గ్రహణంబునకుం ద్వరపడుచున్నదిగావ శీఘ్రంబు చతురంతయానంబు నలంకరింపుము. ఈసీతెలికత్తెలును మఱియొండుకల్లకీల నారోపించి సీవెనువెంట మననగరంబునకు రాగలదు. అనతిచిరకాలంబునన కాంపిల్యంబునకుంజేరనగు. అనిచెప్పినవల్లెయని మదన మాలయుఁ దదుపదిష్టమార్గంబునంజని కల్లకియొక్కెను. అప్పిధుమంగ నాతనినిదేశమునం జేసి యేనును మఱియొంగొంద యుంగుంజేలికత్తియలను బల్లకీలనెక్కితిమి. కొన్నిదిన ములు గడిచిన నొకనాడు నుధ్యాన్న సమయమునకుఁ గాంపిల్యంబుంజేరితిమి. అప్పుటి

రాజగృహమున నుండెడునూడిగంపుంగత్తెలు మమ్మనెనుర్కొని నబహుమానంబుగం బిలుచుకొని పోయి యతినునోహర మగువార్త్యంబున విడియించిరి. మదనమాలకు నమస్తోపచారంబులు సేయ ననేకదాసీజనులు నియమింపబడి ఘృతటీగటలై తదాజ్ఞా పాలనంబు సేయుచుండిరి. అప్పుడు మదనమాల ప్రవర్తింపెడి విధంబుగాంచి నేను నా హృదయంబున నీ కుమారిక నమయవైషమ్యంబుందలంచి యీ పాపాలాధిపతిం బెండ్లియాడుటకు నిశ్చయించుకొన్నదని యెంచియుంటినిగాని మనమున మదనమోహ నునివైః బ్రబలమగుననురాగంబు నెడబాయకుండుట యెఱుంగఁపైలిని. ఆకాంక్షిల్ల నగ రాధిపతి సకలగృహకార్యములును మందపాలికి యనునొక కాపాలికి చెప్పినచోప్పునం జరుగవలసినవియైయుండెను. ఎవరైన నాయమయాజ్ఞ చుట్టంఘించిరేని రాజదండనంబు సిద్ధంబైయుండు. రాజు నాయమయందు దేవతాబుద్ధి క్షేపి తదాజ్ఞ జనదాటకయుండు వాడుగాన నాకాపాలికి వచనంబుచే మదనమాలాపాణి గ్రహమునకుం దర్పరవడక కొన్ని దినములుగడపుచుండె. సభీజనమువలన నారాజకుమారుండు మదనమాలాసంగమోత్సు కుండై యనుభవించువియోగవృద్ధలు మాకప్పుడప్పుడుఁ దెలియవచ్చుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాఁడు మదనమాలకు నైరంధ్రియైయుండునట్లు తేర్పాటుచేయఁబడిన రతిమాలిని యనునది మదనమాలతో నిట్టనియె. ఓరాజపుత్రి యేసీదినమున జయవర్త నగ్గఱుంటిని. అప్పుడు రాజభటు లొక చిత్ర పటంబుండెచ్చి రాజు నెదుటనునిచి స్వామీ ఈపటంబు మన రాజసిద్ధియంగల్గయెద్ద నొకతె తనచేతంబట్టుకొని చూచుచుండి యాదృచ్ఛికముగ నచ్చోటికిగేన మమ్ము గాంచి తటాలున దానిందాచుకొనఁగా మాహృదయంబున నంది యంబుగలిగి దానినమీవమునకుంజని యోసీ నీవు దాచుకొనియుండువస్తువుం జాపుమని నిర్బంధించితిమి. బహుదూరమట్లు బలాత్కరింపఁగా విధిలేక యాయాఁడుని తనస్తనాం శుకంబునందాచికొనియుండు నీపటంబు మాచేతి కిచ్చెను. మేము నాయతివంజోడ్కొని వచ్చి నగరివాకిటం గావలివారియొద్ద నొప్పగించి క్రొత్తవస్తువుఁగాంచిలిరేని తక్షణంబ రాజసముఖమునకుం గొనిరావలయును; అని మీరుచేసియుండు నేర్పాటునకు బద్ధులగు వారుగాన నిదియిచ్చటకుం దీసికొనినచ్చితిమి. అని మనసినేయ రాజును వారలంగాంచి యిప్పు డభినవవస్తువరీక్షాధికారంబు భగవతిమందపాలికి వహించియున్నదిగాన నామె యొద్దకుం గొనిపోవలయు. ఇది యారతిమాలినిచేతికిచ్చి యీపటంబుఁజెచ్చిన యాఁడు దానింగూర్చి యాభగవతికడకుంబంసి మీమీవనలయందు జాగరూకతతోఁ బ్రవర్తిం పుండుపొందనిన వారును రాజాజ్ఞచోప్పున నాపటంబు నాచేతికిచ్చి యాయాఁడుదానిం గూర్చి మందపాలికియుండు వర్ణకాలకుం బంపిరి. నేను నామందపాలికినమీవమునకుంజని యీపటంబు నామె చేతికిచ్చితిని. ఆభగవతి యాపటంబుననుండు రాజపుత్రుని యాకా రంబుం గాచి ప్రాణంబులు మరలవచ్చినశరీరంబు చందంబున నుల్లసించుచు గన్నుల

నానందబాష్పంబుఁబునిండ నాయాఁడుదానింబిలిచి యోసీ నీకీపటం బివ్వడియ్యంజనదు.
 కొన్ని దినములు నాయొద్దనుండునువేని యనంతరమాలోచింతము. నీకిచ్చట నన్నపానాదు
 లకు మఱేమియుం దక్కువయుండదనిచెప్పిన నామె వచన మలిక్రమింప ననువులేక
 యామగువయు దీనమగువదనముతో నర్థాంగీకారముచేసినయది. అంత నేను నామంద
 పాలితో నోభగవతి మదనమాలకు స్నానసమయంబు సమీపించినయది. దానికంగ
 నంస్కారంబునీయ నలిక్వరితముగ నేనక్కడ కేగవలసినదాననుగాన నా కుత్తరువు దయ
 నే యుమనిచేడికొన నందుకామె నస్తులించిపంపించిన నచోట్టువానివచ్చుచు సమీప
 మార్దమని యానగరమధ్యమైన నుండుమహాద్వానపు నడిత్రోవవచ్చుచు నచ్చట నొక
 మామిడిచెట్టు క్రింద గూరుచుండినవాని నొక్క రాజకుమారునింగంటిని. ఆతని రూప
 రేఖావీరానంబులుగాంచిన నావనంతుండె మూర్తిధరియించి యిట్లు పొడమూపుచున్న
 వాఁడనియు, నీశ్వరానుగ్రహంబుకలిమి నభినవమనోహరారంబువదసిన మన్మథుఁడు
 రతిదేవిని వెదకుకొనుచుం దిరుగుచునియ్యొడవఁ జనుచెంచియున్న వాఁడనియు, రంభికందె
 నలినుండరాకారయగు కాంతామణిం బడయంగోరి నలకూబరుండు తపంబునీయ నీయిల
 కవతరించియున్న వాఁడేమో యనియు నాకుఁదోచెను. అంతకుముం దాచిత్ర పటంబున
 నుండునాకారంబుఁగాంచి యిది యనల్పశిబైపుణంబున నూహించి వ్రాసినదేకాని
 యిట్టిజగన్తోనైన మగునాకారంబు వీరాజకుమారులయందుఁగాని యేదేవతాకుమారుల
 యందుఁగాని యుండదనియే కలంచియుంటిని. ఆపురుషోత్తముని యాకారంబుఁగాంచినది
 మొదలు ఈయన త్రుణుని రూపంబుంజూచి యలిసమర్థుండగుశిల్పి కన సామర్థ్యమునంత
 యను వినియోగించియు నించించుక తదీయలావణ్యలేకంబుమాత్రమైన ననువక్తంబు
 సేయలేకబోయెనని యనుకొనుచుంటిని. ఆయన నాకుమారునిరూపంబై యాచిత్ర పటం
 బున వ్రాయంబడియున్నదియనుట నిక్కువంబు. అభినవయావనప్రాదుర్భావంబుం
 గాంచిన నిరుపదిసంవత్సరములవాడని తెలియుచున్నది. ఆనవయావననింగాంచి యిట్టి
 యభినవమన్మథునికిం దగినరతి నెక్కడ విధి నృప్తిచేసియున్నాఁడో యనితలంచుచుం
 దగా మనోరథఁడోలికా విహారంబు నీవాక్కతనె కొంచెముసేపు సలిపితివి. పాంచాలాధి
 పతి చెట్టకట్టంబోవునిన్ను నికరరీతిగఁ దలంపంగూడదనియెంచి యాకనీశరీరలావణ్యపం
 కంబునం బదఁబడి వెకలించుకొనలేక మునుంగుచుండునామనంబున భవదీయదాస్యత్వర
 చేయూతయయ్య నలికవ్వుంబున నుద్ధరించుకొనివచ్చితిని; అనియిట్లు రతిమాలినిచెప్పఁగా
 విని మదనమాల యోసీ యితరపురుషప్రసంగంబు మనకేలయనిన నానానని యాపైరం
 ద్రియఁ దత్కాలాచిత క్రియాకలాపంబులుజరిపించెను. ఓచతురికా యొకకృటికాల
 మయన నారాజునియుక్తలగుకాంతలు మదనమాల నేమరియండరుగాన మేమిరువురము

మాటలాడికొన ననువువడకయుండె. రతిమాలిని యీనంగతిఁ దెలిసిన యైదాఱునినం
బులకుఁ దెండ్లివనులు రాచనగరునఁ జరుగుచుండెను. ఎంతెంత త్వరగా నవిజరుగు
చుండునో యంతంతత్వరగా మదనమాలకు ముఖమున వైవర్ణ్యమును మనంబున జీం
తయు నంగంబున విహ్వలత్వమును మించుచుండె పరిజనలతో నేమియుం బలంకదు.
సఖులకు నంగతులేమియు వికడికరింపదు. కసిగొట్టుగా నావోరంబు భుజియించు. మంచి
సొమ్ము లలంకరింపదు, జిలుగువలువలు గట్టబోదు. కేవలము కరకలితకపోలతలయై
చింతించి చింతించి నిట్టారుపులు విగడ్చుచుండు. ఇట్లుండఁగా నాదాసీజనులు దాని
విధంబు గాంచి తమవసులయం దేమైన గొఱుతయండి యది నెప్పులేక యిట్టు లుమ్మలి
కంబుంజెందుచున్న దేమో యని యెంచి భయంబునొంది యొకనాఁడు న న్నడిగిరి.
అందుకు నేను నీమదనమాల తనలీలాశుకము తన్నుఁ బాసిపోయి యున్నదిగాన నిట్టు
పరితపించుచున్నది యంతెకాని యెందేమియు లే దని చెప్పితిని. వార లందుకు నన్ను
లింగిరి. ఒకనాఁ డుదయమున నారాజపురోహితునిభార్య యగు నొకవిప్రకాంత వచ్చి
మాచేయుగారంబునకు నంతసించుచు నుచితాననాసీనయై మదనమాల గాంచి యి
ట్టనియె. ఓ కన్యకారత్నమా యీ దినమురాత్రి మూఁడవయౌమము జరుగుచుండు
నప్పుడు ఈ నగరాధిపతియగు జయవర్మనుచారాజు మహాబ్రాహ్మణులు నిర్ణయించి
యొండు శుభలగ్నమున నిన్నుం బాణిగ్రహణంబు నేటికొనఁ బోవుచున్నాఁడు. నీ నీ
యొదయమున మంగళస్నానముఁజేసి భవళాంబరములు ధరియించి మంగళసూత్ర భూష
ణంబు లలంకరించికొని యుపసించుచు నీసంబంతయు జేవకానన్నిధియం దుండ
వలయు; పట్టమహిషీవదంబునకు వచ్చునట్టికన్యకలు పరిజయదినమున నిట్టు లనుష్ఠించుట
యారాజకులచారము; నీవు నట్లొనర్పవలయును. అని చెప్పఁగా నారాజకన్యక తన హృద
యంబుననుండు దుఃఖసాగరంబు పొంగి వేలాల్కి క్రమంబు నేయంబూనిన నది యదంచు
కొని యా బ్రాహ్మణివాక్యంబులకు నన్నులింగిన నప్పుడు తదాజ్ఞ చేతఁ బరికల్తెలు మంగళ
స్నానంబునేయించి యవ్యుతఫేనభవళంబులగు దుహలంబులు గట్టనిచ్చి కొన్ని సూభర
ణంబు లలంకరించి యాకన్యకను మణిమయముగు చతురంతయానమున నెక్కించి నమీర
మునకుండు మహాలక్ష్మీనన్నిధానంబునకుం గొనిపోయిరి. నేను దానితోగూడఁ బోయితిని.
పల్లకిదిగి యాపల్లవపాణియు నుల్లంబున నుడుగుచు నచ్చటికావలివారల దాసీజనుల
నవ్వలనుండ నియమించి భక్తిదినయంబున నావారివల్లభకు మ్రొక్కి ప్రదక్షిణంబులు చేసి
యనేకవిధంబుల నులియించి యా యాలయంబున నుపసించియుండెను. మేమును
రమణీయములగు వివాహకథాలాపములఁ బొద్దులుపుచ్చుచుంటిమి. మదనమాల యనుభ
వించుననస్తాపంబులం జూచి నహించలేకయేమొ సూర్యుండును వడవడినముద్రం
బునం దూఁకె. పాంచాలాధిపతిమన్నభాగ్నిపొగలో యనందగి కట్టికీచికటలు లోకర

మనం గలయం బరెడ్డి. గాఢాంధకారమదదంతిదంతకుంకంబులకాంబిలతాంకురంబులనం
 దగి తారకలు నభంబున వెలింగెను. విరహపాండురంబగుచు విలాసవిధురంబయియుండు
 మదనమాల మొగంబుతో నిష్కలైన సరి పోలగలనాయని వరిక్షించెంచి యేమొ చందు
 రుండు నుదయించెను. అనేకవీరభటక్షీతంబై యుండు నామనాటక్షీమందిరంబునందు
 మదనమాలయు సేనునుమాత్రము చేపినన్ని ధానంబున నుంటిమి. పరిజనంబులెల్లఁ బరిణయ
 కార్యతత్పురతం బ్రవర్తించుచుండిరి. కన్యాజనరక్షణంబున నియుక్తలగు కొందఱు
 మందయానలు కొంతమారంబున నచ్చటచ్చటం గుంపులుగూడి యాయాచరిత్రంబులు
 మాటలాడుకొనుచుండిరి. అప్పుడు మదనమాల నన్ను గాంచి 'యోమకరికా వంజరంబు
 నందగులకొన్నచిలుక చందంబున సేమియు సేయ సేరకయున్నదానను; వివాహలగ్నం
 బును నమోపించుచున్నయది; ఈజయవర్తను బెండ్లాడ నించుకేనియు నాకు నమ్మలి
 లేదు; తప్పించుకొనిపోవుటకు మార్గంబును గనంబడదు; ఇన్నిదినములుగ నీతో నీసంగతి
 మందలించుట కొనించుకదైన నవకాశంబు దొరకినదికాదు. కేవలము మందభాగ్యనగు
 నన్ను గన్నందున నాతల్లిదండ్రులకుఁ గష్టదశ నం ప్రాప్తంబయ్యె. నన్ను వివాహంబు
 చేసికొనినయంతరమునఁగాని జయవర్త నాజననీజనకులఁ గారాగారవిముక్తులంజేయఁడని
 తోఁచెడిని. విషంబుఁదిని ప్రాణంబులు విడుతునా యని యన్ననో యది గొనితెచ్చి
 యిచ్చువారలుకు లేదు. కటకటా! దైవంబు నాయెడల నింత క్రూరతరంబైయుండుట
 నాజన్మాంతరకృతపాపఫలంబుగాద ? ఇందు కేమందు ? లోకమునం గలకష్టంబులకెల్ల
 యునికిపట్టు లేదనియేమొ యీ మదనమాలకు చతుర్ముఖుండు స్వజీయించె! సీవునాకుం
 బరమార్థనఖవైతివేని నాప్రార్థనంతొకటి యంగీకరింపుము. ఇతరదానీజనంబులు రాక
 ముందె కార్యంబున కనకూలింపుము. నాభేదం బవనయింపుము. ప్రియనఖిధర్మంబుఁ
 బాటించుము. చేగిరంబ నామనని యంగీకరింపుము.' అని యిట్లునేకవిధములుగ బలిమాలు
 కొనఁగా సేనును దానివరితాపంబుంగాంచి మనంబున దుఃఖించుచు, 'నోమదనమాలా నీ
 యిష్టంజేమి' యని యడిగితిని. అప్పుడు రాజపుత్రియుఁ బ్రియనఖి యీ నా శరీరము
 మదనమోహనునికి మన్నధునిచే నివేదితంబై యున్నది. ఇట్టిదీని నితరనియోగంబుంజేసి
 యామహాభాగనికి విప్రియంబుజేయుటకం దెడల తోక్షణంబుననుజ్జగించి యాతనితోఁ గల
 యుటమేలు. సేను శరీరంబుం దొరంగిన నాపంచభూతములయందుఁ బృథివి యాతని
 మర్దనంచారభూమియందును, జలం బామోహనాంగుండు స్నానముచేయు వాకికా
 జలంబులందును, లేజంబు మదన మోహనునియందరంబునందును వాయు వామహాభాహుని
 నిశ్వానంబులందును తాకం బానవమన్నధుని మందిరాంగణమునందును గలయునట్లు
 లీకరుణామయి యగు దేవినిగూర్చి ప్రార్థించి ప్రాణంబుల వదలదును. ఇందుకు నీ
 వాదంబును పని నన్ని నీతోఁజెప్పితిని. ఇప్పుడు నాకుమరణంబుగాని నేణుకరణంబు

లేదు. ఇతరులు వచ్చిచేసి యదియు దుర్లభము. ఇట్టిసమయమునంగదా ప్రియసఖులు పకరింపవలసియుండు.' అని, యిట్లునేకవిధముల, నాచుమకంబుఁ బట్టుకొని వేడికొనియె. ఇతఁ నిన్నుఁ గొఁగిలించుకొనుట లేదుగదా యని యాలింగనముఁ జేసికొనియె. నీమధురములగువచనములను వినఁజొనుగదా యని మొగంబు ముద్దిడుకొనియె. ఈ మదనమాలయందుఁ బ్రియబాధయకు మని కేలకేలంగీలించె; మద్విరహంబున శోభ్యుకొనుమని తన పయింటచేఁ గన్నీరు దుడిచె. నామనవిగా మదన మోహమునకిం దెల్పుమని ప్రార్థించె. నా జననీజనకులకు తీరనిదుఃఖదాయుని నైతి నేయని వగచె. ఏమి నామాట విత్తమిరయ్యవే యని యానడించుకొనియె. ఇదియేనా స్నేహధర్మ మని దూఱె. నన్ను బాములఁజెట్టి నీకివ్వమా యని యడిగె. ఇట్టివారటే ప్రియసఖులు అని విసికికొనియె. నాయందుం గరుణించి తనవుఁ దొరంగనియ్యవే యని పాదంబులువట్టుకొనియె. నేను నామదనమాల పరితాపంబుంగాంచి యేమియుం జెప్పలేక కేవలబాష్పయమాన సేత్రపై యంతర్దాహం బగుశోకవేగంబు నడంచుకొనలేక పయింటకొంగున మొగంబుమూసికొని యేడుచు చుంటిగాని దానితో నేమియుఁజెప్పఁజాలకయుంటిని. మదనమాలయు నన్ను బహువిధముల వేడుకొనుచుండె. ఇట్లు కొంతసేపుజరగఁగా నేను మదనమాలతో "నోప్రియ సఖీ నీవు పరితపించువిధముంగాంచిన నీయభీష్టంబు నెరవేఱనియ్యకయుండుట యుక్తంబుగా దని తోఁచెడిని. నీచురణానుతర మొకనిమివలెన నేనుజీవించియుండలేను. మన మిరువుర మొక్కటిగాఁ బ్రాణత్యాగంబుఁజేసికొందము. ఇది నీకు సమ్యక్మేని నీయభీష్టము నెఱవేర్చుటకు నాకును సమ్యక్మే" అని రాజపుత్రియుం గొంచెము కొరగించుకొనుచు 'నోనీ నాయభీష్టము సమకూరదన్నమాట ప్రకారాంతరముగఁ జెప్పితివంటియకాదటే! నేనుకరీరము నుజ్జగించుట యిప్పటికి భావ్యమగుఁగాని మీఁజిట్టియమంగళంబేలనే! హరిహరీ! మీతో నేను చెలిమిఁజేసినందుకు మీ ప్రాణములు వోగొట్టుటయేనా ఫలంబు? కడుపుచెడంబుట్టినందుకుఁ గన్నవారికిఁ గారాగ్యహప్రాప్తిఁ జేసితిని. చెలిమిఁజేసినందుకుం దెలికత్తెలకుఁ బ్రాణపరీత్యాగంబుం జేయించవలయునా! చాలుం జాలు. మదనమాల నీకుఁ బ్రాణసమానయగుసఖయయ్యెనేని దానిబాధలుదప్పించుట యుచితము.' అని యిట్లు బహుకరుణంబుగఁ బలుకుచుండఁగా ననతిదూరంబున నొక సన్యాసి మఱియొకసర్వానవద్యావిసుందరియగు ముందరీమణిని తనవెనువెంటం దీసికొనివచ్చుచుండెను. అది గాంచి రాజపుత్రి మహావ్యసనాక్రాంతయై యాచుకనమాల మరణనిర్యాణంబునకుం గూడ నోచుకొనలేదుగదా యనిచెప్పి 'యాయమా మూచి యేమిది యనియడిగిన నుత్తరమేమి నెప్పంగల' నని కన్నులబాష్పములు దుడుచుకొనుచుండెను. ఆ యమయు సలకీప్రముగ నమీకించి మదనమాలా యేమనీకన్నులు బాష్పచూష్పనములైనట్లు తోచుచున్నవి; కపాలములయందుఁ గన్నీటిధారలుగారుటవలన మకరికావత్త్రములు

మాసిపోయినది; సౌభాగ్యవదనమగు నీ మొగంబు విన్నబాటుజేందినయది; వెగచుటం
జేసి కుచకటంబు కంపంబునొందుచున్న యది; అని యడిగిన నాకాంత భయంబుతోవ
నేమియులేదనిన నాసన్యాసినియు సమీపముననుండువారల నవ్వలికంపి యాయాల
యపుడబలుపులుమాసివేసి నిర్జనంబగునాగుడి కలయఁజూచివచ్చి మదనమాలనుడగ్గటి
దానిచుబుకంబుంబట్టి యెత్తిముద్దిడి తొడవయింగూరుచుండఁబెట్టుకొని కురులు చక్క
నొత్తుచు నిట్లనియె. ఓ మదనమాలా యే నెవ్వెత్తెనై నదియు నీవెటుంగవుగదా! తొల్లి
నీకు మదనమోహనుని శ్రవటంబిచ్చిన మందపాలకిగానాయేను? నీవునన్నునిరూపించి
చూడుమనిన మేమిరువురముచు చక్కఁగాఁజూచి లేచి ప్రణామంబుచేసి భగవతియనవధా
నంబుననైన యవరాధుబునైరింపుము; కిష్కారణవత్సలత నియ్యోడకు మిరలేతెంచుటం
బట్టి మాకు మహాప్రమోదంబయినయది; ఈ మహాదేవియనుగ్రహంబునంజేసికాదె మీ
గన్నిధానంబుమాకయ్యె; మిరలివృణ్డియ్యోడకు విజయముచేయుటకుం గతంజేమి? కల
వృత్తాంతంబువినిపించి మమ్ము గాపాడుము. ఆనిప్రార్థించిన నాయమ యిట్లునియె. ఓ
రాజపుత్రి సేను నాకవశ్యక్తిచేత భూతభవివృద్ధవైమానంబులు బాగుగ నెఱుంగుదును.
సేను సంసారంబుంబరిత్యజించి బాల్యము మొదలుకొని యాకలంబులుభుజించి శరీరధార
ణంబుసేయుచు వీధులయందుం బడియుండు చింపిపేలికలు భరించుకొనుచు చంద్ర
చూడచరణకమలధ్యానానందంబున నన్యంబులు మఱచియుండు హృదయంబుతోఁ
దవంబునలుపుచుండి యాపారశ్రమికాంతుండు కాంతానమేతుండై వెలసియుండు శ్రీవర్మ
తాదిపుణ్యక్షేత్రంబులదర్శింపనొంది గురుజనానుమతి వడసి పెక్కుదేశములుతిరిగి చూచు
చు మదనమోహనుని సౌందర్యంబును నీరూపాలికయంబునుగాంచి మియిరువురసమాగ
మంబు రసావహంబై యుండనని యొంది గుంసారపాశబద్ధమానసనై యారాజపుత్రుని
యారాకారంబుతోనొవ్వ చిత్రఫలకంబుఁగానిపించి నీకు దదనురాగంబుంగల్పించి మీఁద
నీకుంగలుగ ననర్థంబులంచించి యాకాంక్షిల్యనగరమునాజేరి యారాజచంద్రుని వశ
గతునింజేసికొని యాయూరనుండువారికి నావద్బంధువునిభంబునను గురుజనమురీతిని
వరమమిత్రురాలివలెను బ్రవర్తించుచున్నదానను. ఈపౌరులు నన్నడుగక యేవను
లైనజేయఁజాలరు. గురుభక్తి నాయెడల వారుచేయుచున్నారు. అదియట్లుండ నీకాం
క్షిల్యనగరాధిపతి జయవర్చయు నాకు శిష్యప్రాయుండై తననగరనందు జరుగంగల
సమస్తకార్యములు నాయనుమతిలేక చేయఁగూడ దని యంతర్వ్యచేసియున్నవాడు.
ఇచ్చట నామాటకుం బ్రతిగా నెవ్వరును నడవరు. నీకీనయయంబున అనుమాల్పంబు
సేయుటకే యేనునీనగరంబున వసముచేయుచు వీరినివశగతులుగఁ జేసికొనియున్న
దానను. ఇవ్వుడికాంక్షిల్యనగరాధిపతి యగుజయవర్త నిన్నుం బరిణయంబుచేసికొనం
గ్గోరి చూచుచున్నవలన నీరాత్రిమూడుకామలకు మంచులగ్నంబున్నదని నిశ్చయించి

దేవతాసన్నిధానమున నుపవసించియుండు పెండ్లికూతు బ్రాహ్మణముత్తైదువు లన్ని
సన్నిధికిం దోడితెచ్చుట. యారాజకుళాచారంబుగాన నట్లువారలచేఁజేయుట నన్నుం
బ్రార్థించి యిచ్చటికింపియున్నవాఁడు. ముత్తైదువులును ఇంకొకగడియ కిచ్చటికి
రాఁబోయెదరు. అన్నిసన్నిధికిం గొనిపోఁబడినయనంతరము నీవు జయవర్తకు భార్య
వగుటతప్పదు. ఇవ్వు డిందుకొక్కయొక్కచేసెద వినుము. ఇనిగో యాకాంతంజూచితివే?
ఇది నీ జనకుం డగుశూరబాహువు మిగులఁబ్రితితో వివాహంబుజేసికొనిన యాతని
మాతులనితనూజ యగుకలావతికిఁ జనియించి యతిగారాటముగాఁ బెరుగువచ్చిన మో
హనపతి. ఇరియాకారముచేతను రూపముచేతను వయస్సుచేతను కలాకుళలత్వంబుచేతను
సీతు సమానయైయున్నది. విశేషపరిచయముగలవారలుగాని మీయిరువురకు భేదంబుగని
పట్టఁజాలరు. అనినమదనమాలములేచి యత్యాదరంబుతో మోహనపతి నాలింగనంబుం
జేసికొని యాదలమూర్ఛిని ఓచిన్ని చెలియల యెన్ని దివములకునిన్ను గాంచితిని. అని
యానందబాష్పంబుల నా మోహనపతియోదలఁ దడవుచు మందపాలకింగాంచి యోధగ
వలీ యాచిన్నది యిక్కడ కెట్లువచ్చెనో యెఱిగింపుచుని వేడికొనగా నాయమ యిట్లు
నియె. ఈ చిన్నదిమాత్రమేకాదు! నీ ప్రాణనాయకుండు మదనమోహనుండును వచ్చి
యున్నవాఁడు. వీరి రాకకుం గారణంబు వివరింతు వినుము. నీవు వంపించినచిలుకలు మదన
మోహనుని నగరంబునకుం జని యచ్చట నతండులేమి ననేక వనంబులు వెదకుచు నొక
చోటంగనిపట్టి స్తరనందేశంబుఁజెప్పిన నతఁడును ముత్రికుమారునికిం దనదూరదేశ
ప్రయాణంబునూచింప నాచిలుకల నొకింతనేపు నిలిచియుండంబనిచి తాను ముందర
జరులు వెదలి భరావంతంబుఁజేరెను. అది నవ్వుభర్త్ర యగునంగనవిధంబుననుండుట తన
మనంబునకురాగాఁ గొందఱువలన నీజనకునికి కాంపిల్యనగరాధిపతిచేసైన కారాగృహ
ప్రాప్తియు జయవర్తనిన్నుఁ దవయంతఃపురకాంతగాఁ జేసికొనుటయు విని దుఃఖాకు
లుండై చేయునదిలేక యాయూరిబయటిదేవాలయంబులోఁబరుండి కేవలము చింతా
క్రాంతుండైయుండఁగా మధురక యనునీ చెలికత్తెలలో నొకతె యాదృచ్ఛికంబుగ
నచ్చటకేగి యాతనిగాంచి వృత్తంబువిచారించి తెలిసికొని యిట్లునియె. ఓరాజకుమా
రుండా యేను మదనమాలకుం బ్రియసఖని. నాపేరుమధురక. ఆమదనమాల నున్నట్టుండి
కాంపిల్యాధిపతి పట్టుకొనిపోఁగా నారాజపుత్రిక తన ప్రాణపదమగునొకచిత్రపటం
బును తద్వనాంతరంబున నునిచియుండి టంజేసి తీసికొనిపోవననువువడక పోయెను.
ఈపటంబుం గానకయుండెనేని యారాజపుత్రిక యాహారంబుపై గూడ ఆకమానును.
దీనిశిష్యునినైన నాకన్నియయొద్దకుంజేర్చుట ప్రియసఖనైననాకు ముఖ్యకర్తవ్యంబు.
ఆరాకన్నియ కనుంగుండెలియలు మోహనపతి యనుకన్యక తనజననీజనకులఁ జట్టుకొను
నట్టి జయవర్తచేతికిం జొక్కక యొకరహస్యప్రదేశమున దాగియుండి దిక్కులేక

యిప్పుడు పరితపించుచున్నది. శూరబాహువుండు రాజగృహంబును పెరరాజభటు
 లాక్రమించుకొనియొండుటంజేసి యామోహనపతి ప్రచ్ఛన్న వేషయ్యి లెరుగుచున్న
 యది. కాంపిల్యనగరముం జేరనేని యెద్దిధముననైన దనయక్కదగ్గఱకేసి నుభవడును.
 అర్జునరక్షణంబు రాజకుమారులకుం గర్తవ్యంబుగాన నిందుకు నీవేదంబడవలయునని
 యనేకవిధముల వేడికొనెను. అప్పు డారాజకుమారుండు దానిం గాంచి యోమధురికా
 యిప్పు డామోహనపతి యొక్కడనన్నది? ఇక్కడకుం బిలుచుకొనిరా ననువుపడునా
 యనియడిగిన నామధురిక యిదెవలచుకొనివత్తుననిచెప్పి మాసినచీరెధరించి యొకభీతుకి
 చందంబుననుండు కన్నియను బిలుచుకొనివచ్చి రాజకుమారునికిం జూపి యోయయ్యా
 యిదియేమోహనపతి; అత్యులెఱుంగదురే మొయని యీ వేషంబుతోఁ దిరుగుచున్నయది
 యని యవకుంఠనంబుపిసిచూప నతడు సౌభాగ్యాధిదేవతవలె నుండునాకన్నియం
 గాంచి దానిరూపరేఖాతికయ బుల కచ్చెరువందుచు నిట్టిశుభలక్షణంబు లవరియొండు
 నీకన్నియకుం గూడ యీ వ్రాత వ్రాసియున్నవాడుగదా విధాతయనితలయూచి మధు
 రికా నీవువేడికొనినవిధంబుగ మిమ్మిరువురను గాంపిల్యనగరంబుంజేర్చిన ననిచెప్పి
 యానాడు మధ్యాహ్నమంతయు నాగుడిలోవసియించియుండి సూర్యుండ స్తమింపఁగా
 నాయురువురం దీసికొని నడుమనడుమనరణ్యంబులో నాహరనిద్రాదులుదీర్చుకొనుచు
 గొన్నిదినములకుండు యీనగరమనకుంజేరెను. నూతనచిత్రవటుంబుం జేతపట్టుకొని
 యామధురిక యంగడిసిధిలోనుండఁగా రాజభటులు నాయొద్దకుం గొనితెచ్చిరి. ఆమధురిక
 వలన రాజకుమారునివృత్తాంతంబువిని యితరులకుం జెలియకుండ నతనినావర్ణకాలయందు
 నునిచి యీమోహనపతినిఁ దగులఁగఁబులఁ గాపాడుచుంటిని. ఈమోహనపతిసం
 ప్రాప్తికై యిన్నిదినములు రాజునకు వివాహంబు జరుగనియక యభ్యంతరము చేయుచుం
 టిని. ఇదియుం బట్టమహిషీవదంబునకుం దగినయదిగాన నీజయవర్తను వివాహము చేసి
 కొనందగను. అతండు మీయిరువురభేదంబుఁ దెలిసికొనుజాలఁడు. ఇప్పుడు చేటి
 వేషంబుధరియించుకొని తీసికొనివచ్చియున్నదీనికి భవదీయాలంకారంబు ధరింపంజేసి
 వివాహవేడికడ కంపవలయు. ఈచేటివేషంబు ధరియించి నీ పీఠకరికతోఁగూడ మదన
 మోహనుడువనియించు నావర్ణకాలకేసి యాతనితోఁగూడ నీరాతిరి యీ పాంచాల
 దేశంబు దాటిపోవలయు. అనిచెప్పఁగా మదనమాల “భగవతిమందపాలకి యారహ
 స్యంబు భేదంపంబడనేని నాచెలియలికి ననేకకష్టంబులు సంప్రాప్తంబులగునేయని నామ
 నంబు సంతపించుచున్నయది.” అనిచెప్పఁగా నాయమ నేనివిషయంబులఁ జక్క
 పెట్టుగలను. మేరంట నీవుబొమ్ము. అనఁగా నేను నామందపాలకిసాహసంబునకు మం
 త్రాలాచనంబునకు నచ్చెరువందుచుం దదాజ్ఞచేత మోహనపతికిఁ బెండ్లికూఁతురివేషం
 బును మదనమాలకుం జేటివేషంబునలంకరించి యాకవలచేటికను వెంటఁబెట్టుకొని యో

యాలయంబుం దాటిలిసి. మధురికయు మాకెదురువడి యాభగపతి పర్వకాలకుం బిలుచు
కొనిపోయె. వివాహకార్యంబులకై యనేకదాసీజను లా మందపాలకీయుండుచోటికి
రాకపోకల సేయుచుండుటగలమగాన మేముమువ్వరము నచ్చటికేగుట సందేహస్పదంబు
గాకయుండుటచే రక్షకభటులు ముప్పు నడ్డగించుటకుం బ్రవర్తించరైరి. పర్వకాల
సమీపమునకుం బోవుచుండఁగాఁ దనచేతనున్న చిత్రపటంబు మధురిక మదఁమాలచేతి
కందిచ్చిన నారాజపుత్రి దానింపిసికొని “యోశ్రీయనఖ యాపటంబు నాకుం బ్రాణ
పదంబని తెలిసికొని బహుదూరప్రయాణాయాసంబునకు వెఱవక యిదితెచ్చి నాకిచ్చిన
నీకు నేనేమియుపకారంబు నేయఁజాలుదును ; నాయెడల మీకుంకల క్రేమాతికయం
బిట్లు మి మ్మలయించుచున్నయది. నీవు నాప్రాణములకంటెం బ్రియురాలవు” అని
యగ్గించుచు నాకుటీరంబునంబ్రవేశించి యందు గందర్పతుల్యుండైయుండురాజకుమారు
నిం గాంచి భయం ప్రమాదులతో వెతుకకొదిలి నిలిచి నన్నుం జూచి రహస్యంబుగ ‘సో
మకరికా మనము స్త్రీస్వభావగులభయగునజ్ఞానముచేతఁ గార్యాకార్యములు విచారించక
ప్రవర్తించితిమిగదే! ఈయలిగంభీరుఁడును మహానుభావప్రకృతియు నగువురువనత్త
ముం డెక్కడ? మన మెక్కడ? ఈతనిదాన్యమునకుంకూడ నేను తగిన? మనమా
యితని! నిచ్చటకురప్పించెను వారము? మహాోదారస్వభావముకలవారలగు నృపభవమారులు
శరణార్థులను దనరు సమర్థునిధములఁ బోషించుచు వారికభీష్టసిద్ధిఁజేయు ప్రకృతిగల
వారుగాన నీగుణహీననగు నావాక్య మాదరించి వచ్చియున్నవాడు. అనిచెప్పఁగా
నేను నా రాజకుమారునియంతికంబున కరిగినవినయముఁగఁ జేయి మోడ్చి ‘యోమారకా
నాశ్రీయనఖ మదనమాల సహజప్రేమ పరవశహృదయయై విన్నవించుచున్నయది!
బహుదూరంబుగ నొకదేశమునుండి మఱియొకదేశమునకు మిమ్ము రప్పించి మీయలి
నుకుమార మగుదేహమునకు పరిశ్రమంబుఁ గలుగఁజేసితి; ఈయవరాధంబు తమియింకు
దగును. ఇదియునుంగాక భవదాగమనంబునకు సంకసించి నాజనుకుఁడును సహోదరు
లును మహోత్సవంబు సమపుచు నెదుర్కొని నగరునకుం దోడితెచ్చునట్లు లేకపోయె
గదాదని తనహృదయంబునం బరితపించుచున్న యది’ అని సఖచెప్పఁగా నామహాను
భావప్రకృతి యగుకుమారుండు పావనవాక్యోపన్యాసంబుల మానసపంకంబుంగడిగి
వేయునట్లు నాతో నిట్టనియె. ఓసీ మీరాజాకుఁడురు మమ్మితటిప్రేమచేఁ బిలిపించుట
వలననై నసంతోషము దూరదేశగమనాయాసంబుఁ గఱింపనియ్యదు. మీర లిపుడు పరి.
పూర్ణానురాగముచేత నాయెడకే తెంచి నన్ను విచారించుటవలన కూరబాహువు నన్నెదు
ర్కొనినంత సంకసమును గలిగె. ఇట్లుచెప్పిట నేకత్పరంగంబుల ప్రాప్తజరిగిన
నేమేమిసంకటములు తటస్థించునో యెఱుంగము. తక్షణంబు యలువెడలి యాపాంచాల
దేశమును దాటిపోవలయును. మధురిక. మందపాలకీ. యాజ్ఞాప్రసీదకురార్తై. యిచ్చ

టన యుండవలయు. భగవతి యంతకుముంద నర్థాయుత్తముచేసియుంబియున్న యుత్త మాశ్వంబుపై నీవును మిరాజాహుఁడు నారోపించి యీవనమునకుం జేరువనయుండు నరణ్యంబునంబ్రవేశించి క్రమక్రమంబుగ నీదేశము దాటవలయుననిచెప్పఁగా నేను నట్లకానివ్వని యాశుమారుండుమాసిన యశ్వంబుపై మదనమాటతోఁగూడ నారోపించి యాశసిగజ్జుఁబతో వెనువెంటనే యచ్చటిచ్చెన్నందున నితరులకుఁ దెలియకుండ మెల్ల మెల్లనఁజని యడవిలోఁ బ్రవేశించితిని. ఇట్టారాజుమారుండును మేమును ప్రవేశించి గుఱ్ఱంబుల సతిజనుంబునం బరుగులెత్తించిన మరునాఁ డుదయమునకుఁ బాఠాలదేశంబుఁ దాటి యాయశ్వరంబులు వాయువేగంబునం జరిచని యొకచోట సింహశార్దులఖడ్గ గవయ శరభాదిహృదన్యుగనిబిడంబయి యనేకవిధములగు సాలతాలకపిఞ్గాశ్వశ్శపియ ముదచందనలిండుక ఖర్జూరవేణునింబకదంబప్రముఖము లగువృక్షములు క్రిక్కిరిసి యెడ తెఱచిలేక సూర్యకిరణ ప్రసరణంబునఁజైన నవకాశం బియ్యని యతిభయంకరమగు నొకగహనంబుంబ్రవేశించెను. రాజపుత్రుండును మాతో లొల్పితానుమధునికను మోహన వలించి బిలుచుకొని ధరావంతంబునుండికదలి చక్కనిమార్గమునంజనక యీగహనంబు నంబ్రవేశించి దీనిగుడ కాంక్షిల్లనగరమునకుంజేరితిని. అనిచెప్పుచు మూర్ఖుపనిచితము లగు నాయాచోటులనుజూపుచు మాత్రోవ కడ్డంబై వైకుణ్ఠి మమ్ము హింసించుబోవు శార్దూలాదిమృగంబుల సతిచాతుర్యంబునంబంపి భయంబుడుపుచు, మఱియు రాజపుత్ర లీయాన్ధంబుల నీయామృగంబుల నీయావిధంబుగ వేటాడుదు రని యాప్రకారం బభి వర్ణించిచెప్పుచు, మాకుమార్గ ప్రదర్శకుండై ముందుఁబోవుచుండెను. సూర్యుండు నాకాశ మధ్యంబుండేర. భూమిపయి ననుగిడనీయక లూటతపంబులై యాతపంబులు బిట్టుడి కించె. మృగకులంబులు మందలుమందలుగఁజేరుకొని చెట్లక్రిందంబడి నెవరుపెట్టుట కుపక్రమించె. ఎండమావులు పథికులకు జలభ్రాంతిఁ గల్పించి యలయించుసాగె. వక్షి కులంబులు చెట్లనీడలకుం జేరె. అట్టికతోరాతపంబున కశ్వంబులు పరిశ్రాంతి నొంది నడవ లేక చిక్కి న మేమును తృపార్థులమయి జలకాంక్షచే నెక్కడఁజైన జలాశయంబుండు దనుక మెల్లగ నేగవలయు నని ప్రయత్నపడుచుఁ బ్రతిచెట్టుక్రిందను బ్రతిపొదరింటను నిలువఁబడుచు సతిప్రయానంబుతో నరుగుచుంటిమి. అప్పుడు నల్లనిశరీరంబులును పల్ల వెండుకలును కొరమీసంబులును మిడి గ్రుడ్లును తడవిగ్రుడ్లును గలవారు కొందఱుబోయలు మా దారి కడ్డంబువచ్చి యిటునటుం దిరుగుచుండిరి. రాజుమారుండు వారిం గాంచి యోచించులారా యిక్కడకు నీటిపట్టు లెంతదూరంబుననున్నవియని యడిగిన వారును నమీపమునకువచ్చి యోమీమి మిరు విశేషముగ దప్పిగొనియున్నారనితోచుచున్నది. లోకమున ననేకులు ఎడారి త్రోవలోఁ జలువవందిరులుంచి పథికులకు శిరోదకంబు లును పానకంబులును శ్మంతి జంటిరసాదియుత్తంబగు తక్రంబును చందనంబును

తాళవృత్తంబులునొంగి మహాపుణ్యఫలంబులం బడయుచున్నచారు. అట్లుగడమేనుమీకు నీటిపట్టులైనం కావలేమా? మీయనుగ్రహంబులడయ నియ్యకొనమా? మీర లొంటరిగఁ బోదురేని యాచోటులుగనిపట్ట బహుకాలంబునెట్లు. ఈయఁడువారు ఎండకోర్వక విశేషంబుగఁ బరితపించెదరు. ఈయశ్వంబులును క్రాంతంబులై యున్నవి. గాన కొంచెము దవ్వలనున్న జూశయంబుదనుక నడవలేవు. ఈగుఱ్ఱంబులను ఈకాంతలను ఇక్కడచెట్టిక్రిందనిలిపి పాదచారివై నీవువత్తువేని యొకింతసేపటికి జలాశయంబుంజేరి దప్పిదీర్చుకొని నీరంబులుగొనిరావచ్చును. అనిచెప్పఁగా రాజశూరండును “ఓ బోయలారా యిట్టిమహారణ్యంబున నాఁడువారి నొంటిగవదలి రాకూడదే” యని యనఁగా వారలుసామీ యిది మేముపసియించియుండుతావు; మాయెఱుక లేక యాఁగ యైన నిందుం జొరలేదు; భయపడక మీరు మాలోగొందఱతోఁగూడ చెఱుపునొద్దకుం బొందు. కొందఱము నీరికి మీరు వచ్చునంతవఱకుఁ గావలియుండెదము. లోక మునం బరోపకారమునకుంఁగాని యాకాయము దోషనికాయంబు కాదాయని వల్కిన నతఁడు వారిపల్కులకు నంతసించి చుప్పునడిగి గుఱ్ఱంబులను చుప్పు నక్కడనిలిపి యాచోయలలోఁ గొందఱుం బిలుచుకొని యాయరణ్యచుట్టంబున నొకత్రోవం బనియె. మేము తృప్తార్థల మగుటంజేసి మలిత్రంకంబుంజేంచి యాతని కొంటరిగఁబోవ ననుమ లించితిమి యంతయెకాని వేరుకాదు. విధివిపాకంబు త్వరచేయఁగా నెట్టి దిట్టలకయిన బుద్ధివెడతలఁ బట్టుచుగాద! అట్లు రాజశూరండు దరిగిన యనంతరము మేము చల్లని యొక మట్టిక్రిందం గూరుచుంటిమి. ఒకింతసేపయ్యెను. మఱియు నొకబోయ యచ్చు టికివచ్చి మాకుం గావలియున్నవారినడిగి మావృత్తాంతం బెఱింగి కట్కటా జలంబున కంతదూరంబు చననేల? సమీపమునన యున్నవే యని చుప్పు దోడ్కొని పోయి సమీపస్థలంబునన జలంబులు గానిపించె. మేమిరువురము నాజలంబులు ద్రావి యా గుఱ్ఱంబులకు దప్పికదీర్చి తొల్లిటిస్థలంబునం గూరుచుంటిమి. రాజశూరనితోఁ బోయి యున్న బోయలుకొందఱు బిట్టువాపోవుచు మాయెద్దకువచ్చి మాపాదంబులబయం బడి బాష్పజలముచేఁ భూమిందడుపుచుం బరితపింప మేమును దిగులుపడి యోబోయ లారా రాజశూరండు డెక్కడనున్నాఁడు? అతనిపిడిచి మీరు పరువిడి వచ్చుటకుం గారణంచేమి? మీరలిట్లు దుఃఖించుట వలన మాహృదయంబులు అతనివిషయంబున; ననేకానిష్టంబులు చింతించుచున్నయవి. అని యడిగితిమి. వారు ఓయమ్మలారా మేము చెరువు త్రోవంబట్టిపోవుచుండఁగా మామార్గమున కొకసింగం బెదురుగా వచ్చెను. ముందరుగుచున్న రాజశూరండు మేము వలదు వలదని చెప్పఁచుండఁగా దాని నదిలిం చెను. అదియు తుధాకురంబై యున్నదిగాన నతని యదలింపునకుం గనలి మొగంబు దెఱచుకొని నటలు నిక్కించుకొని యత్యాగ్రహంబుననెగిరి ముందటికాళ్ళగోట్ట వూద

యంబున గ్రుచ్చుకొనునట్లు క్రూరప్రహరంబునలిసిన మన రాజుభూమివయింబడియె
 వడువంతలా నామృగరాజంబు నాతనిశరీరమున ననేకప్రాణములు గలుగునట్లు బహు
 ప్రకారంబుల మోడుచుండ మేముదఱమునుజేరి యార్థ్యాటంబులు కొన్ని నలువఁగా
 విడిచిపోయెను. రాజకుమారుండు భూర్మమై తృప్తార్థుండై యుండుటచేతను సింహసఖర
 ప్రహరంబుచేతను సోమ్రవోయి యిలవయింబడియె. మేమెంత బిలిచినం బలుకక పొర
 లాడుచున్నవాడు. శివుముగఁ బ్రాణములు వదలిపెట్టుననితోచి మిక్కివృత్తాంతము
 దెలుపవచ్చితిమి. ప్రాణములుండఁగా బంధుజనంబులుచూచి కన్నుబుట్టెట్టుకొని మాట
 లాడలేని యది జీవముండువరకు మనశ్శల్యంబయి బాధించుచుండునని పెద్దలు వచింపు
 దురుకాణి! యనిచెప్పఁగా మేమును పిడుగువడ్డట్లు వినఁబడిన యామాటకు మూర్ఛ
 వోయి యొడలు దెలిసి లేచి నిలపించుచు నోయయ్యా రాజకుమారుడా మమ్మునిట్లు
 నట్టదమిడించిపోవుట న్యాయమేనాయని వాపోవుచు మాకై నీకిట్టి యాపద సంభవించె
 గదాయని ప్రలపించుచు నచ్చటనుండలేక యోయయ్యలారా అమహాభాగండు
 వడియొండుచోటికి మమ్ముం గొనిపొండు ; ఈయనాథలయందుఁ గనికరముంచుడు ;
 అని వేడికొనఁగా వారును అట్టనేకానిండు, మానెటనె రండు. మిశముజానుబంధం
 బున్నఁ బ్రాణంబుతోనుండఁగా నాతనిం జూడఁగలరు. అందుకైకదా మేమతిత్యక్తి
 గరింబరువిడవచ్చితిమి; అనఁగా మేమును శోకవేగంబు సహించంజాలక యాయుధంబులను
 గుఱ్ఱంబులను మఱచి వారివెంటనంటి భూమివైఁబడుచు లేచుచుం బోవుచుంటిమి.
 కొంతదూరం బఱుగునంతకు మేము వీయేచోటులుదాటిలిమో యేయేగుట్టలు మెట్టిలిమో
 వీయేచెట్లు చుట్టిలిమో వీయేమిట్టల నరిగిలిమో భూమివైఁచుంటిమో ఆకసంబునకెగిరిలిమో
 వివివయంబునెఱుంగక కేవలము రాజపుత్రావహృతమానసల మై బహుదూరం బరిగి
 తిమి. సూర్యుం డస్తమించె. అప్పటికిని రాజపుత్రునిం గానక యాబోయలతో యోరి
 మారాజకుమారుండేడి? ఒకచేత ముందుపోయినత్రోవ తప్పిపోయెదరో? ఇంత
 వఱకాతండు జీవించి యుండునా యని యడిగిన వారును మమ్ముంగాంచి నవ్వి మారాజ
 కుమారుం డిచ్చటికి నమోవముననుండు బోయపడ్డెయందున్నవాడు ; త్రోవతప్పకయె
 నిలుచుకొని పోవుచున్నారము రండు. ఈరాజపుత్రక వేగిరంబ తనదగ్గరకురానిచో
 మదనబాణంబులచేతఁ బ్రాణంబులు పరిత్యజించును. అలివేగంబునం బోవుదమేని
 మేలుగలుగు ననిచెప్పిరి. అప్పుడు వారిమాటలకు నంశయించుచు మేము నిలువఁ
 బడి మనల పీరువంచిం చి యంతదూరంబు గొనికెచ్చిరి; పీరల చేతందగులుకొంటిమి.
 ఇంకేమి నేయనగునని దిగులుపడుచుఁ గాట్లతడంబడ హృదయంబు తలతటనదర
 వదనంబులు శుష్కంబులై దేహంబులు వడవడవడంక నొండొరుల మొగంబులు గాంచు
 కొనుచుంటిమి. అప్పుడు అబోయలు ఓబాలామణులారా మీరు మాసంగీతంబునకు

హృదయంబు గరచివచ్చి మృగంబులు వలలం దగులుకొనుచీతి మా నయనంచకంబులగు
వచనంబులకేమరి మాచేతం జిక్కుకొంటిరి. ఇక దస్సిండుకొన మీకు దరంబుగాదు.
ఇంతకుం గొన్ని దినములకు ముందు ఆరాజకుమారునితో వచ్చిన యాకన్నీయంగాంచి
మాయధిపతి మోహించి మమ్ముంబిలిచి యెట్టికటతో పాయంబుననైన నాతనివంబించి
యామించుఁజోడిని నామంచుబునొద్దకుం గొనిరావలయు; రాజకుమారుండు మహా
వరాక్రమకాలిగాన నతనితోఁబోరాడి మీరుగాని మీతోఁగూడిన నేనుగాని జయింప
లేము; తుదకు ఆయాదువారుగూడ క్షుల్యకాంతలుగాన ధనుర్విద్యాభ్యాసం
బునం గడిచేరినవారై యుండురు. వారియొద్దనైన నాయంభంబులుండఁగా మీరు
పోఁగూడదు. వారలతో రాజపుత్రు నెడవాసి వంచనమెయి నాకాంతల నిరాయుధులం
జేసి వట్టుకొని తెచ్చునది అని మాకాజ్ఞఁజేసియున్నవాఁడుగాన మేమిన్నివిధముల మిమ్ము
వంబించిగొని తెచ్చియున్నారము. ఇదిగో యెదురనుండునది మారాజు వసియించు
బోయవల్లియని చెప్పఁగా విని మేము మనంబుల భేదంబు నొందుచు, క్షో! అన్యథా
చింతితంకార్యం దైవమన్యుక్త చింతయే! అనులాశోక్తి యప్రయోజకంబు గాదు.
కాంక్షిల్పాధిపతిఁ బట్టమహిషియై యుండుటకు నమ్మించిని యామదనమాలకుం దుదకు
బోయల పాలంబడి కాయంబుజెడుపుకొన వలసినట్టయ్యెగా ఆహా ఏమిదైవ
చిత్తము! ఆఘటితఘటనా సమర్థుడగు విధికిం దుష్కరంబున గలదే! కూరబాహు
పునకుం గూఁతురై పుట్టుటయొక్కడ! బోయవానింజెట్టవట్టుట యొక్కడ! కటకటా
ఏమి యాభాగ్యులై పరిత్యంబు! అనివగచుచుం జేయునదిలేక యూరకుంటిమి. ఇట్లు
చింతించుచునుండు మమ్మంగాంచి యాబోయలు ఓకాంతరార యింక పగచి యువ
యోగము లేదు. వంటింటిగొం బ్రవేశించిన కుండేళ్లవలెనైతిరి. మారాజు దీనిపై
మక్కువచేతఁ బ్రజలతరముగ నన్యధాశరీరుండై యున్నవాఁడు. దైవము మాపాలనుండి
మిమ్మును మాకు లభ్యులగునట్టానరించి మాప్రాణంబులు నిలిపినదయ్యెను. వేసిరంబ రండు
నేను వలచియుండు కాంతామణింగొనిరాక మీరు మీ మికాంతలం గాంచిలేరేని
కృతాంతుని మొగంబును గాంచగలరు. అని మాయేలిక యలికతినంబుగ నాజ్ఞ చేసి
యుండుటఁబట్టి మేము గృహంబులువదలి యన్నాదులుమాని పరిశ్రమించుచున్నా
రము. మాపెండ్లాల మొగంబులు చూడ మనంబును శ్రమించుచున్నయిది. మిమ్మతని
చేతికొప్పగించి యాతండిచ్చు వనదనంబులుగైకొని మాయొద్ద కేగెదము. అనిచెప్పచు
మమ్ము బహునిర్బంధభూర్వుకముగఁ గొనిపోయిరి. మేమును చని కబరబొలకనిమాత
నానావిధకతుంతతలి ప్రాంతసిరామయతోరణ భూరగృహద్వారంబును, పూరసార
మేయమాత్ర పరిజనకిరాతనివహనబిడంబును, నాకామృగనికాయ మృతకళేబరదుర్గం
ధంబు నగుబోయవల్లియం బ్రవేశించితిమి. మాతో నరుగుఁజుచున్న శైంశులు

మమ్మనొక గుడిసెయొద్దకుంగొనిపోయి వాకిటసిలిపి యందులొనికిం బ్రవేశించి యొక ముసలివానిం గొనితెచ్చిరి. వాడు మమ్మంగాంచి మించినయాశ్చర్యంబునం దనపెండ్లమును చిలిచిగొనివచ్చి కూరుచుండి యోసే వీరిని గాంచిలివే! ఇట్టియరిగురుమారులగు మనుష్యులుకూడ నున్నారుగదా. ఈకాంత యేమందమనియె మనవాడు రాజకన్యక రాజకన్యకయని తలంచుకొనుచున్నాఁడు; వీరికి దేహమున నేమైనబలమున్నదా? మనవలె నడవులయందు దూఱి యెగిచియెగిచితఱిమి పిట్టలనుబట్టుకొనఁగలరా? ఏమేమొ బెదరిబెదరి చూచుచున్నారు; ఇసిరో, ఈసాలిలేనిబాలుమనకేలా? కొన్ని దినములనుండి వానిమాటలువిని వీరి నఱికికట్టి త్రోవలకొట్టి ధనము సంపాదించుటలు మాని, మృగంబుల బొరిగొని మాంసంబులు గడించుటలవదలి, వేటకుక్కలంగొని వరాహాదులం జంపుననువులధ్యసించుటవిడిచి, వలలాడ్డి పులుగులంబట్టి కట్టితెచ్చుటం జరిపారించి యాపనికేమాలిన పనులకుం గడంగిరి. బళాబళా బాగుబాగు ! హిసీమునలీ మనబిడ్డం డేసింజిబొమ్మలవలె నుండు కొమ్మలంగాంచెనేని మువ్వరంబగు మనధవేదనచే నిమ్ములువదలి దిమ్మవట్టినవానివిధమున వీరితోదిరుగుచుండు నంతియకాని నెమ్మదితో దాఁజాడవలసిన పనులుచూడఁడు. మృగహింసకుంబోక వలలాడ్డి పులుగులు పట్టుకొనంబనక కన్నములుపెట్టి ద్రవ్యంబులు దొంగిలించుట కఙ్గుక కేవలము వీరితోనే కాలంబుగడపుచుండు. అట్టయ్యెనేని మనకులధర్మంబు చెడును. ఎన్నివిధముల నైన వాని కీకాంతల నందకుండంజేయుటమంచిది. ఎన్నిధముగ నీకార్యంబు ననుకూర్పు వలయు అని వల్కెను. ఇంతలాన నొకబోయ యచ్చటికిరాఁగా నామునలిబోయ వాడు నాబిడ్డని సేమంబుఁ దెల్పుము; బోయినకార్యం బేవిధముగ ముగిసెను? అని యడుగఁగా నాకిరాతుండు సామీ మీకొడుకును మేమును ప్రయత్నించినపని చెడి పోవుటకూడగలదా? మీ ఆనతిఁగైకొని యిల్లువిడిచిబయలుదెరి యాకొండగవిలొ నుండుచండిక దేవళంబునకుం జని మేమందఱుము నేలంబడియొక్కి యొకట్టి యీసారి మాకు గొప్పధనసంచయము దొరికెనేని యవ్వడె నీకు మంచిమానసిని బలియిచ్చెదమని వేడికొని బహుదూరం బరిగిలిమి. ఆకల్లివరంచెట్టిదో తెల్పు లేము. మేము యీహిమవం తంబుదగ్గఱ నుండు పోక రాజధానిని గొల్లగొట్టి యెన్నరానిధనంబులును వస్త్రంబులును నుజులును దొంగిలించుకొని నిరుపద్రవంబుగా దాగియున్నారము. రహస్యముగ మీకి వృత్తాంతంబుం దెల్పు నన్ను తమకుమారుం డంపినవాడు. అనఁగా నావస్తుబోయ బహుసంతోషమడుచు మన కింతమేలు చేసినయాతల్లికిఁ బ్రార్థన చెల్లించుటకు జాగునేయఁ గూడదు. అది సెరవేర్చినంగాని మనబిడ్డఁడు రాజోపద్రవములేక మనయుండు చోటికిం చేరుడు కాని నిచ్చడదేవదాబలి నిర్వర్తింపఁబడవలయు, జాగునేయక యీయిరువురఁడొ నిండువయస్కుజా నుండెదానింబట్టి తీసికొనిపోయి యీకొండలరాయని

పట్టికి బలిపెట్టుడు. మఱియొకదానిఁ దఱచుఁగొట్టుడు అనియుత్తర్వు చేసెను. అంతట నేను వానిమాటలువిని మదనమాలకుఁ బ్రాణములుపోవునట్లు సంభవించిన కట్టిడినీగికి ననేకవిధముల వగచుచుండ నన్నవదలి యాకారాతులు మదనమాలంబట్టు కొని యాకొండగవియొద్దకుం గొనిపోయిరి; నేనును దానివెనువెంటం దెనువోదనంబు నేయుచు నురంబుమోడుకొనుచు భూమిపయింబడుచు లేచుచు వాపోవుచు నచ్చు టికింబోతిని. ప్రళయకాలంబునం బదునాలుగులోకంబులు నములం దెఱచికొన్న యమునిసోటి దంష్ట్ర)లవలె నుండు పెద్దకత్తులుగొని యిరువురు కిరాతులు మదనమాలను దత్సమిషముననుడు మడుగులో ముంచియెత్తి నన్నుఁగాంచి యొకపలుకైనం బలక నియ్యక నన్నింజెత్తువైన రాకూడదని నిరోధించి యాగుహలో నుండు నాలయము లోనికిం గొనిపోయిరి. మనరాజపుత్రికిం గలిగిన యావిధివైపరీత్యంబుం దలంచుకొని యప్పుడు మూర్ఛఁపఁచి భూమిపయింబడితి. ఇప్పుడు నీవచనంబులచేత దేహంబుం దెలిసికొంటిని, ఓ చతురికా వింటివదే! మనమదనమాలగతి! ఏమయ్యెనో! ఆ నుత మారాంగికిం గలిగినయతికఠినపు మరణముం జూప నన్న దేవుడు దానితో వెంటఁబెట్టు కొనివచ్చెను వింటివదే! అని యిట్లామకరిక నాకుండెల్లిన నేను మదనమాలప్రాణంబుల యందు నిరాశనయ్యుండొల్లి జ్యోతిష్కులు ఇది మహామండలేశ్వరునిం జెట్టుపట్టి యఖిల భూమండలంబు నేలుచుఁ బఠికిఁ బ్రాణసమానురాలై యనేకవత్సరంబులు నుఖించు చుండును. అని చెప్పియున్నవారు గాన నొకించుక ప్రత్యాకతో నా మకరికం గాంచి యోస్త్రియనఖి ఇక మనము చింతించుచుం జేయున దేమన్నయది? ఇచ్చోట నుండుట వలన నుపయోగములేదు. మెల్లమెల్లఁగఁబోయి కాంపీల్వనగరముంజేరి మోహనవతి నైనజూచుచుఁ గాలముఁగడపుచుండము పోదము రా అని చెప్పితిని. అందు కామకరిక నమ్మింది అచ్చోట్టువాసీకదిలి క్రమక్రమంబుగ నాయాపునట్టి మార్గమునవచ్చుచు కాయలను వండ్లును జలంబులు నాహారంబుగాఁ గొన్నిదినములకు కాంపీల్వనగర సమీప మునకుంజేరెను. ఆనాటిరాత్రి నేను నానగరంబునం బ్రవేశించ నిచ్చలేనిదానఁగాన దానికిఁ దెలియకుండ నచ్చోట్టువిడిచికదలి తొల్లింటివగిది ననేకస్థలమలయందు సంచ రించుచున్నదానను. మారాజపుత్రికకుఁ బ్రియసమాగమంబగుదనుక నేనును బ్రహ్మ చర్య ప్రశంబు నలువపలసినదాననై యుండుటంజేసి యితరులతో మాటలాడనల్లను. మనోహరములగు నుద్యానవనములయందు సంచరింప నమ్మింపను. రాజగృహముల యందు వినూరింపను. ఓ రాజకీరమా నీవు నాకుఁ ప్రియసుహృత్తు వని నీతోపుత్రాం తము విన్నవించితిని. అని యిట్లాయాడుచిలుక పల్కుచుండఁగా మాయుండు పొద రింటికి సమీపంబున ఓ చతురికా తొల్లి యారాజపుత్రి తనకుం ప్రియసమాగమంబు కాకముంద నీకుం ప్రియసంగమముహోత్సవంబుఁ గావించునట్లు చెప్పి యప్పుడు తానె

క్రమంబు మాని ప్రవర్తించెను. ఈ కిటుకు నీ కెఱుకవడదాయెంగదా అని యొకపలుకు
 వినంబడియె. అందు కాయాఁడుచిలుక మహాహర్షంబుతో నోరాజకీరమా యివ్వడు
 వినంబడిన వచనము నాకుం జెవులయందు నుధావర్షము గురిసినట్లయ్యెను. ఆ మదనమాల
 జీవించినుఖంబుగఁ దన యభీష్టసాయకునిం గలసినదా? శ్లో. అథవాభీవత్వ్యాసాం
 ద్వారాణిభీవంతిసర్వత్ర, ఆనునట్లు శుభములుగాని యశుభములుగాని సంభవించ
 పలసివచ్చినపుడు అన్నియును వానికింద్రోవలై యుండును. రానికాలములో
 నన్నియుఁ బ్రతిబంధకములుగానగును. ఆమదనమాల తానెన్నివిధములఁ బ్రయత్నిం
 చినను తుదకుఁ దనప్రయత్నములు విఫలంబులై పోవుటమాత్రమేగాక ప్రాణములు
 పోగొట్టుకొవలసి నట్లయ్యెను. జీవితనిరాకయైన యనంతరము ప్రియసంగమసౌఖ్యంబు
 నమకూరె. ఆఖలజంఠి. పులకును వానివానికర్తములు ఫలములియ్యఁదలీయైనచో నుఖ
 దుఃఖములు నుప్రాప్తము లగుచుండుటను దర్శించిచూడ నెవ్వనికిని దరంబుగాదు.
 ఓరాజకీరమా యావచనామృమును నాచెవులకు వర్తించినదియెవని? దానిం జెలు
 పుము; అనఁగా నేను ఓచతురికా యీవచనముం దెల్పినయది యామదనమాలప్రియ
 నుఖ యగుకళావతి. అని చెప్పఁగా నది యిట్లయిన నారాజపుత్రిక యింతకు సమీప
 మున నుండునట్లు తోఁచుచున్నది. లోకమునం బ్రియజనము ప్రవృత్తిచెలియక
 బహుదినంబులుగడపినను గుకలవృత్తాంతమును వినినయనంతర మాయిష్టజనముంగాంచు
 నంతలోపల మనం బత్యుత్సృకంబై తత్తిరించుట సాధారణంబుగఁజే? కాన నేను నాప్రియ
 నఖంబాడ నత్యుత్కంఠతనై యున్నదానను. అదియుండుచోటుం దెలుపుము. అని
 ప్రార్థింపఁగా కళావతి మరలనిట్లనియె. ఓచతురకా నీప్రియనఖయగు మదనమాల
 యీత్రాఁబడిదరింటం దననాయకునింగూడి నీవృత్తాంతంబు వినుచున్నయది. నీప్రియ
 నఖుండగు కలకూటితంబును భవత్సంగమాత్స్య్యంబుతో నీలో మాటలాడుచున్న
 వాఁడు. ఇదియు నీవెఱుంగలేకపోతివి. అనిననాయబ్బాజ్ఞీ వచనములువిని యాచతు
 రికననుంగాంచి సిగ్గుపడుచుం దటాలున నాపొందరింటిలానికింజని యామదన మోహనుఁ
 డును మదనమాలయు నుండుటంగాంచి సంతసించి యారాజపుత్రిక ముంజేలిమీఁద
 వ్రాలిన నామదనవతి యత్యనురాగంబుతో నోచతురికా నీకన్యంబులెల్లవింటిని; కేవ
 లము తిర్యగ్గంతుసాధారణ మగుచాపలమువదలి స్నేహధర్మమును బాటించుచు నర్హ
 నుఖంబులకువెలియై యిట్టిదై న్యాకరమగు కఠినవ్రతము ననుష్ఠింప నీకుఁదరంబుగాని యింత
 రులవలనఁ గాదు. ఇందుకు నేనేమి నీకువకారంబు నేయంగలను. అనుచుం దన
 కన్యంబులం దలంచుకొనుటంజేసి వయంబయి నలికయింపు శోకంబువలనం గలిగిన
 బాష్పంబులచే నాచతురిక యెడలుదడుపుచుండ నాచిలుకయొం బ్రియనఖ మనమిరు
 వ్ధురము నెట్లెట్లు వివదంబునిధిం గడచితిమి; రాజకుమారుండును నీకు సంప్రాప్తుం

డయ్యె; ఇక నవియెట్లందలంచుకొని యేల దుఃఖంబవలయు; భూర్బుద్యుభువనంబును విడిచిపెట్టుము; అమాయాకిరాకులచేతం జెక్కికొన్న నిన్నుం గాపాడిన వారెవరు! ఎట్టులా చండికాలయంబు నుండి యిచ్చటకుం జేరితివి! సంగ్రహంబుగఁ జెల్పుమన నామదనమాల యిట్లనియె. ఓచతురికా వినుము. నన్నుఁగొనిపోయి యాకిరాకులు చండికానమిషమున నిలంపఁబెట్టిరి. ఇంతలోవలం గొందఱు క్రూరాత్ములు భయంకరంబు లగుకత్తులంధరించి నాయరుప్రక్కలనిలిచి యాదేవికిఁ జేతులెత్తి ప్రణామంబులుచేసి యొకట్లి యాకల్లవపాణి నిప్పుకు నీకుఁబలిచెట్టెదము. ఈయేలిక యేవిధమగు రాజోపద్రవంబు లేక నుభయగ తాఁదొంగలించికొన్న భవంబులతో మానెలవునకుం జేయనట్లవగ్రహింపవలయును. అని ప్రార్థించి యేకకాలంబున నారెండుకత్తులను బైకెత్తి ప్రచారింపఁబోయిరి. ఓచతురికా యప్పుడు నేను ప్రాణములు పోఁగొట్టుకొనవలసినట్లు తటస్థించిన నాదురవస్థకు సకటపడక యాహోయ వానిబారికింబడక తప్పించుకొనివచ్చి తన కుపహారముగాఁ జేసికొన్నదని యాజగన్మాతం దలంపున స్తుతియించుచుంటిని. ఇట్లు మహోద్ధశంబులుగఁ బైకెత్తఁబడిన యాకత్తులు రెండు నేకారణంబుననో చేయిజారి భూమిపైఁబడియె. నిరవరాధిపైన నన్నునధింప నుద్యుక్తులయిన పాపంబువలన నేమి యాయరుపురకును గన్నులుగఁనం బడవయ్యె. వారల కట్టుగుటకు నేను మరంబున నింకనెన్నికష్టంబుల నన్ననభవించఁ జేయుటతో వీరి నిట్లు కన్నులుకానని వారలనుగాఁజేనియి! దైవంబు దుఃఖభానంబున నతివిపుణముగం బ్రవర్తించుచున్నయది. అనితలంచుచు వగచుచుండ వారలకధిపతియై యచ్చటికివచ్చినవాఁడు నన్నుం గాంచి యీ కన్యక దేవోపహారంబున కింకఁజనికొరాదు; దీనిగొని యతిరహస్యమార్గంబుగ మనయేలికకుమారుం డుండుచోటికిం గొనిపోండు; అతఁడు దీనిపై విశేషముగ మరులుగొని యాన్నవాడని యిరువురి కిరాకులచేతికినన్నప్ప గించి వారలతోఁగూడ నన్నాయాలయంబువెలిచెను. నేనును నావిధివై పరీత్యంబు మానక మరల నాకిరాకుని బారికింబట్టిద్రోచెనేయని వగచుచుం జేయునదిలేక యీ చెంచులతోఁజనుచు నొక రహస్యస్థలంబునకుంజేరితిని. సూర్యుం డస్తమించె. నా భాగ్యాధిదేవత ప్రత్యక్షమైనట్లు ఈకళాపతి నాకుం గనంబడి యచ్చటినుండి కొని తెచ్చె. ఇదియ నావృత్తాంతంబనినఁ జతురిక సంతసించి రాజకుమారునిం గాంచి యీ కుమారకా మీర లీ మదనమాలామకరికలంబానీ యరణ్యమధ్యంబునం గిరాకులు నూపు మార్గంబునఁబోతిరిగదా! మీ తరువాతి వృత్తాంతంబేమయ్యె మీర లెట్టిస్థలంబునకుం జేరితిరి. కల వృత్తాంతంబుంజెల్పి నాహృదయసంకయంబుం దీర్చుమని యడిగిన రాజ కుమారుండును ఓచతురికా వినుమని యిట్లనియె. అట్టాకిరాకులచేఁ జాపంబడుత్రోవన బహుదూరంబరిగి నీట్లగానక తృప్తచేఁ బ్రాణములు వెడలిపోవునట్లయిన ఓరి

జలాశయం చిక్కడ కెంతదూరంబుననున్నది? దేహము బహుదూరంబగు శక్తిచాలక
 మూర్ఖులునని తోచెడిని; అదియునుంగాక యాడువారి నొంటరిగా వదలివచ్చిని;
 వారును తృప్తిపల్లయు నేనింతదళక తమయొద్దకుంజేరమికి దుఃఖాక్రాంతత భయము
 నొందుదురు; వేగిరంబు జలంబులుచూపిలిచేని మిథు మంచితత్వంబులు బహుమానం
 బుగ నర్పించును: అని నేను వేడుకొనగా కాదుష్టాత్ములు ఓరీరాజా మాకు నీయెరుంగు
 రత్నంబులే? నీవుకొనివచ్చిన కామినీరత్నంబు మాయేలికకుం గావలసియుండి
 నిన్ను మోసంబుచేసి దానితోనెడబాపి యిచ్చటకుం గొని తెచ్చినారము. ఆకామినీ
 రత్నంబు మాయేలికయొద్దం జేరియుండును అని చెప్పినుచు నాచెట్టిసాధున మూల
 కొక్కరుడుగాఁ బరువులిడిరి. నేనును వారిమాటలునిని యాహా! మోసపాలిని
 గదాయని తలంచుచు నీకాలామణులగతి యేమైయుండునో? యనిదుఃఖించుచు
 నతివేగమునం బూర్వమదిగినమార్గముగుండఁ దొలుతటిచోటికివచ్చిని. అచ్చట మే
 మారోహించికొనివచ్చిన యశ్వవరంబులుమాత్రముండెను. అదిగాంచి యావామాత్మ
 లకుం గలిగినకీరాతులవలని మహానొకటంబునకు వగచుచుం జేరిమీఁదుగ నీబాలా
 మణినిబోయలచేతి కప్పించితి నేయని వాపోవుచు నొకంతసేవచ్చట నున్నట్లుని విధం
 బుగంచిరి దిక్కుగానక యిట్టి దౌర్భాగ్యకాలికి మహుడరూపాదారంబగు కామినీ
 రత్నంబుదప్పునేయని ప్రలపించుచుండి సూర్యాస్తమయకుగునట్లుటికచోచ్చటం వాని
 యాయశ్వవరంబులలో నొకదానినెక్కిరిని. మదనమాలకుం గలిగినమహానొకటమును
 దలంచుచు నొడతెలుంగకయింటిని గాన నాయశ్వోత్తమం బెక్కడక్కడ కేగనో
 యెఱుంగను. అనాడురాత్రి జాముప్రొద్దుపోయినసరికిం జంద్రభాగం బనుసేపాళ
 దేశపునగరమునమీచమున నొకజలాశయంబుగట్టున నాగుఱ్ఱంబు నిలిచె. నేనును నా
 గుఱ్ఱంబుఁదిగి రెండవయశ్వంబును వెంటబడించి వచ్చుచుండుటంజూచి యారెండిటికిని
 జలంబులుదాపించి నేనును జలావగాహనంబుచేసి యంధకారంబుచేఁ గన్నులేమియుం
 దెలియ కున్నను తృప్తిపల్లకొరవకాలక సమీపవృక్షములకుంజని దొరకినన్నివండులు
 కొఱిసిని భక్షించి యాచెవువునందలి యాస్వాద్యంబులగు జలంబులు ద్రావి యచ్చటికి
 సమీపమున నుండునొకభైరవునిగుడికిం జేరువనఁ బఱిసియుండు విశాలమగు శిలాఫల
 కంబువయిం బరుండి మార్గాయాసపరిశ్రమంబును దీర్చుకొని యచ్చోచ్చటంవానిసీప
 నుద్యుక్తుడనైరిని. నాకు నవ్వుడు తగునహాయం బొండుదొరికెను. అట్లు క్రమక్రమం
 బుగ దేశంబులంగాంచుచు నీనగరంబునకుంజేరిరిని. ఇదియ నావృత్తాంతంబు అని
 చెప్పుగా నాయాడుబిలుకవని ప్రియసఖయగుమదనమాలం గాంచి నవ్వుచు నేనేమి
 యొ యడుగంబోయి పిగ్గు చేసెన్నుం గ్రేంగంటజూచుచునూరకున్న నానై గయెఱింగిమదన
 మాల పిచకురికా నీకు నీమగనివృత్తాంతంబు తెలిసికొనవలయునని యాశగలిగియున్నది.

స్థిరచేత నడుగలేకయున్నావు. కాన చెప్పెదను వినుము. నేనీ యూరికింజేరంగానే యీ కలకూజితంబును గొన్ని దినంబులకు నానమిషంబుజేరినదనెడి. నేనత్యాదరంబుతో దీనింగారవించి యోరాచిలుకా మిగిలెను నా ప్రాణసాయకుని బిలుచుకొనిరా నేరితిరి. అంతియకాని చురల మిమ్ముగానము. నేను కాంపిల్వనగమున నుండు నప్పుడు మదన మోహనండు చెప్పినమాటలవలన మంత్రి కుమారునికి వృత్తాంతంబు విన్న విండుటకుండదనె నిలిచినంతవఱకు మీ వృత్తాంతంబునిట్టిని. మీరు వచ్చి నగరము చేరకపోవుటకుం గారణంబేమియోయెఱుంగనని పిదప నీరాచిల్క యిట్టనియె. ఓమదన మాలా వినుము. మంత్రి కుమారునికి వృత్తాంతంబు తెలిపవచ్చును నడుమ నొక యరణ్యం బున నస్త్రమయచుగటయు నచ్చటియొక సరోవ సమీప మునందు తియ్యనిచూమిడిచెట్టు తొట్టులలాఁ జేయొకచోట బ్రత్యేకముగ నీ సరముం బరుగిడిమి. మరునాఁడు మహా కాలమున నిదురమేల్కొనిన నేను జతురికాకుశల బరమగోరి యాచెట్టుతొట్టునాకిడి కేగుచెంది కాలభట ప్రతిమానుండగ నొక కిరానీను నాయుండు వృక్షంబు నానో పించుచు సమీపమునకుంజేరచూడఁగాఁగారి యానీము యమునిపాలంబడితినిగదా యనితలంచి యిండుకయైన సవ్యడినేయక వెనుక వెనుకగానగి యానోటరంబునంతరం బున నొకయెడ నణగియుండిరి. ఒకరినేపటికి గాదు నాయుండునోటరంబునొద్దకుం జేరి కాలపాకసమానములగు నంగుళులచేనొప్పుచుఁ గాలనర్పుం బనంగన తన యెడకు చేరిని లోనికింజొనిసి నన్నుంబట్టుకొని వెలికిదిగెను. అప్పుడు చేయునదిలేక వృక్షము ఖాబునంబడినదానివలె నణచచ్చుచున్న నేను చురణభయంబుచే జెక్కలు తటతటఁ గొట్టుకొనుచుఁ గుండె లదరుచుండఁగా నెక్కినదుఃఖా వేశంబునం బొగులుచుంటినిగాని నోరెత్తి యొకమాటయైనను బల్కినవాడనుగాను. సమాచరియకుచతురికకుంకూడ నీదుర వస్థసంభవించునేమోయని దానిం బిలువలైతిని. నాకుం గలిగినదురవస్థంకాంచెనేని చతు రికయు మున్నె ప్రాణంబులవలెను ; అట్లయన రాజపుత్రికి మహావ్యవసంబు సంభవించును. ఇట్లు సర్వనాశం బగునయంబు సంప్రాప్తమయెఁగదాయని యచుకొనుచు నూరకయుండు నన్నుంబట్టి చిక్కంబులొట్టెకొని చెట్టుదిగి యాదోయమణికొన్ని పాద పంబులవైకెక్కి నావలె ననేక విహంగంబులం బట్టికొని తనయింటిదారింబట్టిపోయెను. అటుపోయి యాకిరాతుండు నొక్కొక్కదానిని చిక్కంబులొందుడి వెలికిడిచి జెక్కలు విడిచి యిలవయంబెట్టుచుండె. వానిచేరికండక కొంతసేపు తప్పించుకొనియుం దుదకు నాదురవస్థకేనునుబాత్రము కావలసివచ్చె. అట్టిసమయంబున నేను వానింగాంచి మహావ్యవ సదనంబుల గొట్టంటిని. ఓయన్నా యిప్పుడునన్నుఁ దిన్నంతమాత్రమున నీయాకలి యడం గదు. నేనొకయుపాయంబునెచ్చెద అప్రకారంబు నీవొనరించెదవేని మహాభవాధ్యుఁ డవై నీనుకనలీలంబునంబులతోడ నుఖంబనుభవించగలవు. “యుక్తియుక్తంపనో

గ్రహ్యంబాలాదపిశుకాదపి.” ఋద్ధిమంతులు తిర్యగ్మంతువుల వచనములని యనాదరణ చేయక యుక్తియుక్తంబులగునేని వానివచనములు పరిగ్రహింతురుగదా? అని చెప్పిన నావచనములకు మనంబున నచ్చెరువొందుచు నాబోయ యోచిలుకొ నీవు చెప్పనదేమి యనిన నేనును ఓయన్నా నన్నుంగొనిపోయె యొక రాకన్నియకమ్ముము. ఆ కొమ్మ వలన నీ కపరిమితధనంబులందీసియిచ్చెద. వానిలో నీవు సుఖంబున నుండంజనును. వేగి రంబలెమ్మ. ఏదియేనొకనగరంబునకురమ్ము అనగా నతడునంతసింది కృతాభ్యవహారంబై కొన్ని పండులుగొనితెచ్చినాకిచ్చి యవిభుజించినయనంతరము స్వాదూదకంబులు గొనితెచ్చిపోసినఁ దత్పానపరివ్రష్టతృప్తివిశేషంబుండవైననన్ను నొక పంజరంబున నిడుకొని సమీపముననుండు నొకనగరంబునకుంజని యారాజుపీఠినరుగుచుండఁగా నంతకు సమీపమునంబోవుకాంతలు నాసౌందర్యంబుంగాంచి యచ్చెరువందుచు నిది మనరాజ పుత్రిచూచెనేని యీచిలుకను విలుచుకొనక మానదని యొడొరు లనుకొనుచు నాతనిం బిలుచుకొని రాజకన్యకసమీపమునకుంబోయిరి. తన సభిజనంబువలన నావత్తాంతంబు నెఱింగిన యారాజకన్యక యతితుకంబున వచ్చటికివచ్చి నన్నుందీసికొని నావలంకులకు ముదంబొందుచు నీ నకలజనవిలాభినియంబగు సౌందర్యంబును ఈ మనోహరములగు వచనములు నెక్కుచాతుర్యం బితరకీరములయం దెందైన లేవు; దీనిం గొనితెచ్చి యిచ్చిన యీశోయకుం గావలసినధనములన్నియు నాజనకునితోఁజెప్పి యిప్పింపుఁడని యాజ్ఞ చేసిన నొకకాంత వానిం దోడ్కొనిపోయి రాజువలన సపరిమితధనంబులిప్పించి వానిం దఱిమిపేపెను. ✓

చంద్రనేనావృత్తాంతము

- ఓ మదనమాలా యా బాలారత్నము సౌభాగ్యమేమని చెప్పంగలను.
- సీ. పరిణితకామి నాభామాళిరోమణి రతియేయనుచుఁజెప్ప మకముగాదు కమలవాసినీగామిఁ గాంతావతంసంబు భార్గవియేయని వలుకరాదు భూమినుండుటచేతఁ గామినితలకంబు శచియనికవధంబు నలువరాదు కచ్చపీయతపాణిగామిఁ జంద్రానన భారతియేయని పదరరాదు.
- గీ. కాని సౌందర్యలక్ష్మియుఁ గాంతినుషమ, భోగభాగ్యంబు వైదుషీపూర్ణతయ్యను రతిరమేంద్రాబ్జనేత్రభారకులకంటె, నధిక మని చెప్పనొప్పు నయ్యట్లముఖికి.
- సీ. రంభావిభానురరామణీయకమెల్ల తొయ్యలిరుటపుఁదెందొడయంద హరణీప్రభామనోహరవిలాసంబెల్ల శోమలితెఱుకుఁగన్తోనలయంద హేమానుపమకాంతికానునీయకమెల్ల కలకంఠకంతియంగకములంద భారానుసంగతోదారవైఖరియెల్ల కల్కిపాదాగ్రసఖంబులంద.

గీ. లలితకళిలేఖలక్ష్యఫాలంబునంద, యామదాలనగరిమయుయానమంద

యడఁగియుండునుగానసాయజ్జముఖికి, సాటియనిచెప్పఁగూడదచ్చరలనైన.

అమనోహరాంగిపేరు చంద్ర సేన. జనకునిపేరు దీర్ఘ బాహువు. ఆదేశము కళింగ దేశము. అనిక్రమక్రమముగ నెఱింగితిని. నే నాయతివచేతికి దొరకేనదిమొదలు నాకు మనోహరములగుఫలంబులు భుజియింపఁజేయుటయు, శీతజలంబుల నాయొడలు గడు గుటయు మనోహరము లగునంగకంబులదువ్వి యనేకాభరణంబు లలంకరించుటయు నిటువంటిమత్సం బంధములగుకార్యములచేత నారామామణికిఁ బ్రోద్ధుత్తుంగుటయు నుదయమగుటయుం దెలియకయుండె. ఎల్లకాలము నామనోహరములగువచనములకు సంతసపడుచు వినుచుండును. ఇట్లుండ నొకనాఁ డాకాంతాతిలకంబుతోఁ గన్పాంతకః పురోద్ధానపాలకి యగు కపోతకయనునది యిట్టనియె. ఓచంద్ర సేనా యాకలహాజిత మనుశుకంబు దొరకేనదిమొదలు నీకత్యంతప్రేమపాత్రంబులై యుండునుపవనలతా వికతులమఱచి యావలనికైనఁ జూడరావు. మొదటినుండినీవు నీప్రాణములతోనమాన ముగా స్వాదూదకంబులనుగొఱ్ఱుగిసీటను జెఱుగురసంబులను చందనవంకంబులను తానే పెనిచిన లలిత యనువాసంతీలత నవార్తసం ప్రాప్తిచేఁ బుష్పిణియయ్యె. ఇదిసీతుమహోత్సవకాలంబుగావున నెఱింగించితిని. అనిచెప్పఁగా నాచంద్ర సేక సంతసంబంది యొక పోతికా మనలలిత పుష్పిణియయినతోడన వనభూషణ మనునశోకపాదపరాజముతోఁ గూర్చి పరిణయమహోత్సవంబుఁ జరిగింప నేను మహోత్సవకర్తయును జేదియున్న దానను. ఈ దినము సంధ్యాసమయంబున నమృతహోత్సవంబు నిర్వర్తింపవలయు. ఇంత లోపల నాయుద్ధానమునం బల్లవతోరణంబులు గట్టించి చందసోదకంబులను పవనతరు వీధికానికరంబుల సువాసితంబు లొనరించి చీనీ చీనాంబరంబుల నిర్మించిన ధ్వజపటంబు లుద్ధానపాదపంబుల వైకెత్తించి యా లలితయు వన భూషణమునుండుచోటం బూల వందిరివేయించి ముత్యాల మ్రుగ్గులు తీర్చి సర్వచుంగళవస్తువులు నచ్చటసిద్ధముచేసి యుంచవలయును. ఈసంగరమున నాకుం దెలిక'త్రియలగుకన్నియల నమృతహోత్సవంబునకు రమ్మనిపిలువవలయు. ఇది నీచేయువని అని యాజ్ఞ చేసి దానినంపించెను. అది మొదలొ చంద్ర సేన మహోత్సాహంబున నయ్యా మహోత్సవ కార్యంబులు తానె జరిపించుచు సూర్యాస్తమయసమయముం గాంక్షించుచుండెను. అప్పుడు.

క. చటులరవితురగవరఖుర, పటుఘట్టనదళితచరమవర్షకసాను

స్ఫుటధాతుఘాతులనఁగా, నటఁదోఁచెనుజరతభాన్వదాతపకాంతుల్.

అట్టి సంధ్యాసమయమున నాచంద్ర సేనయఁ బరిజనసమాసీకంబగు నందలంబు నెక్కి యనేకపరిజనంబులు గొలువంగదిలి నన్నుం దనతోఁగూరుచుండఁ దెట్టుకొని యా

యద్యానవనీకరి దాని పురకప్రదేశమున నొకతెం ; గాఢాయంబుధరియించుకొని
 నృటికమయమగు నక్షమాలఁజేఱుని నిమిలితనేత్రయై బ్రహ్మసంఖనం గూరుచున్న
 దానిం గాంచి భయసంభ్రమంబులతో నా రాజపుత్రి పట్టకిదిగి యా యోగినికి నమ
 స్కరించి యాభగవతి మిరలేవ్వరో ? యేదేశమునుండి యిచ్చటికిగడెంచియున్న
 వారో ? ఇచ్చట నుండుటకుంగారణంబేమొ ? నాయందుం దయయించి యానలెండని
 ప్రార్థించిన నాయోగిని చంద్రసేనగాంచి యోకన్యకామణి యేనువసియించుచోటు
 సంసారలకగమ్యమయినయది. అంతకు సమీపముననుండునుజ్జయినియందు మహాకాలునిం
 దర్శించి ఆకాశమార్గంబునంబోవుచు నీ యుద్యానవనసీమనగర్వాలంకారాలు కృతం
 బైయుండుటగాంచి వినోదంబు నూడందలంచి యిచ్చటికిం దిగిలిసి. ఇంకమాత్రమె
 కాని సేనికృడనుండుటకుం గారణాంతరంబులేదు. అనిన నాకన్యకయు మహాముదుం
 బుతో నోభగవతీ జన్మాంతరకృతంబులగు పుణ్యవిశేషంబులు ఫలప్రదానోన్ముఖంబు
 రాటవలనగదా మీఁబోటి తపస్విధ్యులదర్శనంబు మాకుం గలుగును. మాయందుం గరు
 జించి యారేయిచ్చటనుండి మాచేయునాభిధ్యంబుంబిగ్రహించి మమ్ముం గృతార్థులం
 జేయవలయు. అని ప్రార్థింపఁగా నాయోగినియు నోచంద్రసేనా సీభక్తికై జాల
 మెచ్చితిని ; నిన్ను విడిచిపావ నాకుమనసురాదు ; అందుకనుగుణముగ నీవునుబ్రార్థించు
 చున్నావుగాన నిలిచెదను. అనిచెప్పఁగా రాజుకూతురు సంతసముతో నాయోగినికిం
 గైదండయిచ్చుచుం బాదచారిజేయై లలితావనభూషణము లుండుచోటికిం దోడ్కొని
 పోయి యిచ్చటనమర్చింపడియుండు బూఁబందిరిలో నవరత్నమయంబయి మధ్యదేశ
 మునఁ జేర్పఁబడియుండు ముక్కలిపీటపయిం గూరుచుండఁబెట్టి పాదంబులఁగడిగి కంద
 మూలఫలంబు లాహారంబుగానిచ్చి పూసురటిలు చేఱుని విసరుచుండునట్లు కొందఱు
 కాంతల కాజ్ఞచేసి యొకింతసేపు పాదసంవాహనాదికృత్యంబులు నలిపి తదనఁజ్ఞాతయై
 పరిణయమహోత్సవ కార్యంబులు ప్రవర్తింపఁ జేయఁచుండె. వీణావేణువుదంగాది
 తూర్వవాద్యంబులు కాంతామణులువాయించిరి. సర్వాలంకారాలంకృతంబై యా
 సగరకాంతాజనంబును మహావైభవంబుతో నమ్రహోత్సవంబుంగాంచ నేగుడెంచె.
 కార్యనియత్ర లగుపరిచారికలు వారి వారినితత్రదుచితస్థలంబులం గూరుచుండఁబెట్టి
 చందనపంకంబు దేహంబులకుఁబూసి నుమమాల్యములు కొవ్వలకుంజాట్టి యనేకవిధము
 లగుఫలమాలను ఇత్తుభండంబులును దూర్వాదళంబులును మంగళక్షకలును కానుక
 లిచ్చి యాశుచరించుచుండిరి. అగురు ధూపధూపంబులు దిక్కులయందంతటనిండి
 ఘుమఘుమాయంపుచుండె. నానావిధాభినయచతురం బగువారకాంతాకదంబంబు కల
 కంతకంతనాదనిధింబు లగుకంతభవ్యులు చెవులపండువులునీయం బాడుచు నర్చనంబు
 కలిపి ఆలీనతులలగగోందజకాంతిలు చాటువద్యంబులఁగదించి తక్కినవోలులకుం

జెప్పుచుండిరి. కొందఱు పరిహాసచతురలు నానావిధహాస్యరచనా చమత్కారములు కనఁబఱచుచుండిరి. ఇట్లు మహోత్సవము ప్రవృత్తముకాఁగా నాచంద్ర సేనయు మనంబున సంతోషముబొందుగఁ గొందఱు చెలిక త్రియలతోఁగూడ నాలలితాలతన దన కరంబులంబట్టి యెత్తి వనభూషణపుకాఘాహ స్తంబులం జేర్చి యాయశోకంబుంగాంచి యిట్లనియె.

సీ. ఎండకన్నెఱుంగక యుండఁగాఁబెంచిన లేసునుతీపి యామానసీయ

గాలివైసోకిన కంపమునొందుచు నుడివడు మిగుల సీనుండరాని

హితసరసోఽఘ్న యతిః బ్రా కమండిన వ్రాలును భూమి సీవర్ణశీయ

సహవాసచతురలు జాగ్ర తపడకున్న లోన వాడుచునుండు లోకవినుత.

గీ. దీని కాఘాకరంబుల దిద్ది పట్టి, యుగళీపల్లనంబుల నప్పళించి

యేలుకొనుచుండు మెప్పేళ్ల లీలమెఱయ, పుష్పిణిని రక్తపల్లవభోగరతుల.

అని యట్లు చెప్పఁగా దానిరసవర్ణంగృ మనోహరము లగువచనములకు నచ్చట నుండు వారల్లె నంతసించి యాచంద్ర సేకంబొగడిరి. ఇట్లు లలితానభూషణములకుం బరిణయ మహోత్సవంబు నిర్వహింపఁబడియె. ఆ చిత్రంబేమని వర్ణించగలను. అది యద్భుతప్రతపరము. ఆచంద్ర సేన తనచేతంబట్టి యాలలితయను మాతీలతను ఆశోక వృక్షముఋణుం బెట్టగానే యాలత యొకకాంతా లిలకంబయి నిలిచెను. ఆవృక్షు

సీ. కలుకుమిటారంపు గుబ్బచన్నులదాని కొమరొప్పునలముంగురులదాని

ఎలరారుచేరడంబేసి కన్నులదాని ముద్దులుగుల్కు చెమ్మెముదాని

నంసనతంబులై యమరుబాహులదాని తోరంపురుటపుఁ బెందొడలదాని

నూనూఁగునూఁగారు జానుమిఁజెడుదాని నకనకలాడు లేనడుముదాని

గీ. కంబునుందర మంగళగళముదాని, సల్లలితనవ్యమందహానంబుదాని

జూచియాత్పర్యుగ్మలై నుదతులెల్ల, పాలలితావణ్యగరిమంబుఁ బొగడిరంత.

ఉ. భూరుహరాజ మప్పు డలపొల్తుక లచ్చెరువందిమాడఁగా

మారసమాన విగ్రహరమాధరుడైన విలాసియై మహో

దారత నావిలాసవతిఁ దాఁకి కరాజ్ఞము పట్టి నిల్చినా

చారునికుంజమధ్యమునఁ జాననుగూడినకంతుకై వడినో.

అప్పుడు వారలంగని యచ్చెరువునొంది కన్నీయలుగావునః బరపురవనన్నిధిం గలుగు లక్ష్మణేయంబులచేఁ దొట్టువడుచు నచోచ్చటవాసించు నుద్యోగించుచుండ నా నన్యాసిని వారలంగాంచి యొకన్నియలారా మిరలిందపకుల నిప్పుడు విడనాడిపోవుట యొక్కంబుకాదు. మీరుచేసిన మహోత్సవంబునకు మరంబునలలి వసంతుండును వనదే

తయ నెట్లు ప్రత్యక్షమయినది తోచెడిని; ఉత్సవమును బూర్ణమునీయుండు. అని చెప్పిన నొక్కతెయైన వారల సమీపమునకు బోవనొట్టక యుండ నంతలో నాకనంబున నుండి యలివేగమున.

సీ. నరపారిజాత విస్ఫుటవాసన ల్లభాశించుకీర్ణదలతో మించువారు
అనిమేషచంచలాయత మందరము లైనగొప్పకన్నులతోడ నొప్పువారు
భూస్థలినంటక పాలుపారు మృదుపాదపద్మతలంబులఁ బరగువారు
స్వేదాది సంయంక్తైకైందని క్రొమ్మించు మించు దేహముల దీపించువారు.

గీ. సారసౌందర్య చారునంచారభూము, లభినవోద్భూత యాన ప్రభవనుభగ
లమృతకరరేఖలకు దీటులైనవార, లచ్చరలు జేనవేలుగావచ్చి రటకు.

అట్లు వచ్చిన యపరమచృకంటులంగని యిదియేమి విచిత్రంచేయని యొక రితో నొకరనుకొనుచు నాశ్చర్యరసమగ్నమానసలై చూచుచుండ నావేలుపుంబువ్వు బోదులు.

సీ. కమనీయమణిదర్పణములు గైకొని కొంద రెదురుగా నిల్చిరి యిందుముఖులు
వల్లవోళిర సంభావితవ్యజనాళిఁ గొందఱు వీచిరి మందయాన
అభినవపారిజాతాది మాల్వంబులు కొప్పులఁ దుఱిమిరి కొందఱు అబల
లనువము నవరత్నచారముల్ కై నేసి రం దణుచుధ్యులు కొందఱు తెలుమి.

గీ. కొందఱు అతివలు ఖాసిరి చందనంబు, శోర్కిఁ బన్నీరు జల్లిరి కొందఱు అందుఁ
గొందఱు అంతులు నుందరీ నుందరులకు, నలిసి రవ్వడు అలితోవచారవిధులు.
అది యెట్లనిన !

గీ. నవ్యమణిమయ సింహాసనంబు మీఁద, నిందువదనను వేడుక నుందరాంగు
తెనుకెదురుగాఁగఁ గూర్చుండ నేర్పఱిచి మహాముదంబున బలసియాయలివలెట్లు.
శృంగారములగు పూజంతులును చందన కంకంబు నిండియుండు వజ్రంపుగిన్ని
యలు, నడవంబులును, కపురంపుఁబరిజెలును, వటవాసిపెట్టెలును, అత్తరువు తప్పెలును,
బవ్వాజి కడ్డీలును, మొదలగు మంగళ వస్తువుల నాదంతుల నడుమనునిచి యందుం
గొందఱు చతురలగు కాంక్షలు మొగంబులం జిలుంగవంతురింప నానరనునిం గాంచి
యెట్లనిరి.

సీ. మదిరాశీ కుచకుంభమంజరు లభియించి యంది యీపూజంతులాడమయ్య
ఇందు బింబంబునఁ గం దందమైనట్లు దిలకంబు మొగమున దిద్దుమయ్య
చందనగంధి యీసారసాశీ యనంగ గందంబు మేన నలండుమయ్య
ఛవిగన నీయింత చాలునో చాలదో నవ్వులి పీడె మొంగుగ మయ్య

- గీ. పాటలాధరవిరహతాపం బడంగ, జల్లునైమించువన్నీరు జల్లుచుయ్య
నీదుచ్రేటులకునుదాళనేర నచుచు, నుదలిక్రిడకును మూలు నుట్టుచుయ్య.

అనుచుం గందంబు మొదలగునవియందిచ్చుచు నతనినిర్భాగింప నావలకాడును
గిందిల్లుజ్ఞాభాసురముఖారవిందుండై యట్టుచేయుట కొల్లకయ్యందుటం గాంచి మఱి
యొకతె కించిదంకురికమందహాసంబుతో నిట్టనియె.

- సీ. పూబంతులంటఁగాఁబోలదు బాలరో విరహులనేచెడిమరుశరములు
ఇందుబింబునఁ గందులేకుండైన నుదంబుగావటే మందయాన
సుమగంధియనుటకుఁ గ్రమముతోఁచదుగదే చందనంబులఁదినఁ జంద్రవనన
నంకల్పరతములఁ జవిఁచూచియున్నది శంకయేలనే నీకు సారసాక్షి
గీ. రలిపరి శ్రమజన్వేదరసమునందు, తడియకుండైన నడఁగునే తావభరము
కీలుజడవ్రేటులకు నోర్వఁ గృతియె యితఁడు, వలదువలదివృ డితని కీవట్టివనులు.
అనిన నందు మఱొక్కతె యిట్టనియె.

- సీ. వడలిచన్పంతులుబట్టఁగోరెడివాడు పూబంతులంటునే పువ్వుబోడి
వలరాచవనులందువనితదిట్టమవాడు తిలకంబు కూటిగాఁ దిద్దలేడె
కుచకోరకంబులఁగోరిగందమలంద నేకాంతమే యిది యిగురుబోడి
వీడియంపుంబవి వెలదుక కేలనే నునుమోచిచవిజాపుసుచుడె వీడు

- గీ. వాక్యధాపూరమునఁ దాపవహ్నినడచు, వాడు వన్నీరుజల్లునే వనితవైర
నబలజడవ్రేటులకు నోర్వనపు డితఁడు, వనితపాదాబ్జములవైర వ్రాలలేడె.

అని నవరిహాసంబుఁగాఁ బల్కుఁగాఁ నందుకుం బెరమందయాన యొక్కతె
యొక్కలకతింగాంచి చతురత్వంబున నిట్టనియె. ఓసీ! నీవు చెప్పినది యొప్పుదు. వీలనన.

- సీ. చనుబంతులనుబట్టి ననువునేచ్చెడివాడు విరిబంతులనుబట్టి విడువవలదె
విజాంకముఖజూడ నెలమిగల్గినవాడు కులుకులాడి కిడందె తిలకరేఖ
చందన మబల కలందఁడె నెటులొర్పు చందనాచలవాయుసాహసంబు
కామదేవుని భక్తిఁ గానఁబూనెడివేళ తాంబూలమొసగక తవ్వనటవె

- గీ. నకీయమీదను బన్నీరు చల్లకున్న, విధునికిరణంబు లిక వీని వేచవటవె
బాలకీర్ణద్రేటులఁ బడలకున్న, కామదేవునియన్నన గల్గునటవె.

అని యిట్టాయచ్చరలు పరిహాసచతురంబుగా నాదంపతులం బల్కుటలవిని
చంద్ర సేనావ్రముఖులగుకుమారికలు మనంబున నలరుచు! చూచుచుండునెడ;

సీ. కనదీహకాంతి చెంతలకుండువారినిఁ దక్షహాటకవిభాధరులఁ జేయ
తనవాలుగన్నులధాళభశ్యంబులు తమయెల్ల తీరసం ద్రముగఁ జేయ
తనమందహాసకాంత శ్రీలు నవిధోర్వి చంద్రకాంతస్థలీనమిలెఁ జేయ
తనవాక్కుధారలు వినువారిచెవుల కానందంబు నృప్తి నేయ

గీ. కనకనూపురములు ఘుల్లుఘల్లునంగ, నరసకాండ్రకు మది ఝల్లుఝల్లునంట.
చెలియ కీసిటు చెల్లును జెల్లుననగ, రంభ వన్నెను నాట్యసంరంభయగుచు.
ఇట్లువచ్చినయారంభ వెను వెంటనె మృదంగ తాళ కేజువీణాదివాద్యవిశేషంబులతో.

చ. ఆభినవమన్త థాకృతు లహస్కరతేజాలు . పద్మవత్తన
న్నిభనయనద్వయుల్ కనకనిర్మితచేలులు దివ్యమాల్యసౌ
రభవిభవాధివాసితధరాగలదిగ్వలయాంకరితులున్
శుభు లగుదేవగాయకులు సొంపెలరారఁగ వచ్చి రంతటన్.

వారలంగాంచి యాచంద్రనేన తనతోను డెడు కుమారికామజులతో లేచి యీ
పురుషులసన్నిధానంబున నుండుగూడదని స్త్రియసఖులతో ననుకొనుచు నావనమువాటి
పావ నుద్యుక్తయయిన నాకస్యారక్తంబుంగాంచి చక్కాసిని యిట్టనియె.

చ. తమతమబావ మానుయెను తక్కినవారలబాసి యుండఁగా
రమణులు వారిసన్నిధికి రాఁజనదందురుగాని కామినుల్
నుమహితమంగళోత్సవవిశోభితకాలమునందు నిందరీ
క్రమముగనుండ గాయకనికాయము గానమునేర్పఁజూడరే.

చ. ద్విజవరసన్నిధానమున దేవతపస్విగురుస్వలంధువుల్
విజయము చేసియ న్నయెడ వేడుక గాయక గాయకాంగనల్
నిజపరిచారకల్ భటులు నిండినచోటుల రాణివాసముల్
స్వజనముతోడ నుండుటలు సాజము నింద్యము గాది దేరికిన్.

కాన సిద్ధుడు మంగళసమయమున బాడవచ్చినగాయకమాత్రులక నీవు
తొలఁగి పోనక్కరలేదు. ఇప్పు డీక్రొత్తగావచ్చిన యచ్చరకాంతలనాట్యంబు విశా
కించి యభ్యంతరంబున కేగవలయు. అనిచెప్పఁగా చంద్రనేనాప్రభృతులును గూరు
చుండిరి. ఇంతలోపలనారంభోరువును.

క. మురజంబులు వాయించుచు, నురగాయకనమిలి వాడ నుస్వనములతో
మరుగజ్జెలగుఱ్ఱమువలె, నరనిందదళాక్షి నాట్యమాడం దొడంగెన్.

సీ. కంబుసొందర్యకుంగళమైనగళమునఁ జిలిచిలిపాట ముద్దులుకట్టివ
పల్లవతల్లిజపరిభాషిమాస్తము లర్థకాతంబుల నభినయించు.

ఖాజనచయకాంతిభంజనం బగుకన్నుగవను భావంబులు గ్రామించుండ
కల్హరకమనీయకాంతిరంజితము తాపదములు తాళానుబంధ మెనయ.

గీ. తాళములుదీర్చుచోఁ దనాతటనెకదలు | వజ్రతాటకకాంతులు వరలి చెక్కు
టద్దములఁ దోచి తద్దయు ముద్దుగుల్కు | మోవ మిగురెత్త నాడె న్ముద్దుగుమ్మ.

ప. అట్టివనుయంబున,

చ. కవకమయంపుఁగుడ్డములు గారుడరత్నకవాటకోటులున్
దినమణితుల్య వజ్రమణిదీపితచత్వరముల్ విచిత్రకే
తనములు నత్స)వాళములస్తంభములుం గలదివ్యవైభవో
పనతనుసాధమై వెలిగెఁ బందిరి యంతయు విస్తయంబుగన్.

ఉ. అందొకచోటఁ గేళిగృహ మప్పెరువై శుకసారికావళిల్
క్రందకఁ బల్కుచుండునది గన్నడ మంచము నిల్వఁజద్దముల్
గందపుఁగిన్నె పూసురటి కమ్మనిగారపుజాలపల్లికల్
క్రొందకుంబసిండితముకు ల్వెలుగొందుచుచుండెనచ్చటన్.

మఱియు నందు భోగోపకరణాంబులనేకంబులు నిండియుండుటం గాంచి చంద్ర
సేన మొదలగువార లాశ్చర్యచుగ్మచూననలై యుండ నాయచ్చర లాదంబతులం బడక
టింటి కంపుఁబ్రయత్నంబులతో వారల నచోటకుండిలేసిన లజ్జాకులితయై యందుం
జొరఁబోక యాడిగిలంబడుచు నఖయలమరుగుననిలిచి ముందరికడగులిడనికులుకులాడి
గొందఱు మందయానలు బొదివి సరసాలాపంబుల నిట్లరిరి.

సీ. తమిరిద్దిబిగువుగుత్తపుగుబ్బ లడిమినఁ బగులునో యని భయపడియదొక్కొ
మోహంబుతోలది లేమోనినొక్కిన తేనియలు గారిపోవరి కలఁచెదొక్కొ
వలపుకొద్దిగ రతివ్యాయామమనమొచి నలుపు మైదీఁగె నుచులుకెదొక్కొ
బాళిమైఁగళలంటి పలుమరు సొలయించి యలయించు వని వెఱవంబెదొక్కొ

గీ. సహజలజ్జాసఖిమణి సరసుండ, నెట్లు పరిఁగూడనొనని యెంచెదొక్కొ
గానిచోఁ బ్రాణనాథునికడకుఁబోక, యిచటఁ దలవంచుకొనియుండెదేలబాల.

అనిన నందు మఱియొకతె వచ్చి యాబాలికామణిని సుదిటంబట్టికొని
యోగోలా యెలనే యిట్టిభయము? నీ ప్రాణనాయకుని కేమి కొన్ని హితంబులుపల్కి
నీ కీజంతు వదలించెదను రమ్మ అని చెప్పుచు వెనుక కీడిగిలంబడు నాయొరిని మెల్లవ
నకువుతోఁ దిగిబిగినిపోయి యాసుందరాంగుని సరస విలపంబెట్టి యిట్లనియె.

సీ. తాఁజేనగండునీతన్నితనూలత వలపుతోఁ గొంగిల్ల నలవఁబోకు
మీఁటివనిచ్చునీబోటికుచంబులు గట్టిగాఁ గరముల బట్టుబోకు
చమత్కార—19

తేనెలూర్పెడుదీనిజీనివారెఱయందుఁ దెంపుతోఁ బలునొక్కు లుంపఁబోప
పాలుగారెడుదీనిబంగారుకెక్కిట్లు పలుమాలు ముద్దులఁ గలపఁబోప

గీ. యావనము నిండి ననబోడి పూవుములికి, దొరకటారిలెఱంగునఁ దోఁచుదనుక
కుసుమకుసుమారదేవాను గూడి గాఢ, రతుల గాసిలజేయంగరాదువినము.

అనిచెప్పి యాచెలువకేలువట్టి యాతనిహస్తంబునఁబెట్టి యందలు నచోటు
వాసి వెలివచ్చిరి. ఇంతలో నొకవ్రక్కనుండి మహాగద యొకటి మూపునధరియించి
యతిభయంకరంబులగు దీర్ఘదంష్ట్రలకాంతులు మేడకపంకనంకలితంబయి యుండు
సురంబున నొలయ నొకమహాకాయం దగురక్కనుండు ననుదెంచి యాకళిగృహ
ప్రాంతంబున నున్న కన్నియలు తన్నుంజూచి భయనంబ్రమాక్రాంతలైచెదర నతి
రయంబున నాదంపతులుండు చోటుసొచ్చి పచ్చవిలుకానిములికియనందగునట్టి
యామచ్చకంటినిం బట్టుకొని యిట్లు గదలనీయక తనయంకతలంబున నిడుకొని.

సీ. విజాజిపూసరుత్ వీడియల్లలనాడ మగువకొ ప్పాకచేతఁ బిగియఁబట్టి
తరుకుఁజెక్కులను బక్రములు మాయగ వేగ మోముమోమునఁ జేర్చిముద్దుబెట్టి
గాఢభక్షతాక్రాంతమై సొగసేదఁజిన్నారించుగవ చిక్కఁబట్టి
యార్ద్రదంతక్షతు లంతట గలయంగ నునుమోవి మొనపండ్ల నొక్కిపట్టి
గీ. అనదులేఁగొను నులియంగ నానిపట్టి, ప్రీతి నూరుద్వయంబును దెనఁగలట్టి
కంపమందంగ నంగుంబఁగొఁగిలించి, రక్కసుం దాకృకాంగిని రలికిఁ దిగియ.

క. బలుమార్జారముచేతం, జెలువరఁగాఁ దగులుకొన్న చిలుక తెఱఁగునకొ
కలకంఠి చేయునదిలే, కలయుచు వెతగూరుచుండె నందఱునూడన్.

అట్టిసమయంబున నానుందరుండును మహాకోధంబుతోలేచి భద్రంబొరవెరికి
యారక్కనుండగ్గటి యోరీరాక్షసాధమా యిదెనిన్ను నీ కన్నియకుం ప్రీతిగా మన్ను
వడంపికిఁ బలివెట్టెదఁ జూడుమని బాహువైకెత్తి ప్రహరింపఁబోవుండు నాకసంబున
నీరక్కనునిఁ జంపవలదు చంపవలదని యొకమాటవినంబడియె. ఆ కజ్జంబువినంబడు
దిక్కున కెల్లవారును జూచుచుండ మహాఘోరయాపిణి యగునొకరాక్షసి యాచోటికి
వచ్చి తొల్లివచ్చియున్న యారాక్షసుని జుట్టుపట్టుకొని పంగదీసి పీచున బిడిగ్రుద్దులు
గుద్దుచు నోరీ నీకన్నును నిట్టి దుర్బుద్ధియేకదా! నన్నుంగాక యన్యకాంతంజూడవల
దని నేఁజెప్పియుండలేదా. నాకెఱుక వడకుండ యెవ్వడు తప్పించుకొని యిచ్చటకేగు
దెంచిపో. పోపో! అనిత్రోసిన నారక్కనుండు భూమిపయింబుల్లి బుడిబుడినల్లఁ
గ్రక్కుచుఁ డిల్లబడి గిఱిగిఱిందిరిగి ప్రాణంబులు విడిచెను. అదిగని యారాక్షసకాంత
కాహవృత్తి మోచుకొనుచు అయ్యో నామగఁడు మరణంబునందఁ; ఇకనేమి

బులు నేయుచు నున్నస్తకంబున కైపున నొడలుడెలియక యాడుచు బాడుచునుండ
 నందొక్కరుని కాయచ్చర మిగిలియుండమి నాచంద్ర సేనంబట్టుకొన నతివేగంబున రాగా
 రాజకన్యక యో భగవతి నన్నురక్షింపుము; సీతంటె రక్షకులెవ్వరునులేదు; ఈరాక్షసుని
 సంహరింపుమని వేడుకొనుచు దానిగళంబు దృఢముగఁ గట్టికొన నదితటాంబున నెగిరి
 యాకాశమార్గమున బహుదూరంబుచని యొకచోట దానిందించి యోదార్పి యో
 చంద్ర సేనా నాయోగబలంబుచేత ని న్నారాక్షసభటునకు దొరకనీయక రక్షించుకొని
 యిచ్చటికిం దెచ్చిరి. సీతండ్రీ మొదలగువారు నాతపోబలంబుచే మరలఁ గొంత
 కాలంబునకుఁ బ్రతుకఁగలరు. అందుకుఁ జెందింపకుము. ఇచ్చట నాతపోవనంబునకుంజని
 కొన్నిదినంబులుండము. నన్ను సీవు తల్లికిని తండ్రీకిని మారుగా భావించుము అని చెప్పి
 యొక షర్యతగుహాంబున దానిందీసికొనిపోయె. నేను దానితో నంతవరకువచ్చి
 యుండియు మీఁద నలభ్యమార్గంబునై యచ్చటికి సమావమునం దిరుగుచు సినగరముం
 జేరితిని. కొన్నిదినములు స్వేచ్ఛాదిరుగుచుండి యనతి చిరకాలంబునన నీ మేడమీద
 వ్రాసిన సీవు నన్నుంగాంచి పూర్వ స్నేహంబున వాదించుచున్నావు. అని యీకలకూజి
 తము తనవృత్తాంతంబుఁ దెల్పెనని మదనమాల చతురకటంబుజెప్పె. ఓమంత్రికుమారుఁడా
 యిది సేకం గథానందర్శనగుణంబుగ వచియించితి. అనఁగా మంత్రికుమారుండును
 రాజకీరముంజూచి ఓకలకూజితమా యనంతర మామదనమాలా రాజకుమారులవృత్తాంతం
 బేనయ్యె ననియెఱింగింపుమన రాజకీరము మంత్రికుమారుఁడా నేనిచ్చటికివచ్చి
 బహుకాలంబయ్యె. ఓకనిమిమంబైన నన్నుంజూడక యందునేని యామదనమాల
 యేమియందోచక వదితపించును. ఆహారంబైన నొల్లదు. విన్నదనంబుతో మిన్నక
 యుండు. ఆకన్నియకు మోమునూసి యెన్ని కార్యంబులన్నను విన్ననువునఁ జక్క
 లెట్టి వన్నగమరల నేతెంచి వృత్తాంతంబు విన్నునించెదనని చెప్పుచుం దిరిగి చూచి
 నసంభ్రమంబుగ నక్కటా మనకమలవతి భయసంభ్రమంబులతో నతిత్వరితగతి
 నేతెంచుచున్నయది. ఇందుకుం గతంబేమై యుండునో? రాజకుమారుని రహస్యవృత్తాం
 తం బుద్ధాటితంబై యుండువఱననేమైనఁజెట్ట సంభవింపనున్నదో, హృదయం బేమియుం
 దోచక తత్తరించుచున్నది యనునంతలోఁ గమలవతియు నతిత్వరితగతి నేగుడెంచిహృద
 యము కటకటమని యనిర నడుగులు తడంబడ బిట్టునిట్టారుపులు నిగుడ్చుచు హృద
 యనిహితకరాజ్ఞాకయై వైష్యంబున కాకరంబైన మొగంబుతో బయలుపెడలలేనివచనం
 బుల నిట్టనియె. ఓయయ్యా యన కలావతింగాంచితిరే! అది యిచ్చటికి వచ్చియుండెనే!
 భగవతి సాంఖ్యాయుని యిప్పుడు తన షర్మకాలనుండి సీతచంద్ర సౌభామనకుం జని
 రాజకుమారుని గాంచి నిచారింప బయలు పెడలినయది. రాజకుమారుండు మదనమాలా
 నహితుంబై మధుమంతోబ్యాసమున నున్నవాఁడు. సీతచంద్రముంజేరనో శేరఁడో

యెఱుంగను. సాంఖ్యాయనిగాంచునప్పుడు సితచంద్రంబున గుమారుండులేచిచో
మహాప్రమాదంబునంభవించు. ఆభగవతికిం గోపంబువొడమెనేని భూమియెల్ల వడవడ
వడంకు. పర్వతంబులునుపగిలి బ్రద్దలువాయు. ఆకసంబునునిఱిగి భూమిపయిబడు.
అమరుల్లె భయభ్రాంతులై పరువులిడుదురు. కట్ట యెట్టిపెట్ట సంభవింపనున్నదో
యెఱుంగ. నా కప్రతివిధేయంబైన యీ కార్యంబున గళావతికిం గాక యితరులకుం
జేయునదిలేదు. కళావతియుఁ గనంబడదు. కుమారుండు సితచంద్రంబునగనంబడఁడేని
తక్షణంబున సంశయాపన్నమ ననయై యోగచక్షువుచే భూతంబగువృత్తాంతంబరయు!
అనుహసీయచరిత్ర దివ్యజ్ఞానంబున కందని వృత్తాంతంబులు లేవు. ఏదైన నొకకార
ణంబు వొడమిం గాని యోగజ్ఞానంబుచే నెల్లవృత్తాంతంబులరయంబునదు. అట్లుకాంచె
నేని మదనమాలా మందారమాలావృత్తాంతంబులును రాజకుమారుని దుర్మితయును
భగవతిహృదయంబున కవగతంబు కాకమానదు. ఏమిసేయనగును. గరుడగామికృపా
విశేషంబునంగాక యిదియితరులకు నమాధాతవ్యంబుగాదు. అనిచెప్పిన నాకమలవతిం
గాంచి మంత్రికుమారుండు ప్రియనభీ! కళావతి యితకుమున్నవచ్చి యాపంజరంబుతో
సీచిలుక నిచ్చోనునిచి నాతో నేమియుమందలింపక యతిత్వరితగతి సితచంద్రంబు
నవంబోయె. ఆకళావతిచని యొకకాముకావచ్చినది. వేటవకు ముహూర్తముకలదనఁగా
నిటకువచ్చినది. ఇంతదనుక మరలిరాలేదు. అని చెప్పినదిని కమలవతి యొకిం
చుక సంతసంబంది యార! కళావతి యతి చతుర! సాంఖ్యాయని సితచంద్రంబునకు
వచ్చునని యూహించియె తానచ్చోటికిం జనియున్నది. రాజకుమారుండు నచ్చోటికి
వచ్చియుండు. ఋషము భయపడవలసినదిలేదు. అనిచెప్పి కమలవతియు నచ్చోటన
యొకయాస్త్రణంబుపై నుపవిష్టయయ్యె. కలకూడితమును వారలబిడ్డొని మదనమాల
యుండు సాగరధవళంబునకుం జనియె.

తృతీయతరంగము సమాప్తము.

శ్రీ రాధాకృష్ణపరబ్రహ్మణేనమః.

చమత్కారకథాకల్లోలిని

చ తు ర్థ త ర ం గ ము

క. సత్యాజాంబవతీయుత

నిత్యక్రియక్షరక్షణీప్రియ కృష్ణ

వైత్యాది దేవతీసుత

భృత్యాయితరాజమాళి ప్రీతి నివసమి.

ఇట్లు కమలవతి సుఖానందముపయింగూరుచుండి యనేక ప్రస్తావనకములగు మాటలుమాటకాడుచుండఁ గొంతతడవునకుఁ గళావతి యచ్చటికివచ్చి సంతోష వికాసభానురముఖాబ్జాతయై యెదుటనిలిచిన నాకాంతంజూచి కమలవతి యిట్లనియె. ఓప్రియసఖీ నీమందహాసమందరంబగు ముఖారవిందంబుఁ గాంచినమాత్రమునన భగవతి సాంఖ్యాయనికి మదనమాలామందారమాలా రాజకుమారులవృత్తాంతంబు వివితంబుగా లేదని యెఱింగితిమి. అయిన నీచుంగళంబు నేటికి మనకు నమకూఁచిందొకై మనమొంతయు సంతసంబున నీ ప్రొద్దుగడపవలసియున్నది. కాన తదాశ్రితంబగు కథాసందర్భంబును నాలింఁచుచు నాయుత్సవమును పూర్ణముగావితము. మొదటినుండి వృత్తాంతము విశదీకరింపుము. ముఁత్రి కుమారుఁడును తచ్చృణకుతూహలాక్రాంతాంతరంగుడై యున్నవాఁడనఁ గళావతియు సుఖోపవిష్టయై కమలవతీ ముఁత్రికుమారులతో నిట్లనియె.

ప్రియసఖీ కమలవతీ యనుజితకుటనాచటియనుఁ దగువిధాతకక్తి యవంత్యము. అమరీషేయము. అచార్యము. అప్రతివిధేయము. అనంతము. అతఁడు మొదట దుఃఖముల ననుకూర్చినట్లుకూర్చి యాదుఃఖంబులం సుఖంబులంజేయంగలండు తొలఁత మిన్ను విడిగివైఁ బడవచ్చినట్లు దుఃఖంబులు సంభవించు; నట్లు సంభవించినకష్టంబులు విడిసిరు తిసిపోయినట్లు గరించు. ప్రియసఖీవినుము. మధుమంతము నుద్యానమున మదనమాలా రాజకుమారులు సుఖంబునవసించుచుండఁగా వేకువజామున నే నచ్చటికిఁజని రాజకుమారునిసంతచంద్రంబునకును మదనమాలనుసాగరధవళంబునకుంబనిపి తద్వృత్తాంతంబి

మంత్రికమారునికిం దెట్లందలంచి మందారమాల రాజపుత్రావహృతమానసాజ్ఞాకయై
యొండుటంజేసి కలహాజితమున కుపచారంబులగుటకు బ్రయత్నపడడుగాన దీనినస్తద్భ్ర
హంబునకుం గొనిరాదలంచి దానిని పంజరంబున నునిచికొనివచ్చుచుండగా వడివీధిలో
తరళిక యెదురయ్యెను. దానింగాంచి యోతరళికా యొక్కడనుడివచ్చెదవు తెల్పుమని
యడిగిరిని. భగవతిసాంఖ్యాయనియుటజమునుండి వచ్చుచున్నాననెను. అందుకు నేను
తరళికాభగవతి యిప్పుడేమి నేయుచున్నదియని యడుగంగా నది యోకళావతీ సాంఖ్య
యని యంతకుముంద మదుపసీతంబు లగుశుద్ధోజకంబులు బార్వతీపతికభిషేకంబులొన
రించి యితరపరిచారికోపసీతంబులగు ఫలపుష్పాక్షతల నాదేవురర్పించి హృదయపుండ
రీకంబునం గొంతతడవు తదీయదివ్యమూర్తిభిఘ్నించి బ్రహ్మసంఘననుండి లేచి
యిప్పుడ సితచంద్రంబునకుం జనుచున్నది. ఆమె కస్తూర్దాసుసారిణియగును నేను నిటు
వచ్చుచున్నాను. అనగా నేనును నామనంబున కటకటాసితచంద్రంబునకు సాంఖ్య
యని ప్రవేశించునప్పుడు రాజకుమారుడు లేకుండెనేని యామె తనదివ్యజ్ఞానంబునం
గాంచి వృత్రాంతంబుల నరయు. అందుచే బహుకష్టంబులునంభవించు. కాన నామె
సితచంద్రంబుం బ్రవేశించకముంద నేనచ్యోటికింజని రాజకుమారుని కెచ్చరిక పఱచి
యొండనగు. కాలనిజబంబయ్యెనేని కార్యంబుచెడు. అని యాజ్ఞించి యాతరళి
కతో నేమి యుంబలుకక యతిత్వరితగతి నేతెంచి యీమాంత్రికమారునితోగల కూజిత
మునకు నంగసంస్కారాదులు నాహారాదులు నిర్వర్తింపుమనిచెప్పి యతిత్వరితగతి సిత
చంద్రంబునకుంజనితి. అప్పటికి సాంఖ్యాయని సితచంద్రమున కిండుక దూరంబున నే
తెంచుచుండె. నేను నామెచక్షుఃపథంబునకుందగలక యాసౌధపునుద్యానచూర్ణ ద్వారము
గుండ లోపలం బ్రవేశించితి. అప్పుడరాజకుమారుడు మధుమంతమునుండి వచ్చుట
కేర్పఱచంబడి యొండుగూఢమార్గముఖమునుండి బయలుపెడలుచుండె. ననంత్రమం
బగునుదాగమనంబున నాతండు సంభ్రాంతుడై మున్నివేదితంబగు సాంఖ్యాయ
నీనమాగమనంబునిని యపరిమితంబగు భయంబుచేతః “దా నాకాలంబున స్నాతుండై
ధౌతాంబరంబులు ధరియించి మూర్ఛోపస్థానంబుచేసి సాంఖ్యాయినీనమాగమనంబు
నకుం బ్రతిదినమును బ్రతీక్షించుచుండవలసినజపకాలపంజని తదాగమనంబునకువేచి
యొండెనుగాని కాంతాసంభోగచిహ్నంబులతో నొప్పియొండు తనదేహమునునీటంగడిగి
మాటువేషంబుధరియించుటకవకాశమును వీలును లేనివాడై యొండెను. ఆతం డాకాల
యందడుగిడునప్పుడు భగవతిసాంఖ్యాయనియు నచ్చటికింజనుడెంచె. అట్లుచనుడెంచిన
సాంఖ్యాయనికి రాజకుమారుడు దూరముననుండియె భక్తిపురస్కరంబుగ నమస్కరించి
లేచి యథోమాఖుండై యేమియుంబలుకక యూరకుండె. అప్పుడు,

- సీ. అద్భుతంతక్షతు లంతటఁగలసినసాగను మీఱిన మోవిచిగురుచాని
 నఱసాకులకుచోటులై జాగరకహయకాలిమించెడివిప్పుగనుల చాని
 కుచకుంభచందనకుంకుమ చిహ్నంబులావళ్యలొల్కెడు వక్ష మొప్పుచాని
 కామినీభుజలతాకలితకంకణ చిహ్నకమనీయబాహుయంగ్గంబువాని
- గీ. వానశామీ త్ర శేష మైవన్నె కెక్కి, ఘునుముమాయించు మైశ్రాఁశకొమరుమిగుల
 మృదితభావంబుగన్నట్టువృద్ధయనఁగి, తమవుగలవానిఁగనియెఘాఁవకుమారు.

ఇట్లు కాంచి భగవతి సాంఖ్యాయని యీచుక నంశయించి కించిదంతరితరో
 హరుణితముఖాబ్జతయయి నిరూపించిమాచునప్పుడు సాహృదయంబు భయనముద్రం
 బునమునింగి యితక ర్రవృజ్ఞానశూన్యంబై వృత్తిరహితంబగుచు మూఢంబై యుండె. భగ
 వతియు నాకుమారునిం దిలకించి యోకుమారా తొల్లి జేనిచ్చిటి కేగుచునప్పుడు
 నీవు పరిపూతుండవై స్నానంబాచరించి సంధ్యోపాసనంబు చేసియుండువు. ఈ దినం
 బట్లుగాక కేవలముమృదితము లగునంగములతోను, నిద్దరమబ్బునిబ్బరంబై యుండుకును
 దమ్ములతోను, కుచకలకకుంకుమచిహ్న ముద్రితంబగువక్షంబుతోను, అత్యలసంబగు
 గమనంబుతోను, అసౌష్ఠ్యవం బగుశరీరంబుతోను, అధికం బగునిశ్యసికంబుతోను, గను
 వట్టుచున్నావు. లోకంబునం గందర్పనియాజ్ఞ యఖిలజంతుసంతానవంచనాచంచువై
 వెలయుచున్నది. అందుకు నానా వికారవివరస్థానం బగుయోవనంబునుతోడై ప్రవ
 ర్తించుచుండు. అతిలలితంబు లగునా యా భావంబులును పురుషులతైర్వ్యంబువైత్తుగ
 నపహరించుచున్నయవి. ఇన్నియుం జేరినప్పుడు లజ్జయనునది నిర్జికంబగుదానిభాతి
 యొకమూలనడంగు. వినయమువినివారింపం బడినచందంబున నావలికింజకు. తైర్వ
 మున్నధితంబై నరీతి తోభంబునొందు. వివేకము విశసికంబైనవడువున వినష్టంబగును.
 ఇప్పుడు నిన్నుంగాంచిన రతిరమణబాణగోచరత్వంబు నందినవిధాబుగ నాకుందోచె
 డిని. నీవెవరివియంబున నవరాధ్యుండవైతివో? ఈనుందరీ మందిరంబున నుండుమంద
 యానలు నాకుఁబ్రాణనమానలు. మఱియు నాకుం తనూజాత లనందగిమద్రక్షితలై
 యున్నవారు. వారలెల్ల పాతివ్రత్యభూషణులుగాని సాధారణులుగారు. నీవును మహా
 తలప్రసూతుండవుగాని కేవలండవుగావు. సీచకృత్నములయందు సేవనంబు చొరదని
 నేడలఁచియుండు. అది యట్లుండనిమ్ము. నాకు రోషం బుత్పన్నంబగునేని చరాచరం
 బులుగడగడవడంకు. త్రిమూర్తులును భయభ్రాంతులై తమతమకృత్యంబులఁ దడఱడు
 దురు. సూర్యచంద్రులు తమతమగుతులుతప్పి యొప్పుచెడుదురు. అనియిట్లు సాంఖ్య
 యని రోషరూక్షంబుగఁబల్కుచుండ నేను నామనంబున నోహోయాసాంఖ్యాయని
 యారాజపుత్రుని యాకారవేషంబులగాంచి యితఁడెవ్వతెనో కాంతామణిఁ దగుల

కొని దాని ప్రాతిప్రత్యాదులను చెరిపెనని తలంచిననుది. ఈమె మనంబునంగల కోపము కాంతివజ్రువ నెదిర్చియుం జూపట్టదు. ఏమిసేయుదు. అని యిండుకనేత్ర చింతించి సంతప్రహృదయంబుతో నిట్లు వక్కాణించితిని. ఓభగవతీ నీదివ్యజ్ఞానంబున కెఱుకపడనిది పదునాల్గులొకంబులను గనబడదు. నీ తపశ్శక్తిచే నకలజంతు నమూ హంబుల మనోగతంబులఁగూడ నీవెఱుంగుదువు. అట్టి నీయుండుచోట మనంబుకనైనం దలంపరాని యిట్టి సాహసకృత్యంబులఁజేసి భవోముగోమానలజ్జాలల వేగం గడుకించు గలవాఁ డెవ్వండును లేడు. భవదీయ తపావిశేషంబునఁజేసి జాలెవైరంబులుగల మృగం బులు గూడ తమతమ సహజవైరంబు లెడబాసి పరస్పరక్షైత్రితో జరించుచున్నవి. ఒక జంతువైన కామాకురంబై కనుపట్టదు. కేవల శమస్వభానంబై వెలయుచుండు నీనగరం బున భవదాజ్ఞ లేక తృణమైన నట్లాడదు. అట్టి నీ యాజ్ఞావశవద్రియగు పరిజనము ఇట్టి కట్టిండికృత్యంబున కొడిగట్ట నచటయెట్లు. వినుఁడు. ఈరాజకుమారుండు చంద్రచూడ చరణకమల ధ్యానధరీణుండు, అనవరత మీసితచంద్రంబున నేకతంబవ ర్తించుచుసాధ్యా త్రయంబునను సాన్నిధి జపియించి సాంజమూర్తి దివ్యమంగళ విగ్రహంబు ధ్యానించు చుండు. నిన్న చతుర్దశియగుటఁజేసి సాయం సంధ్యోపాసనానంతరము చంద్రచూడి దివ్యమూర్తిని దర్శింపవెంచి నాతో మందలించె. నేనును మనంబున నీతని భక్తిమెచ్చి యింతవం జెంతకన్న భవానీమందిరంబునకుం దోడ్కొనిపోతిని. అచ్చో నాజగన్నాథను నమస్కరించి విరచితాంజలియై స్తుతియించుచుండ నక్కడ కొక సిద్ధపురుషుం డేతెంచి కుమారునిగాంచి యితనివృత్తాంతంబు విచారించి మించిన క్రీతిచే నాయోగిభవభావా నీదివ్యాంగంబుల దేవతాకల్పితంబులగు భస్మమును హరిద్రాపంకంబునుగొని కుమారుని కరంబుననిడి యిది దేవప్రసాదంబు; దీనిని ఖరియింపుము మేలు గలుగును; అని చెప్పిన కుమారుండు నట్లధరియించి మఱియొకింతసేపా దేవాలయంబునం గలుగు విశేషంబులం గాంచుచుండి యింతలోపలన వేటవకాఁగా నాతోఁగూడ నిచ్చటికివచ్చె. ఈకారణం బున నీతనికి నిదురలేదు. భస్మాద్భాశనంబుచే శరీర మించుక పాండురంబై కనఁబడు చున్నది. దేవీ ప్రసాదరూపంబుగ లభియించిన హరిద్రారసంబు వక్షంబునను ఫాలంబు నను ధరియించికొనియె. ఇదియె వృత్తాంతంబని చెప్పఁచుండగా నొకయోగీశ్వరి యొక వజ్రమయమగు పెట్టియను చేత ధరియించుకొని నాగబ్రేతంబు మఱియొండు కరంబు నంజెనుల్పి యంధకారపటలననుం బగుజటాభారంబు సమీపస్థలంబులకు తమాలకాంతార ప్రభలసావహింప నాకాశయానంబున నేగుదెంచి సాంఖ్యాయనికి నమస్కరించిన నాభగవతియు నిరుపదివక్రరంబులనిండక యుండు నాయోగిని కన్యకను హస్తములు సాచి లేవనెత్తి కాలింఁచుకొని యానందబాష్పధారల నొదలఁదడుపుచు పట్టేకామం దికి నేనుమేనా? సాదామిని నేమంబుగనున్నదే? ఘోరౌడల నేర్పిన యోగవిద్యల చమత్కార—20

విరిక్ష్ణుంబుగ ననుష్ఠించుచున్నదియే? ఆయమయొద్ద నీవు ననుకూలత్వమున యోగ విద్యాభ్యాస మొనరించెదవే? నిన్నుంజూచినంతన మాకుమాప్రియశిష్యయగుసౌదామిని గాంచినంతసంతసము మనంబునంగలిగె. మిగుల సంతోషభరితాంతరంగవైతిని. అని యనేకవిధంబులగ నాసాంఖ్యాయని యుపచారోక్తు లుపచరింప నా కామందకియు వినయభయభక్తులతో నిట్టనియె. ఓభగవతీ మీ దివ్యకృపాకటాక్షమునకుం బాత్రులైన వారలకు నెందునైన సేమంబునం గొఱంతయున్నదే? తమ ప్రియశిష్యయగు సౌదామిని యావజ్రపుంబెట్టియను మీయొద్ద నొప్పుగించమని యాజ్ఞ చేసి నన్నంపె. ఇది మీహస్తం బున కప్పగించితిని. మఱియొకవృత్తాంతంబును అవట్కర్తంబుగా విన్నవించుచుని చెప్పి పంపినయది. కాన నది యవధానదానంబునంజేసి యంగీకరింపుడు. అనగా సాంఖ్యాయనియు నట్లకానిమైన నాసౌదామిని సమీపంబునకుంజని యామెచెవిలో నేమేమొ యొకింతసేపు వచియించినయది. అది వినినతోడన యాసాంఖ్యాయనికి హర్షమును, వ్యసనంబును, భయమును, మనంబున ముప్పిర్చిగొనియున్నవి యని తత్తత్కాలజనితముఖ భావంబులచేఁ బరిష్కాతంబులగుచుండె. నేను ఆబాలయోగినింగాంచి దానిరూపరేఖా విలాసంబుల కచ్చెరువంది “మహాభోగార్హంబై మృదుతరంబగు నీయంగకంబును ఈ బాల యిట్లు యోగనిష్ఠులచే గానివఱుచుటయేలకో? ఆహా దీని యంగసౌష్ఠ్యవంబుం గాంచిన నొక సర్వసర్వంసహా వలికుమారునిం బెట్టవట్టి వట్టభద్రయై యుండందగునని లోఁచెడిని. ఇది యిట్లుగుటకుం గతంబేమియో యెఱుంగను; అని తలంచుకొనుచుంటిని. ఆయోగినియు సాంఖ్యాయని చెవిలో వృత్తాంతంబుఁజెల్పి యామెనుదీడ్చిని యాకాశ యానంబునం జనియె. సాంఖ్యాయనియు నావజ్రపుం బెట్టియనుచెఱచి యందులోనున్న హారంబు లను రెంటిని తనచేతం బైకెత్తెను. అందొకటి నవరత్నమయంబును అనర్థరత్నప్రభా పుంజసింజరిత దశదిశాంతరంబునై వెలుంగుచుండె. మఱియొండు అలిరుచిరవర్తులముక్తాభి గ్రుణితంబై కేవలభోగిభోగసంకాశంబుగఁ బ్రకాశించుచుండె. ఇట్లు వైకెత్తిన నవరత్న హారంబుం గాంచిన రాజకుమారునికి జలజలబాష్పబిందువులు క్రుణ్ణితంబగు ముక్తామణి సరంబు విధంబుగఁ గన్నులనుండి యిలకుంజారె. అలి గంభీరప్రకృతిగాన పునః పునః నిరుద్ధంబగుచుండుటంజేసి యత్యావేగంబున నధరనాసాపుటంబుల మృరియింపంజేయుచు శోకవేగంబు హృదయకుహరంబున నలికయించుచుండె. కొంతతడవునకు ధైర్యం బవలం బించి రాచకుమారుండును నిలువంబడియె. అప్పుడు సాంఖ్యాయని యాకాశనితీరుంగాంచి యోకుమారకా నీవీహారంబుంగనినది మొదలు పూర్వానుభూతంబుం గాంచిన వానివలె దుఃఖించుచున్నావు. నీకుం బ్రాణప్రియంబగునది యొకటి దీనిం జూచినమాత్రమున నీకు స్తుతికిందగినట్లు లోఁచెడిని. ఈహారముందాల్ప నీవతగుడువనిలోఁచెడిని; ఇది చేసిచ్చినట్టిదిగాన భక్తిపుష్పరంబుగఁ జరిగ్రహించి భరించికొనుము. అని చెప్పి యాహార

మతనికొసగి మఱియొందుహారమును తాఁ జేతనై త్తికొని మందారమాలాగృహంబునకుం జనియె. ఆహారము కంతదేశంబునధరించినందున సారాజకుమారుండు నభినవోద్భూత మనోహరకాంతియై నక్షత్రమాలికచేఁ బూర్ణచంద్రునిపగిదిం దోతెంచె. సాంఖ్యాయని యచ్చోటువాసిపోయినయనంతర మారాజకుమారునిచే నాహారము జీవంకరణనామ కంబునియెఱిగిలెని. ఈ హారముచేరికందినదాదిగా నాహారమునుగూడ నా కుమారుండు గైకొన నిష్టపడఁడనితోఁచెడిని. మహానుభావప్రకృతియగుటంజేసి చెప్పినో చెప్పఁడో యని నేను దానివృత్తాంతంబు నడిగినదానంగాను. క్రమక్రమముగగాని తెలిసికొన ననువుపడదు. ఈమఱిహారప్రస్తావనకంబుచే నాయనకృపచనంబులం బాటించక యాసాంఖ్యాయని యంతకుముందు మందారమాలానిరీక్షణకౌతుకితాంతరంగయై తదా గారంబునకుం జనియె. పూర్వమునం బ్రస్తూయమానం బగువృత్తాంతంబు మఱిచిపోయె నని తోఁచెడిని. రాజకుమారుండును స్నానగృహంబునకుం జనియె. నేనీటకువచ్చితిని. ఇదియె వృత్తాంతంబనిచెప్పినఁ గమలపతియు మంత్రికుమారుండును జీవంకరణహార వృత్తాంతంబును మఱియొక హారవృత్తాంతంబును దెలిసికొన మనంబులఁ గోరుచుండిరి. ఇట్లు కొన్నిదినంబులుం జరిగె.

ఆనందరీమందిరంబునకు రాజైయున్నచంద్ర సేనాభిఖ్యుం డొకనాఁడు తత్పుర సమీపవనంబులపేటాడంజని కొంతసేపాఖేటకావిహారంబునలసి మరలవచ్చుచు నెండకు బడలి యాపురబాహోవృపవనంబునందుం బ్రవేశించి తదీయచంద్రుంబునంగనువట్టు కైత్య సారమును పుష్పనికుంజంబునంబ్రవేశించి దానినడుమ నుండుశిలాఫలకంబుపైః బరుండి యుండెను. మంత్రికుమారుండును తద్వక్షమునకు వినోదార్థంబుగ నానాఁడుదయమునం జని రాజపుత్రుండు దిగివలతాగృహమునకుం బ్రక్కన యుండుమఱియొకనికుంజంబు నం గుఱుమస్తబక సుందరం బగుతమాలామక్రిందగురుదుండి చందనానిలాలంకురంబుల నేవించుచుండె. ఆపృథ్వీచృటికి రెండుచిలుకలు మనోహరాకారంబులు ననుదెంచి యా నికుంజంబులకు రెంటికిని సుబాధపడుచు వానినడుమనుండు నతిరమ్యంబగు మా కందంబువయింగూరుచుండి యలుపుదీర్చుకొని యొకింతసేపటికి సమీపస్థలముననుండు బింబులంబులంగొన్నింటింగొరికి భుజియించి జుఱాఫలరసాభాస్వాదించి మించిన మోదంబునఁజనుదెంచి యొకించుకయేని సూర్యకిరణంబుల బొర్రుయక నిబిడితలతానివ హసీరంధ్రంబై యనవరకనిపతితమకరగదబిందు బృందనురభిశితం బగునారసాలపావ పంబుకొఖుపయిం గూరుచుండె. ఇట్లుకూరుచుండి యాకుశీకుకంబులు ఘర్షణరస్త్రీమ రసార్ద్రంబులగు హృదయాబులతో నొండొంటినిముడ్డుకొని నరసాలాహంబులువలంకచు మహానందంబునంజెలంగుచుండ నందొకచిలుక యిట్లనియె. ప్రాణనాథా మధురరవమా నేనొకవృత్తాంతంబు నిన్నడుగవలయునని యున్నదానను. అందు కవకాక మీదిసంభావన

నివ్వడు దొరికినది. అదియేమంటేవేని! మనరాణి యగుమందారమాల కొన్నిదినముల నుండి బహుదుర్బలంబు లగునవయవంబులతో నీవత్సాండురంబగులవలీతా సౌందర్యంబుఁ గొల్లలాడుచున్నయది. దానింగాంచిన నాకు నదియొకమహాపురుషునియం దను రాగభరితయయి యుండువిధం బవగతం బగుచున్నయది; అనిన మఱియొక చిలుక పలుకుచున్నది. ప్రాణనాయకీ కలాలాపా ఆ మహాపురుషుం డెవడని నీవునమ్మి యున్నావు.

కలాలాపము. నాథా వచించెదవిన ; ఆమహామహాండు మనయూరసుండెడి సితచంద్ర సౌధ వానియగురాజకుమారుడని యూహించెదను.

మధురదమము. కలాలాపా నీతర్కము సుసంగతం బయియున్నది. నిక్కవమే ? తొల్లిరూపల్లవపాణి మధుమంతోద్యానంబున నొకపూజాదరింటఁ దనప్రియునిం బొందియు నసంపూర్ణమనోరథయై యెడబాసి యనవరతంబును తదీయనమాగమగుభంబు మనంబునంగోరుచు ముగుడగావున మనోగతంబన్యులకెఱుకపడనీక మెలఁగుచుండు.

సీ. చిలుకకు వద్యంబుఁ జెప్పనొల్లదు బాల పువ్వులు ముడువదు పువ్వుఁబోడి జలకంబులాడెడు జలకాతలోచన యాహార మానదు హంసగమన సఖులతోఁగ్రీడింపఁజనదు చంద్రానన వెన్నెలబయిటికి వెడల దబల మలయానిలమునకు మది భీతిలను చాన శుకపికారావముల్ నుదలి వినదు

గీ. మది భరింపగలేనట్టినుదనబాణ, జాలనిర్ఘాతపతనసంజాతవేద నావివా ప్రీతభై ర్యయైనవిననేలి, కరదృశకపాలయై దైన్యగతిఁ జెలుగు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా నీవు వచించినదివాస్తవమే. ఒకనాఁ డామందారమాల సఖయలు కమలవలియుఁ గళావలియు నీయమకు గుఱించి మాటలాడునప్పుడు కళా వలింగాంచి కమలవలి యిట్టనియె. అది నేనువింటి.

శ్లో. నబరీధరీతి కబరీధరే స్రజో నచరీకరీతి మృగానాభిచక్రకం
విజరీహరీతి సపురీవ మత్పురో వివరీవరీతి నచ విప్రియంనఖి.

ప్రీకళావలీ మనసఖయగు మందారమాల లొలుకటివలెఁ గనఁబడదు. ముందు పువ్వులంగాంచినచోనత్యాగ క్రిదీసికొని తానెముడుచుకొనును. సఖులువచ్చిముడుచు నంతఃకాలస్యమునహింపదు. అట్టిది యిప్పుడు మనముగాఁ గొప్పునఁబూలుదుఱిమి ననుభరించుటకు శక్తిలేదనిరిసేవేయుచున్నది. ముందుతనయొడలిలో మకరికాపత్ర ములు తెలకమును నొకయెడ యొకింతమాసిపోయిన నప్పుడుదిద్దినఁగాని మనస్సుమాధాన కుడనియా యింటిమకరికాపత్రంబులను వ్రాయించుకొననొల్లదు. మంగళార్థంబుగఁ గన్పూరితిలకంబు మాత్రము భరించుకొనునంటియకాని చిలుకెముటం గఱింపిపోయె

నేని మరల జక్కనొత్తదు. ఇందుకుముందు మన మొల్లకయ్యండినను వనవిహారాదులకుఁ దానె నిర్బంధించికొనుపొవుచుండుగదా. అట్టిది యిప్పుడు మనముపిలిచినను క్రిడించుటకురాదు. అది యట్లుండనిమ్ము; తనమనంబునకుం దోచినప్రియాప్రియంబులు తక్షణమనాతో మందలించకయుండదు. అట్టిదిప్పుడు నేను పలుకెదమలనడిసి బలిమాలు కొనినను ఒకమాటయైనం బలుకదు.]

ఇట్లు మందారమాల వర్తించుచున్నదియని కమలవతి చెప్పుచుండఁగా వింటిని అందు కనుగుణంబుగ నీవును పల్కుచున్నావు. మధుమంతమునందు మందారమాలకుం గలిగిన ప్రియనమాగమంబునకుం గారణభూతయై సర్వసహాయంబు లొనరించినది కమలవతియని విందు. అట్టిది యాకాంతకు రెండవహృదయంబై యుండనగునగదా. ఇప్పుడాకమలవతికిఁగూడ మనసియ్యక నిగూఢహృదయయై యుండుటకుం గతంచే మొక.

మధుర. కలాలాపాయదియధీరయు ముగుడయుఁగాన మధుమంతోద్యానమునం దనకుం గలిగిన పరిభ్రమంబునకు భయపడి కమలవతి యతిచతురయగుటంజేసి తొలుతటివలె నింకేమేమియనర్థంబులకుం బాలపడఁజేయునోయనితలంచి దానిని ముందటివలె నండఁజేర్చుకొన్నది. తనకు ప్రాద్దుసానికాలంబున మదలేఖ యనురాజపుత్రకచిలిపించి లోకవృత్తాంతంబు మాటలాడుచుండు. మఱియుఁ దనమగండైన చంద్రసేనునిం దలంచి యతికంపితచిత్తయై యుండుచుండు.

కలాలాప. ప్రాణనాథా చంద్రసేనునికిని మందారమాలకును పరిణయంబు జరిగినదా? చంద్రసేనునికి మందారమాలయందుఁ బ్రేమ విశేషించియుండునగదా?

మధుర. ప్రాణనాయకీ సాంఖ్యాయనిసమక్షంబునం బాణిగ్రహణంబు జరిగినది. మందారమాలయందు చంద్రసేనునికిఁ బ్రితి యతిశయించియేయుండు. ఇరువురును సమానవయస్కులు. సమానరూపభేదానిలాసభాసురాంగులం. ఆత్మ్యత్వమంత ప్రమాతులు. అట్లుండఁ బరస్పరానురాగంబునకుం గొఱుతయేమియున్నది. మందారమాల యస్తాదశపక్షి యయ్యిన యనంతరము చంద్రసేనునితోఁగూర్చి మందరీమందిర పట్టాభిషేకోత్సవము జరుపవలయునని సాంఖ్యాయని పలుమరు తనకెవ్వనంభుముతో వాక్రచ్చియున్నది.

కలాలాప. ప్రాణనాథా యటుండ నీమందారమాల సితచంద్రసౌధవర్తి యగు రాజపుత్రునియం దనురక్తయయినవిధంబు ఆత్మనాయక వంచనాపదాయణత్వంబునం గాదె యనుచుత్తమయియున్నయది.

మధుర. కలాలాపా! మనకందునం గలకీలేఱుగుటకు శక్యంబుగాదు. అతి ముద్దిచతురులకుం గాని యీసందర్భచాతుర్యంబు మదికింబట్టదు. అట్లుండఁ దిర్వగ్జుతి నుపభాషాధ్యుల మగు మనకాయోజుంగనగును!

కలా. నాథా అతిదుర్మాహంబగు విషయంబునంబ్రవర్తించి మానస వృత్తిశేల శ్రమపఱచుకొనవలయు. ఇట్లుడు మందారమాలవృత్తాంతంబు సీతకైఱుకవడినదనుక వినిపింపుము.

మధుర. కలాలాపా కొన్ని సినంబులకుముందు సాంఖ్యాయని యొకతారహారంబు గొనివచ్చి మందారమాలకిచ్చిన నానుదలి దానింగాంచి పూర్వానుభూతంబుం దలంచు కొన్నదానివలె వ్యసనాక్రాంతయై యడఁపరానిశోక వేగంబునం బెదవులదర కనుదమ్ముల నుండి బాష్పబిందువులు చనుకట్టువయింబడి చెదరి సమీపస్థలంబులనార్ద్రాబులు సేయ నొకింతసేపు దుఃఖించుచుండె. ఆయ్యవనరంబున నే నాకాంతామణింగాంచి యోమం దారమాల యాహారంబుపేరేమి యనియడిగిలిసి. అదియు సీహారంబు భోగంకరణం బనంబరగుచుండునని నాకు తరం బొసంగె; అంతట నేను నాకన్యశోకావేగం బఱగిన యనంతరముతదవృత్తాంతంబువిచారింతమనియుంటినిగాని యపకాళంబుదొరకమి మరల విచారించ ననువుపడకయిపోయె. మఱియు మఱియు విరహతాపం బాకన్యకామణి కధి కంబగుచువచ్చె. అందుకుం గారణంబిట్టిదియని తెలిసికొన నేరికిం దరంబుగాకయున్నది. మందారమాలయు శైల్వప్సడును గరకలికకపోలలయై యాలొబించుచుండునంటియ కాని గఖులతోమాటలాడుటయు నలంకరించుకొనుటయు నాహారంబుగొనుటయు బొత్తిగావదలి విరహవేదనా విషణ్ణచి త్తంబుతోఁ బరితపించుచుండె.

కలాలాప. పాణనాథా యిట్లు పరితపించుటవలన నేమిఫలంబువాటిల్లునో యీ పాటలాధరకు?

మధురరవము. పాణనాయకీ వినుము. ఇట్లునవరతవిరహవేదనాదోదాయమాన మానస యగునామందారమాలంగాంచి మదలేఖయనురాజప్రక్రి క మనంబున వితర్కించి “యొక దీని కభిమతనాయకసమాగమంబు సమకూరనినాఁడు పాణంబు లుండవని తోఁచెడిని. దీనిహృదయగుహంతరాళవిలీనుం దగుపురుషసింహు నేరొగుగాననగు.

శ్లో. బొదుంబరాణిపుష్పాణిశ్వేతవర్ణంచవాయనం

మత్స్యపాదంజలేపశ్యేన్న సారీహృదయస్థితం.

అన్నట్లు అత్తిపూలు తెల్లకాకి నీటియందు మత్స్యపాదమును కనఁబడవు. ఒక వేళ వానినిజూచినను జూడవచ్చుచుగాని స్త్రీహృదయంబున నుండువిషయంబు నెఱుంగుట దుర్లభము. కానిమ్ము చేతనైనంతదనుక ప్రవర్తించిచూతము.” అని నిశ్చయించు కొని యొకనాఁడు మందారమాల యుండుపడకటింటికింబని యందొకచిత్తఫలకంబున శ్లోకమునోహరాకారుని వ్రాసియుండుటంగాంచి యానందపూర్వపీఠికానిచయంబులం బోలిన పిక్వణంబుల నాతని ననిమేషదృష్టినిరీక్షించుచుండు మందారమాలంగాంచి

ప్రియనఖి యీ నవమన్మథుం డెవఁడు ? ఈమాన్మండుండుచోటు నీకవగతంబగునే ? ఈమానినీమన్మథుని పేరును కులకీలాబులును నీకు విచితంబులయ్యవలెయె ? అని యడిగెను. అందుకుమదారమాల లజ్జావనత ముఖాబ్జాతయై యేమియూంబలుకక యూరకున్న నుద లేఖయొం దనకరాంగునీయకంబుల దానిమొగంబు మైకెత్తి యోప్రియనఖి లోకంబున నెవ్వరై నను పంచళరబాణగోచర హృదయులుకానిపారలులేరు ; నావృత్తాంతంబెల్ల నవ్వడవ్వడు ప్రసంగవశంబున నీకెఱిగించియున్నానుగదా ? నీవునట్లు నీ వృత్తాంతంబుందాచక నాతోఁదెల్పుము. నీప్రాణవల్లభుం డెచ్చోటనున్నవాఁడు ? ఇంతమాత్ర మెఱిగింపుము ; అని యనేకవిధంబుల వేషిగొన నామందారమాలయు సిగ్గుచే నేమియు మందలించలేక జహుకాలము నంతసేపి తుదకు సీపడుగునునోహరాంగుండు సితచంద్ర సౌధవర్తి యగు రాజకుమారుండని యుత్తరమిచ్చెను. ఇట్లుండ నొకసాఁడు మదన లేఖయొ మందారమాలయు నిరువురును సాయంతనమజ్జనంబు నిర్వర్తించినిని ధౌతాంబరంబులుధరియించి వెన్నెలబయట గొంతతడవు సంచరించుచుండిరి. అప్పుడు నేను మందారమాల స్నానసమయంబునందీసి తనమెడనున్న భోగకరణంబును ముక్తావారంబు నచ్చట నొకచిలుకకొయ్యకుం దగిలించియుండుటగాంచి తిర్మగ్నాతి నులభచాలంబు నంజేసి యీ చిలుకకొయ్య నుండువారంబును ముక్కునం గరచుకొని యాకసంబునకెగిరి తిని. ఆచిమాచి యామందారమాలయు నతివేగంబునంజనుచుం జక్రైరయు దాడిమీ ఫలభీజుబులును బింబఫలంబులంగొనుచు నావెనువెంట నత్తుం బతిమాలుకొనుచు గొంటికవచ్చుచుండె, నేనాయితి యెంకబతిమాలుకొనినను వారంబిన్యక నాకన్యక చేయలంపినన వర్తింతుచు దానికిం జిక్కక కొంతదూరంబు చకుచుంటి. తల్సేధనమీవ వర్తి యగుమధుమానితం బనుసాలకానసంబునం బ్రవేశించి నేను నానుదరియొం గొంత దూరంబరిగితిమి; దానిమధ్యంబున నతిసంకులశుకపికారావనునోహర మగులతానికుం జంబుచెంతనుండి యొకపిలాసి మందారమాలయుండుచోటి కభిముఖుడై వచ్చుచుండె. నేను నతంఁడెవ్వఁడో కనుగొననగుననిసమాపించి యోహోసితచంద్రసౌధవర్తియగు రాజ కుమారుండుగదాయనియంటిని. ఆమాటవిని మందారమాల సిగ్గుకుభయంబును వెనంగొన నేమియుండోచక యవనతముఖాబ్జాతయయి యుండంగాంచి యాపంచళరాకారుండు కించిదాకురికమందనాన సుందరముఖారవిందుండయి ప్రాణనాయకీయని సంభోధించి యిట్లనియె.

శ్లో. గాఢాలింగనగండచుంబనకుచస్సర్వాదిలీలాయితం

నర్మం విస్తృతమేవ విస్తృతవతో బాలే ఖలేభ్యో భయాత్

నల్లాప స్తవ్యధునా నుదుర్ఘటతమ స్తత్రాపి నాతివృథా

యత్త్వద్ధర్మన మవ్యభూ దనుభం తేనైవ దూయే భృకం.

[తా. ఓ బాలారత్నమా మనము మధుమతోద్యానమునందు గూడినప్పుడు నిన్ను నేనురహస్యముగ బిగికొనిటాజేర్చుకొనుటయును నీచెక్కిలలు ముద్దుగొనుటయును నీకుచకోరకంబులను గరంబుల స్పృశించుటయు మొదలగు క్రీడావిశేషంబు లెన్నియోజరిగె. ఖలజనంబులవలని భయంబునంజేసి మనమప్పుడ యెడబాసితిమి. అందుచే నవియన్నియు జన్మాంతరానుభూతంబులయిన చందంబున విస్మృతజేందనే యెఱచెను. ఇప్పుడు నీతోనల్లాచముగూడ మిగులదుష్టుటయైయున్నది. అందును నాకుమనంబు వ్యభవదదు. మఱియెందుకు సంతాపింతుననగా నిన్నుగంటంకాచి నీముఖచంద్రబింబమునుండి వెడలున్తి కనుభామధరకటాక్షములకు క్షణకాలమైనను పాత్రుండనుగాక యున్నాడననుటకు మిగులవగలం బొగులుచున్నాడను.]

అనినల్పి న నామందారమాలయు నేమియుననక యూరకుండె. అంతనాకాంతుండంతరంగంబున నుప్పొంగుచు నోప్రాణసాయకి నీవుమాటలాడకపోయెదవేనిబాష్టు. నామాటయొకటినిని నన్నుబహుకరించి యాలతానికుంజంబున నుండుచంద్రకాంత శిలాఫలకంబుపయి యొకింతసేపు నాతో నహవానం బంగీకరించి,యనంతరం బేగుము. నాయదృష్టవిశేషంబు ఫలఃస్పృఖలై యీచినంబీనిర్జనభూమికి నిచ్చును నన్ను నేకతంబదైవంబు నమహర్షినయసి. నిన్నెడబాసినదిమొదలు నేను క్షణంబులు గడియలుగను గడియలు యామంబులుగను యామంబు లహోరాత్రంబులుగను అహోరాత్రంబులు యాగంబులుగను గడపుచున్నాడను. వేయేల! నర్వకాలనర్వావస్థలయందును నీమీఁది తలంపున నన్నువాడఁగాన మఱియొందుదలంప. అని యిట్లునేకవిధంబుల ననునయించినం గన్నియయు వన్నెకానింగాంచి కించిదంకురిత మందహాసంబుతో నాథా యిట్టి కట్టిడి చెయ్యలకొడిగట్టుట మీకుందగునా? నామగండు మహాపరాక్రమకాలి. ఇది యిండు శేనియాకని చెవికెక్కెనేని యందఱుకును మహాసంకటంబు సంభవించు. భగవతి సాంఖ్యా యనియు దుర్ధర్మ రోహవేకగాఁగనుపట్టు మనయిరువుర మనోరథంబులు దరిద్రమనోరథంబులతెఱంగున మానసంబునన లీనత్వంబు నొందవలసియున్నవి యంతెకాని ఫలవంతులెన్నటికిని కానేరవు.

శ్లో. ఆనాకురోక్తంకథియోఃప్రసిద్ధతానమాగమేనాపిరతిర్నమాంప్రతి
పరస్పరప్రాప్తినిరాశయోర్వరంశరీరనాశోపిసమానురాగయోః.

అని చెప్పబడియున్నట్లు ఆకురుఁడు నుక్తంకథియుఁగాని పురుషునికిని కాంతకును సమాగమముకలిగియు రసావహంబుగాదు. మఱి పరస్పరానురాగంబు విశేషించి గురుజనాదినిర్బంధమునంజేసి యొండొరులకుం బ్రాప్తికలుకక తక్కుఖలాభమునందు నిరపేక్షజేంది యాయురువురును మదనవేదనకుఁ దాళంజాలక శరీరంబుఁ దొలంగుటయ

రసావహంతైయుండుగాన నిదిమనంబున నుంచుకొనుము అనిన నాకాంతుం డాకాంతా మణి నమీషంబునకే తెంచి తనకరంబా మహిళారత్నంబు కరంబునంగీలించి మణియొకకర పల్లవంబున దానిచుమకంబువట్టియైతి ముద్దిడుకొని యనేకమేలగు చతురాలాపంబుల దాని సిగ్గును భయంబున నవహరించి మెల్లన నానికుంజాంతరంబునకుం దీసికొనిపోయె. అట్టిరువురును దానియంతరంబునకుంజని సరసాలాపంబులాడుచు నందు మందమారు తాభిరామంబగు చంద్రకాంత శిశువులకంబుపయి గూరుచుండిరి. ఇట్లు కూర్చుండి యీ రాజకుమారుండు మందారమాలం గొంగిలించుకొని తదీయ మనోహరాంగ సంగమ సుఖంబునకు వరమానందంబు నొందుచు మెల్ల న

సీ. తలిరులశయ్యకుఁ దార్పి మోహవగాత్రి మోము మోమునఁ జేప్పి ముద్దుగొనుచు
పడఁతివారములు చిక్కెడలించు నెవమునఁ గులుకుచన్పంతులఁ గొనరితాకి
నునుములుదురిమెడు సొంపు గాన్నించుచుఁ గొల్పొకచేత బా గొప్పబట్టి
ముచ్చటల్ జెప్పెడిమరువు దోపించుచు మోవి చురుక్కున మొనసికొక్కి

గీ. పోకముడిజార్పి యుచువునఁ బోలఁతియూరు, కాండములకును తమిమిఱుంగరముసాచి
యన్నతం బగు కటిసీరు నునికిఁజేసి, రతులఁ గరంగింపసాగె నారాజముఖని.

ఇట్లు నమరలిం గొంతకడవు నుఖాంబుధిందేలిన బాలామణియుఁ దత్కాలశం బర మూదనాథ్య సుమరతవిద్యా పాటమంబునం గడిచేరి కాముని మదమత్తగజంబుచందంబు ననునులుచు ముసిముసినగవుల పసందనమోముదామరకు ఆనమానకాంతి సుభవించు దత్కాల నముపజాతకాంతకర సంక్రమేషల్ తుభితకళావిశేష సుఖపరవశనుకుమారాం గంబులతో నాయకునింబ్రెకొని

చ. కామిని సొంపుమిఱుపలుగంటులు నిండినలేతమోఁదో
సామియురంబువైనఁ బెలంచ న్నటియించెడు జాఱుగొప్పవోఁ
గోమలమానఖాంకములు గూడివెలింగెడియంగవల్లితో
క్రిమహితంబుగా నలిపెఁ జేడియ తా మగబాడి ప్రోడయె.

చ. కాముకుఁ డాపరానితమిఁ గ్రక్కున లేసుచుమోవిసొక్కఁగా
భామిని యోర్వలేక కరపంకజనాళముల నిద్రిదిర్పఁ ద
తోక్కుమలకంకణకన్వణనగుంభికవై ఖరు లందుఁ బర్వి ని
స్సీచుముగా వినంబడియెఁ జెంతల సుందెడివారి కత్తఱిన్.

ఆ విశోదంబులు వర్ణించ నవసరంబుచాలదు. ఇట్టానిసేతులు మనోనందాంబుధిం దేలుచుండు నవసరంబునం దత్సమీకన్థలంబున నొక శ్లోకంబు వినంబడియె.

శ్లో. దవ్వం బింబధియూ ధరాగ్ర మరుణం పర్యాటహో ధావనా
ధ్వజిల్ల న్రిలకం శ్రమారణుగళితం ఛిన్నా తనః కంఠకైః
చతుత్కార—21

ఆః కర్ణజ్వరకారికంకణర్ముణాత్కారం కరా ధూన్వతీ

కిం భ్రామ్యస్యటపీశుకాయ తనుమా న్యేషా ననాందా గ్రహీత్.

[అవతారిక. రాజకుమారునితో జారరతి సేయుచున్న మందారమాలకుఁ దాని సాధోశచిహ్నుంబులను ఆవ్యవిధంబుగఁజైనవిగా నమర్చించి దానివదినగారికిఁ దెలుపుచు సంశయంబుగలుగఁజేయక జారరతిసక్త యగుమందారమాలికకు “నీవదిన వచ్చుచున్నది జారపురుషునిబాసీ చిలుకను వెదకు నెపంబున పాతరలాడుచుండు” మని హెచ్చరిక సేయుచున్నది.

టీ. ఓకాంతా ! అరుణంభరాగ్రం = ఎఱ్ఱవగునీ వెదవికొన, బింబధియా = దొండవండని ప్రమసిన (చిలుకచే) దప్తం=కొఱకకబడెను. ధావనాత్ = వరుగులిడుట చేత, ధమ్మిజ్జః=కొవ్వ, వర్యాకులః = చెదరిజాఱిపోయినది. లెలకం = నొసటిబొట్టు, శ్రమంబుగళితం = శ్రమవలనఁగలిగినజలముచేతఁ గరఁగిపోయె. తనుః=నీశరీరము, కంట కైః=ముండ్లచేత, ఛిన్నా = చీల్చబడినది. ఆః = కటకటా, కర్ణజ్వరకారికంకణర్ముణాత్కారం=చెవులకువినఁగూడక బాధగలిగించుచున్న రత్నకంకణముల ఝణాత్కారము బయలుపడునట్లు, కరా=హస్తములను, ధూన్వతీ = విదిలించుచున్నదానవై, అటపీశుకాయ = అడవియందుఁ దిరిగెడు చిలుకకై, కిం భ్రామ్యసి = వీల వర్తిమించెదవు. ననాందా = నీమగనితోఁబుట్టువగు నీ పదిసెగారు, ఏమాకునుమాన్యగ్రహీత్ = పుష్ప ములగోయ నిద్ర వచ్చుచున్నయది.

తా. ఓముగుదా నీవేల యాయడవిచిలుకను బట్టికొననమకట్టి యిట్టికన్ఠంబు లనుభవించెదవు. నీయెఱ్ఱనియధరంబునుజూచి యాచిలుక దొండవండని భ్రమించి మాటిమాటికిఁ గొరికెగదా! అక్షతంబులుగాంచినచోఁ బరపురుషకృతంబులని సంశయం పరా! ఆచిలుకతోఁ బరుగెత్తుటాజేసి నీకొవ్వజాఱిపోయినది. కన్ఠరీతిలకము శ్రమం బువుచేతఁ గరఁగిపోయినది. మఱియు నీ శరీరమున నచ్చటచ్చటఁ బూబొదలలొడ దూరుటజేసి ముండ్లుకలిగి గిచ్చులుగల్గినవి. కటకటా నీవు చెవులకు వీడరపుట్టునట్లు కంకణర్ముణాత్కార ముఖరంబుగఁ జేతులవిదిర్చుచు నీ యడవిచిలుకకుఁగా నేలరిగి దవు నీవదినగారు పుష్పలుగోసేగొనుటకు వచ్చుచున్నది. అది నిన్నుం గాంచి యన్య థాగా సంశయించునుగాన మరలరమ్ము.]

అనియిట్లు వినబడిన మందారమాల తనకెచ్చరికవఱచుచున్న విధంబుం దెలిసి కొని తన పదినగారు తన సమీపమున కే తెంచుచుండుటకు భయపడుచు రాజపుత్రు నెడబాసి తటాలున నానికుంజంబుందాఁటి తన భోగంకరణం బనుతారహారంబు నెత్తి కొనిపోవుచున్న నన్ను వెంటడించినచ్చునట్లుగఁ బాతరలాడుచుండె. ఇంతలో చందన లేఖయను పంధ్ర సేమని చెలియబును మదలేఖయను నికుంజసమీపంబునకే తెంచిరి. అప్పు

డాచందనలేఖ మందారమాలను నిరూపించిచూచి “యిది తనకిష్టం డగుకారపురుషునితో సంబంధపడినవిధంబు దీనియొడలు తెలుపుచున్నయది. ఇది నాకెఱుకపడునని యామద లేఖ యన్యవిధంబుగ నకుర్చించినది. ఔర యామదలేఖాచాతుర్యంబు మెచ్చందగినదియే. ఇంతలోకల నాకారపురుషుండు నీనికుంజాంతరంబుబాసి పోవం జాలండు ఎవ్విధంబుననైనవెడకి కనిపెట్టవలయు” అనితలంచి యాచందనలేఖ యూనికుంజాంతరంబుంజొచ్చి యచ్చటచ్చట వెదకుచుండ నందొకయెడ మూర్తిభవించినమన్మథుని చందంబున వెలుంగురాజకుమారునిం గాంచి తదీయకుమారివేషంబుం గాంచుటచే మనంబు నచ్చెరువు ననురాగంబును విచ్చలవిడి నాక్రమింప జెప్పువేయక చూచి తల యూచి యాచంచలాక్షీమణియు తనమరదలిదౌర్బాగ్యంబునకుఁ గోపగించుకొనుచు నిట్టి యనవద్యరూపలేఖావిలాసపంతుండగు పురుషపుంగవునిం గన్న కన్నెలు మనంబున మరు బాధలకోర్వంజాలదురే? ఇది మందారమాల యవరాధునిగాదు. వీని సౌందర్యంబె యిందవరాధునియైయున్నది. అని తలంచుకొనుచు మదలేఖతోగూడ నయ్యరణ్యంబునం గొన్ని పువ్వులుగోసికొని తనయింటికిఁ జనియె. మదలేఖ కొంతదూరంబు చందనలేఖ తోఁజని యాకాంతనవీడ్చిని మందారమాలయింటి కేతెంచి చిన్నబోయినవదనార విందంబుతో నున్నయావన్నెపాడిం గాంచి ప్రియసఖి మందారమాలా వెఱవకుము చందనలేఖనలన నీవృత్తాంకుంబు బయలుపడునని భయపడియెదవేమో? అది యట్టిది కాదు. రాజకుమారునిం జూచి తానును స్వరాగ్రయంబు యున్నయది. అట్లు కాదేని బయలుపఱుచు. ఇప్పుడు తన ప్రియునికేమైనెగ్గు వాటిల్లునోయని విశదీకరింపదు. అని యిట్టారాష్ట్ర మదలేఖయు నారాత్రి మందారమాలతో స్నానభోజనాదులు నిర్వర్తించి సుఖంబుననుండె. నేనును భోగంకరణంబు వారంబునుగొనిచని మందారమాల చేతికిచ్చి తిని. అందుకు మందారమాల సంతుష్టాంతరంగయై నాకు ననేక భూషణంబులు బహు మతిగ నిడి చక్కెరలు పెట్టి ముద్దిడుకొని లాలించె.

కలాలాప. నాయకా యా రాజకుమారునితోఁ బొందు గోరియుండుమంద యానలు మందారమాలయు, మదలేఖయు, మదనమాలయు, చందనలేఖయు వీరలివ్వ డెవ్విధంబున నాతనింజేరఁగోరి ప్రయత్నంబు లొనరించి యున్నవారు.

మధుర. కలాలాపా వినుము. మదలేఖయు మందారమాలయు నీదినముదయ కాలంబున నేకతంబు రాజకుమారానుచక్ర కథాలాపంబు లొనరించుచుండిరి. ఆవ్షడేను మేలుకనియుండియు నింద్రించువాని తెఱుగునందోచుచు వారల భాషణంబులు వింటిని. ఈ దినము సూర్యాస్తమయానంతరము రాజకుమారుండు కునుమాకరోద్వావభూమి మధ్యసంబద్ధం బగునముద్ర గృహంబునకు వచ్చునట్లును, అచ్చటికి మందారమాలామద లేఖలు బోవునట్లును అచ్చట మనుష్యసంచారంబు రాత్రిలేకుండుటంజేసి స్వచ్ఛాను

సారంబుగఁ గొంత తడవు కామినీకాముకులు విహరించి గూఢమార్గంబుగ తమతమ యింద్రులకు బోవునట్లును, ఇందుకుం దగినవెరవు కనులవలికింఁగాని యితరుల కెఱుకపడదు గాన సాకాంతామఃసంగినయొ ప్రవర్తించవలయుననియు నీవిషయంబు వారలప్రసంగంబున నవగతం బయ్యె.

అని చెప్పుచుండఁగా నావృత్తాంతంబును లతానికుంజంబునం దాగియుండి వినుచుండిన చంద్రసేనుడు తనచేతనున్నదాని నొకకళను బహుదీర్ఘయాక్షనందాగ్ర సంగయోజిత సూత్రంబగుదాని నతిచేగంబునం బ్రేకివిసరినం దానిసూత్రముఖంబున విలిప్తం బ్రేయిండు బంక యాచిలుకల తెక్కలనంటుకొనిన రాజకుమారుండు దక్షిణంబున నాకళఁ బట్టి యాడెను. అప్పు డాచిలుకలు రెండును కళాసూత్ర సంస్కరణంబులు రాజకుమారుని చేతికింబిట్కి చేయునది లేకయుండఁగా నతఁడు వాని రెంటినిం దనయుత్తరీయంబునం గట్టికొని యతి త్వరితంబున నప్పొట్టువాసి తన యింటికి జనియె. మంత్రి కుమారుండు నున్నట్టుండి ప్రసంగము చిలుకలునిలుపుటకుం గారణంబేమని యాలోచించి నమీషస్థంబులకు దృష్టులు నిగుడించినఁ జంద్రసేనునిచేతికిఁ బెల్మలుదొరకొనుటయు నతండు కోపారణముఖకమలంబై వికటగమనంబునం జనుచుడుటయు నెఱుకపడఁగా దనమనంబున నిట్లు వికర్షించునాగె. ఈచిలుకలు దంపతులుగాఁజేరి వివిక్తదేశంబున యిచ్చటికివచ్చి లతానికుంజంబునం జంద్రసేనుడు దాగియున్నాడని యెఱుంగక తత్పన్ని యగుమందారమాలా వృత్తాంతంబునర్థంబును ప్రసంగవశంబునఁ దెల్పు; అది విని కోపాక్రాంతుంబై చంద్రసేనుండు తనకిదియెఱుకవడిన విషయంబు తెలిసికొని యాచిల్కలు నముద్రగృహంబునం జరుగఁబోవుశరభావంబున కంతరాయంబు గల్పించు. అట్లైన రాజకుమారమందారమాలలను బట్టి కిక్కించుటకు వీలుకాదు. అంతవఱకు వీనింబట్టి తనయింటివంజరంబున నునుచుట మంచిదనియించి యావులుగులంబట్టుకొనియె. ఇది వనరాజపుత్రుని కనఁధాంకురంబు పొడముటకు మూలంబగు. ఎదిజరిగిననేమి? కాముకులు ప్రాణములనైనఁ బరిత్యజింతురు గాని ప్రాణయాక్షింసంబేకంబు నిరాకరింపరు. ఇప్పుడు నముద్రగృహంబునకుం బోవలదన్ననో, రాజకుమారునికి మనోవ్యాకులత్వంబు గలుగకమానదు. ఏమిసేయనగును? అని చింతించి చింతించి కొంతసేపటికి రాజకుమారుండు బోవునప్పుడు శరచాపంబులు భరియించి కదగ్గఁబడకుంబులతో జనునట్లుసూత్రము సేయనగు. నేను సంతకుండెంతలన పొంది పొంది వెసియించియుండి నమయమువచ్చినప్పుడు నమయపడనగు ననితలంచి యప్పొట్టువాసి తనయింటికిం జని యానాఁడు సాయంసమయమున నీతదగ్గర సౌధంబుగఁజేరి రాజకుమారునిచే దనకుబోవుత్తిప్రకారము శరచాపంబులును కదగ్గ

ఫేటకంబులు ధరియించి సముద్రగృహంబునకుం జనునట్లు ప్రతిజ్ఞ చేయించుకొని యచ్చటవాని రాజపుత్రుడు పోవుటకుముందె సముద్రగృహసమీపస్థలంబునకుం జని యొక సంకుచితస్థలంబున డాగియుండె. చంద్రసేనునాక్షావళవద్దలై కొందఱు రాజ భటులు సహస్రసంఖ్యులు మాటువేషంబులు ధరియించుకొని వచ్చి యచ్చటచ్చట పొంచి పొంచి డాగుచుండిరి. బహుకాలంబుజరిగె. ఆవృథు కలహాజితంబును చతురికయును ఈరెండు చిలుకలంబునంగలసి సముద్రగృహమునుండి వెలువలికివచ్చి తత్సమీపవర్తి యగునొక రసాలపృక్షపుగొమ్మపయి గూరుచుండి యసురాగవేళలం బుగఁ గొన్నిభాషణంబులుసలిపి యొడ్డొంటిని ముద్దుగొనుచు నువగూహనంబు నలుపుచు ననేకవిధచుంబనంబు లాచరించి యొడ్డొంటితో మాటలాడుచున్నవి.

కలహాజితము. ప్రాజనాయకీ చతురికా కంటివే సందర్శచాతుర్యంబు. కమల వతీ కళావతీలసామర్థ్యంబు లేచునిపొగడందగును. ఈదివము మధ్యాహ్నము కళా వతి మదనమాల యొందుసాగరధవళ సౌధంబునకువచ్చి తనయిచ్చవచ్చినట్లు లోకాభి రామంబుగ మాటలాడి “మదనమాళా తొల్లిమధుమంతోద్యానమునందు నీతోనొకిం చుక నుభయనుభవించిన సితచంద్రసౌధవర్తి యగురాజకుమారుండు భవదీయసమాగ మంబుంగోరి జలదేశంబుల పరితాపపడుచున్నవాడు. అతనియవస్థలం గాంచినచో మావంటికెఱిచి తలకుకు మనంబు గరంగుచున్నయది. నీవంటి రసికవతంబురా లదిగ నెఱేసి యతనికిదాసియై సర్వంబునతనికి వళగతంబు సేయకమానదు. ఈదివమకండు తునుమాకరో ద్యానమధ్యవర్తి యగుసముద్రగృహంబున కేకతంబననుజెంచు. అక్కడకు నీవును చను దెంచెదవేని సర్వంబు ననుకూలంబగు” ననిపెప్పిన మదనమాల యంతకుమున్ను రాజ పుత్రసమాగమంబున కువ్విట్లూరుచున్నదిగాన నందుకునవ్వుతించి సిగ్గుచేఁ దలవంచు కొని ముసిముసిగవులు నగుచుండె. ఆ కన్నయెఱింగి కళావతియుఁ గొంతతడవు తత్సంబధ్ధాలాపంబులఁ బ్రోద్దువుచ్చి సాయంసయంబున నా కాంతామణికిఁ బిన్నీటం జలకంబాడించి చలంపలంప ధరింపజేసి సముస్తాధరణంబు లలంకరించి చందన కునుమతాంబూలంబులొసంగి తానును యథోచితాచారంబుగ నలంకరణాదుల నిర్వ ర్తించుకొని మదనమాలను వెంటఁబెట్టుకొని సాగరధవళమునుండి నిర్గమించి యంతకు ముందుఁ దనకుఁగూడ నపరిచితంబై యుండు నొకగూఢమార్ద్రముగుండ సముద్రగృహం బునకు వచ్చుచుండె. వీనును వారలవెనువెంటవచ్చుచుంటిని. ఇట్లాగూఢమార్ద్రమునం గొంత దూరం బరిగి కళావతీమదనమాలంబు సముద్రగృహమునంతరంబున నుండు నురంగమున నిర్గమించిరి. నేనును వారలంబాసి యాగృహమధ్యవర్తి యగు రసాలపాదపంబుపై కెక్కిరిసి. అందొకచో రాజకుమారుండును మందారమాలయు నొకపొన్నమానిక్రిందం గూరుచుండి ధరసాలాప నుభాధారలం గ్రోలుచుండిరి. ఆవృథు గళావతి వెను

కకునొదిగి దూరంబున నిలువంబడిన మదనమాల యభ్యంతరస్థలంబునకుంజనియె. అప్పుడా రాజకుమారుండు ప్రేమాతిరేకంబునం దనకంతముననుండుజీవంకరణం బనుహారంబును మందారమాలా కంతంబునవైవ మందారమాల కనగళంబున నుండుభోగంకరణ హారంబును వానికంతంబుననిడి యాహారసౌందర్యంబును కన్నులు చల్లవడంజూచుచుం గొంగిలించి కుదకుంభయంగంబున సాధునియురంబు ముద్దుగొనుచుండె. అతర్కితో ఐనతం బగు తదాగమనంబున మందారమాల యొడలు ఝల్లునందిరిగిచూచి భయనంభ్ర మంబులతో నచ్చోటువాసి మఱియొండుచోటికిం జనియె. మదనమాలయొడ దననాయకుం డితరకాంతంకూడి యుండుట గాంచినదిగాన మనంబున సీర్వాతిశయము జని యించి సాధునిమొగంబు గాంచనొల్లక బొటనవ్రేల నేల వ్రాయుచు నవతముఖా బ్జాకంబు: గేబధరియించినిలువ నది గని రాజపుత్రుండు మదనమాలయొద్దకు వచ్చి యాకాంతామణిహస్తంబు తనహస్తంబునందెచుచ్చి యనేకవిధానునయాలాపంబులు పలుకుదు నిట్లనియె.

శ్లో. శేలే శీతకరోంబుశ్శేకువలయద్వంద్వా ద్వినిర్గచ్ఛతి

స్వచ్ఛా మాక్రీకసంహతి ర్ధవళిమా మ్రోమిం లతా మంచతి

స్పర్శా త్వంకజశోకయో రభినవా యాలి స్రజి క్లాంతతా

మే పోత్వాతపరంపరా ప్రియకమే జీవస్పృహం కృంకతి.

[టీ. ప్రియకమే=పీ ప్రాణనాయకీ, శీతకరః=చంద్రుండు, అంబుజే=కమలము నందు, శేలే = వరుండియున్నాండు. కువలయద్వంద్వాత్ = నల్లకలువలజంటనుండి, స్వచ్ఛా=ధవళిమగు, మాక్రీకసంహతిః=ముత్రియంబులసమూహము, వినిర్గచ్ఛతి=బయలు వెడలుచున్నది. ధవళిమా=తెల్లందనము, మ్రోమింలతాం=బంగారపుదీవియను, అంచతి= పొందుచున్నది. పంకజశోకయోః=తామర మొగ్గలయొక్క, స్పర్శాత్=స్పర్శమువలన, అభినవాస్రజి=క్రొత్తలూలమాలికలు, క్లాంతతాం యాలి=వాడిపోవుచున్నవి. ఏపోత్వాతపరంపరా=తరుణత్వాతములవరుస, జీవస్పృహం = ప్రాణములయందలి యిష్టమును, కృంకతి=గిల్లిచేయుచున్నది. లోకమున నెవ్వని కుత్సాతములు వరుసగా గనంబడునో వానికి మరణకాలము సమీపించుటజేసి జీవస్పృహ చెడిపోవునగాదా. అట్లు నాకు నుత్సాతపరంపరలు కనంబడుటంబట్టి యింక నేల్రతుకుట దుర్లభమని తలంచెదను. చంద్రుండు తనకువిరోధ మగుకమలంబువై బరుండుచున్నాండు. తెల్లనిముత్యముల గుంపు శుక్రకలంగలుగుట సహజమైయుండ నల్లగలువలనుండి వెడలుచున్నది. కంఠారపుడిగె యెల్ల కాల మెఱుఘుమిఱిసదిగానే కనంబడుచుండు. అట్టిదానికిం దెల్లకాంతి క్రముగొనుచున్నది. పుష్పములను దాకినచో పుష్పములు వాడిపోవుట యిదివరకు గానము. ఇప్పుడు క్రొత్తలూదండలు తామర మొగ్గలవైదాఁగి వాడుచున్నది. ఇదియ

న్నియు నుత్పాతముల వరుసలు. ఇట్టి యుత్పాతములు గాంచిలిసిగాన నికనేను ప్రాణముల నిల్పుకొననోపయ అని తాత్పర్యము. కనులమనదుః జుద్రుండు పరుండెననగాఁ గరమున ముఖము ధరింపఁబడియున్నది; కుశలయద్యయముచుండి స్వచ్ఛమగు ముత్యపుంగుపు వెడలుచున్నది యనగా శోకవేగంబుచేఁ గన్నులనుండి భావ్యధారలు గుంపులు గుంపులుగాఁ గారుచున్నవి; జంగారుతీవీయకుఁ దెల్లందనము కలుగుచున్నది యనగా నొడలు తెల్లబాటుచున్నది. తామరమొగ్గులతాఁకి శ్రోత్రపూమాలికలు నాడుచున్నవియనగా దీని స్తనకుట్టలములయందు వియోగజ్వరంబు పెచ్చుపెరిగి యుండుటంజేసి యవితాఁకగానే యివ్వడు శ్రోత్రగా నిడినపూలమాలికలు వాడిపోవుచున్నవి. ఈ వియోగజ్వరమును జూచి నాప్రాణంబులు నిల్వవు, అని భావము.]

అనిచెప్పిన మదనమాలయు నించుకొనఁబంబుతో మరలిచూచి సమీపంబునఁ గళావతి యున్నదని యనుకొని యొకళావతీ ఈ రసికశేఖరునికిం బ్రాణంబులకంటె బ్రിയతమయగు మందారమాల సమీపంబుననుండఁగా నా పడుపాట్లంగాంచి ప్రాణంబులు మానుట యొకయక్కజంబుగాదే! అదియునుంగాక యీతని ప్రాణంబులును శరీరంబును తదధీనంబులైయుండ ప్రాణంబులు వదలుట కీతని కేమిస్వాతంత్ర్యమొయెఱుంగము. అని శోపరూక్షంబుగాఁబల్కు రాజకుమారుడును దాని మొగంబు తనకరంబునంబట్టి యెత్తి మరల నిట్టనియె.

శ్లో. చక్షుర్వాద్య ముపైకు మానిని ముఖం సందర్శయ శ్రోత్రయోః

పీయూషసృలిసౌఖ్య మస్తు మధురాం వాచం వ్రీయే వ్యాపార

తాప శ్శాన్యతు మే ప్రసాదశిశిరాం దృష్టిం శస్తైః పాతయ

త్కర్త్యా దీర్ఘచభూతపూర్వ మచిరా శ్రోమం సఖివోషజమ్.

పీప్రాణనాయకీ నన్ను సఖిజనము నిర్బంధించుటచేత నివృత్త యిట్టివోషంబు నాయందు సంభవించెను. ఇట్టియవరాధం బింతకుముందు నేఁజేసినవాడఁగాను. ఇందుకై నీవు దీర్ఘశోపంబుధరించితివి. పీమానినీ యిది మాని నీప్రసాదనుముఖం బగు ముఖంబుం జూపుము. నాకుం గన్నుఁగవంగలిగియున్న జాడ్యము నివర్తించిపోనుగాక. మఱియు నమృతవర్షము వర్షించుటవలనం గలిగిన సౌఖ్యంబున్నపట్టు అతిమధురమగు నొకవాక్యము నాతోమందలించుము. నీకరుణారసశీతలంబులగు కటాక్షంబుల మెల్లన నాపైఁజల్లుము. నావీరవావేదనాయానంబుననైన జ్వరతాపము చల్లారి నాకు సౌఖ్యంబు గలుగుఁగాకయని వేడికొనుచుండె. అట్టిసమయంబున నానముద్రగృహమధ్యదేశంబున నించుకదూరదేశంబున నిరువురు కాంతలు పరస్పరము మాటలాడుకొనుచుండు విధంబు వినఁబడిన నేనును నాదిక్కునకు మిగుల వ్యాపించియుండు నారసాలకాశకు

మఱియొకదానికిందాటి వారియాలాపంబులు వింటిని. అందొకరే ఓ తరళికా యా
పురుషపుంగవుండు ఈదినము రాత్రి యానముద్రగృహంబు నలంకరించునని నీకెట్లు
తెలిసె. తరళిక. ఓప్రియనభి చంద్రకేళా యీ దినము సాయంసమయమున నేను
సాంఖ్యాయనికిం బూజాద్రవ్యంబులు నమకూర్చి యాభగవతి చంద్రచూడఁపూజా
విధానంబున కుష్మక్రమింపఁగా నిది ముగియఁనంతలో మరలరావచ్చుననితలంచి నీయన్న
యగు చంద్ర సేనుఁడు వేటాడివచ్చుటంజేసి క్రమాకులందై యుండునుగాన వేగింబ
సాయంతనస్నానమునకు శీతోదకంబులు పాటలీపున్నాగోళిరకాక్షిర చందనమందారా
దివాసితంబులు గావించి స్నానకాలకుం గొనిపోవఁ బరిచారికలకు నాజ్ఞయిడియున్నదా
నఁగాన వదివరీక్షింపఁబెంచి యతిత్వరితగతి రాజసౌధంబునకుం జనుచుంటి. అప్పుడు
కమలవతి యొకనవరత్నహారంబుగొని సితచంద్రసౌధంబునకుం బోవుచుండి మధ్య
మార్గంబున సమ్ముఖాగత యుగకళావతిం గాంచి నిలిచినయది. అపుడు కళా
వతియును నమీలంబున కేగుడెంచి యొకమలవతీ యీ నవరత్నహార మెవరిది?
ఎక్కడకుం గొనిపోయెదవు? అనియడిగె. కమలవతియు నిది తేవంకరణమును పేరంబరగు
హారము. సాంఖ్యాయని రాజకుమారునికిం బ్రేమపుంస్సరంబుగనిడినది. ఈ దినముదయ
మున ముత్రికుమారుండు దీనిని తనకు చెందవచ్చుదయం బనందగు నాచేత నతనికంపిన
వాడాయె. ముత్రికుమారుండు ఈహారముం గాంచి యిది దివ్యమణి నిర్మితంబుగాన
మహాప్రభావసంపన్నంబు; ఈహారంబుధరింప రాజకుమారుండతగును; అనిచెప్పి మరల
నాచేత రాజకుమారుని పన్నిధికంపించి యున్నాఁడు. ఆ రాజకుమారుండు నీ దినము
సాయంతన క్రియలు ముగింపుచేసికొని వేగమె యొంటరిగ క్షుమాకరోద్యానమున
నుండు సముద్రగృహంబునకుం 2నఁ బ్రయత్నపడుచున్నవాఁడు. ఇది ధరించికొని తా
నచ్చుటకుంజన మదాగమనంబునకు వేచియుండు. త్వరితగతిం నెననగననిచెప్పి వేగంబ
చనియె. కళావతియు మదిసమాలయండు సాగఁధృఃఖంబునకుం బోయె. నేను వారు
మాటలాడుచుండినచోట నొకకదిళితరువు మరుగన నిలిచి యిది వింటిని. ఓచందనలేఖా
నీవు మధుమానితోద్యానమునకుం జని మరలివచ్చినది మొదలు నిన్నవ్యాధృతఁగాఁ
దలంచుచున్నాను. ఒకవేళ సితచంద్రసౌధవర్తి రాజకుమారుండు నీకుం దృష్టిగోచయంజై
యొండనోపు. కాదేని యితలలోపలన యీ వేనితాపంబును ఇంచుకించుక గనంబడు
పాండిమయు నుత్కంఠాపలత్వంబును గలుగుట యెట్లు! నిక్కువంబుగ నాశంకనిమనో
వర్తియయి యుండునని నిశ్చయించుకొనుచు రాజసౌధమునకుంబని పరిచారికలు తమ
తమ కార్యములయందు జాగరూకలై యుండుటంగని యీశుందర్శము నీకుఁ దన్నుచుకు
వనియెంచి నీయుండు సౌధంబునకేగుడెంచితిని. నా మనంబునం దోడవబడి నీవును
దదానక్రచిక్రవై యున్నావు.

చందనలేఖ. తరళికా యానము ద్రగ్మహంబునకుం గలరూఢహర్షంబు నీకు విధి
తంబైన నతెఱుంగెట్టిది? చతురిక. ఓచందనలేఖా నేను ఎల్లకాలమును సాంఖ్యాయునికి నమీ
పంబుననుండుదానంగానా? ఆభగవతి యొకనాఁ డొకకిల్లికి నముద్రగ్మహనిర్మాణభగ
కంబువ్రాసి చూపుచుండఁగా నే నచ్చోటి కొకకార్యవ్యాపృతఁడయ్యిరి దానం గొంత
భాగంబుఁ చూచితిని. ఇంతఱోపల నా యమ యాభగకంబుం దాచుకొని నా కార్యంబు
నేయువిధంబు నెఱింగించి న న్నచ్చోటు వాపె. ఇందుం తొరనొకహర్షంబు నాహృద
యంబున నదిమొదలు విడితంబైయున్నది. ప్రియభగ న్నేహంబునంజేసి నిన్నిచ్చోటి
కామార్గంబునం దీసికొనివచ్చితి.

ఇవిధఃఃఃః తరళికాచందనలేఖలు మాటకాదుకొనుచుండుట లోననుడు
మదనమాలయను గళావతియును విని భయనంబ్రతులులు పెన. గొనం దత్తరింప గాజ
పుత్రుండు వారలభయం బుడిపి యతిత్వరితగతి నచ్చోటుచాసి చందనలేఖ యేతెంచు
మార్గముపట్టి యాకాంతకైదురు నడిచి నమిపించుచుండె. రాజపుత్రు? రాక యెఱింగి
చతురిక పెనుకకు వెనుకకునొదిగి మెల్లమెల్లన దవ్వ యురొయె. రాజపుత్రుండును చందన
లేఖాగాంచి యనురాగబంధనంబుగః శ్లో. క్వప్రస్థితాసికరభోరు ఘనేఠిథే (కరభ
ములవలె మీదబలిసినవై ఆడుగున నన్ననివయు నుత్తోడిటలగల యాకాంతామణి ఈ
మహానికీఢమందు నీ వెక్కిడికిఁబోవ బయలుపెడలెలిం) అని యడుగఁగా నాచం.న
లేఖయు. శ్లో. ప్రాణేశ్వరోవసతియత్రచనఃప్రియోమే. (నామఃః ప్రియుండైన
ప్రాణనాయకుం డెక్కడ వసియించుచున్నాఁడో ఆక్కడికిఁబోవ బయలుపెడలెలిం) అని
యుత్తరమిచ్చెను. అది విని రాజపుత్రుండు. శ్లో. వికాసి వద కథం నదిభేషి బాలే. (ఓ
కాంతా నీవు వసిదానవు. నీ వెట్టుభయభదక యొటిగా వచ్చెదవు) అని యడుగఁగా
నాయంతి. శ్లో. నన్వస్తీపుంభతశరోమదనస్సహాయః. (నన్వథుండు తన భయస్సునెక్కు
వెట్టుకొని నాకు సహాయుండైయుండలేదా) అని యుత్తరమిచ్చెను. ఆప్పుడు రాజకుమ
రుండు దానిచాతుర్యంబునకు నంతసించి యా నామాక్షింగాంచి.

శ్లో. బాలేతవాధరసుధారసపానకాలే చేతోమదీయమభివాంభతిశేషభావం

ఆలింగనేతవనిరోచనపాత్రభావ మాఖండలత్వ మఖలాంగనిరీక్షణేషు.

[ఓబాలామణి నీచాతుర్యంబునన్యాయదృశంబు. నీయొక్క నరసాలాపసుధారసంబుం
గ్రోలి మహానందంబు నొందితి. ఇఁక నీమనోహరమగు నునుమోచినొక్కి యాయధరా
మృతముంగ్రోలుటగుగా నామనంబున నాదిశేషుండనై యుంటినేని వేయనాలుకలచేఁ
గ్రోలనగునుగదా యాయొంటినాలుక చే నాస్వాదింప సాధ్యంబుకాదని తలంచుచున్నాఁ
డను. మఱి నీన్నాలింగనముచేసికొనుటగుగా బాణుండనై యుండక పోతినే యని తలం
తును. వేయికరంబులున్నచో నన్నింట నీమనోహరాంగంబుల నాలింగనం బొనరించుకొని
యందునం గలిగినయానందంబు ననుభవించగలనే యనియు మనోరథిఁజెదను. నీ ప్రత్యవ

యననిరీక్షణంబునందును తదీయమవమావిశేషంబు గనుంగొన నీ నయనద్వయంబు చాల దని నహస్రనయనందగు నింద్రుడనుగా నుండకపోలేనేయని తలంచెదను.]

అని వల్కుగా నా చందనలేఖయు నాతని చతురభాషణంబులకు లోనమెచ్చు కొనుచు నేమియుఁబల్కుక నననతముఖకమలయయ నిలుచుండె. పీచతురికా నీవునవ్వుడ నాయుండుచోటికిఁ జనుదెంచితివి. మనమిరువురము నచ్చోటువాసి యాలియ్యమామిడి గున్నచైకి వచ్చితిమి.

చతురిక. ప్రాణనాథా ఇదెచూడు కమలవతి యిక్కడ కేగుదెంచుచున్నయది. అనియట్లు మాటలాడుచుండఁగాఁ గమలవతి యానముద్రగృహపు దేవశ్రీవదేశంబు నకు ననుదెంచె. ఇంతలోఁ గళావతియు నాకాంతామణితోఁ గలసికొని ప్రియసఖ కమలవతీ! నీ వియ్యోడఁ గనఁబడుచుండుటంజేసి మందారమాల రాజపుత్రుని మనో రథంబు పూర్ణంబుగావించ నేతెంచినయదియని యెంచెదను.

కమల. మెల్లగాఁబల్కుము. ఔను. నీవేల యిచ్చటి కేతెంచితివి.

కళావతి. ప్రియసఖ నీవు జీవంకరణహారం బెత్తికొనిపోవుచు నన్ను సంధించి రాజపుత్రుండు నముద్రగృహంబున కరుగు ననిచెప్పితివి. మందారమాల వచ్చెడివృత్తాంతం బెఱింగించక కార్యవ్యాప్తుకవై వేగిరంబ యరిగిలిదిగాన నేను మధుమంతోద్యాన వహాగమంబు మొదలుకొని యామదనమాల యనుభవించు నతి దుస్సహనిరహవేదనా యానంబుఁ బ్రతివదంబుఁగాంచుచు ననతిచిరకాలంబునన కాంతసమాగమంబు నను కూర్చునినాఁడు దీని ప్రాణంబులందవని నిశ్చయించుకొని నమయంబువేదియున్నదానం గాన నందు కిదియ యదనని యాకాంతం దోడితెచ్చితిని.

కమలవతి. భయసంప్రమంబులతో నెదుటం గాంచి, ఓకళావతీ యేమి యీ వింత. ఆకసంబున మేఘంబులులేకయ మెఱుపులు తళతళలాడుచున్నయవి.

కళా. నిరూపించిచూచి, శరీరంబు గడగడ వడంక, కమలవతీ యాతళతళలాక సంబునం గలిగినవికావు. మనకు నమీవప్రదేశంబునం బొడమాపుచున్నయది. మరల దృష్టులునిగుడించి, అక్కటా రాజభటులు ఒరలువెఱికినకత్తులతో నిశ్శబ్దముగ నీనముద్ర గృహంబును ముట్టడించుచున్నవారు. ఈకత్తులతళతళలు మనకు మెఱుపుఁదీగెలవలెఁ దోచినయవి. ప్రియసఖి యేమియనర్థకంబు. స్త్రీబుద్ధిచే నులభంబులంగఁ జేసిన వను లివ్వడందఱుకును బ్రాణహానికరములైవచ్చివని! ఇందుకుం బ్రతివిధేయం జేమి యున్నది మందారమాలా మదనమాలల నీయెడరునుండి తప్పించుటయెట్లు (అనుకొనుచుండఁగా) నముద్రగృహంబులోనుండు రాజకుమారుండు వారలవలుకులువిని ననంభ్రమంబుగ వారలకడ కేతెంచి యొకమలవతీ యొకళావతీ మీరలు భయపడకుడు; రాజ భటులైననను యమభటులైననను మదీయచావనిర్ముక్తంబు లగునారాచంబులందలలు తగ్గి యిళుకుం బలిపెట్టెద. మీప్రియసఖు లగుమదనమాలామందారమాలల కొకింపుక

యైన చెడుగుకలగనియ్యను. నాబాహుసాలంబునం దాగియుండునాయంజజరాజయా
నల దేవదానవసంఘములైనం దలయెత్తి చూడలేవు. అని వికటాటోపంబుతోఁ జరిక్ర
మింప లోపలనుండి మదలేఖ ఖడ్గఖేటకంబులును శరచాపంబులును గొనితెచ్చి రాజకుమ
రునిచేతికందిచ్చె. అవిదాల్చి యతఁడు యుద్ధసన్నద్ధుండై నిలిచిన రాజభటులందఱు
నొక్కొక్కటి నాతని నెదిరించి వటుతరబాణవరం వరలంబఱసిన రాజకుమారుండును
కోదండంబు నెక్కుపెట్టి వైవైశరవర్షంబుగురియించిన నాశరంబులుదాఁకి రాజభటులు
తలలునొగిలియు, కంఠంబులు కుంతితంబులయ్యు, బాహువులు ఖండితంబులయ్యు,
పాదంబులు విఱిగియు, డొక్కలు చెక్కుంబడియు, ముక్కులు నిశ్చక్తంబులయ్యు,
చెవులు తెగియు, చాపంబులు జాఱియు, శరంబులు విడిచియు, కవచంబులు చూర్ణంబు
లయ్యు, నడుములు తునిగియు, పీవులు విఱిగియు, ఉరంబులు మ్రగ్గియు, కౌర్మంబులు
మ్రక్కియు, తైర్యంబులేమఱియు నిట్టనేకవిధంబులం జీకాకువడి చెల్లాచెడలైరి.
అప్పుడు చంద్ర సేనుండు తనబలంబులు రాజకుమారునిబాహుబలంబున కోడిపాటుటం
గాంచి కోపంబుపెచ్చువెరిగి ధనుర్ధరుండై యతనియెదుటికివచ్చినిలిచి నారిసారించి
కన్నుల నగ్నికణింబులురాల వైరింగాంచుచు నతనివైశరంబులుగురియించు నుద్యుక్తుండగు
చునుండె. ఇంతలో మందారమాలయు రాజపుత్రుని సమీపంబునకువచ్చి ప్రాణనాథా
మీరు నాతో సరసాలాపంబులాడునప్పుడు మికంతంబుననుండు సీతేంద్రకరణవారంబును
నాకంతంబునవైచితిరి. అంతలోపల మదనమాల యచ్చటికివచ్చుటంజేసి నే నభ్యంత
రంబునకుం జనిన మీరదిమరచి మదనమాలాచంద్ర సేనలతో మాటలాడుచు యుద్ధప్రసం
గంబుతటస్థించిన నదిమఱచితిరి. అది మికంతంబునలేనినాఁడు మికపజయంబు వాఱిల్లు
గాన మీ రిది గ్రహించి గళంబున ధరియించికొని యుద్ధంబున జాగరూకతతోఁ బ్రవ
ర్తింపనగునని వేడుకొనియెద; అనిచెప్పి యాహారము నతనిగళమున కలంకారంబు
గావించి పురఃప్రదేశమునకు దృష్టులు నిగుడించిచక్కగాఁజూచి భయంబునుసిగ్గునుగదురం
దనలో నక్కటా నాయవరాధంబు కన్నులార నామగండె యిప్పుడునూఁచె; నింకేమి
కావలయు! ఇదె నామగండు చంద్ర సేనుండు ధనుర్ధరుండై పిరరసావేశంబున వెలంగు
చున్నవాడు. నేను రాజపుత్రునికంతంబున హారంబిడుటయుం బ్రత్యక్షముగఁ
గాంచినవాఁడయ్యె. ఇంక వన్నకిక్షింపకమానఁడు. స్త్రీలు స్వల్పబుద్ధులుగాన మీఁదె
ఱుంగక తీవ్రయ లువప్పుంబులవయి బ్రాకినతెఱంగున సమీప వర్తలపముచున్నక
లెచ్చి వారితోఁడెనగి తుదకు గురుజనంబులచేతికిం జిక్కుకొని యిహమున దూరువడు
దురు. నాగతియొనిట్టులయ్యె. ఇదియంతయు సీకమలవలివలన నైనదిగదా? దానినేల
దూషింపఁజోవలయు. నాబుద్ధి యప్పుడు పెడతలఁబట్టెఁగదా? ఇప్పుడు ప్రాణం
బులువోవుటకు భయపడను, మానంబువోవుటకుం దింటింపెదను. అనుకొనుచుండఁ

జంద్ర సేనుడు దానిని గాంచి నటలువెఱికినసింగంబువగిది మండిపడి యోసీతోత్రా మం
 దారమాలా నీ పాతివ్రత్యంబు సేడువెల్లిదంబయ్యె. నీ ప్రాణనాయకునియెడుట నిన్నుఁ
 గత్తి కొకకండగాఁగోసి యిలకుం బలిపెట్టెద. ఇట్టిజాఁజులు నగరంబుననుండుదులేని
 తక్కినవారలును చెడుదురు. అనిచెప్పి రాజపుత్రునిగాంచి యోసీ నరాధమా నీ ప్రాణ
 నాయకులు నీ ప్రక్కనయున్నవారు. వారియెడుట సిన్నీ యధ్వరంగంబుననుం బలిపెట్టి
 యనంతరము నీతోఁగూడ నీజాఁజులను శమనలోకంబునకనిచెదను. బహుదినుంబులుగ
 జరుగుచుండు నీదొంగతనంబు నేటికి బయలుపడినది. వీరలతోఁ బరలోకంబునంగాని
 యాలోకంబుననుఖించుట నీకనువు పడదు. అని వీరాలావంబులు వల్కుగా రాజపు
 త్రుండును కోపంబుతో, కం. మొగమునమీసముకలిగిన, మగవాఁడై లేకడిందిమగ
 టిమిచేతం, దెగబడి పోట్లాడవలెకొ, దిగువేమిరరాచములుచవిడుతునెనిన్నుకొ. అని
 చెప్పించు శరసంధానంబుంజేసి బాణంబులు ప్రయోగింపంబూని యందుకుంజేతులాడక
 తనమనంబులో నిట్లు వితర్కించె. ఇందులకేమియోకారణంబెఱుంగను. ఇతనిపై బాణం
 బులు ప్రయోగింపం జేతులాడవు. మనంబీతనిగాంచినదిమొదలు శృంగారాయత్తంబయి
 వీరరసావేశంబుం దొరంగుచున్నయది. ఈతనికటాక్షంబు లలిసింబులై హృదయ
 మర్తంబు భేదించుచున్నయది. ఈరాజపుత్రుడు ప్రయోగించినబాణములు పుష్ప
 బాణములవగిది నాకు శరీర మర్తంబు భేదంపక హృదయమైర్వంబు వగులగొట్టుచున్న
 యది. ఇది చింతింపం జింతింప మనంబున కచ్చెరువైతోచుచున్నయదిగాని హేతువు
 స్ఫురియింపకున్నయది. అదియనుకొనుచుండఁగా జంద్ర సేనుండును కోదండం బెక్కు
 పెట్టి కొట్టికొలదిబాణంబులు రాజపుత్రుని పయిబఱపిన నతండు వానికన్నింటికొర్పు
 కొని యనువుఁగని చంద్ర సేనునిచేత నున్నధనువును తుత్తునియలుగ నఱికి యిలవయిం
 బడవేయఁ గోపొద్దీపితుండై చంద్ర సేనుండు ఖడ్గభేటకంబులు ధరియించి విజృంభించి
 రాజపుత్రునివైకి నడిచి యనేకవిధమండలభ్రమణంబులం దననేర్పునూపుచుఁగడంగి
 చండతరభూజాదండంబున మండలాగ్రంబుందిబ్బుచు వైరిశరంబుఁ దెగవేయఁగమ
 కించి యుప్పురంబునకెగసి దెప్పురంబునఁగల్గివినరిన రాజకుమారుండు నతనిప్రేటునకుం
 దప్పించుకొని యొప్పిదంబుచెడ నాచంద్ర సేనునిహస్తంబున నుండుఖడ్గంబు భూమి
 పయింబడఁగొట్టిన నతండు దంష్ట్రీలువెఱికినం జేయునది లేక రోజుచున్నభుజంగంబు
 చందంబునఁదోచుచు భూమిపయి నిలువంబడియె. అది గని మదనమాలయు మదలే
 ఖయు మొదలగు కాంతలు నవ్వరి. చంద్ర సేనుండు నాడువారలనడుమ తనకుంగలిగిన
 యవమానంబునకు మిక్కిలి యక్కసించుచుం జేయునదిలేకయుండ రాజపుత్రుండు
 చంద్ర సేనునిం జూచి ముసిముసి నగవులునగుచు నిట్టనియె. పీఠారశేఖరా నీవు ననుం
 బట్టి కిక్కించెద నంటివి. ఇప్పుడు శరచాపంబులు నవ్వుంబులయి ఖడ్గభేటకంబులు పదలి
 నివళుకవోధుండై యున్నాడవు; ఈరెంటియందు నీనామధ్యంబుం గంటి; నింక

బాహుయ్యద్ధంబున నించుకనీవు విసోదింప నీకిష్టంబయ్యెనేని యదియు నుపక్రమింతువు గాక. అందు నీకేమియుఁ దెలియదేని జితోస్థియని చెప్పి యాసుతనువులమందహాసము నకుం బాత్రుండవై యింటికిఁగము అని యిట్లు ధిక్కరించి పలికినవిని చంద్రసేనుండు కోపోద్దీప్తితుండై కనహృదయంబున “నివ్వదు నేనూరకయింటినేని యిక నన్నెవ్వరు నీయూరం గౌరవింపదు; ఇవ్వ డీకాంతానమూహములు చేతులకట్టి నవ్వును; ఈయవ మానంబు నహింశుట మహాదుస్తరంబు. కాన నివ్వదు చేతనైనంతదనుక నీకనితోఁ బోరాడిచూచెదను అని నిశ్చయించుకొని రాజకుమారునింగాంచి హుంకరించి యోరీ నీవతిప్రగల్భకృత్తమున మాటలాడెదవు. నాసామర్థ్యం బీబాహుయ్యద్ధంబునం బాదుము. అని బాహువులవ్వుచి ముహూముష్టింబెకంగ నుపక్రమించినఁ బరస్పరహస్తసంస్పర్శం బున నిరువురకును మేనంబులకలును సర్వాంగంబుల క్షేదనలిలాబు నుద్భూతంబులు కాఁగా నదివదలి యిరువురును బెనపవకుండలఁపడి తిగిచియుఁ ద్రోచియుఁ నెగచియు నొగిలిచియు నెత్తియు మొత్తియు సరిగాతగిలి యలఘుపాటవంబునంబోరి యొండొరులు పెడలంటఁబట్టుకొని ధట్టించినం బరస్పరాంగ సంక్షేపంబునం బొడము నుఖవిశేషంబునకుం మనంబులసొక్క తొడలుతొడలతో భుజంబులు భుజంబులతో మోము మోముతో వక్షస్థలంబు వక్షస్థలంబుతోఁజేర్చి యారాజకుమారులు మహానందంబు నొందుచు నదివెలికి దోపింపక యొండొరుల విడువనొట్లక బెనంగుండెరి.

నీ. ఉరముతో నురము భానురరీతిఁ గదియించి వీడరు బహుచిత్రకేల్లనముల

మోముతో మోము నమ్ముఖముగాఁ గదియించి యొత్తుదు రెలఘుపైర్వోర్ధ్వధృతముగ నూరువు లూరులఁ జేరిచి మెలియించి సారకు నెదురెత్తి చాకళింతు

రొండొరుచేతుల నొండొరు బిగియించి పాయరు దృఢభంధపాటవముల

గీ. రసికవరు లీవిధంబుగ వెన నియ్యద్ధకాంక్షఁ బెనకుప నలుపుటఁ గాంచ గాంచ నల్లములఁ దోచె నుమకరమల్లయొద్దరీతి ననిధోర్వి నుండునారీతఁబికిని.

అప్పుడు బాహుయ్యద్ధంబున నారాజకుమారులు పరస్పరాంగ సంక్షేపంబులేని యికరాంగంబుల నకృతార్థంబులఁగాఁ దలంచుకొనుచు మిథ్యాకోపం బభినయింపుచు వీరరసావేశంబునం బోరుచుండువారి తెఱంగునం దోచుచు శృంగారరసావేశంబుఁ జరి తార్థంబు నేయుచుండిరి. అట్టిసమయంబున సాంఖ్యాయని తరళికాముఖంబుగ వృత్తాంతంబు విని మహారోషావేశంబున నయ్యెడ కరుణించినం గాంచి రాజపుత్రులిరువురును, మల్లయ్యద్ధంబు సాలించి యాభగపతికిం బాదపంపనాదులు నిర్వర్తించి యధోముఖులై నిలువంబడిన నా యోగిని వారింజూచి మండిపడుచు రాజకుమారుని సంభోధించి యోరీ ని న్నింతదనుక ధర్మచింతాపరుండ వనియు పరదారపరాజ్ఞులుండ వనియు శీలసంపన్నుండ వనియునెంచి మించినరాగంబునఁ గుమారునిగనెంచి పోషించుచుంటి. ఓమూఢ హృదయా యదియైన నెనరున నుంచకపోలివి. నూయోపాయంబుల మందారమాలాది

కన్యకలకుఁ గన్మాత్ర తపావిఁ గావించితివి. స్త్రీలఁగోరుట, వేటాడుట మొదలగునవి య
వ్యసనములనంబడు; నట్టివానియందుం దగులుకొన్నవాని మొగంబుఁ గాంచినను పాతకంబు
నంభవించు. నీ మొగంబుఁగాంచి వేయిమాటలు చెప్పవలసినదిలేదు. నిన్నిది మొదలు
కారాగారబద్ధుని జేసి యుంచవలసినదిగాన నీవందు కొడంబడ వేసి యిప్పుడీ నాతపోగ్ని చే
నిన్ను భస్మంబు సేయక మాననని చెప్పిన రాజకుమారుడును వినయభయభక్తులు దోచ
భగవతి సాంఖ్యాయని యిది నీకు స్వాధీనంబగుజనంబు. నీవిం దెవ్విధి నొనరించిననునరే.
తప్పుకుఁ దగినదుడనం బొనరింపవలసినది గురుజనులకుం దగవు. దానజనంబునకు నడచి
యొండుట మేలు. అని విన్నవించుకొనఁగా సాంఖ్యాయని యొరిదొంగఁ చేసినవనులు
చేసి పైపైమాటలాడెదవా యిట్టివాఁ డీయూరనున్న నెట్టిపట్టలైనంజెనుదురు. ఈకాంతా
లిలకంబులం గలంచినందుకై నిన్నును, నీతో సంగరంబునల్పినందుకై యీచంద్ర సేనుని
నీతోఁజేరి తమతమపాలి ప్రత్యంబులు గోలుపోయినందుల కీమందారమాలా మదన
మాలా చందనలేఖలను, మీకు సహాయంబు లొనరించి మిమ్మిదిభుజుగఁ జెఱచినకార
ణంబునంబట్టి యీకమలవలీ కళావలీ మదన లేఖలనుబట్టి కారాగారనిబద్ధులంజేయ నిడ
వచ్చియున్న దానను. అని చెప్పి యచటనుండు రాజభటులం గాంచి యోరి వీరి నిరువురం
బట్టి పాతాళగృహంబునంబెట్టుడు. మదనమాలాదికాంతలను చెఱసాలనుంచి యాయా
స్థలంబుల స్త్రీ జనుంబుల గాఢపుంచదగు నని వారినిరువురను రాజభటులు వట్టుకొనిపో
యిన యనంతరము తరళికాదికాంతలచేత మందారమాలాది స్త్రీలను జెఱసాలం బెట్టించి
మించిన కొలంబున రాజసౌధముననుండె. మంత్రి కుమారుండును తన స్నేహితునికని మదన
మాలాదికాంతలకు సంభవించిన దుర్దశావిశేషంబునకు మనంబున దుఃఖించుచుం దన
యింటికిం జనియె.

మరునాఁడు భగవతి సాంఖ్యాయని యొకభటునిచేత మంత్రి కుమారుని రప్పించి
చంద్ర సేనుని చేత నుండు రాజ మోహరుగల యంగుళీయకంబుం దీసికొని మంత్రి కుమారుని
చేతికిచ్చి నర్వపరిజనులం బిలిచి యిప్పుడు నుందరిమందిరాధిపత్యమునుండి, చంద్ర సేనుని
దొలగించి యాచోట మంత్రి కుమారు నునిచిలిసిగాన నిఁకనందంబు నీకని రాజుగా
భావించుకొనుచు: దదాజ్ఞావశపర్యలయి ప్రవర్తించుచుండనగు నని యాజ్ఞయిడి మంత్రి
కుమారునిం గాంచి యొకమారుఁడా యాధిపత్యంబుగల్గెనని గర్వింపఁబోవ. ఎవ్వరెవ్వరి
యెడ నేయేవిధముగఁ బ్రవర్తించవలయునో యది యెఱింగి ప్రవర్తించుము. పరిజనుల
యందు మిగుల దయతో మెలంగుచుండుము. రాజ్యకార్యములయందు ద్రవ్యమత్తుండవై
నడువుము. పాతాళాగారంబున నునిచిన రాజకుమారులఁ బొఱింపుచు మందారమాలాది
కాంతల కష్టసుఖంబులు చేటికాముఖంబుగ విచారించుచుండుము. ముద్ధిచాతుర్యం
బుతో మెలంగుచుండెదవేని మేలుగల్గనని వచించి రాజ్యకార్యములన్నియు నతనికొప్పు
గింది తాను తనయుటజంబునకుఁజనియె. మంత్రి కుమారుండు తనకాధిపత్యంబు గల్గటకు

సంతసింపక తనకుం బ్రాణమిత్రుండగు రాజకుమారుని గావవలయుగదా యని మనంబున మనోరథించుచుండె. తనకుం బ్రియులగు వారలంగొని రాజపుత్రుని కన్నపాన స్నానానులేపనాదుల నా పాతాళగృహంబునన నిర్వర్తింపించుచుండె. ముదారమూడు లకు నెవ్విధముగు కొఱుత లేకుండ నమస్తవస్తు సుభారంబుల నాయత్తవఱిచి పంపి వశ వర్తినులగు పరిచారికలవలన నమస్తోపచారంబులు జరిపించుచుండె. ఈతని యధికారము నందు రాజపుత్రాదులకుఁ దమయిచ్చవచ్చిన చోటం దిరుగుటకు వీలుపడక యొకచోట నుండవలసిన నిర్బంధ మొకటిగాక తక్కిన కష్టంబేదీయు లేదు. ఇట్లు రెండుదినములు జరిగిన యనంతరము మూడవనాఁడు కొందఱు పరిచారికలు రాజపుత్రులందు పాతాళ గృహంబుఁదెఱచి యందుం జంద్రసేనునిగానక సంతపించుచు నాగృహంబెల్ల వెదకి చూచి యెచ్చటను గానక యపరాధిని బోవిడిచినందుకు మంత్రికమారుండు శోపగించు కొనక యుండునో యని భయపడుచు రాజకుమారునియొద్ద కేగుడెంచి చంద్రసేనుం డెక్కడనని యడిగిన సాతండును ఓ పరిచారికలారా మీరు వచ్చినవ్వ డిక్కడనయుండె నెలకేగెనో యెఱుంగనని యుత్తరము చెప్పెను. పృథ్విండుమధ్యుగాన నది వత్స మని యెంచి చంద్రసేనుఁడు లేమికివచారగ్రస్తలయి యిచ్చోటువానిచని చంద్రసేనుఁడు కారాగృహంబునుండి తప్పించుకొని పోయెనని మంత్రికమారునికిం దెల్పిరి. మంత్రి కుమారుండు వృత్తాంతంబువిని యిట్లు వికర్మించె. భగవతి సాంఖ్యాయని యనతి చిర కాలమునన నాకు రాజ్యంబుగొనించినయది. పాతాళగృహమునుండి యపరాధియగు వాఁడు తప్పించుకొని పోయెనను ప్రసంగము చెవికెక్కెనేని సావై నాక్రోశింపక మానదు; విదిధంబుగనైన నాచంద్రసేనునిం బట్టుకొని లేఁ బ్రయత్నపడవలయు” నని వికర్మించి పలాయిత చోరగ్రహణాధికారంబున నన్నవాని నొక్కని రప్పించి వానికి “పిపు చంద్రసేనునిం గాంచియున్నావుగదా? తదాకార సదృశంబు లగుభావ చిత్రం బులు గలపటంబు లనేకంబు వ్రాయించి నమస్తదేశాధీశులకుం బంపవలసినది. ఆ పటంబులందెల్ల నుందరి మందిరాధిపతి చంద్రసేనుండు ఆపరాధియై పరువిడిపోయె నతని యాకారం బీటటాబున వ్రాయంబడియన్నది. కనుగొన్నవారతనిం బట్టియించి మాకుఁ దత్క్షణంబు తెలుపవలెను. అని వ్రాసియుండనగు. ఇట్లుచి శీఘ్రంబునా జరిపింపుము” అని యాజ్ఞ సేయ నాయధికారియునట్లుచేసి చంద్రసేనుని పటంబు లనేక దేశాధీశులకుం బంపె. క్రమక్రమంబుగ నీపటంబొకటి కళింగదేశాధిపతి యగుదీర్ఘ బాహువుమాస్త్రంబు నందె. దీర్ఘ బాహువును బహుకాలమునుండి పుత్రికావిరహంబుచేఁ బీడితుండై యన్న వాఁడుగానఁ దదాకారం బుమరియుండు చిత్రపటంబును బ్రీత్యుత్పల్లలాచనుండై కని తన మనంబున నిట్లువికర్మించె. ఇప్పు డీ పటాంతరవర్తి రాజకుమారుని యాకారంబు చక్కగా నిరూపించి చూచినం బురుషాకారంబుగాదని నిర్ణయింపఁజనును.

సీ. ఉరమున వక్షోజగిరు లించుకించుక యుత్తరీయముపైకి నుబ్బునూపె

తామోదరమనోజ్ఞ సీమ నూనూఁగారుచాయ పొల్చెనలారుచంద మొదలె

నధరంబు చక్వచింబానూనరాగఁబుఁ గొల్లలాడుచునన్నకుదురు నూపె

బాహువుతో నవలతాశ్రీహరత్వము నొంది నరనమృతాళసచ్చాయఁ దనరె.

గీ. చిత్రరూపంబుఁ బరికింపఁ జేడె యశుచు, దోచుచున్నది యందు సంస్తూయమాన

చరిత యైనమదాత్తజ చంద్రసేన, యిదియె యని చెప్పు నొప్పుగు నెంచిమాడ.

అదియునుంగాక నాతనూజాత యగుచంద్రసేన తనకుంబ్రాణప్రియం బగులలి తాలతకును ననఘాషణింబునకును బరిణయఁబునీయించుట కుపవసమునకుం జని మరలి రాదయ్యెను తత్పూజయొత్సవంబునకు వచ్చునున్న పౌరకవ్యా కదంబులు గంధర్వ మరణంబున సంత్రస్తంబైవరుగిడి చంద్రసేనాగతి యట్టిదయ్యెనని యెఱుంగకయ యున్నది. చంద్రసేన నవహరించుకొని పోవవచ్చి చూల్లితుకి చేసిన యింద్రజాలం బది యని తోచెడిని. తుదకదియ దానినవహరించి యున్నదియని నిర్ణయించెదను. ఈ నుం దరీమందిరంబున జంద్రసేన దొరకుటకు సందియుం దేమియునుండను. నేను చతురంగ బలన మేతుండనైచిని సుందరీమందిరంబు ముట్టడించిలిచేసి వృత్తాంతము నెల్లిదంబున. అని యొచి యా పటముచెల్పివాని కఠిమిత ధనంబులిచ్చి యా నగరంబునకుంబోవు మార్గంబుఁ దెలిసికొని సకలవైన్య నమేతుఁబుగా గదలి కలివయప్రయాణంబుల నుందరీ మందిరంబుంజేరి యానగరంబు ముట్టడించెను.

ఇట్లు కళింగదేశాధిపతి సుందరీమందిర నగరంబు ముట్టడించి జనలకుమాత్రము విరోధముచేయఁటదని నైనికులకాజ్ఞ చేసి రణభేరి వాయించుటంచిన నప్పుడు ప్రళయ కాలభైరవునిసేత నుండుధక్క పడునాల్గులోకంబులు నతలకుతలంబు తానటులు కఠోర ధ్వనులు వెలియుడు చందంబున నైనికరవాదితం బగురణభేరి ప్రళయకాలమేను గర్జా ధ్వనుల నాకంఠంబుబలన నుపక్రమించె. ఇట్లు తననైనికుల యుద్ధనన్నద్ధులుగానుండఁ బనిచి యాదీర్ఘ బాహువు ఒకదూకంబిలిచి కొన్నిసంగతులు సుందరీ మందిరాధికారి కింజల్పనాజ్ఞయిడి మాతని యొద్దకుం బనిచినదూత మంత్రికుమారునకుఁ జేతులుమోగిచ్చి యిట్లు చెల్లించున్నాడు. ఓ మంత్రికుమారుడా కళింగదేశాధిపతి దీర్ఘ బాహువు తన కూతు రగుచంద్రసేన యీనీనగరంబుననుండుటయెఱింగి దానివిడిపించుకొనిపోవ నను కట్టియుద్ధనన్నద్ధుండై సుందరీమందిరమునుముట్టడించి యిప్పడీవృత్తాంతంబు నీకుంజల్ప నన్నంపియున్నవాడు. చంద్రసేనను సమర్పించిలిచేసి ప్రాణంబులతో నుండఁగలవు. అట్లుచేయ వేని నీనగరంబుఁజెల్లించి నిన్నుబట్టివధియించి తావచ్చినకార్యంబు నెఱి వేర్చుకొనువాడు. చంద్రసేననుసమర్పించిననునరే ! యుద్ధమునకు వచ్చిననునరే ! యిది మాయధిపతి చెప్పినంపిన వృత్తాంతంబనిచెప్పి దూతయుఁ నందుకు తర్రంజేమియు నొసం

గని ముత్రికుమారుని వీడ్కోని తనరాజునొద్దకు జనియె. ముత్రికుమారుండుక
సాంఖ్యాయని యాజ్ఞావశవ స్తియయి యుద్ధంబునకు వెడలి, దీర్ఘ బాహువుతోఁ బోరునల్ని
నువక్రమించి తనవిక్రమము కళింగదేశాధిపతి కెఱుగవడంజేయుచు నొక్కరుడ
యక్కారూఢుండయి యుద్ధరంగంబున నంతకాలక్ష్మతాంకునిబడి నొక్కదినంబునన
యాతని నై నికులకెఱ్ఱంజంపి కళింగదేశాధిపతి నచేకరీతుల నవమానపఱచి యతనిని
మాత్రము వదలిపెట్టి విజయలక్ష్మీవిభానురుండై కన నగరంబునఁజనియె. అమిత పరా
క్రమకాలి యగుకళింగాదిపతిజయించిన ముత్రికుమారునికొక్కంబు నకలజనంబులును
వొగడుచుండిరి. అంత నవమానిగుండై దీర్ఘ బాహువు నిగవుఁ దూతలం బిలిచి వారితో
మీరు మహాజనులు లగునశ్వపరంబుల నారోపించి యొగడు చిత్రకేతన స్వణంబున
కురు మఱియొకండు కాంపిలగరరాధిపతి యగుజయవర్మ కడకు జరి మత్సరసూ
ర్థంబు దోడుకొని రావలయునని యాజ్ఞ చేసింపిన దూతలట్లుచని దీర్ఘ బాహువువృత్తాం
తంబుండెలవఁగా చిత్రకేతన కాంపిలగరరాధిపతు లగుశత్రుంజయు జయవర్మలు
జహనై న్యసమేతులై దీర్ఘ బాహు సహాయార్థంబుగ నుండరిమంసిర ప్రాంతంబున నుండు
నతనియొద్దకు వచ్చిచేరి. ఇట్లు జలపంతులగు రాజులు ముదరీ ముదిరింబును ముట్టడిం
పఁగా ననవరతంబు గజఘటాఘోకారంబులును శూరభటకంఠినిటంకారంబులును ప్రజ
వహయహేమానిరావంబులును. ఆనవరతతాడిత భేరిచటహఠఃకథకుధ్వనంబులును
బెరసి దికాగజంబులకుం జెవులు చీరఁబుట్టింపుచు బ్రహ్మాండంబు బ్రద్దలు వాపుచుండె.
మరల నమరాయత్తుండై ముత్రికుమారుండు నమ్మువులందాఁకి బాహుచరాక్రమంబున
నోడించి వారలనై న్యంబులం బెక్కింటిని రూపుమాపిన శత్రుంజయుండును దీర్ఘ బాహు
వును జయవర్మయు నొకయెడఁజేరి యిట్లుచింతించిరి. నకు న్నదేశవిఖ్యాతకీర్తులమగు మన
బాహువీర్యంబును పరాక్రమంబు నొకటమాదునియొద్దఁ గుఠిభూతంబులై చెడిపోవు
చున్నవి. ఆటమారుండు నమితసాహసవంతుఁ డనియు వీరి శాసించి జయించుట మనకు
సాధ్యంబుగాదనియుఁ దోచెడిని. ఇంకొకయుపాయమువన్ని వీరిని జేపగ్రామాంబుగఁ
బట్టికొనుట మనకు దగవు. అది యెట్లుంటిచేసి! మనమాటమారునితో సఖ్యంబుగోరికట్లు
నడించుచు నతని నిచ్చటకురప్పించి మనయెడల విక్లాసంబునొంది వర్తించుచు నాయుధ
ఁహీనుండై యుండునపుడు పట్టుకొని కారాగారనిబద్ధం జేసి యనంతరము నుండరి
మందిరింబ నం బ్రవేశింపఁదగు. అని యాలోచించి యందుకుం దగవదూతలను బనిపిన
వారు ముత్రికుమారునొద్దకువచ్చి శత్రుంజయుండును జయవర్మయు దీర్ఘ బాహువును
నీపరాక్రమంబునకు మెచ్చి నీతో సఖ్యంబుఁ బాటించియుండుటకుం గోరికవొడమి
యది మీకువిన్నవింపుచున్నాడనిచెప్పగా ముత్రికుమారుండును వారిమాటలనువిని
సాంఖ్యాయనికింజెప్పింపి తదాజ్ఞాప్రకారంబుగ సఖ్యంబున కొప్పుకొనియె. ముత్రి
కుమారుండు నిష్కపటహృదయుండై వారలండు పటకుటీరంబులకుంబజనుచు వారభ్రతో

నరసాచార్యులు సేయుచు వారల మిగులగారవియుచు వారలతో నిష్ఠగోష్ఠీవిహారములు నలుపుచు విశేషశ్రీతియొగంచున రాజ్యవిచారణకాలముగాక తక్కినసమయము లందు వారుండుచోటుల వర్తించువాడయ్యె. ఇట్లుండి యొకనాఁడు జయవర్మయు శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువును మంత్రికుమారునితో రమణీయం బగునోకమామిడి చెట్టుక్రిందం గూరుచుండి లోకవృత్తాంతములు మాటలాడుచుండ నొకచెంచువాఁడ చొచ్చిటికేగుజెంచినం గాంచి నీయొద్ద నేమేమివస్తువులున్నవి యనియడుగఁగా వాఁడు తనయొద్దనున్న పచ్చికస్తూరియును, పులిగోళ్లును, పగాహములముండ్లును, మొదలగువానిం జూపెను. అప్పుడా చెంచువాఁ డిచ్చికస్తూరి మొదలగువస్తువులనుగాంచి జ్ఞానించుచు శత్రుంజమాదులు మంత్రికుమారునికిం జూపుచుండిరి. కొంతసేపటికాచెంచువాఁ డొక చూర్ణంబును చూడుచుని మంత్రికుమారునిచేతికియ్య నతఁడదిగాంచుచుండ వాయువుచే దానివరగాములు నాసికారంధ్రమూలముల వ్రవేకింప నొడఁతెలుంగక భూమివయిం బడిన నందఱుఁజేరి యతనింబట్టుకొని దృఢతరపాశంబులచేఁగట్టి యొకకారాగృహంబునం బెట్టిరి. ఇట్లు మంత్రికుమారుండు తమచేఁబట్టువడిన మహానలోషముతో శత్రుంజ యాదులు జయభేషేయించి తమతమ సేనాసముదయంబులతో నుందరిచుందిరనగరంబు నం బ్రవేశించి యాపట్టణ రామణీయతకు మనంబున నచ్చేరువొందుచు నిందు స్త్రీ ప్రాయజనంబులు వసించియున్నారు; ఏలకో పురుషులు తఱుచుగ గనంబడరు, అని విత్కించుచు పౌరులకేమియు బాధచేయకుండునట్లు నై నికులకునాజ్ఞాపించి ప్రతి గృహంబునందుం బ్రవేశించిచూచుచు రావనగరునంజొచ్చి విచ్చలవిడి నర్వప్రజే శంబుల నిచ్చుమెయిం జూచి యొకచోటం బాతాళగృహంబును కారాగృహంబునం గాంచిరి. అందు దీర్ఘ బాహువులు పాతాళగృహంబుతలుపుతాళంబులు పగులంగొట్టించి యందుంజొచ్చి,

సీ. రతితోడఁ బేర్చి నంగతి సేయుచుండినయభినవమన్మథుం డనఁగనొప్పి
లక్ష్మీతో గూడి లీలలఁ జేలుచుండెడుశ్రీవత్సధరునినుక్రిలఁ దగడి
రంభతోఁ గూడునరంభంబుతో నొప్పుధనదపుత్రునికాంతిఁ దన్మ్రుంచి
పాలామితోడ సౌభగీతి నుఖించుచుదేవనాయకుచాయఁ దేజరిద్ది.

గీ. రామణీయకవిధియైన రాజవదన, యొకతె జనలోకలోభసియోద్ధృతతుల
యావనమనోజ్ఞ సరసనయుండ దానిఁగూడి వెలుగొందువానిరాకొమరుఁగాంచె.

ఇట్లు దీర్ఘ బాహువు వారలంగాంచి యందు కందర్పునందరి సౌందర్యంబునభః కరించు రూపరేఖానిలాసంబుల నొప్పు మందయానను చక్కఁగ నిరూపించి చూచి యది తవకూతురు చంద్ర సేవయని నిశ్చయించుకొని యది తనకుందొరకినందుకుసంతసించియు నది పరపురుషచా న్నగత యగుటకు మనంబుననుడుకుచు నారాజకుమారునింగాంచి యోరీ మూర్ఖ సేపు శాఖాఃఖ్యఁబంద్ర సేవ ననవారింతుకొనివచ్చి పరులెవ్వరునుం బ్రవేశింప

రాని యానగరంబునం బాతాళగృహంబునండాని యానక్కులజాతయెడ ననుచితం బాచరించుచున్నాడవు. ఇప్పుడు నిన్నుంజట్టి వధియించి నాకులంబునకుం గలిగినకలం కంబుఁ బోగొట్టికొందును. అని చేతనున్నధనువు నెక్కిడి యతి రోహవేశంబున బాణ జాలంబులు కలుప రాజకుమారుండును కించిదంతరిత మందహాస నుందర ముఖార విందం బుతో నతనియంబజడి తన దేహంబునకుం దాకనుండునట్లు మండల పరిశ్రమణంబుల జేయుచుఁ దప్పించుకొనుచుండ దీర్ఘ బాహువు కొంతకడవునకుఁ దననైనికులం బిలిచి యీ రాజకుమారునిం బట్టికట్టుండని యాజ్ఞ సేయ వారందఱు నొక్కపెట్టునం దలపడి తనపైకిరాఁగాఁ గుమారుండు నుప్పరంబునకు లంఘించి నై నికులనడుమదూకి యొకనికల తనకరతలాఘాతంబునం బఱియలుగావించి వానిభిడ్డంబును భేటకంబును దీసికొని విజృంభించి తన్నుంబట్టుకొన నమకట్టునైనికులం గొందఱు దలబుదఱికి దీర్ఘ బాహువుం దఱిసి యతని చేతిధనువును తుత్తునియలుచేసి శిరంబుదెగవ్రేయఁ గరవాలంబుసారింప నంతలో చంద్ర సేన యతనిసమీపంబునకువచ్చి ప్రాణనాథా యితనికిఁ బ్రాణదానం బొసంగుఁడు. ఇతఁడు నాతండ్రియగు దీర్ఘ బాహువు. ని న్నెఱుంగక న న్నపహరించుకొని వచ్చితి వని యెంచి యుద్ధంబునకుం గడంగె. ని న్నెఱింగెనేని నాతండ్రి యపరిమిత సంతోషంబుఁ జెందుననిచెప్పిన రాజకుమారుండు నతనిం జంపుతెం పుడిగె. ఒండుచోట జయవర్తయు శత్రుంజయిండును కారాగృహంబుల కలుపులు వగులఁగొట్టించి లోనం జొరఁబడిరి. అందు మదనమాలంగంచి జయవర్త యెసీ యనేక కఠటాపాయంబులు చేసి నీచెలియలగు మోహనవతి నలిచతురత వివాహమండపంబునకంపి నీవు నానగరు దప్పించుకొని పరుగిడితివి. అహా స్త్రీలజాణతనంబె మెచ్చందగినది. నేను మోహనవతిం గూడ బెండ్లాడవలయునని యుంటినిగాన నప్పుడు తత్సమాగమంబు నాకివ్వంబయ్యె భివదీయ విరహంబు మనంబునకు మిగుల నుమ్మలికంబుఁగల్పించుచుండె. నీవు నితరపురుష సహాయంబులేక యింతిదూరంబు రాఁజాలవు. అందునడువవయ్యె నీమీఁదిప్రేమభరంబున నిన్ను నా యింటిదాసిగానైన నుంచుకొన నెంచెద. రమ్మ నానన్నిధానంబునకు. అని బిట్టదలించిపలక నచ్చటికాంతలు దుఃఖాక్రాంతలై తమకుం గలిగిన క్రూరదశకు నహింపలేక యందఱు నొక్కపెట్టున నేడితిరి. వారల రోదనధ్వనినిని రాజకుమారుండు చంద్ర సేనను వెంటుందీసికొని కారాగారంబునకుం జనియె. అప్పుడు జయవర్త మందార ఘోల సమీపంబునకుంజని యెసీ యింక నీవు తప్పించుకొనుట యొక్కడిది. నిలువుము అని దానిచేయివట్టుకొనం బోవుడు నది వానిం జూచుటం జూచి రాజా పరివ్రతలగు కాంతల నన్యలు స్పృశింపంజనదు. కులకన్య కాజనంబులు ప్రాణంబులకంటె మానంబును మిగుల పాటింతురు. అనిచెప్పియవలకుం జనినదాని వెంటనఁటిపోయి బలాత్కారంబున దానిపీఠెఱుంగుంబట్టుకొనియె. అదిరాజకుమారుండుగని మహారోహవేశంబునవానికడ్డంబు నని యోరీ పురుషాధమా యిట్టివనులు క్షత్రియలకుం దగునటరా. అన్యకర్త యగు

కాంతబట్టికొనుట వదువుగలవారి కుచితంబగునటరా. ఇప్పుడా కాంతవెలుగువట్టినందుకై నీమాన్తంబును రెండుభండంబులుగ దెగవేయఁమానన; అని యాతనిపైకిం గవిసిన జయవర్తకును రాజకుమారునికిని చండకరంబగు మల్లయుద్ధంబు ప్రవృత్తంబయ్యె. అప్పుడు రాజకుమారుండు దృఢముష్టింబట్టి జయవర్తనొనటం బొడిచిన నతఁడు ఫాలం బుననుండి రక్తధారలుగార నిలవయింబడి మూర్ఛవోయి కొంత తడవునకుం దెప్పిరిలి రాజకుమారునిపైకింగవిసి దండతాడిఁబంబగు భుజంగంబు చందంబున రోజుచు నశనినమా నంబగు పిడికిట రాజకుమారు నురంబునడచిన నదీసరకుగొనక యతండు జయవర్తంగాంచి యోరీ నీపీముష్టితో యమలూకంబుంగాంచెదవు; చూడుము నాపిడిగుడ్డునంగల బలము. అని ముష్టితో శిరంబువగుల నడవంబోవుడు మదనమాల నత్వరంబుగవచ్చి రాజ పుత్రుని చేయవట్టుకొని యార్చుపుత్రా యితఁడు నాచెలియలిమగండు; ఇతఁడు మృతి జేంచెనేని నాసోదరి యనుభవించు వైధవ్యంబునూడ ననవ్యాయుగాన నన్నుం గాంచి యితనికిని విడిచిపెట్టుడు; అనుచెప్పఁగా శత్రుంజయుండు తనమిత్రునికింగఁగిన చేడ్పాటునకుంగనలి రోహవేశంబున రాజకుమారునిపైకి నైనికులం బుఁకొల్పుకొనుచు వచ్చి యనేకఁధముల కరకుమద్దర భండివాలమునలాద్యాయుధంబులఁ బఱిపింప నన్నింటికిం దెప్పించుకొని యారాజకుమారుండు సింహంబు చందంబునఁ బరాక్రమించి యానైని కులంబుపి శత్రుంజయునిపైకి నడిచి యతనిశరచాపంబులు భండించిన శత్రుంజయుండు మఱియొండు చాపంబెత్తికొని బాణసంధానంబు సేయనంతలోనన దానిని రెండుభండం బులుగావించి నిరాయ ధునింజేసిన నప్పుడు నసంభ్రమంబుగ సాంఖ్యాయుని యచ్చొట్టికి వచ్చి కమారునింజూచి యోరీ నీకిట్టివనులుతగునా? గొప్పవారిఁబట్టి యవమలించుట నీకుదోహవమాంబుగాదా? గురుజనంబుల నధిక్షేపించి ధిక్కరించుటంజేసి నీయొచ్చిన పున్నియందెట్ల మన్నుఁగలసిచోదా? నీ కిది తగదు. ఊరకుండుము. అని యతనిని యుద్ధమునుండి వారించి శత్రుంజయునింగాంచి యోమహారాజా యీ కుమారుండు పసి తనంబుంజేసి సీయెడలనపరాధుండయ్యె. ఇతఁడు మిమైఱుంగక యొనరించిన వినయ విహీనతకుం గనలక నన్నుంగాంఁడుమియింపుము. నేను నిన్నుమహా ప్రదోష నమయంబని యాయూరికొంఁచుక దూరముననుండు గిరిసుతాపతికనమస్కరింప నేగియుంటిని. ఏ నొకింతసేపు లేనిచో నిట్టిచెట్టియూరికి సంభవించుచుండును. గౌరవ్యులగువారు బాల భావంబున నెఱుంగక చెసినతివ్వ మనంబునం దలంచక దీసులయెడ దయారసంబునం బ్రవర్తింతురుగదా? ఈదిగంబు నాచేయునాలెళ్ళంబు నంగీకరించి యిచ్చట వసింపించి మీఁకట్టణంబునకుం జననగు. మీరలు దీర్ఘ బాహువునకు నవయమాచేయ వచ్చియున్నారనివిండు. అయినను తపోనిష్ఠ మీయొద్దకు వచ్చుట కిభ్యంతరమయ్యె. పార్వతీకతి గన్నిధితాసీవచ్చిన యప్పుడె కుచారికాజనంబులవలన మీయందంకంబువిసి యిదెవచ్చెనని. అని చెప్పఁగా శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయుని గాంచి నమస్కరించి యల

నియె. ఓభగవతి యీకుమారుం డెక్కండో? ఈ కార్యరాశింగన్న మన్నతేఁడొనరించినపున్నియంబునకు మేరలే దని తోచెడిని. ఈ మహాపురుషునియందు వర్తింతుంటేసీ సార్థకంబయియున్న నామధేయంబునందగిలి గౌరవమును వహించినయక్షరంబు లేవియో? ఈశనిం జాడఁజాడ నాహృదయంబు ప్రేమార్ద్రులై వాత్సల్యంబుచే ద్రవించుచున్నది. ఇతఁడు నాపైప్రయోగించిన బాణములెల్ల నాయంగకంబుల సమీపంబునకువచ్చి యిలవయింబడె నంతియకాని యొకటియైన నామేనం దాఁకింది కాదు. ఈచతుస్సముద్రముద్రికధరామండలంబున నితదనుక నాచేతనుఁచుచావంబు భుజించిన యభాదతక్తిఁ జూడలేదు. ఈబాలకుం డలిచతురత రెండు మారులైన ధవళును భుజించె. ఇతని కరలాఘవం బవరిహర్ష్యంబై యున్నది. వీసింగాంచినది మొదలు ఎవ్వ డెవ్వ డాలింగనము చేసికొందమా యని యున్నదిగాని వీనివైశరంబులు వేయవసంబురాదు. ఇందుకు గారణంబేమియో యలి యడిగిన సాంఖ్యాయనియు మహా రాజా యిదియేకదాతారామైత్రియు చక్షూరాంగంబని (ఓండొరులమొగముచూచు కొన్న వేశయని తెలుగునవాడుక) యాలంకారికులు చెప్పుదురు. తొల్లింటి సాహర్థం బులు భావస్థిరంబులై యుండి వారలు గవంబడినచో నబోధపూర్వకంబుగ నొత్తుకొందు లు గలుగఁజేయుచుండు నంతియకాని వేఱుకాదు. అనిచెప్పి కలహనివృత్తులగు శత్రుం జయదీర్ఘ బాహు జయవర్షాడులంగొనిచని యాలిధ్యంబు గావించి సుతృప్తులం జేసి. ఇట్లు సత్కృతులై యారాజులుమహాత్మాసంబుతో నాదినంబుగడపి సూర్యాస్తమయా నంతరంబు భుజించి సాంఖ్యాయనిచే నుపసీతంబు లగుచందనకుమరు తాంబూలాదుల స్వీక రించి తన్నిర్దిష్టంబగు నొక మనోహరరంగమండపికాభ్యంతరంబున సమర్పింపబడి యుం డెను మహామంచంబులపయిం గూగుచుండిరి. అప్పుడు కాపాలికి యచ్చటకు వచ్చి యోమహివతులారా భవద్విద్యోదార్థంబుగ నొకమనోహర రూపకం బభినయింప వలసిసెట్లు భరతకులంబున కాజ్ఞ యొసంగియున్నదానంగాన సావధానమతులరై యీ నాటకంబు నిర్వీక్షింపుఁడు. అని చెప్పి తాను రంగమంటుంబులోనికిం జనియె.

మందారమాలా చరిత్రము

నాంది

క. శ్రీరుక్మిణీమనఃప్రియుఁ, దారూఢభగేశ్వరం దహస్కరలేఖం
దూరీకృతార్ద్రరక్షణం, దారూఢిం బ్రోచుగాత నందఱునెమ్మిన్.

నాంద్యంతంబున సూత్రధారుండు రంగంబుఁ బ్రవేశించి నలుప్రక్కలుగాంచి అహా నాభాగ్యం బే మని వర్ణింపును. అఖిలభూమండలాధిపతులును ఒక్కచోటం జేరి యున్నారు. నేపథ్యంబుంగాంచి. నటియేల యింకను రంగస్థలంబులనకురాకయుండెదపు. నటిప్రవేశించి. ఆర్యవిక్ర యిదనచ్చిరి. కరణీయంబు నిరూపింపుఁడు. నూ. నటి

ప్రస్తుతంబగు ఋతువునవలంబించి యిండుక వర్షింపుము. నటి. ఆర్యమిత్రా! అట్లే కం. వల్లవలనమానములై, వల్లలితామోదవర్షనంయు క్రములై, యల్లసిలుచున్న విప్రుడు, మల్లియలం జారిజులును మధుమాసమునకొ. నూ. నటి. నీ నుడివిన వద్యంబుచే రూపకార్థంబు నామనంబున కవగతంబయ్యె. అని వారు రంగస్థలంబునుండి నిష్క్రమించిరి. ప్రస్తావన.

చేజీకలిరువురు ప్రవేశించిరి. ఒకతె: పరభృతికా రాజపుత్రి యగుమందార మాలకు వీణానంబావానంబు సేయుట మానుకొంటివా? కాదేని నీ కొకించుకయైన తీరు బాటు గనుపట్టుదుగాదా? పరభృతిక. ఓ కలకంధరా, నీవు నన్నుడిగినపని మానుకొన్న దాననుగాను. మందారమాలతల్లి రత్నావళి యనవరతముం దనకూతున కభినయవిద్యా విశేషంబులం గఱపించుచున్నది: వీణావాదనంబునకు సమయంబు దొరకదుగాన నాకొ కించుక విక్రాంతి యయ్యెను. కలకంధర. పరభృతికా రత్నావళికిం దనకూతు నభినయ విద్యాపారంగతం జేయవలయునని యేల యట్టిపట్టుదల గలిగె. పర. కలకంధరా తన చవతికూతునకంటె దనకూతురు సమర్థురాలుకానిచో నోర్పుకల్గినేయింతులకు? కల. ప్రియసఖ చవతికూతురు వసంతసేనగాదా? అది యభినయచతుర యనియు నిది వీణా వాదనచతుర యనియు నివి ప్రసిద్ధంబులే. రత్నావళి చవతియగు మదయంతిక యూర కున్నదాయేమి? పర. అదియుం దనకూతు నసమానవయోవిహస భానురాంగి నభినయ తత్వవిత్తమం జేయుచున్నది. కల. ప్రియసఖ యభినయవిద్యయందింత సామర్థ్యము గలిగి బోధింపంగల గురువులెవ్వరొ? పర. ఓనీ యవంతీనగరమునుండి వచ్చిన రాజ దత్తుండను విప్రవర్యునింగని రత్నావళియు ధారానగర సమాగతుం డగువివేకదత్తుండను బ్రాహ్మణునింగని మదయంతికయు విద్యలుజేర్చుచున్నవారు. కల. ప్రియసఖ యెది మొదలుకొని వీరి కిట్టిపట్టుదల గల్గెనొ? పర. సౌదామిని యనుకాపాలిక యాయూరం గొన్నిదినములనుండి వసియించుచున్నదిగాదా. అదిమొదలుకొని రత్నావళిమదయంతి కలకుఁ బరస్పరము హృదయంబున నాగ్రహముకల్దియున్నది. రాజగుపరంతపుండును వీరిభావంబులంగితంబులనెఱింగి తత్తదుచితా లాపంబులం బ్రవర్తించుచున్నవాడు. ఇది యితరులచెవికెక్కెనేని నంకటంబు గలుగుగాన హృదయంబునన యుండనిమ్ము. కలకంధరా నీవిప్పు డెక్కడకేగెదవు. కల. పరభృతికా, ధర్మకవచునికూతురు కళావతి నాకుం బ్రాణసఖ. దానిం గాంచంజనియెద. పర. ధర్మకవచుడు పరంతపుని ప్రధాన ముంత్రిగాదా? కల. ఔను. అతనిభోగపల్నకిం బనియించినది కళావతి. అని యిరు వురును రంగస్థలంబుం బాసేపొయిరి.

పరంజీవుడును రత్నావళియు మదయంతికయు సౌదామినియుం బ్రవేశించిరి. రత్నావళి. ప్రాణనాథా యామదయంతికతనకూతు రగువసంతసేనతో నభినయ విద్యయందు మంతారమాత నరి కాదని మందలింపుచున్నదిగా. ఇప్పు డాయురపురను

రప్పించి పరీక్షింపుడు. తారతమ్యము జాలిపోయెను. మదయంతిక. అనుచుదోప కొంచెమునవ్వదు. ఓరాజా యీగత్తావళి తనకూతురకొకతన్ననను పరంతసేన కాలి గోటికైన దీటుగాదు. రుభోర్వక్తి మేనకూతులు బ్రహ్మచర్యమునయింపన సరిపోయె గల రేమొ యెఱుంగము. ధవ్వనాగ్రహం బిది మేలనకూతురొకగున్నవని. సోదామిని. ఓదేవి మదయంతికా నీకూతురొక యభినయచానుర్వలముగైనను నీమతగగ్గనగుట యుక్తగుంబుగాదు. ఇప్పుడు మందారమాలయు రుభోర్వక్తిగలవలె యెట్టి కెటాగి యున్నదిగాన వసంతసేన నతిక్రమించుచువిడిచి నోచెడి మదయంతిక. అట్లొక్కదేని నేనీరత్నావళికి దాసినయైన. మందారమాల వసంతసేన నతిక్రమించిదేని యారత్నావళి యేమగునో యడుగుము. రత్నావళి. ఓభగవతి మందారమాల వసంతసేన నతిక్రమించదేని నే నీమదయంతికకుం జేటికైన దేసినదంబుం గోలుపోయెదను. ఇప్పుడ యిరువురను బరీక్షించవలసినది. వసంతపుడు. (తనలోపల) కటకటా యీ యిరువురకును విరోధంబువెరిగి దారుణాకరంబుగ ప్రతిజ్ఞలునలుపునొసరి. వలదని యొకవల్లినను వినన తక్కిన విషయంబులందు విధేయతై ప్రవర్తించెదరుగాని యీవిషయంబు ప్రసక్తం బగునపుడు ఒండొరుల మొగంబులనైన గాంచుకొనక యొకకంటె నంకకు వగదిగుచు యుత్తాయుక్తపరిజ్ఞానంబులేక ప్రవర్తించుచున్నారు. ఈయోగ్రహం బివ్వ దారోపితంబుగాని వీరలకు స్వాభావికంబుగానని తోచెడిది. ఇది మందారమాలా వసంతసేనలను పరీక్షించి సామర్థ్యాసామర్థ్యంబు లేర్పఱచినం గాని వీరము. ఏమి నేయవచ్చు (అని ఆలోచించి ప్రకాశముగ) ఇది పరీక్షించుట నాకు నిష్ప్రయోజనం భరతకళారహస్యవేది యగుమధ్యవర్తియెవఁడో తెల్పుడు. రత్నావళి ప్రాణనాథా వేటొక్కని మధ్యవర్తిగ నేల ప్రార్థించి కొనిరావలె. మీరును ఈ సోదామినియు మాధ్యస్థ్య మంగీకరించి పరీక్షింపుడు. అప్పుడప్పు డీభగవతితోడ నీవార్య తనకూతురు సామర్థ్యంబు ప్రదించుచుడు. మదయం. నగర్వముగ, ఓరాజా నాకూతు నభినయకళా కుశలత్వంబుం బరీక్షించుటకు మీరలు సమర్థులగుదు. ఎప్పటికిని మాధ్యస్థ్య మంగీకరించువాని పరీక్ష్యులకంటె నభివతరత్వంబు గలిగియుండనగుండా? సోదా. ఓరాజా యీమదయంతిక చెప్పినది గర్వోత్పలుగావు. నిక్కవంబులే. ఇందుకు దగిన భరత శాస్త్రకుశలు నొక్కనిని దేగడంగవలయు. వసంతపుడు. భగవతి నీవు బాల్యము మొదలు సంసారవీర క్తవై భూప్రదక్షిణంబునీయును నమస్తనగరములకు పల్లియులను గాంచి వానియందుంగల వండితుల నఖిలశాస్త్ర తత్త్వవేత్తలం బరికిలించియున్నదానవు గదా. మందారమాలావసంతసేనలం బరీక్షించి వీరి తారతమ్యముం దెల్పుదగువాడు గలఁడే నిందెల్పుము. సోదా. రాజా వినుము. శ్లో. భరతాగమతత్త్వజ్ఞాత్రయోవిఖ్యాత కీర్తయః, భరతర్పిర్నందికేశోరోచనశ్చజగత్ప్రయే. [మహాకములందును భరతశాస్త్ర భక్తులు భరతమునీయు, నందికేశ్వరుడు రోచనుండు ఆనువారుమువ్వురు జగద్విదిత

మగు కీర్తిగలవారు] అను చద్వ మింతదనుక నీచెనికెక్కినదికాదా? సకల కలాపితకు లందుం బండితులు పెక్కిండు అనమానబుద్ధిచాతురీ విజానభాసీతులగు వారు గలరుగాని రోచనునివలె సాహిత్యకళారహస్యం తెలిసిగవవాడు గనబడడు. అదామహానీయుని కింగల చతురకయట్లుండ భరతాగమపరిజ్ఞానంబు సకలరసీక జహ్మయమోదావహంబై యున్నయది. అతండ యీవివాదంబుఁ దీర్చుంగలవాడు. పరంకపుండు. భగవతి ఆ మహారీయుం డెక్కడనున్నవాడో? ఆతని విక్రందకెట్లు రప్పించవగునో? అందు కేమేమి ప్రయత్నంబులు సేయంజనునో యెఱిగింపుము. ఆకనిరప్పించి వీరివివాదంబున దంతము. సా. రాజా ఆ కుమారుం డిప్పు డుదహూనితుని నగరంబున నున్నవాడు. ఆతనింజూడక యగగిమిచంద్రున నాజేడు పాణములు ధరించుకొనలేడు గాన నతని నంపండు. ఆయందహూనితుండు నీకుబహువిగములనుండి శత్రువై యున్నవాడు. కపటోపాయంబులుగాని రోచనుని రప్పించుటగు అనువుపడదు. రాజు. ఓ భగవతి యట్లయిన నాకనిం దెప్పించుటకు తగినయుపాయంబులనున్న గూఢచారులం బనిచెనను. నభ్యాంబున ననేకపూరులు తనుతమనివాదంబులం జెప్పుకొన వేచియున్నవారుగాన నచ్చటికీప్రదేశపలయు. పీఠత్వావళి పీఠదయంతికా మీగు మీమీకూతుల కుపా ధ్యాయలచే శక్తివంచనలేక విద్యావర్జ్యమంబుసేయుపం బ్రయత్నపడుచుండుండు. అనిరాజు లేచిపోవగా సాదామినియు రాజపత్నులును లేచిపోయిరి.

ప్రథమాంకము సంపూర్ణము.

మాయాకుంధరుండు ప్రవేశించి తనలో, మనరాజు పరంకపుం డుదహూనితుని నగరముననున్న రోచనుం గవటోపాయంబునంగొనిరా నాజ్ఞ యొనరియింపనవాడు. తద్వశవర్తియై యిచ్చటికివచ్చియున్ననాకు నించుమించుగ రెండునెలలుగఠించిన వయ్యో. కారాగ్లంకంబున నేమియు ననుకూలతగానంబడదు. మహానుభావప్రకృతియుఁ దేజస్వీయునగువారోచనకమారకుండు కవటోపాయంబులకు సాధ్యపడందని తోచెడిని. రాజగుపరంకపుండు నన్నంపునపు డేకాంతమున నోరీగూఢచారా నీవుమామాయాకుంధరుండ వగుట నిక్కవంచేని యీకార్యంబు నమహర్షుంగలవు అనిచెప్పినమాట మనంబునెడ బాయకున్నది. ఇందుకేమిసేయనగు. అని చింతాస్థిమితుండై యోచించి, తనయొడుటికి దృష్టులునిగుడించి, మనమే మితిలేనిచింతాక్రాంతహృదయులమై యున్నారనుకొంటిని. మనకంటె జీతావాగ్గులం డొక్కరుం డిచ్చటంగూరుచుండి యేకాగ్ర చిత్తుండై చేలకువేచియుండుకొంగచందంబున ధ్యానించుచున్నవాడు. నీనిచందంబుం గాంచిన భువంబగుకార్యంబు నెఱవేర్చుకొనంగోరి వచ్చియున్నవాడని తోచెడిని. మంచిది. ఇతనివృత్తాంతంబు విచారింపకపోగూడదు. (ప్రకాశముగ) ఓయన్నా యీ తటాకంబుగట్టునంగూరుచుండి కపటకాళివనిధంబున నాలోచించెదవు. ఏమి

యా విచారము. కపటకాళికుడు. (ప్రవేశించి ననంబ్రమముగ.) ఓయన్నా కపట
కాళికుండనేనని యెట్లెఱింగితివి. మాయా. (తనలో.) అహా నేను వీనిని కపట
ప్రధానం డగువిశ్వామిత్రుని బోల్పివలయుటచేత మీడు కపటకాళికుడనువేగు
గలవాడని యెఱుకపడియె. ముచిని. ఈనెహుకన నీతనివృత్తిబెట్టి నెఱుంగుదుంగాక.
(ప్రకాశముగ.) ఓయన్నా నేను వెక్కొండుసిద్ధపురుషులకునేవచ్చేనీ దృష్టి మాత్రమున
నెదుటివారి నామగోత్రాదులు చరిత్రాదులు నెఱుగువిద్యనభ్యసించితిని. దాననే
నెఱుంగుదు. కపట. (తనలో.) ఔర యీతనిమానస్తన్నియేమి వర్ణింపుదు. ఇతని
సహాయమున మనకార్యంబు సాధించుకొనందగుగాని నేఱువిధంబున సాధ్యంబుగాదు.
(ప్రకాశముగ.) ఓయన్నా తమనామధేయంబు విన గోరియున్నాడను. వీనులకు
విందొనర్చుము. మాయా. ఓకపటకాళికా నన్నుమాయామంధరుండని జనులుచాడు
కొందురు. కపట. ఓయన్నా నీకు పదివేల సమస్కారములు. బహుదినములనుండి
నిన్ను జూడంగోరియున్నవాడను. మాయామంధరుండు మాయమారీచుండనియె జనులు
చాడుకొందురు. వీను పాపాకరంబునగరముననుండు ధనలుఖునికిం గూఢచారుండను.
ఈనగరమున నుడయాదిత్యునికిం బ్రియమిత్రుండగు రోచనునిభార్య మదలేఖయనునది
యసమానరూపవయోవిలాసభానురాగియని యాబేసరివిని దాని నెవ్వధివైనవంచించి
కొనిరవ్వుని నన్నిచ్చుటికంపియున్నవాడు. నేను వచ్చి రెండునెలలుగడిచినవి. ఇది
వరకుం దదచుకూలప్రవర్తనంబు ఫలియించినదికాదు. నాయందు గరుణించి యా
కార్యంబు సచుకూర్చుకొను నుపాయం బొక్కటివచ్చింపుము. మాయా. మిత్రమా యట్లే
కానిమ్ము. నమయంబువేచియుండినగాని కార్యంబుచేకూరదు. నీతోగూడ మదలేఖా
వై పథ్యంబు ధరింతుగలవాడున్నాడా తెల్పుము. కప. అన్నా నాకమ్ముండు కృత
కై తవుండనువాడు నాతోవచ్చి దానీవేషధారియై రాజాంతఃపురంబుంజొచ్చి పనులు
చేయుచున్నాడు. రాణి కీకపటంబు విదితంబుగాదు అసంఖ్యాతంబులగు దానీజనంబుల
నడుమ నిదియు నొకతెయని యెంచియున్న దులెయెకాని నిరూపించినదికాదు. అట్టుండి
యొకనాడు రాణిచే విందుకై వెలువంబడియుండు మదలేఖ గాంచి దాని వేషభూషా
చతురత్వం బభ్యసించియున్నాడు. మా. ఓమిత్రమా అట్లుయన నేనొక్కయుపాయంబుం
జెప్పెదను. ఈరాత్రి మదలేఖావేషంబు ధరించుకొని కృతకై తవుండు రోచనుండు
రాజసభనుండి యింటికి బొయ్యెడి ప్రోవలోని చండికాలయమున వేచియుండవలయు.
అచ్చటికి రోచనుండు తప్పక యరుగుజెంచును. వానికి వలపుగొలుపుచు సరికై ప్రభ్యం
బునం దీసికొని యతనిచేరికిం జిక్కక యవంతీనగరపు ప్రోవంబిట్టి యరుగుచుండవలయు.
అతడు వియుక్తుండయ్యెనేని మదలేఖ నులభిసాధ్య యగును. కప. అన్నా నీవు చెప్పి
నది యుక్తియుక్తమే. ఇది నా కమ్మునికింజెప్పి యీ కార్యంబునందు జాగ్రతగల్గి
యుండునట్లు దిట్టపఱిచి యిదె వచ్చెదను. ఇక్కడనయుండుము. అని వెడలిపోయెను.

మాయా. (తనలో) ఇప్పుడు నా మాయామండరస్వంబు సాధ్యంబయ్యెను. ఇంచు
 కేసియు శ్రమములేక కార్యం బనుకూలంబగు. కృతకైతవుడు మదలేఖావేషధారియై
 వందించి రోచనుని మననగర మగునుజ్జయినికిం గొనిపోవును. అచ్చట నియుక్తులగుగూఢ
 చారులు రాజకుమారునింగనిపెట్టి రాజానందము గొనిపోవుదురు. ఇట్లయ్యెనేని నా
 కార్యంబు అనుకూలంబగు. కపటకౌశికుని కార్యంబెన్నిధి నెరవేర్పందగునో తెలియదు.
 ఇట్లు కలంచుచుం గూరుచుండె. కపటకౌశికుండు (ప్రవేశించి). ఓయన్నా నీ చెప్పినయట్లు
 కృతకైతవునికి మదలేఖావేషంబువేసి చండికాలయంబునకంపి కార్యంబుగలిచాని
 కిందెల్ని యిడవచ్చియున్నాను. మాయా. మిత్రమా నీచేసినవనికి సంతసంబయ్యె.
 ఇంతలో నొక్కరుండు ఖడ్గంబుకేలందాల్చి యక్కడికివచ్చి ఓయన్నా కపట
 కౌశికా సీయానతిలి కృతకైతవుం డచ్చటనుండ రోచనుకుమారుండువచ్చి దేవికి
 నమస్కరించి క్రిందనునిచిన యాచంద్రహాసంబునుజుతి తోడవచ్చినదానికితో నతిత్వరిత
 గతింజనియె. ఇదె యీ చంద్రహాసము. ఇది మీకెఱుకవడంజేయఁ గృతకైతవుడు
 నన్నంపె. ఇతఁ జరుపంగల కార్యములకు భవన్నియోగంబుం బ్రీతీంచుచున్నాను. కప.
 ఓరీ మందిది యీచంద్రహాసంబు నాచేలికిచ్చి నీవనిలో జాగ్రతగానుండుము. మమ
 ఘ్నంబుఖడ్గం భాతనిచేలికిచ్చి నిలుచుండెను. మాయా. మిత్రమా యీఖడ్గంబుదొరకుట
 మనకత్యనుకూలమె. దీనిందాల్చి నీవు రోచనునివేషధారియై యాగుడిలోనం ప్రవే
 శింపుము. ఖడ్గంబునకై మరల రాచకుమారుండు చనుడెంచు. అది లభింపమి నిక్కడఁ
 గొంతసేపు వెదకుచుండి మదలేఖావేషధారియగు కృతకైతవునిచేత నవహృతమానసుండై
 రోచనుండు బహుమారం బరుగు. రాజపుత్రవిరహంబుం దాళలేక యొకింతకేవటికి మద
 లేఖయు నక్కడికిరాఁగలదు. అప్పుడు నీవు దానికగవడి తీసికొనిపోవచ్చును. ఈ
 వసులలో నీవరిజనులు బహుజాగ్రతతోఁ బ్రవర్తించుచుండనగు. ఓమిత్రమా నీవు మద
 లేఖంబట్టుకొనిపోవుటకు విమితెచ్చియున్నావు. కపట. నేను దారుమయందైన బో
 నొకటి తెచ్చియున్నాను. మాయా. ఓరీ దానినాగుడి వస్తరపువాకిటి కెదురుగా దెరిచి
 పెట్టుకొనియుండమని నీభటులకాజ్ఞచేసి దానియం దామదలేఖప్రవేశించినతోడన
 తలుపులుదీరియించి యెత్తించుకొనిపోవునట్లు నీ ప్రధానభటునికింజెప్పి నీవు రోచనుని
 వేషంబుధరించి ఆలయంబుంబ్రవేశింపుము, నీవెనుకెంట నేను నచ్చటికిం బ్రచ్ఛన్నం
 బుగవచ్చెద. వేగంబుపొమ్ము. కపటకౌశికుండు నిర్దమించెను. మా. తనమనంబులో.
 నేనివ్వ డీయత్యున్నతమగుగోపురంబుపైకెక్కి గుడిలోజరుగువృత్తాంతంబు కనుంగొని
 యెదను. అని యాలోచించి గోపురంబెక్కిరిగి చూచి. ఇదె రాజకుమారుండు రోచనుం
 డతిత్వరితగలిపిచ్చి తొల్లిఖడ్గంబుంచిన తావునఁ జూచి యదిలేమిదంకయించు
 చున్నవాడు. మఱియొండుచోటికి దృష్టులునిగుడించి భళా యాకృతకైతవునిచాతుర్యం
 బేమనివర్ణించు, వేషభాషాదులెల్ల మదలేఖంబోలె వీనికొప్పియున్నది. వీడును

రాజకుమారునియొద్దకు వచ్చుచున్నాడు. 'కౌరవేమి యారాజపుత్రునికి మదలేఖ యం దుండుప్రేమాలికయంబు! చూచినంతమాత్రమున సమీపమున కేగి ప్రాణవల్లభా యిచ్చుటకేల వచ్చితివి యని యడిగి యదియేమియుం బటకకున్న నోమదలేఖా సీతో నలివేగంబున వచ్చెదననిచెప్పి యిచ్చుటదడసియున్నందుకై కోపగించితివా? నేనేమి సేతు. నాచంద్రహాసంబు గానకపోయె. అనిచెప్పగా నామదలేఖావేషధారియు "ప్రాణనాయకా వింటివా యాయదహూదిత్యునిదర్శయంబు నన్నువదలి నీవు రాగానే నలుగురు రాజభటులును ఇరువురు దాసీకలును మనయంతకేపురంబునం బ్రవేశించిరి. అదిగని నేనుభయంబందుచు నొకమూల కొదిగియుండ నందొక్కతె యోమద లేఖా మారా జాచయూదిత్యుడు తనయంతకేపురకాంతా జనంబువలన సీరూపలేఖాదులు విని సీతైమక్కువతో నిన్నుం దనశయనగృహంబునకుం దెప్పనియె. రాజకుమారుం డేదేనియాటంకంబుఁ జేసెనేని యాతనింబట్టి శిరంబునరికివేయఁడు అని యాజ్ఞ చేసి యున్నాడు. తెమ్ము వేగిరంజరమ్ము. అని చెప్పగా నేను వారల కట్టే కానిండు; నాకును రాజాపై మరులుకలదు. బహుదీనములనుండి రాజభోగంబునకు వేచియున్నదానను. ఇదె సర్వాభరణభూషితవస్త్రైవచ్చెద నిక్కడన యుండుఁడనిచెప్పి యలంకారకాల కేకతంబ యరిగి యచటనమర్చంబడియుండు గూఢహర్షంబున వెలువడి యదె సీయందఁ జేరిలిసి; నన్నరక్షించుభారంబు నీది" అని చెప్పిన రాజపుత్రుండు ఉదయాదిత్యునికిం గూడ నిట్టిమిత్ర ప్రోహంబున ఖడ్గిప్రవర్తింపఁగదా ఇత మనమిచ్చట నుండం జనదు. రాజవిరోధంబుగల్గెనేని పౌరు లాయూరు పరిత్యజించిపోవుట మంచిదిగాని వారితో కలహించుకొనుచు అక్కడన యుండుట మంచిదికాదు. అని చెప్పిన కృతకైతవుండును ప్రాణనాయకా అదియనాకునునవ్వుతంబు. మనము సీమార్దంబున నిర్దమించి మఱియొక గ్రామాంతరంబునకుంజని యక్కడ నుఖంబుగనుండెదము. అని చెప్పిన నందుకువలై యనినరాజకుమారునిందీసికొని కృతకైతవుండు చనుచున్నాడు. వీరునుజ్ఞుసీమార్దంబుం బట్టిపోవుచున్నారు. మంచిదయ్యె. మరియొండువలనికిం దిరిగిచూచి. ఓహో! కపట కాళికుండు రోచన వేషధారియై ఖడ్గంబుధరియించి గుడిలోనికిం బ్రవేశించు చున్నాడు. రోచనవేషధారియై కపటకాళికుండు ప్రవేశించి తనలో నామిత్రుండు మాయామంధరుండు వదించిన యుపాయం బడిక్లాసునీయము. అత్యంతలాభకరము. తొలుత నన్నుంగాంచినతోడన యామదలేక ప్రాణనాథాయని ప్రైబడి కొగిలిండుకొని యధరామృతంబొసంగి తనకులుకుగుబ్బల సురంబుం గ్రమ్మునగదా. ఈ మదలేఖా పరివృంగలాభము నాకు ననుమారుటకు నేఁజేసినపున్నియం బెట్టిదియో! ఒండుచోట లలితానఖతో మదలేఖప్రవేశించి, లలితంగాంచి యోప్రాణనఖ మనరోచనుం డిల్లు పెడలిపోయి యొకగడియయ్యె. కాళికాలయంబు విక్కడనె యున్నది. ఆతండు పొడగానమికిం గతంబెద్దియో తెలియదు. గుడిలోన ప్రవేశించి చూతము అని లలి

తతో ప్రవేశించుచున్నది కపాలాపీఠం దను. కాపాలికుండు అకాశయానంబునం బ్రవేశించి: ఔర నాకు కాపాలికమతతత్వం బువదేశించి మేనధరియింప నలి పావ నంబు లగనీనరకపాలమాలికలును భిక్షాటనంబున కీయుత్తమ తపస్వితలపుష్టయ్యె నాంత్రి మయభూషణంబులు నస్థిమయములగు యోగెవాగెలునొనంగి చంద్రచూడచరణ పూజావిధానంబుఁజెల్పి నన్నుంగృతార్థునింజేసి తదుత్తప్రకారంబుగ నాకాపాలిక ప్రతంబు నలిపిన నాయెడల సంతసించి యాదినంబు ప్రతనమాపనదినం బని తెలిసి కొని యోరీ కపాలాపీఠా నీకాపాలికప్రతం బీదినంబున నమాప్తంబయ్యె. పెంటనే యొకమానిసిని చండికకుం బలిపెట్టినంగాని నభలంబుగాదు. నీవివృడ యందయా దిత్తునినగరంబున నుండుచండి కాలయంబునకుంజని యచ్చటఖడ్గధారియై వచ్చునొక రాజకుమారునిం జెగనరికి చండికకుం బలిపెట్టివచ్చు అనియాజ్ఞచేసె. అందుకై యలి త్వరితగతి నేనును వచ్చియున్నాడను. దిగువకుఁజూచి ఆహా యా సౌదామినికిం గల త్రికాలజ్ఞత్వంబునకు మిగుల సంతసించవలయు. ఆమె చెప్పిన చొప్పున నొక పురుషుండు ఖడ్గధారియై వచ్చుచున్నాడు. పేలయ్యె. అని యాకనంబున నథో ముఖుండగుచు యోగపట్టికలొనుండు ఖడ్గంబుందీసి తటాలున నామాయారోచనుని తలనరికి యనివార్యగతి బుద్ధుడంబులతో కంఠంబునుండివెడలు రక్తప్రవాహంబును దన చేతితలపుష్టలొనికిం బట్టుకొని చండికాదేవికి నివేదనంబుచేసి యాకాశగమనంబున నరి గెను. కవటకాశికుని యొడలును తలయును ఆయాలయంబునంబడి తన్నుకొనుచుండెను. మాయామంధరుండు ఈవృత్తాంతంబుం గాంచి తనమిత్రునికిం గలిగిన చేటునకు మనంబున దుఃఖించుచుండ మదలేఖయు లలితానఖతో గుడిఁజొచ్చి యామొండెంబులు తనధర్మని యనినిశ్చయించి వానిపైబడి మూర్ఛనొంది కొంతకడవునకుండెలిసి ప్రాణంబులు విడువయల్పించి యాయాలయపు సుత్తరద్వార సమీపంబున నుండు కొలనిలోఁబడి శరీ రంబుదిడువ నిశ్చయించి యాద్వారసమీపంబునకుం జనియె. మాయా. చూచి, కటకటా పటికిపీఠకటిగాన నేమియుండెలియక యుత్తరద్వారముగుండ బోనులానికిం బ్రవేశించిన మదలేఖను బోనుతలుపులు దిగియించి యనేక పురుషులు నిశ్శబ్దముగనెత్తుకొని పాపాకర పట్టణపుం ద్రోవఁబట్టుచున్నారు. హరిహరీ యాకన్యారత్నంబుగతి యేమయ్యెనో చూచిచివా. అన్ని యనర్థకంబులగల్గుట కేనుగదామూలంబు. రాజాజ్ఞ ఆనతిపాత్రము. ఏమిసేయనగును! ఇక మనముజ్ఞయిని నగరంబునకుంజని రాజపుత్రుని పరంతపుని యొద్ద నొప్పునించి బహుకుటులం బడయుడు మని యాగోపురంబు దిగిపోయెను.

ద్వీతీయాంకము సంపూర్ణము.

చేటికలిరువురు ప్రవేశించిరి. ప్రథమ. ఓకేళికా నేను రాజనియుక్తనై యీదిని ముదయముమొదలు మాయామంధరుండు దయ్యాదిత్యుని నగరమునుండి కొని తెచ్చిన రోచనకుమారునికిం బరిచర్యసేయుటకుం బోయి తన్నికటంబునన యుండి యిప్పుడ యిచ్చటికివచ్చితిని. గానఁ దెలియక మందలింపెదను. ఈనాట్యకాల రమణీయ పరిష్కారి రాజితంబై చందనోదకంబులుచల్లి యగరుధూమధూషితంబై వెలయు నట్టిప్పుడు రచియించుటకుం గారణంబేమియో? విశేషకారణంబులేక యంతయులం కారం బొకనాఁడైనఁ జేసియెఱుఁగము. దానం జేసియడిగెదను. ద్వితీయ. ఓమరాళికా యీదినుండు రోచనకుమారునింగొని మందారమాలా వసంతసేనల యభినయ విద్యావిచక్షణత్వంబు పరీక్షించుటను. అందుకై యీ యలంకారము సల్పంబడి యున్నది. మరాళిక. అటులైనచరే! మఱియొకరహస్యంబు నిన్నడిగెదను. ఆ రోచన కుమారుండు సాక్షాత్కరించిన నవమన్మథునిబోలి వెలయుచున్నాఁడు. మందార మాలావసంతసేనులును అభినవయోవనవిభూషితలై యున్నవారు, ఆతనింగాంచి నప్పుడ యాయురువురకు ననురాగంబుగల్గకపోదు. అట్లయిన ననేకానర్థంబులు సంభ వింపకమానవే. కేరళిక. ఎన్నెన్ని యనర్థంబులు సంభవించకయె యీచవలిపొరు కాంలింజెందునా? ఇందుకు మనము చింతించి చేయునదేమియులేదు. మనము నారాచ కన్నీయలకుం దగిన నాట్యోచితకేవల్యంబులు సిద్ధపఱచి యుంచవలయుఁగాన నందు జాగ్రూకలమై యుండము. అనుచు నిష్క్రాంతి. ప్రవేశకము. నాట్యకాలయందు యథోచితాననంబులవైఁ గూర్చున్నట్లు పరంతపుండు రోచనుండు సౌదామినియు ప్రవేశించిరి. సభలో గూరుచుండియున్న శత్రుంజయుండు రోచనునింగాంచి యానందబాష్పంబులతో. ఓరీకుమారకా మదన మోహనా యిన్నిదినంబులనుండి నీ వెక్క డెక్కడఁ దిరిగితివా? ఏయేకష్టంబుల ననుభవించితివా? నీముఖారవిందంబుం గాంచి వెక్కుదినంబులయ్యెనే? నీవిల్లునిడిచి పోయినదిమొదలు నీకల్లి యాహారంబువదలి యన పరతము నీసేమమునకై భవానికిం బూజనీయఁచున్నది. నేనును మరల నీమొగంబుఁజూడం గోరి ప్రాణంబులు ధరించుకొనియున్నాఁడ నంటియకాని వేఱలేదు. నిన్నింక నాలింగ నంబు చేసికొని యాదలమూర్ఖునక నాప్రాణంబులు నిలువవు. అని తనయాననంబు విడిచి లేచుచున్నాఁడు. సమీపముననుండిన బుద్ధిసాగరుండన మంత్రి ఓమహారాజా యిదిసాటకము. మీరు పుత్రవాత్సల్యంబుచేత నేమియుం దెలియక ప్రవర్తింజెడరు. ఓర్పుకొనుండు. శత్రుంజయుండు కూరుచుండెను.

సౌదా. రాజా ఏల కామసింజెడవు? నాట్యం బుపక్రమింప నానలియొనం గుము. పరంత. ఓభగవతి తొలుత నేకస్యక విద్యావై కారద్యంబుం పరీక్షించనగు. సౌదా. రాజా నీకుం బ్రథమమహిషీ పుత్రికాన మందారమాలయే తొఁకఁ జరిక్ష ణీయయగు. పరంత. అట్లయిననరే. ప్రతివారినిం బిలిచి. ఓసీ నీవుచని మందారమాలా

నాట్యచార్యుండైన రాజదత్తునింగాంచి తొలుత భవద్వియశిష్యనాట్యంబు పరీక్ష
బీయంబుగాన నతివేగంబున రఘునుమనిచెప్పము. ప్రతివారియట్లయగుంగాక యనిపోయి
నాట్యచార్యునితోఁ బ్రవేశించి మహారాజా యిదె యాచార్యుండు వచ్చియున్న
వాడనిచెప్పి చనియె. రాజును రోచనుండును రాజదత్తునికి ననుస్కరించి సమీపాననంబు
నం కూరుచుండం బ్రార్థించి యతండు గూరుచున్న వెనుక తా మువచ్చులెరి. రాజు.
ఆచార్యోత్తమా మందారమాల తమచే నుచదిష్టంబు లగునర్థంబులం గ్రహింప నమర్థ
రాలై యున్నదియె. రాజదత్తుడు. రాజావినుము. శ్లో. యద్యత్ప్రయోగవిషయే
భావికముపదిశ్యతే మయాతస్మై । తత్తద్విశేష కరణాత్ప్రత్యుపదిశ తివమేబాలా॥
అన్నట్లు నేను ఆభినయ ప్రయోగవిషయమందు వియేభావిము నుపదేశించుదునో అది
యప్పుడ యనేకవిధముల విశేషింపజేసి నాకు ప్రత్యుపదేశము చేయునట్లుగా నున్నది.
నేపద్యమున మృదంగధ్వని వినంబడుటయు రోచనుండు తనమనంబులా.

కం. నవజలధరపటలావి, ర్భవనతిగంభీరనినదభావ్యం బగుచున్
నవమురజవధ్యునుస్వర, మవగతమైయుల్లముఁకు మార్పం బొనఁగెన్.

ఇట్లునుకొనుచుండ నచ్చటి యవనికాభ్యంతరమునుండి.

క. జలధరపటలవినిర్గత, విలసచ్చంపాప్రభాభి వెల్లిగొలుపుచా
యలివేణివెడలెఁగలువల, విలుకానిజయూస్త్రమునుచు విబుధులంతలవన్.

ఇట్లు వెడలివచ్చిన రాచకన్యకంగాంచి రోచనుండు మనంబునందు ఈ నవ
మోహశాంగినాట్యాలంకారంబునాకు మిగుల మనోహినోదంబుం గల్పించుచున్నది.

సీ. గుదియెఁగట్టిన మొల్కులుల్కు చన్నులవైన ముత్రియంపునరాలు హత్తుపఱిచి
బలితంపుఁదొడలకుబాగుమీరెడునల్ల యర్థోరుకంబుఁదానానఁదొడిగి
బలువులౌపిఱుండులవైనజాగ్వామించురకనంపు మొలనూలంరహిధరించి
మెత్తనియడుగులన త్రమిల్లఁగఁ గుల్కుటం దియల్ బాగుగాఁ జొందుపఱిచి

గీ. చూచువారలహృదయమూత్ చూరగొనెడి, మొలకనవ్వులుమోమునమురువుగుల్క
జగముఁగెల్వఁగవచ్చెడుశంఖరారి, విజయలక్ష్మీయనందగి వెలఁదియొప్పు.

ఇట్లుచూడేకించి మందారమాలయు తనయాచార్యునికి ననుస్కరించి సౌదామిని
పాదంబులశెరిగి జనకునికి వందనంబు లాచరించి కించిదంకురితలజ్ఞావికాసభానురమంద
హాసనందరముభారవింద యగుచు రోచనకుమారునిం గ్రేగంటం జూచుచు సంగీతంబు
గ్నీయంవారికి మున్నుగా నిలిచియుండెను. రాజదత్తుడు ॥ భగవతిసౌదామిని యభి
వ్రుండుదగువస్త్రతోక్కదాని నిరూపించిన నది యథాశక్తిచూచింపంబడును ॥ సౌదా॥
కైకార్పము అగ్నిమేకునియెడుట మాళవిక యభినయించినది లయమధ్యంబును చతుష్ప
జ్యోతి యెరుదగునదియై యున్నది నూచనీయము. మందారమాల గానముచేయుచున్నది.

ప్రాకృతము. దుష్టహోషియో మేతస్మింభవకీయయజిరాసం
అంహోఅవంగయో మేపర్హిరయింవివామో
ఏసోసోచిరద్విత్తోకహముపణయిదవ్నో
జాహమంపరాహీణంతుయిగణయనతిజ్ఞం.

[మే = నాకు, పియో = నాయకుఁడు, దుష్టహో = దుష్టభుఁడు. హీయయ = హీ
హృదయమా, తస్మిం = అతనియందు, జిరాసంభవ = ఆశలేనిదానవగుము. అంహో =
ఔకార, వామోమేఅవంగయో = నాయొక్కయెడనుకడకన్న. కింవిసరిపురయి =
ఏమోఅదరునట్లున్నది. ఏసోసోచిరద్విత్తో = ఇతఁడో ! బహుకాలమునకుఁగనంబడియె.
కహం =) ట్లు, ఉపణయిదవ్నో = చెందఁదగినవాఁడగును. జాహ = ఓసాధ ! పరాహీణం
మాం = పరాధీనమైననన్ను, తుయి = నీవిషయమందు, సతిజ్ఞం = ఆకలోనుండుదాని
నిఁగా. గణయ = తలంచుము.]

అనియథాభావముగ నభినయించుచున్నది. మందారమాలయభినయించినవెంటనే
పసంతసేనయు నభియించెను. రోచనుఁడు || ఓమహారాజా మీరు నన్ను మధ్యస్థత్వమున
స్థనివియుండుటంబట్టి వీరలయందుగలతారతమ్యంబు వచింపవలసియున్నది. నీయొక్క
ప్రథమతనూజ యగుమందారమాల ఆనతిచిరకాలాభ్యస్తనాట్యవిద్య యని తోఁచెడిని.
ద్వితీయతనూజ యగుపసంతసేనబహుకాలాభ్యస్తవిద్య. ఇదియతారతమ్యంబుగాని మఱి
యెందు తారతమ్యంబులేదు. మృదువైనయభినయమందు నిరువురుచుచతురలే. ఆయభి
నయమును అనువర్తించి వికల్పించుటలో నీమందహాసలకు సాటియగుఁజోటులు లేదు.
తక్కిన తాళలయాదులందును ఈకాంతలు విశేషశిక్షితలు. పూర్వవిషయంబుం బరిత్య
జించి విషయాంతరంబునీర్వకరించునప్పుడు పూర్వభావావసోదనంబుచేసి భావాంతరం
బభినయించుచో మఱిొన్ని యాకాస్తరహస్యంబులు సూచితంబులుకాకయున్నవి.
ఆరహస్యంబులు దేవతానుగ్రహంబున నిష్పదు నాకును పూర్వంబున బృహన్నలయగు
నగ్గుణనికిం గాని యితరమనుష్యులకెఱుకవడునని కావు. పరం || అట్లయిన నవియు నాత
నూజల కభ్యస్యంబులే. ఓమందారమాలా ఓపసంతసేనా నానమిషమునకు రండు. మీ
మితల్లులు తమతమ కూఁతులధికురాండ్రని పరస్పరము విరోధించుకొనుచున్నారు.
ఇరువురును మీరు సమానలే యని తీర్మానింపంబడినది. ఇట్లు వారికి స్పర్ధకలుగుటకు
కారణమేనగా నొకనాఁడు మితల్లు లిరువురునుండగా నేను మీమిఁకూలయభినయ
విద్యాపాటవంబెట్టున్నది యని యడిగితిని. అందుకు వారు సమర్థురాలికి మీ రిచ్చుబహు
మానంబెట్టిదియో తెలుపవలయునని నన్నడుగఁగా నేను వారింఁగాంచి మనమందార
మాలాపసంతసేనలలో నెవ రభినయవిద్యాచతురయో దాని నొకచక్రవర్తికిఁ బట్టమహి
షిగా రెండవదానిని రెండవదిగా నొనంగుదు నని యంటిని. అందుపై మితల్లుల కీ
యాగ్రహంబుగల్గె. ఇంకమీరు నాయభిప్రాయంబుమేరకు సీరావత్తుతు నియెద్ద నాట్య

విద్యారహస్యంబు లభ్యసింపితిరేని మిమ్మిరువుర నీమనోహరంగునికిం బరిణయంబు నేయించియిత్తు. నావచనంబుల ప్రకారంబ ప్రవర్తింపుడు. మందారమాలా వనంక సేనలు|| సిగ్గుతోఁ గ్రేగంట రాజకుమారునింగాంచుచు తండ్రియొద్దకువచ్చి || ఓయ్యయ్య యట్లే తమహాజ్ఞాపరిపాలనంబు సేయుచుండెనము. అనిచెప్పి నిష్క్రమింపెనైరి. తక్కినవారును నభీషిడివిపోయిరి.

తృతీయాంకము సంపూర్ణము.

కేరళికామరాళికలు ప్రవేశించిరి. మరాళిక ఏడుచుచు ఓ యక్కా మన రాజా ఇంత కఠినదిత్తుండని యెఱుంగక పోతిమిగదే! కడుపునంబుట్టిన తూతులు చేసిన తప్పుకడైన క్షమింపంగూడదటే! కటకటా యెట్టి కట్టిడినివానికైన నిట్టిపూరకృత్యంబు గూడునటే! కేరళిక. ఓసీ ఎవరికైన సరే తప్పుచేసినవారిని తానే జాడక వరులవలన వినిరేని కోపంబధికంబ యగు. అందుగూడ వంచనావిపుని వేషంబుదాల్చి వచ్చిన గూఢతక్షకుని తమ్ముడు కాలకర్కొటకుని వచనవిషంబులచే వ్యాకులీకృతమానసుండై కదా వరంకపుం డిట్లు చేసెను. మరాళిక, ఓ యక్కా వానికి వీరియందిట్టి కోపముగల్గుటపం గారణం బేమొకా? కేరళిక. ఓసీ గూఢతక్షకుడు మనయూరనుండు వనిబాలంబ దొంగిలించుకొనిపోయి కాళికి బలియిచ్చుచు రాజునకు దొరకక యీ యూరియొద్ద నుండు మహారణ్యంబున దాగియుండెను. ఇది యెల్లవారు నెఱుంగుదురుగా? మరాళిక. ఔను నేను నెఱుంగుదును. కేరళిక. ఒకనాడీవృత్తాంతంబువిని రోచన కుమారుండు గూఢ తక్షకుం డుండునడవికి వేటకుఁబోయి వానితో మహాఘోరయుద్ధంబునలిపి వానిని బంధు పుత్రమిత్రవర్గంబులతో నఁచారించివచ్చినందుకు మనరాజు రాజకుమారుని వరాక్రమంబు గని సంతసించి సౌదామినీ నమక్షంబున నిట్టనియె. ఓభగవతి యీ రోచన కుమారుండు నా యిరువుర తమాశాకలకు భర్త యని మున్నె వక్కాణించి యుంటింగదా. ఇప్పుడు నా రాజ్యంబునకుగూడ యీతండె భర్తయగు గాక. నేను పురుషసంతాన హీనుండనై యెన్న వాడను. ఇక రెండు మూడు దినములలోఁ బరిణయ ముహూర్తంబు నిశ్చయించి నాకన్యకల నిచ్చి పెండ్లిచేసి పట్టాభిషేకంబును సేయంగలను. అని సెప్పి పరిణయకార్యంబుల నెఱవేర్చు గార్యనియుక్తుల కాజ్ఞ యొనంగెను. అట్లుండ మరు నాఁడుదయంబున నారాజుకుమారుండు నగరంబున లేకపోయె. అసినయదయమున నొక వన్యాని రాజునగరు నేరవచ్చెను. రాజును ప్రత్యుత్తానాదుల బహుళకరించి యాఁదనంబు తనయింట భుజియింపు మని ప్రార్థింప నాతఁ డందుకొల్లక రాజుతో నోరీ నీవు పరి శుద్ధుండవైనను నీ తమాజులు పరిణయము కాకముంద రాజపుత్రునిం గలసినవారు. వారి నింటనుంచుకొని యున్నావు గాన నీకు దోషంబుగలదు. వారిఁ బరిత్యజించువరకు మానుడివదలు నీయింటిని గుడువరు అనిచెప్పి తనయింట్ల జనియెను. వాడు కాల

కఠోక్తమనునీతికయు గల్గియున్నాడు. నాడు వలుమరు భిక్షుకవేషము ధరియించు కొని యానగరము నిండ్లవాకిళ్ల బిచ్చమెత్తగా నేమ గాంచియున్నదానను. ఆ కటవ వస్థానీమాటలు విని తన మాతృబయందుఁ దనకులాఁజన కఠోక్తి దెచ్చి రను ద్వేషమునై యుంచి వారు నిదురించుచుండఁగా మంచములతోఁ గొనిపోయి యడవియందొండొదల కెఱుకపడనిచోటుల విడిచిరండని తన భటుల కాజ్ఞ నేయ వారు నెన్నరాత్రియట్లుచేసిరి. మరాళిక. ఓకేరళికా మొదటనె వారు రాజపుత్రునికిం బ్రదత్తలైరి. ఇదివరకు సంప్రాప్తయావనముగారు. వీరివిషయమున నిట్టిదురభవాదము నెప్పిన వానిమాటలు రాజు ఎట్లు విశ్వసించెనే. కేరళిక. ఓసీ రాజులహృదయములు వజ్రములకంటె కఠోరములు. కునుమములకంటె మృదువులుగదటవె. కేవలము కీర్తికళంకములేకుండఁ జేసికొనుటయే వారి క్రమము. మరాళిక. ఈ దినము మొదలుకొని కమలవతీకళా పతులును మన యూరంగనముగదే. అందు గంపలపతి మన రాజునకు భోగపత్ని యగు శృంగారవతి మాతృదుగనుక తనకు నవభోదరీభావముపాటించుకొని మందారమాల యందలిప్రేమతోఁ బ్రవర్తించుచుండు. అది యతివతుర. మఱియుఁ గళాపతియనునది ధర్మకవచునిమాతృదు మందాపాలతో న్నేహముఁ బాటించుచుండు. వీరువురు వారలతోఁగూడ రాజకుమారునొద్ద నాట్యబుద్ధ్యాభ్యాసముచేయుచున్నవారు. కేరళిక. వారి వృత్తాంతము దెలియదు మనము మనదలకునుబోదమురా. అని నిష్క్రాంత లైరి. ప్రవేశకము. కమలవతి కళాపతి యుఁబ్రవేశించిరి. మంచముపైఁబరుండి నిద్ర గూరుచుండు మందారమాలంగాంచి. అక్కటా! యీమగుడ తనయంతఃపురఃబహుకొని యీ ఘోరాటవియందు నిదురహుచున్నది. రాజభటులు తన్నుఁదెచ్చి యిక్కడనుంచి పోయినది యెఱుంగదు. నిదురమేల్కొంచి యెక్కడిం బరికపించునో? మందాపమాలా. మేల్కొంచి నలుగడలం బరికించి ఏమి నేను రాత్రి నాయుపవనమునం బరుంటినో? కానిచో నాయంతఃపురమున నేలలేకపోతిని! కమలవతీ. నేను ఒకవేళవరాకుపడి యుప వనమందు నిద్రపోయినను మీరలైన నిదురలేపమాడదే. ఏ మే నేనిట్లు అనాధపతి నిదురింప నాతల్లి యూరకుండెనటవే. (శయనమువిడిచిలేచి.) కటకటా యిది నా యుపవనముకాదు. ఉపవనంబైనచో మయూరంబులును శుకపికంబులును లతానికుం జంబులు నుండవా? ఒకటైన గానమే యిక్కడ. అదియునుంగాక నాయంతఃపురంబు సమీపమున లేదే. ఈస్థలంబున కెన్నడును నేను వచ్చినదానంగాను. ఈ కంటక కంఠకితంబులగుచెట్లకు భయంకరారావముఖరికంబు లగు హ్రూరహృగంబులను నే నెవ్వ డును గాంచినదానంగాను. నామనంబున బహుభయంబు గలుగుచున్నది. కమలవతి. ఓముగుడా నీకల్లికిని నీయందు దయలేకపోయెగదే. యని చెటచెటగు మొగంబుపై చేసి కొని యేడ్చుచున్నది. మందారమాల (తాను నేడుచుచు) ప్రియనఖ సంగతియేమే? కమల. ఓసీ మనకు సంగతులేవియు లేవు. గతలేనివారమైతి మంలేనే. మందార. ఓసీ

యేల యట్టనియెదవు? నా జనకుండును నాజననియు మొదలగువారల కేదేని కీడునంభ వించెనో? కమలవతి. వారల కేమియు లేదు. మఱివారలచే మనకు. మందార. (సశోకముగ,) ఏమియిది, వారు బాగుండఁగా నాకు శోకకారణంబేమి? కళా. ఓకమలవతీ యేలనంజొందినదవు. ఈ దుఃఖంబుచెప్పక తీరునటవే. ఎంతనో పీడిధముగ సుధిగ్ధపు మాటలాడెదవు అనిచెప్పి మందారమాలతో రాజు దానివిషయంబునం జేసినయవ కారణంబు చెప్పెను. మందారమాల భూమిపయింబడి మూర్ఛిపోయె. ఇంతలో కాల కర్కోటకుండు ప్రవేశించి యతివేగంబునవచ్చి మందారమాలనెత్తికొని దురవగాహం జగునరణ్యపు మార్గ ముగిండంజని సమీపమున ఉండునొక కొండపేటపైకెక్కెను. కమల వతీ కళాపతులు ఎంత ప్రయత్నపడియు నక్కడి కెక్కలేక విరమించుకొని యామం దారమాలకుం గలిగినదుర్దశాశేషంబునకు మిగుల సుతపించుచుం జేయనదిలేక యా కొండచఱియలోబడి ప్రాణంబులు వదల నిశ్చయించుకొని యందులో దూకుటకు ఒక యన్నకప్రదేశంబునిరూపించి దానిపైకెక్కెదాకిరి. నిష్క్రాంతిలైరి.

కాలకర్కోటకుండు ఆకొండపేటమీద నొకపలకరాతిపైన మందారమాల నునిచి కట్టిలేసిన నాకన్యకలేచి యొకమలవతీయని పిలిచినఁ గాలకర్కోటకుండు ఓ పిల్లా కమలవతిలేదు. ఇది కాలకర్కోటకుండు వసించుతావు. తెబ్బులిచేతం జిక్కికొన్న చిన్ని లేడిచందంబునలైచి. ఇకదస్పించుకొన నీకుం దరంబు గాదు. లెమ్ము. ఇచ్చటికి సమీపమున నొక ధైరవాలయంబువాకిటఁ బఱచియుండు పలకరాతిపై “సీతైరవుని యడుగున నొక పెట్టియయందు రెండువారంబులున్నవి. అని దేవతా నిర్దేశంబులు. అది కావలసినవా రొక సర్వలక్షణోపేత యగుకన్యక సమర్థాడఁబోవుదానింగాని ధైర వోపాసనాసిద్ధపురుషునిం గాని బలియిచ్చినం దీసికొనవచ్చును” అని వ్రాసియున్నది. అందుకై బహుదినంబులు ధైరవోపాసనచేసి నేను నిన్ను దీసికొనివచ్చి బలియియ్యఁ దల పెట్టుకొనియుంటిని. ఇందుకై బ్రహ్మజవేషంబుధరించి మీ తండ్రిపాలికి వచ్చి మిమ్ము విడనాడఁజేసితి. ఈ నెవంబున నీమగండు నా సహోదరునిం జంపిన పగయుం దీర్చుకొందును. ఈ దినంబు నాతపంబుపండె.” అని చెప్పిన మందారమాల భయంబునఁ జేమియుం దోచక యేడ్చుచున్నది. ఇంతలోపల చెట్టుసందుననుండి రోచనకుమారుండు ప్రవేశించి. మందారమాలంగాంచి సమీపమునకు వచ్చి ఓ మందారమాలా యని పిలచెడు. రాజపుత్రియు కన్నులుచెరిచి సగంభీమంబుగ ప్రాణనాథా యని యార్చు చుం బరువిడి యాతనిం గౌరవించుకొనెను. రోచనుండు మెల్లగ దానిం బుజ్జగించి యా ప్రాణనాయుకా యివ్వును నే నీకుంజేయవలసిన యువకారంబేమి తెల్పుమన మందార మాల రాజపుత్రా సీతేమియు విచారింపక యివ్వుడ ఈ క్రూరునింబట్టి తలతెగఁగొట్టి యీ ధైరవునికిం బలిపెట్టము. తక్కినవిషయంబు లవ్వలఁజెల్పిన నని రోచనుం డట్ల యని తాత్పర్యంబు చెట్లనందున బరుగిడిపోవు నా కాలకర్కోటకుని పెంటనంటి కొవ్వ

వట్టి లిగిచిగొనితెచ్చి కలతెగగొట్టి ధైరవునికిం బలిపెట్టెను. అంత మందారమాల ప్రాణ నాథా యీ ధైరవునిక్రింద నవరత్న హారము ఋన్నవట. ఈవిగ్రహంబుం బెరికి యది గ్రహించుకొనవలయును అనఁగా నా ప్రకారంబుగ ధైరవునింబెరుకఁగా వజ్రమయం బగు పెట్టియన రెండుహారంబులు గనంబడియె. అవి యెక్కుగొని రోచనమహదుండు మహా ముదంబు నంది యెమందారమాలా యీ రెండుహారంబులను దేవనిర్మితంబు లనుటకు నందియందు లేదు. ఇది యెవ్వరెవ్వ రెట్లు భోగింబువలయునో తెలియదు. క్రమంబు దప్పి ధరించుకొన్న నేమేమిటీడునాటిట్లునో యేమియుం తెలియకయున్నదే. అనఁగా మందారమాల ప్రాణనాథా ఆ విషయంబుం గూడ నీయాలయంబున నెంచినవ్రాసి యుండకపోదు. ఖనిశీలితము అని యీ ధైరవాలయకుడ్యంబులం జూచుచుండిరి. అందొకచోట “భోగంతరణహారము రాజ్యకన్యక ధరించుకొనందగినది. అది నియమ ముతో ధరించునది. చతుస్సముద్ర ముద్రితధరామండలాధిపత్యంబు వహించు నొకరాజ కుమారునికిం బట్టపుదేవయై యనేకవత్సరములు భోగంబు లనుభవించును. జీవంతరణ మనుహారము రాచకొనురుండు ధరించుకొనవలసినది. ఇది ధరించుకొన్నవానికి నకల శత్రుజయంబును ఆపరిమితధనసంపదయుంగలగు” అనివ్రాసియుండెను. ఇట్లువ్రాసి యుండుటగాంచిమహాసంతోషంబుధింజేలి యాయువువురును తమరొండొరులం బెండ్లి చేసికొనవలయు నని యొచి యదిచెప్పుకొనలేక సిగ్గుపడుచుం గొంతతడవు గడపుచుండ నందు రాకొమరుండు భోగంతరణహారంబును మందారమాలకంఠంబుననిడి హస్తోత్ఫుల్ల ముఖారవిందుండై యీ బాలికామణి మొగంబు ముద్దుకొనియెను. జీవంతరణహారంబును రోచనుండు తాను ధరించుకొనినయనంతరము మందారమాల ‘ప్రాణనాథా మిరిచ్చటకు వచ్చుటకుం గారణంచేమి? నన్నుఁ గాలకర్కృటకునిబారినుండి తప్పించుటకై దైవము మిమ్ము ప్రేరణచేసెనొ? అనుపవమున భవత్ప్రాప్తిచేత బంధుజనవిరహాదుఃఖం బెంత మాత్రము నాకుఁదోచదు.’ అని యనఁగా రోచనుండు, ‘ప్రాణనాయుకా నీకండ్రిగూడ తక్షకునిం జూపినందుకు నంతసించి యజ్ఞమునీనగరంబునకు నన్ను రాజాంజేయందలంచి తనభావంబు బయలుపఱుచుటంజేసి యదియే నొల్లక నకలదేశవిలోకనోత్కంఠచేత నెవ్వరికెఱుకవడకుండ నానగరంబు నిర్దమించి యాయరణ్యంబునం జొచ్చి నడుచుచు నీదిన ముదయమున నీకొండచటియయొద్దకుంజేరి నీచేయు రోదనధ్వని విసంబడఁగా నిచ్చోటికి వచ్చితిని. భవహారంబువలన నపరిమితానందంబు నొందియున్నవాడ. ఇంత కంటెఁ గావలసినది యధికంబేదియును లేదు. భరతవార్యము. కం. మనకనుదినమానం దము, వనజాతదభాక్షుదయనువధిలుగాకక, ఘనములువర్షించి జగంబును గాచుచు నుండుగాత భూమిరులకై. అని యందఱును నిష్క్రాంతియైరి.

చతుర్థాంకము సంపూర్ణము.

నాటకము సమాప్తమైనయనంతరము శత్రుంజయుండు తనమంత్రి యగు విచారసారసితో 'నో ప్రధానశీఖరా యీ నాటకమందు నాకుం బరమమిత్రుఁ డగు పరంతపుని కూతురగు మందారమాలా కన్యకచక్రిత్రంబు నిరూపింపఁబడియె. రోచన కుమారుండనువాఁడు నాకనయఁ డగుమన మోహచుండే యని తోచెడిని. లేనిచో వానికి దుఃఖము వచ్చినప్పుడు నాకు దుఃఖమును వానికి సుఖము సంభవించినప్పుడు నాకు మహా మోదుఁబును విలగల్లు! ఆరోచన కుమారుం డెవఁడు? ఆత్మైరవాలయంబు నొద్ద నుండు రోచనుండును మందారమాలయు నేమిరి. వృత్తాంతంబును పూర్వముగా విన నామన మత్కుత్కంఠతో నున్నది.' అనియడుగఁగా మంత్రియు సాంఖ్యాయనిం బిలి పించి రా జడిగినవిషయంబు విన్నవించిన నామె యిట్లనియె. సింహాచలంబుపై తపంబు సేయుచున్న మణికంఠుండను సిద్ధు డొకనాఁ డజ్ఞునిజేత్రంబు దర్శింపవచ్చి మహా కాలదర్శనానంతరం బాకాశయానంబునఁ బోవుచుండి యమూల్యరత్న ప్రభా ప్రజ్వలి తంబులగు నీహారంబులు రాజపుత్రుల కంతంబులం బ్రకాశించుటఁగాంచి యా తైర వాలయ సమీపంబున డిగి యొక బ్రహ్మణశిష్యంబు ధర్మించుకొని వారినమోహింపఁగటం జని ప్రాణములు' పోవువానివలె విలపించి యెలయేడ్చిన వని వా రడిగినమీదట యా కపట విప్రుం డిట్లనియె. ఓ రాజపుత్రా నేను బీదబ్రహ్మణుండను. మీయొద్ద యాదించి యేమైన సంపాదించుకొనఁ బ్రయత్నపడి వచ్చుచుండఁగా నీయుదయంబున మహానర్పం బొకటి నాలోచకడమై యమదంష్ట్రంబోడిన తనకోరల విషంబుగ్రక్కుచు నన్నుం గరచి వేగంబ పానిపొయినది. నే నుడివరకు ప్రాణంబులు బిగబట్టుకొని వచ్చితిని. ఇక నాశరీరము నీయధీనము అని భూమిపయింబడి విలవిలఁదన్నుకొని వికృతప్రాణుని చందం బుననుండె. రోచనుండును తనలో నావిప్రుని బ్రతికించు నుపాయంబుం గానక తన హారము జీవంకరణంబని చెప్పఁబడునుగాన నిది యితనిని బ్రతికించుననితలంచి తటాకన తన మెడనుండు హారంబునుదీసి యాతని కంతంబునవైచెను. ఒకింత సేవటికి వాడిటు నటుం బొరలెను. అదిగాంచి సంతసంబున మందారమాల కనహారంబు భోగకరణంబు గాన నీతనికి సౌఖ్యము సేయునని తలంచి తన మెడనుండుహారంబు నాతనికంతంబున వైవ నంతలో' నాసిద్ధుండు నవ్వడులేచి యాకాశయానంబున సెగరిపోయె. అది మొదలు వీరు బుద్ధిచాంచల్యంబు గల్గి యొడోరులతోఁ జేరక యెడఁబాసిపోయిరి. క్రమక్రమముగ రాజకుమారుండు పాపాకరదట్టణంబులు బ్రవేశించెను. ఏను భూత భవిష్యద్వర్తమానంబుల సెఱింగిన దానంగాన మందారమాలగలి యెఱింగి యది రాజ కుమారు నెడఁబాసినవెంట నయదియుండుచోటికింజని దాని నీయూరికిం గొనితెచ్చితిని. మందారమాలను విడిచిపెట్టినరీతి పసంత సేనను గూడ నట్టడవియందు రాజు విడిచి పెట్టుగా సోదామిని యచటికింజోయి దానిం గొనివని క్రివర్వతంబునం దనయాక్ర ముంబున నుంచుకొనియున్నది. అనంతసేన బ్రాద్భవోకట కామందకి యను పేరుతో

యోగం బభ్యసించుచున్నది. మణికుండు డీ హారంబులం దాల్చి శ్రీవర్వతంబున సౌదామి సీతప్రపంచంబున కరిగి యామె యడుగఁగా నాహారంబులు తనకు దొరికినమార్గం బంతయుం జెప్పె. అంతట సౌదామిని యీ హారంబులు తనకొచ్చి పొమ్మనియడుగఁగా తప్పించుకొనిపోలేక తదీయతప్రపంచంబునకు భయపడుచు నామెకు నమర్పించినదియె. ఆ సౌదామిని యాహారంబులగొనుచు ధైరవాలయంబునకువచ్చి యచ్చట మందార మాలా రోచనులు లేమికిదుఃఖించుచు నాగుడి కలయం గాంచునెడ నొకచోటం బూర్వోక్త ప్రకారములు వ్రాసియుండుటయు మఱియొకచోట “ఈ హారంబులు శూద్రతపన్నిచేతుం జిక్కెనేని హారస్వాములకు చిత్తచాంచల్యంబున పరస్పరవియోగం బును సంభవించును ; అనియును ఈ హారంబులు మరల బంధుజనంబులయొద్దఁజేరనేని తమయొద్దనున్నరీతి మహా లాభకరములునగును అని వ్రాసియుండుటగాంచి సంతసించి తన తప్రపంచంబునకుం జనియె. రోచను డీపురంబునకు వచ్చియున్నాడని విని వసంత సేనచే వానిని కొన్నిదినంబులకుముంద యిచ్చటకుం బంపినయది. వసంతసేన దోడ్కొని యాదినం బిచ్చటికి వచ్చునట్లు సౌదామినికి వృత్తాంతంబుం దెల్పియున్నాను. ఇప్పు డిచ్చటికి వచ్చును. ఈనడు సీతోద్బంధము చేసినవాడే సీతమారుండైన మదన మోహనుండు. ఇతని కుదయాదిత్యుని నగరంబున రోచనుం డనుపేరుగల్గె. మీరు మోసముగఁబట్టి బంధించినవాడె కృతఃకృత్యును నీ విచారసాధునికుమారుండు. దీర్ఘ బాహునికూతురు చంద్రసేనయే చంద్రసేనుడనుపేరుమందరిమందిరాధిపత్యము వహించు చుండెను. కమలవతి కళావతులు కొండచటయలోదుకి ప్రాణంబులువాయు యల్పించి దూకగా నందొక పొదరింటివయింబడి దేహంబుల నొకించుకేనియు డ్దలిలేకయుండ నే నచ్చటికిగి వారలు గొనితెచ్చి మందారమాలకు దాసికలుగాఁ జేసియున్నదానను. అని చెప్పఁగా శత్రుంజయుండును దీర్ఘబాహువు మొదలగువారును ఆ సాంఖ్యాయసి ప్రభావంబున కత్యాశ్చర్యంబునొంది యామె పాదారవిందములకు నమర్పించి యో తల్లి యిట్టకారణవత్సలతం గాపాడిన నీప్రేమను మేమేమని వినులెంతుము. కరుణించి కుమారుల రప్పింపుము. అని వేడుకొనఁగా సాంఖ్యాయసి భటులచేత మదన మోహనుని కృతఃకృత్యుని కారాగారములనుండి విడుదలచేయించి రప్పించి ముందుగవచ్చి తనకుం బ్రణామంబుచేసి నిలిచినకృతఃకృత్యునిహితుం డైనమదనమోహనునిం బొంది ప్రమాదంబుతో నో మహారాజకుమారకా యని యాదలమూర్ఖుని నాయనా నిన్నక కారణంబుచే కారాగారంబున బంధనంబు సేయవలసివచ్చె. ఇది తప్పు కాదు. సీతసంబున నుంచుకొనకుము. ఇదే సీతండ్రి శత్రుంజయ మహారాజు వచ్చియున్నవాడు. నిన్నుం గాంచ నత్యుక్తంబితో నున్నవాడు. అతని చరణకమలాంబుల కెరగుము. అనఁగా మదనమోహనుండు భయభక్తులతోఁ దండ్రిపాదారవిందంబులకు వందనం బాచరిం పుం గా శత్రుంజయుండు ఆనందబాష్పంబులగుమారు నొదల తడుపుచు బాహువులు

సాచియైతి నిండుకవుగిటం జేర్చుకొని దగ్గరికతో నేమియు బలుకలేకయుండ
మదనమోహనుండు బుద్ధిసాగరుని చరణంబులకు నమస్కరించి యాతనిచే గౌరవింపం
బడి నిలుచుండె. కృతబుద్ధియు తండ్రికి నమస్కరించి రాజునకు వెఱుగిన నాతని
రాజు కాగిలిండుకొని నాయనా మనఃస్థునిఁబాయని నీడంబోలె రాముని బాయని లక్ష
ణునివలె రాజకుమారు ననుసరించుకొని యనేకష్టంబు లనుభవించితివి. లోకంబున
స్నేహధర్మంబు నీవలన నెలవంబడియె. అనిపల్కుగా సాంఖ్యాయని కమలవతీ కథా
వతీ తరళికా ప్రస్తుతంబుచేత మందారమాలాది కాంతలను రావించి నమస్కరింపం
బనిచి యందు మందారమాలం జూపి యిదియె యజ్ఞునివలెకూతురు. దీనిపేరె మం
దారమాల. ఇది పట్టమహిషీ పదంబునకుం దగినయది. అని మదనమాలం జూపి ఇదిమదన
మాల. నీకత్యంత మిత్రుండైన ధరావంతనగరాధిపతియగు శూరబాహునికూతురు.
అని చంద్రసేనం జూపి యిది కళింగ దేశాధిపతి యగునీదీర్ఘబాహునికూతురు. ఇది
లతావివాహ ప్రస్తావమున నుండఁగా నే నిచ్చోటికిం జని కొన్ని యంద్రజాలంబులు
చూపించి భీతంజేసి యిచ్చుటికిం గొనివచ్చి నీకుమారునికి బిల్వీగాఁ జేసియున్నాను.
అని మదనలేఖంజూపి యిది నేపాలదేశపురాజుభానియగు చంద్రభాగ నగరాధిపతియైన
ధర్మపాబునికూతురు. అని చందనలేఖ జూపి ఇది నాకుం ద్రియశిష్యుండగు సింహ
దేశాధిపతి ధృతవీర్యుని తనరాజు. నీకుమారునికి వివాహయోగ్య యని యారాజుతోఁ
జెప్పి తెచ్చి చంద్రసేనునికి జెలియలివరుసగా నేర్పఱిచియుంటిని. ఈ ఐదుగురును
నీకుమారునిచే గాంధర్వ వివాహంబునం బరిణీతలైయింపవారు. అని చెప్పవలయుండఁగా
సాదామినియు వసంతసేనం దోడితెచ్చినంగాంచి సాంఖ్యాయని తనయొద్ద నుండువరి
చారికాజనంబుచేత దానితపస్విచేమంబు బాపి రాజకన్యకావేషంబును ధనంబుజేయ
నాజ్ఞ యిడి వారలట్టుచేయ నొరవెఱికి చికిలిచేసిన పంచబాణుని బాణంబురీతి వెలుగు
నాకన్నియనుజూపి దీనిని యాటవకోడలినిగాఁ బరిగ్రహింపుమని చెప్పినవని శత్రుంజ
యుం డిట్టనియె. ఓ భగవతీ నీయాజ్ఞ మేరకుజరుగుట కాటంకంబులేదు. అయినం
దెలియక యడిగెదను. సుసారంబుపదలి నన్యాసవృత్తిలో నుండు తమ కీసంసారప్రవృత్తి
యేలగల్గె; తెల్పుమి. అనఁగా సాంఖ్యాయని యిట్టనియె. ఓ మహారాజా యీ విచార
సారఁడు నాకు బాల్యస్నేహితుఁడు. మే మిరువురము బ్రహ్మవిద్యాభ్యాస మొకగురువు
నొద్దన యుసరించితిమి. ఇతఁ డొకనాఁడు నా తపోవనంబునకువచ్చి నమస్కరించి
యోగభగవతీ! నాయందు శిష్యవాత్సల్యంబుంచి యొకకార్యంబు నిర్వర్తింపఁ బ్రార్థిం
దను. మా రాజకుమారుఁడు మదనమోహనుండు వరకీయావరాయణుండు డగునని జ్యోతి
ష్కులు పచియించిరి. వారలమాట లనత్యంబులుకావు. వరదారవరాయణుండు రాజగు
నీని రాజ్యంబుజేడునని రాజు భయపడుచున్నాఁడు. ఇందుకుం దగిన వెరవూహించ
వలసికథాతమ నీది అని చెప్పెను. అందుకు నేను నవ్వులించి లోకంబునం గన్యకలను

తమతమ తండ్రిమొదలగువారు కన్యాదానము చేయవలయు. అట్లుచేయక కన్యకలే తమ కిష్టుని వరించిరేని వారు కన్యకలనం దగు వరకీయ బగుదురు. “కన్యాయాః పిత్రాధ్యధీన త్వేనపిపరకీయతా” అనియున్నదిగదా? కాన పిత్రాద్యనమతి లేకయే తమకుతామెకోరి యీతనివరించిరేని యీతనికి పరకీయాగమనమును సిద్ధించు. ధర్మశాస్త్రప్రకార మిది విరుద్ధమునుగాదు. క్షో. గాంధర్వేణవివాహేన బహ్వ్యర్థరాజ్ఞి కన్యకాః, శ్రామ్యంతేపరిణీతాస్తాః సిన్ధుభిశ్చాభినందితాః. ఇన్నట్లు శకుంకలాదులగు రాజకన్యకలు గాంధర్వ వివాహమున భర్తలకు వరియించియుండుట బట్టి దోషావహమును కాదని యీతనికి కట్టుమహిషీ కడుపునందగిన రాజకన్యకల హారని నాశేవ్యులగు ముదపాలకి సౌదామిని మొదలగు కారలంగొని యనేతోపాయుంయల నిచ్చుటికి రప్పించి వారికి వరస్పద స్నేహముకల్పనట్లు లానరలచి యీసుందరీ ముందరంబునం గాపాడుచుంటిని. ఇందొక్కొక్కరినింజేర్చు ననే శ్రమము లభ్యవించితిని. ఈవగరము మదీయకపోబలంబుచే నితరుల కగవ్యర్థబహుగట్టిర పట్టణము. అనిచెప్పగా శత్రుంజయుండు తన మంత్రిముద్దికి మిక్కిలి నుతసించి సాంఖ్యాయనితో నోభగవతి నా కుమారుని కింతటితో జ్యోతిష్కలం చెప్పిన దోషముపోయినదా యనియడుగ సాంఖ్యాయనియు ఓరాకా యీ సుందరీమందిరంబున నీకుమారుం డీకాంతలకై వడిన ప్రయాణము వరదారలకై తిరుగువాడును అనుభవించలేడు. మందారమాల చంద్ర సేనుని పల్ని యని యిది దీవర కెల్లవారును దలంచియున్నారు. ఇకఁడును చంద్రసేనుని పల్నితో వ్యభిచరించుచున్నాననియొ కదా యెంచి ప్రవర్తించెను. అందుతో నా దోషమును సమాప్తంబయ్యె. ఇతనికిం దగిన నాయికలు ఈ భూలోకంబున వీరలేకాని యితరులు లేరు. వీరలంగాక యన్యల నిక మనంబుననైనం గోరఁడు. వీరలు కులరూప వయోవిద్యాదుల నీకుమారునికి సమానలు. అనిచెప్పగా శత్రుంజయుండు ప్రమోద మేదురహృదయుండై భగవతి యింక ప్రియంబుచేసిన నీకు మే మేమిప్రియంబుచేయంగలము. కొండంతదేవునికి కొండంతకై నేవ్యముపెట్టలేముగదా యన్నట్లు మాయెడంగలుగు ప్రియకార్యంబొకటి నెరవేర్చుకొనుమని ప్రార్థింపఁగా సాంఖ్యాయని యోరాకా నాకుం ప్రియంబుచేసెదవేని ఈ కన్యకలజనకులరావించి యీ సుందరీమందిరంబునన మంచిముహూర్తంబునందు వివాహంబు జరుపుము. కన్నులు జల్లవడంకాకు నిదియ నాకు బ్రియంబనిచెప్పగా శత్రుంజయుండును జయవర్షం గాంచి మదనమాల తండ్రియగు శూరబాహువును అతనికుమారులను కారాగార విముక్తలంగావించి నీభార్య యగుమోహనవతితోడ నెల్లి సాయంకాలమున కిచ్చటికి వచ్చునట్లు వేగవంతంబులగు గుఱ్ఱంబులుగల భటులను తక్షణంబు పంపు మన నతండు నట్లయొనర్చెను. ఉజ్జయినీపతి

యగుపరంతపునికిని సింహదేశాధిపతియగు భృకపీద్యునికిని, చంద్రభాగ నగరాధిపతియగు భర్తపాలునికిని వృత్తాంతంబు విశదంబుగ వ్రాసి కల్యాణవత్రికలు తానె శత్రుం జయుండు వంపించెను. సకలబంధుజనంబులను వచ్చిచేరిరి. చిత్రకేతనపట్టణమున కతివేగ వంతంబులగు గుఱ్ఱుంబులెక్కి కొందఱుభటులుచని కుమారుని వృత్తాంతంబు దెల్పి కల్యాణంబు శ్రుతపరచఁగా మదన మోహనునికల్లి మణిమాల మహాప్రమోదంబునొంది మరునాడుదయంబునకు సూదరీమందిరంబునకు వచ్చి చేరి కుమారుని గని సంతసపడి కోడంద్రు నచ్చి నమస్కరించిన దీవించి యందఱం గొఱిలించుకొని మహానందంబుధిం దేలుచు పెండ్లివసులు నిర్వర్తించుచుండె. దేశంబులంగల విప్రముఖులును రాజులును వైశ్యులు కూర్చులును పరిణయ వీక్షణకౌతూహలంబుతో నానగంబునం జేరి యిష్టవృష్టాన్నంబు లచే పరితృప్తిపడసిరి. శత్రుంజయుండును సాంఖ్యాయసిద్ధివృంబగు శుభముహూర్తంబు నందు మంగళ వాద్యంబుల మ్రోయ విప్రముఖులు జేదంబులు నడువ గాయకులు వీణా వేణుముఖ్యులులగు సంగీతంబులుపాడ ఆవృరసలకుసమానులగువారకాంతలు నర్తనంబులు నలువ మహాసంతోషంబునం గుమారునికి మందారామావాచి క్రమంబుగఁ బరిణయంబు నిర్వర్తించెను. ఇట్లుదుదిసంబులు మహామదంబుగాఁ బరిణయంబుజరిగిన యనంతరము శత్రుంజయుండు సాంఖ్యాయుని ప్రార్థించి చిత్రకేతననగరంబునకుంగొని చని కన్ని దేశంబున సకల బంధురమక్షంబున బౌరులును బంధువులును సంతసంబంద మదన మోహ నునికిం బట్టాభిషేకమహోత్సవంబు రచించి ముక్తివదంబునం గృతముద్ధి నునిచి తానును విచారసారుండును నిర్భరకర్తవ్యంబుతో భగవంతుని ధ్యానించుచు సంతోషంబున నుండిరి.

కం. మదుపజ్ఞంబుగఁజేసితి, నిది నీ పంగీకరింపు మెలమి నెలంగఁ

మదనజనక సరసులకును, హృదయాహ్లాదావహంబు హితమయి నెలయ్యె.

ఇది శ్రీ కుడనగోపాలచరణారవిందవందనాభిలాషియగు చిలకపాటి వేంకట

రామానుజశర్మచే రచియించబడిన చమత్కారకథాకల్లోలినియందుఁ

జతుర్థతరంగము శుభ్రంబును సంపూర్ణము.

చెప్పెరి: వావిళ్ల రామస్వామికాశ్రమం అండ్ సన్స్ వారి

'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము. — 1951.

